

Handani Zsófia

SZABÓ ÁRPÁD

A TRÓJAI HÁBORÚ

MÁSODIK KIADÁS

IFJÚSÁGI KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST, 1957

BEVEZETÉS
A görög mondák világa

BOROMISZA ZSOLT RAJZAIVAL

A trójai háborút több mint háromezer évvel előzőt vívták a mai görögök ősei. *Trója* vára, vagy más néven: *Ílion*, *Kisázsia* partvidékén egy dombon állott, közel a mai Dardanellák nevű tengersizorshoz. Jól átfoghatta az ember tekintetével erről a dombtetőről nyugat és északnyugati irányban nemcsak a tenger partja felé szellden aláereszkedő síkot, hanem láthatta magát a tengert is. Sőt, a messzetekintő éles szem jól kivehette innen tiszta időben túl a tengersizoron Európa partjainak körvonala is. Föltűnt néha esendes időben a tenger tükörsíma vizén egy-egy fehér vitorla, amikor valamelyik hajó lassan úszott keleti irányban a Fekete-tenger felé, vagy éppen onnan tért vissza nyugatra. A Dardanellák szorosa már az ősidőkben a tengeri kereskedelem „országútja” volt. Éppen azért építettek várát ezen a helyen valamikor réges-régen, olyan időkben, amelyek már a trójai háború korában is messze, ősi múltnak számítottak.

A görögök ősei a Trója elfoglalása körüli évszázadokban már nagyjából ugyanazon a területen éltek, ahol ma: a Balkán félsziget déli részén. Innen indultak a görög törzsek hajóikon rabló kalandozásokra Kisázsia partvidékei felé. Valószínű, hogy ilyen rabló kalandozásnak esett áldozatul Trója vára az időszámításunk előtti XII. században.

A monda szerint Trója ostroma tíz esztendeig tartott. Mert a későbbi időkben a görögök maguk sem igen tudták már, hogy mi volt az oka a trójai háborúnak, és hogy hogyan sikerült elfoglalniok ezt a várat. Élt ugyan még a későbbi nemzedékekben is a régi harcok emléke, de igazi történelem helyett már csak *mondákat, meséket* tudtak ezekről a homályba vesző idők-

© Szabó Árpád, 1957
A kiadásért felel az Hírléki Könyvkiadó igazgatója
Lektorálta: Borcsák István és Falus Róbert
Feladás szerkesztő: Réz Ádám
Műszaki vezető: Gortvai Tibor
13 000 példány, 27 (A/3) tlv, MNOSZ 5601—54
318 1 — Zrínyi Nyomda, Budapest. Feladás: Bolgár Imre

ről. Képzeltük pedig idővel minijobbban kiszínzte a nemzedékről nemzedékre és szájról szájra szálló történeteket. A trójai háborút tehát történeti valóság ugyan, hiszen a régészek csakugyan megtalálták és kiásták Trója romjait, de az, amit erről a háborúról olvashatunk, csak mese és monda.

Tele vannak ezek a régi görög mesék a képzelet osodás alakjaival, az *istenekkel*. Hogy a mi mesénkben gyakran hallunk tündérekéről, boszorkányokról, varázslókról és óriásokról, úgy beszéltek a görögök isteneikről. Csakhogy akkor még a felnőttek is hitték az istenekben és szerették a róluk szóló meséket. A régi hősök és az istenek világa egybefonódott képzeletükben. Éppen úgy, ahogy a mai mesékben a tündérek és boszorkányok gyakran erősebbek, hatalmasabbak az emberről, meg tudnak tenni sok olyasmit, amit az ember szeretne ugyan maga is véghez vinni, de még sínes elég ereje hozzá, ugyanúgy a görög mese szerint az istenek hatalmasabbak és boldogabbak az emberről. Főnt élnek ezek a mese-lények a magas Olümposz hegyén, csodás palotákban. Mindent látnak onnan, amit az emberek a földön tesznek, és gyakran kedvük kerekedik arra, hogy lejőjjenek ők is az emberek közé, segítsenek annak, akit szeretnek, vagy ártanak a másíknak, akit haragjuk üldöz. Mert ezek az istenek a képzelet szerint emberfölötti hatalmak ugyan — nem is halmak meg soha —, de azért legtöbbször mégis mindenben hasonlítanak az emberekhez. Ugyanúgy szeretnek és gyűlölnék ők is, mint az emberek. Nekik is van királyuk, a legfőbb isten, akinek parancsaira hallgatnak, mint ahogy egy király vezette a monda szerint a Tróját ostromló görögöket is. Van az istenek között is egy sánta kovács, mint ahogy abban a régi időben az emberek között a harcra képtelen, de ügyes kezű sánták szokták kovácsolni a fegyvereket harcos társaik számára. Részt vesznek a mondavilág istenei a trójai háborúban is; ugyanolyan fegyverekkel harcolnak, mint az emberek, csak hogy az ő fegyvereik erősebbek és jobbak az emberek fegyvereinél. Apollon isten például mindig célba talál a nyiláival, sohasem téved úgy, mint ahogy a görög harcos néha elvéti célját. Ezért is nevezi a *mítosz*

— így hívták a görögök az istenekről szóló meséket — Apollónt messzenyilázó istennek.

Mesebeli lények tehát a mítosz istenei. De a görögök mégis úgy beszéltek róluk, mintha nagyon jól ismernék őket, sokszor találkoztak volna már velük. Szinte minden istennek volt egy-egy feltűnő jelzője, amely éppen azt emelte ki: milyennek képzeltek a görögök ezt az istent. A bölcsesség istennőjét, Athénét például *bagolyszeműnek* nevezték, mert a baglyot, ezt a nagyfejű madarat okos, gondolkozó állatnak tartották és azt hitték róla, hogy ez bizonyára kedves lehet a bölcsesség istenének, sőt talán ilyen szemre lehet magának az istennőnek is. A másik istennőt viszont, akiről azt gondolták, hogy kedves állata a telen, *télienszeműnek* hívták. Az az istennő meg, akiről azt hitték, hogy a tenger fehér habjaiban gyönyörködik és valahol a vizek mélyén lakik, az *ezüslábú* nevet kapta.

A trójai harokról nagyon sok mondat, elbeszélést ismertek a régi görögök. Leghíresebb ezek közül az a két nagy hősköltemény, amelyet a hagyomány szerint egy *Homérosz* nevű költő írt négy-öttszáz évvel azután, hogy elfoglalták és földítették Tróját; ez a két hősköltemény az *Iliász* és az *Odüsszeia*. Az egyik magának Trójának az ostromáról, a másik pedig a Trója alól hazatérő görög hősnak, Odüsszeusznak csodás kalandjairól szól. — Ennek a kötetnek első része az Iliász eseményeivel kapcsolatos történeteket mondja el, második része pedig Odüsszeuszról szól. Mielőtt azonban hozzákezdeneink a régi görög elbeszélésekhez, olvassunk el egy ezekhez hasonló mesét magáról Homéroszról.

Az énekes

Ment a part kanyargó ösvényén, a dombok alján. Csúpassz mélyredős homlokát az énekesek jelvénye, vörös gyapjiszalag övezte, halántékán a galambósz fürtöket a tenger szellője simogatta. Szakálta hófehér, ruhája és lába szürke volt, mint az út pora. Nagy, durván fāragott lantját bal vállára akasztva hordta.

„Öregnek” vagy egyszerűen csak „Énekesnek” hívták. Ezt a nevet kapta a gyermekektől, akiket költészetre és muzsikára tanított. Sokan úgy beszéltek róla, mintha vak lett volna, mert szürkülő szemét majdnem egészen elborították a gyakran lezártuló szemhéjak. A tűzhely mellett füstben tilve szokott énekelni — ez látszott meg a szemén. De igazában mégsem volt vak, sőt gyakran látott olyasmit is, amit más halandó ember nemigen vesz észre.

Három emberöltő óta járta a városokat. Tegnap is egész nap egy király lakomáján énekel. Most hazafelé tartott. Már látta is a távolból tanyája füstjét. Egész éjszaka úton volt, nem akart nappali hőségben gyalogolni. Utána ment kuttyája, és ő botjára támaszkodva meg-megállt, csak lassan haladt előre egyenes testtel, fölemelt fővel.

A fölkelő nap arany kullókat rakott az égére és sáfrányszínnel szegte be a kék felőket. A part szikrázott a fényben, de a lombok árnyékukban még őrizték az éjszaka friss hidegét. A város fehéren emelkedett a tenger partján. Simán kövezett koosút vezetett kapujához, amelyről azt mesélték: olyan réges-régen épült, hogy tán még az istenek keznyomát viseli. Az öreg nem messze lakott a városkaputól; háza nem volt se szép, se nagy, látszott rajta, hogy szegény emberé.

Lassú, nesztelen lépteire kijött a házból vén cselédje, és a hazatérő ahig állt meg a küszöbön, hogy verejtekét letörölje, már sántikált is feléje a fájóslábú asszony, hogy gazdáját üdvözölje. Bevezette a nagy füstös terembe, amelynek falait bronzfényverek díszítették — hajdanában, régen a gazda viselte őket egy király kíséretében. A nagyterem gerendájáról hatalmas ökörcomb csüngött alá — tegnap este küldték a város vénei, hogy megfúszteljék vele az énekest. Megörült az öreg az ajándéknak és ahig várta, hogy az asszony vizet öntsön kezére-lábara, lemossa róla az út porát, már hozzá is fogott a hús földarabolásához. Böles ember volt az öreg, nem bírta ezt a munkát asszonyra vagy gyermekre, maga készítette el lakomáját, mint a királyok.

Közben az asszony száraz erdei gallyat tett a tűzhely paraszára és addig fújta, míg lángra kapott. Az öreg meg sarkára guggolva nyáron forgatta a láng fölött a húst. A füst és az égő zsir szaga át-meg átfújta az egész termet, marta a szemet, de az öreg nem bánta, mert ez a bőség illata volt, amely még az isteneknek is kedves.

A hús megpuhult és a gazda enni kezdett. Lassan rágta öreg fogáival a falatokat és sötét színű, vízzel vegyített bort ivott rá. Majd amikor éhét-szomját elverte, apróra kikérdezte az asszonyt: mi volt otthon azóta, hogy elment hazulról. Megnézte a sajtót a gerendán lógó durva vászonszátkban és kezébe vett egy pár olajbogyót: elég érettek-e, lehet-e már sajtolni őket? Aztán leült pihenni: arra gondolt, milyen régen és milyen sokfelé járt már, hány király udvarában fordult meg és milyen kevéssé vitte ő maga.

— A hősöknek hatalmas nyájai, csordáik vannak. Erős rab-szolgák tömege lesi parancsukat. Házuk ajtaján érc és elefánt-csont ragyog, asztalukon meg aranykelyhek állanak. Bizonyára hősi tetteikét jutalmazták őket az istenek — a világ hatalmas urai — kincsel és vagyonnal. — Ifjúkoromban én is hős voltam és bátor, de mégse volt soha lovam vagy szekerem, se szolgáim meg seregem. Nem is harcolhattam én a háborúban gazdag zsákmányért. Mert aki csak gyalog, gyenge kézzel küzd, az nem sokra megy a harcban, hisz maga is fél a haláltól. Ezért nem is szerettem én soha nagy gazdagságot.

Csak hangosan gondolta ezt, de nem esodálkozott, amikor az asszony átvette, folytatta gondolatát:

— Igen, a háború gazdagságot ad a hősöknek, de sokszor el is veszi tőlük — sőt néha még a szabadságot is. Az én apám gazdag volt, palotája és megszámlálhatatlan csordái voltak. De jött a háború, és a hódítók elvették tőle mindent; őt magát megölték, belőlem pedig rabszolga lett. Igaz, nem bántak velem rosszul, mindig volt mit ennem. Te lettél utolsó gazdám, a többi mind gazdagabb volt nálad.

Öröm és szomorúság nélkül beszélt, közömbösen, ahogy vén cselédek szoktak.

— Nem panaszkodhatasz rám — felelte az öreg —, mindig jó voltam hozzád. És ne tégy szemrehányást az isteneknek azért, hogy nem szeretem nagy gazdagságot. Nemcsak a hősök, hanem a fegyverkereskedők meg az ügyes kovácsok is gazdagok, mert az ő munkájuk sok hasznot hajt. Sok ajándékot kapnak a jövendőmondók is, de az énekesnek, a lantosnak nem könnyű az élete . . .

— Bizony sok embernek nehéz a sora — mondta a vénasszony és csendesen kiment.

Az öreg elszenderedett, de nem tudott sokáig aludni. Jöttek tantványai, a gyermekek, akiket dalra tanított. Sokan közülük vakok voltak. Ezekről tudták már szülei, hogy fölmevedvén, nem kísérhetik el a hősket a csatába, de nem is élhetik le napjaikat mint ügyes mesteremberek, derék pásztorok vagy dolgos földművesek. A világos nappalt az éjszaka sötétjébe burkolta előlük valamelyik isten. Ezért tanultak énekelni és lantot pengetni, hogy majd a hősök lakomáin csendüljön fel daluk.

Eljöttek most a gyermekek az öreghez és kezükben ajándékot hoztak a mesternek. Egyiknél sajt, másiknál gyümölcs, egytál méz vagy egy darab birkahús volt. Ott álltak és várták az elismerő szót az ajándékért.

— Gyermekek — szólt az öreg, miközben eléjük lépett —, ügy igazságos, hogy a gazdagok nagy ajándékot adjanak, a szegények meg kevesebbet.

Azután bejött az asszony, elrakta a gyermekek ajándékait, az öreg pedig kezébe vette a lantot:

— Hallgassátok meg a hősök harcát, Trója és az istenek történetét! Figyeljétek szavaramra, véssétek szívetekbe a dalt, amelyet elmondok néktek!

Tisztán csengő hangon énekelni kezdett, míg újai szabályos időközökben meg-megpendítették a háromhúrú lant egy-egy idejét. Amikor ismétlődő sorhoz ért, amelyet már jól ismertek a gyermekek, magas, cénaszál hangon ők is vele énekeltek és vele pengették lantjaikat. Az öreg türelmesen ismételtette velük a sorokat, míg meg nem tanulták mindnyájan. De ha egyik-másik

közülük figyelmetlen volt és nem emlékezett a már számtalanszor elmondott szövegre, a mester fejére koppantott lantjával. Közben néha oktatta is őket:

— Úgy néztek a királyokra és a hőskre, hogy ezek nagyobbak, mint a többi ember — még akkor is, ha természetük és alakjuk csak olyan, mint a többié. A királyok a nép pásztorai, és ők vezetik a hősket győzelmes csatákra. Szóltatók őket nevelik és tanuljátok meg azt is, hogy ki volt az apjuk, nagyapjuk, az őseik! Ha lakomára hívnak benneteket énekelni, úgy viselkedjétek, hogy megeléssék rajtatok a tisztelet a királyok és a hősök iránt! De mégse hízlegetek, hanem legyenek okosan szerények! Jól emlékezzetek az énekre, amelyet tölem tanultatok és ne változtassatok azon! Ha meg egy király azt mondja majd néktek: „Szépek ezek az énekek! Kitől tanultátok őket?” — feleljétek: „Egy öreg lantostól hallottam ezt, akinek a dal istennője, a Múza sugalmazta!”

Később, amikor elmentek a gyerekek, elővette az ökörcomb megmaradt darabjait és megevett belőlük egyet. Bronzbaltával feltörte a tűzhelynél a csontot, mert nem lévén a házban kisgyermek, a velő csak őt illette. Végül pedig a maradékot beosztotta előre két napra. De látta már, hogy fogytán a készlet.

— Az istenek szeretik a gazdagokat — gondolta —, a szegényeket meg nem. Bizonyára megsérthettem egyet a hallhatatlanok közül, akik az erdőkben és hegyekben élnek. Azért kell most szegénységben morzsolgatom öregsegem napjait. Az ember gyakran követ el hibát a halhatatlan istenek ellen — akkor is, ha nem akarja. Mert az istenek nem mondják meg világosan, hogy mit várnak tőlünk, s ha aztán megsértettük őket, bűnhődniük kell. — Sokáig törté ezen a fejtét, de aztán belátta, hogy az istenek világaról és hatalmáról csak meséket hallott és egyebet ő se tud.

Aztán érezte, hogy közeledik az este. Ideje már elindulni, útrakelni, menni valahová az egyik szomszédos városba, ahol talán ma is újra lakomát rendeznek az egyik hősnek a házában. Összegyűlnek a vendégek és a gazda derék pásztorai. Lobogó

láng fölött forgatják a nyársot a szolgák, és aranyos kelyhekbe mézédess bort töltenek. Jó lesz keresni egy ilyen lakomázó víg csoportot, mert ezek szeretik az énekest. Leültetik a tűzhely mellé, adnak neki is egy darab sültet, megetetik, megittatják, s aztán ha befejezésül meghallgatták szép énekét, gyakran gazdag ajándékkal bocsátják útjára.

Vette hát a lantját és bofiát, szólította kutyáját és megint útrakelt az ősz Homérosz.

ELSŐ RÉSZ

A tenger mélyén, édesapjának, Néreusz istennek zöld kristálypalotájában élt a gyönyörű szép tengeri istennő, az ezüstlábtű Theiszsz. De nemcsak ragyogóan szép volt Néreusz leánya, Theiszsz, hanem nagyon jószívű is. Valahányszor viszálykodás tört ki az istenek között, vagy valami háborúság, perpatvar támadt a hallhatatlanok körében, a szelíd Theiszsz mindig a gyengébbnek a védelmére kelt. Amikor például Héra istennő megharagudott szerencsétlen, sánta és torzszülött férjére, Héfaisztosz istenre és haragjában ledobta az égből, a jölelktű Theiszsz megsánta a szerencsétlen kivetett isten-porontyot; folszedte a tengerből és bevitte magával a zöld márványos palotába. Ott nevelkedett azután Héfaisztosz a tenger mélyén; Theiszsz gondozta, ápolgatta mindaddig, amíg fölönvekedvén nagyszerű kovácsos nem lett belőle. Így lett a sánta Héfaisztosz az istenek kovácsa.

Amikor meg Dionüszosz, a bor és mámor istene, gonosz elenségei elől menekülve kétségbeesésében a tengerbe ugrott, megint csak Theiszsz volt az, aki gondjaiba vette, védelmébe fogadta az üldözöttet. — Segített bizony Theiszsz egyszer még magán a legnagyobb istenen, a halhatatlanok és halandó emberek atyján és legnagyobb királyán, Zeuszon is. Egyszer ugyanis a többi isten mind föl akart lázadni Zeusz ellen. Elhatározták, hogy reá rohannak mindnyájan és közös erővel megköttözik. De Theiszsz, aki tudomást szerzett a vakmerő tervről, nem hagyta cserben Zeusz istent. Hamar elment és hívta a rettenetes Százkarú óriást — ez a legeslegerősebb lény az egész világon —, jöjjön és akadályozza meg a Zeusz ellen tervezett szörnyű me-

rényletet. Jött is a Százkarú szörnveteg és csendesen leült az istenek gyülekezetében a nagy Zeusz mellé. Bizony megszeppent erre a többi halhatatlan isten mind — félt a Százkarúnak rengeteg kezétől — és nem mert Zeuszra támadni egy sem. Thetisznak köszönhette akkor a nagy Zeusz, hogy nem lett semmi baja.

De akármilyen szeid és jóindulatú istennő volt is az ezüstlábú Thetisz, azért egyszer mégiscsak egy hajszálon múltott, hogy szörnnyű nagy veszélybe nem sodorta magát Zeuszt. Akkor történt ez még, amikor a nagy Zeusz éppen azon gondolkozott, hogy melyik ragyogó istennőt válassza magának feleségül. Bizony megakadt neki is a szeme a gyönyörű, ezüstlábú Thetiszen, és már majdnem őt választotta, amikor hallott egy fényregető jóslatot. Arról szólt ez a jóslat, hogy akárkinék a felesége lesz is a tengeri Thetisz, születteik majd egy nagyszerű és hős fia, aki még sokkal nagyobb és dicsőbb lesz az apjánál is. Megjijedt Zeusz, amikor hallotta ezt a jóslatot, mert ez bizony azt jelentette, hogy ha ő veszi feleségül Thetiszt, akkor születendő fia még apjánál, Zeusz istennél is hatalmasabb lenne. Már pedig ebből — Zeusz is belátta — könnyen baj lehet. Elhatározta hát, hogy bármennyire szeretné is, mégsem fogja ezek után feleségül venni a szép, ezüstlábú Thetiszt. Legyen inkább Thetisz valamilyik halandó embernek a felesége. Akkor aztán bármilyen nagy és hatalmas lesz is születendő fia, csak nem lesz olyan erős, mint a halhatatlan istenek. Valóban így is lett azután később.

De mégsem akarták a boldog olümposzi istenek, hogy méltatlan ember legyen az ezüstlábú Thetisz férje. Ezért hosszas töprengés után úgy döntöttek, hogy a műrindonok hős királyának, Péleusznak legyen a felesége. Mert nagyon szerették a halhatatlanok a derék Péleuszt, meg az ezüstlábú Thetisz is mindnyájuk szívének kedves volt. El is mentek mindnyájan kettőjük lakodalomára, a Pélion hegyére. Itt tartotta menyegzőjét Péleusz király Thetisz istennővel. Jöttek aztán az istenek egymás után és sorban hozták a szebnél szebb ajándékaikat az ifjú párnak. Poszeidón, a tenger istene például két szép halhatatlan lovat ajándékozott Péleusznak. A derék kentaurosz, Kheirón pedig,

— akinek csak derékig volt a törzse emberhez hasonló, attól lefelé meg négylábú ló volt, és aki künn élt a hegyek zordon erdőiben — ez a Kheirón hozott Péleusznak egy hatalmas kőrisfádárdát és megígérte, hogy megtanítja majd Péleusz születendő fiát a gyógyítás tudományára. Mert ehhez is értett Kheirón!

Úgyanígy elhozta ajándékát Péleusz és Thetisz lakodalomára minden isten, meg minden istennő, mert mindnyájan meg voltak híva a nagy ünnepségre. Csak egynek a meghívásához nem járult hozzá a szeld Thetisz. Nem akarta, hogy ezen a menyegzőn viszálykodás, harag legyen istenek vagy emberek között. Ezért nem is hívták meg a lakodalomra a viszály istennőjét, Eriszt. De nagyon megharagudott ám a mellőzött istennő! Egyedül csak őt akarják kiközösíteni erről a nagy ünnepségről, amikor ott van minden isten meg minden istennő! Bosszút forralt haragjában és elhatározta, hogy de bizony ő mégiscsak ott lesz Péleusz és Thetisz lakodalmán, ha nem is hívták meg.

Hamar készített hát Erisz, a viszály istennője egy gyönyörű szép almát szímaranyból és ráírta, hogy ez pedig a legszebb istennőé legyen. Azután megvárta, míg asztalhoz ülnek mindnyájan a menyegző vendégei, hogy elköltésék a nagyszerű lakomát. Ő meg — Erisz, a viszály istennője — fogta ezt a szép aranyalmát és a távolból, mosolyogva odadobta az ünnepi asztal vendégei közé, a kellős közepre. Nyugodtan mosolygott Erisz, mert tudta már, hogy ezzel az almával mindjárt ott lesz a viszály is Péleusz és Thetisz lakodalmának a vendégei között. (Nem kell a viszály istennőjét hívni, megjelenik ő magától, hívatlanul is akárhol, ha úgy akarja!) Csakugyan mindjárt úgy is lett. Osdálkoztak az isteni vendégek, amikor eléjük hullott a szép aranyalma az asztalra: nem tudták honnan került ez ide. Mindjárt föl is ugrott köztöttük a füge és ügyes Hermész — a mindig útonjáró, hírhordozó isten — és fölvette az almát. Előlvasta, mi van reá írva. De bizony most aztán ő sem tudta, mit kell tennie! Az volt a szép aranyalmán, hogy a legszebb istennőé legyen. De hát ugyan melyik a legszebb istennő? Kinek adja Hermész az aranyalmát? Kíváncsian nézték a többiek, mit

osnál majd Hermész az almával? Ő meg hirtelen így kezdett beszélni:

— Idehallgassatok, istenek és istennők mindnyájai! Az van erre a gyönyörű szép aranyalmára írva ragyogó betűkkel, hogy a legszebb istennő legyen. De én bizony meg nem tudnám mondani, melyik közületek a legszebb; hiszen szépek vagytok ti istennők mindnyájai! Inkább mondjátok meg ti magatok, hogy ki a legszebb közületek, hadd vigyem oda neki ezt az almát!

Így beszélt Hermész, de alig fejezte be szavait, máris nyugtalan mozgolódás támadt az istennők között. Bizony mindenki szeretne volna most már, ha neki jut a közéjük hullott alma; nemcsak azért, mert nagyon szép volt, hanem még inkább azért, mert az volt reá írva, hogy a legszebb istennő legyen, és hát mindenik magamagát tartotta a legszebnek.

A fiatalabb és kisebb istennők nyugtalanul hallgattak, nem mertek beszélni.

Egy kis idő múlva megszólalt azután közöttük a felséges Zeusz isten felesége, a nagy Héra:

— Fiam, Hermész, hozd csak ide hozzám hamar azt az almát! Én bizonyos vagyok felőle, hogy csak az anyém lehet az, és nem valaki másé. Hiszen mindnyájan tudjátok, hogy Zeusz a leghatalmasabb isten, és felesége, Héra, a leghatalmasabb istennő. Az meg, ugye, én vagyok! De hát az az istennő, aki a leghatalmasabb, ne lenne egyszerűen a jelenlevők közül! Szem, ezt senki sem meri kétségbevonni a jelenlevők közül!

Így beszélt Héra és kissé fenyegetően hordozta körül szép nagy tehénszemeinek pillantását az egybegyűlt istennőkön. De nem kellett sokáig várnia, hamarosan akadt valaki, aki mégis csak felelni mert a szavára. Athéné, a bölcsesség istenasszonya volt az, aki utána megszólalt:

— Azt hiszem, Hérának, Zeusz atyánk felséges asszonyának nagyon is igaza van akkor, amikor azt állítja, hogy minden istennő közül ő a leghatalmasabb. Mert ugyan melyik istennő merné hozzámélni az erejét! Én legalább eddig még mindig tiszteltem, becsültem Héra nagy erejét és a világ minden kínoséért

össze nem akaszzkodnám vele. De már abban mégsem tudok igazat adni neki, hogy a leghatalmasabb egyszerűen a legszebb is. Hiszen nyilvánvaló, hogy a legszebb dolog mégiscsak a bölcsesség! A bölcsesség istenasszonya pedig ugyebár, én vagyok. Ezért azt hiszem, a legokosabb és legméltányosabb az lenne, ha nekem adná Hermész azt az almát. Hiszen az van reá írva, hogy a legszebbé legyen. A legszebb pedig mégiscsak a legbölcsebb!

Okosan és bölcsen beszélt Athéné és valóban, akadt nem egy olyan isten, aki szívesen neki adta volna ezek után az almát. De egyszerre csak mosolyogva megszólalt egy harmadik istennő, Afrodité — ő meg a szépség istennője volt:

— Nem gondoljátok-e ti ketten, Héra meg Athéné, hogy igazán nevelésesen beszéltek? Hiszen mindenki tudja rólatok, hogy kik vagytok. Egyik közületek a leghatalmasabb, a másik meg a legbölcsebb. De hát vajon ez van-e az aranyalmára írva? — Nem, az aranyalmán az áll ragyogó betűkkel, hogy a legszebbé legyen. Miért akarjátok hát elvenni tőlem az almámát? Hiszen a szépség istennője mégiscsak én vagyok!

Meghallgatta Hermész mind a három istennőt, de most aztán még kevesbé tudta, hogy melyiké legyen hát az alma. Láttá mind a háromon, hogy egyik se bocsátaná meg soha, ha nem éppen öneki nyújtáná.

Bizony, kiört ekkor már a vizsály a három istennő között Péleusz és Thetisz lakodalmán; Erisz pedig, a vizsály istennője, kacagott magában. Lám, mégis sikerült a ravasz eselvetés! Hiába mellőzték és hiába nem hívták meg a többivel együtt, ott volt már ő is közöttük.

Hermész pedig némi tétovázás után úgy döntött, hogy ő bizony nem szerez magának egyszerűen két ellenséget. Mert akár-melyiknek adná is az almát, bizonyos, hogy a másik kettő öökre megharagudna érte. Inkább viselje csak a nehéz döntés súlyos következményeit valamelyik halandó ember, és ne egy halhatatlan isten. Ezért ravaszul azt javasolta a három istennőnek, Hérának, Athénének meg Afroditének, menjenek el mind a hár-

man egy halandó emberhez és tőle kérdezzék meg, melyik a leg-
sebb istennő. Tetszett ez a gondolat mind a hármuknak, mert
mindenk azt gondolta magában külön-külön, hogy könnyű dol-
ga lesz, ha halandó ember a döntőbíró. Csak vezesse őket Her-
mész minél hamarabb ahhoz, aki dönt majd a szépségverseny-
ben, Hermész pedig gondolt egyet és elindult mind a hármukkal
az Ída hegye felé.

Párisz ítélete

Az Ída hegy fenyveseinek egyik gyönyörű tisztásán legel-
tette nyáját a trójai királynak, Priamosznak a fia, Párisz. Őt
szemelte ki most Hermész isten arra a feladatra, hogy eldöntse,
melyik a legszebb a három istennő közül, mert tudta róla, hogy
Párisz a legszebb halandó férfi. Úgy gondolta Hermész: három
istennő szépségversenyében a legilletékesebb döntőbíró a leg-
szebb halandó férfi lehet. Ha pedig mégis rosszul döntene a ki-
választott bíró, ám viselje a döntés következményeit.

Különös és hálátlan megbízatást szánt most Hermész isten
Párisz királyfiának. De különös volt bizony Párisznak már a szü-
letése is. Amikor megszületett, édesanyja, Hekabé királyné egy
sötét tűzzel lobogó, gyújtogató fákljáról álmódott, amely lángba
borította Trója egész várát. Nagyon megrémültek akkor ettől
az álomtól mindnyájan; a jósek meg azt jövendölték belőle, hogy
az újszülött gyermek tönkreteszi majd apja birodalmát és egész
házáját. Nem is akarták a szülők fölnevelni azt a gyermeket,
akiről a retentő jóslat szólt; inkább odaadták egyik pásztoruk-
nak, tegye ki a hegyekre, hadd pusztuljon el az átkozott. De
a pásztor mégiscsak megsajnálta a halátrasszánt gyermeket és
fölnevelte magánál. Párisz pedig felnővekedvén, gyönyörű szép
ifjúvá serdült, akit mindenki szeretett. Így került vissza később
újra szüleihez, akik elfeledkeztek már a szörnű jóslatról és bol-
dogan fogadták vissza elvesztettnek hitt gyermeküket.

Ehhez a Páriszhoz vezette most Hermész a három istennőt.
Kezébe nyomta a viszálynak, Erisznek az aranyalmáját és azt

mondta neki, adja annak, akit legszebbnek tart a három közül.
De előbb hallgassa meg mind a hármukat. Ezzel Hermész félreállt
és átadta a szót az istennőknek. Héra pedig így kezdett beszélni:

— Priamosz derék fia, Párisz! Te döntesz a versenyünkben.
De jól vigyázz, mert nemcsak felőlünk, magadról is ítélisz most.
Olyan lesz egész életed és sorod, amilyen mostani döntésed.
Hiszen előre tudhatod: akinek az aranyalmát adod közülünk,
azt választottad egész életedre pártfogóddul. Én, mint a leghatal-
masabb istennő, megígérem neked, hogy egész életedre nagygyá-
és hatalmassá teszlek — ha nekem juttatod a versenydíjat. Nagy
király már atyád, Priamosz is, de te még nagyobb lehetsz általam.
Héra után Athéné beszélt Páriszhoz:

— Priamosz fia, én okos embernek ismerlek. Bizonyára tu-
dod, hogy még a hatalomnál is többet ér a bölcsesség. Mert a
bölcsesség a legnagyobb hatalom; ezt senki el nem veheti tőled,
és ezzel még a legerősebbet is szolgáldáddá teheted. Rajtad áll
most, hogy te légy a legbölcsőbb, mert én azzá teszlek —, ha
nekem adod az aranyalmát.

A harmadik istennő, Afrodité azzal kezdte, hogy rámosoly-
gott Páriszra:

— Látod, Párisz, én nem ígérek neked olyan nagy dolgokat,
mint a versenyúrsáim. Nem teszlek se hatalmassá, se bölcsé.
Legfeljebb neked adhatom a világ legszebb asszonyát, ha na-
gyon akarod. De te mégis nekem fogod adni azt az aranyalmát,
mert neked tudnod kell, hogy én vagyok a legszebb. Te ne tud-
nád ezt, amikor te vagy a legszebb férfi?!

Párisz pedig annyira elveszítette az eszét erre a pár szóra,
hogy gondolkodás nélkül, azonnal odaadta az aranyalmát Afro-
ditének. Nagyot kacagott erre a mosolygó szemű Afrodité:

— Jól van Párisz, nem csalódtam benned! Majd megkapod
tőlem a jutalmat ezért a döntésedért!

— De tőlem is! — sziszegte bosszúsán a másik kettő külön-
külön.

Ezzel az istennők Hermésszel együtt el is tűntek. Othagy-
ták egyelőre Páriszt, mentek a dolgukra . . .

Attól a pillanattól kezdve, hogy Párisz Afroditének adta az aranyalmát, a másik kettő, Héra meg Athéné egymásra talált. Amíg el nem dőlt a verseny, mind a három úgy érezte, hogy egyformán ellensége a másik kettő. Hiszen mind a hármán maguknak akarták a díjat és mind a három attól félt, hogy a másik kettő közül valamelyik megelőzi. De megváltozott a helyzet abban a percben, amikor Afrodité lett a verseny győztese. Most már nem volt oka sem Hérának, sem Athénének arra, hogy egymásra féltékenykedjenek; ők a vesztesek, mind a ketten egyformán Afroditét irigyelték.

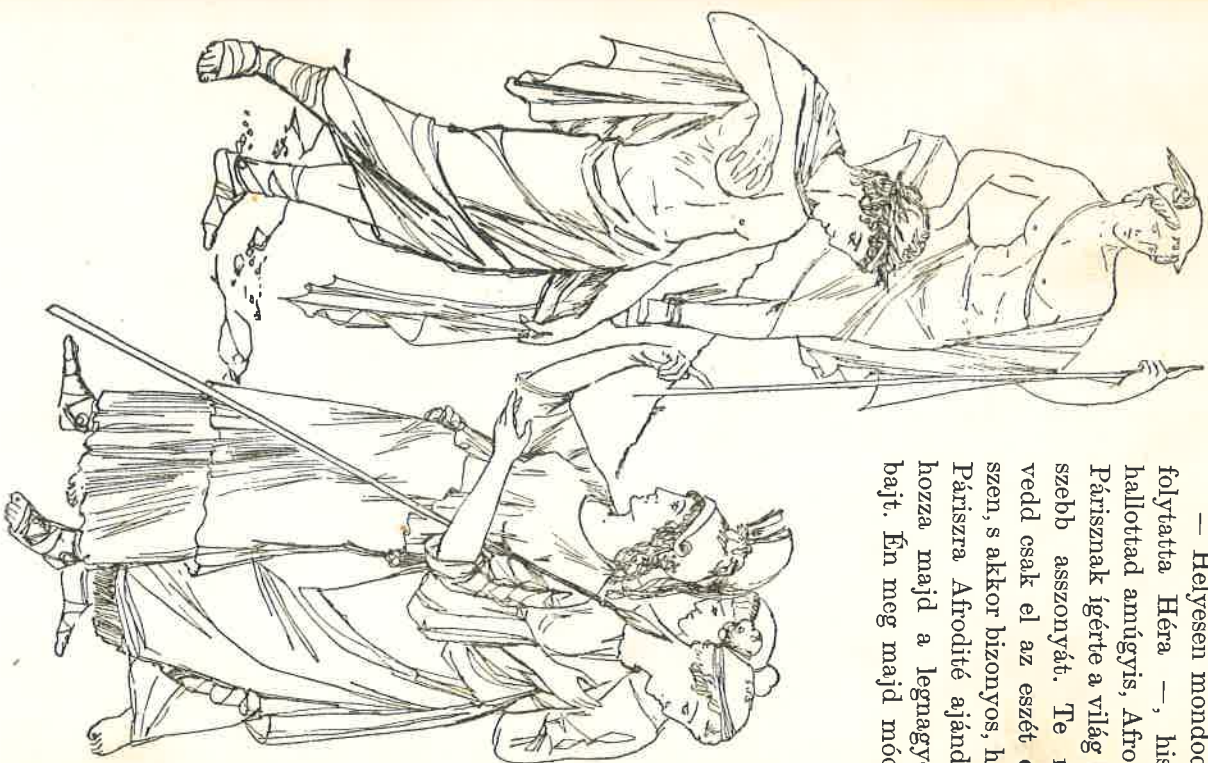
A viszály istennője, Erisz elérte az aranyalmával nemcsak azt, hogy ott volt ő is — jóllehet senki sem hívta — Péleusz és Thetisz lakodalmán, hanem még azt is, hogy meghasonlást támasztott a három istennő, Héra, Athéné meg Afrodité között.

Még súlyosabb következményei lettek az istennők meghasonlásának az emberek között. Mert Héra és Athéné ettől fogva nemcsak a szépségverseny győztesét, Afroditét irigyelték, hanem nagyon megharagudták a döntőbíróra, Páriszra is. Ezek ketten mindjárt az ítélet kimondása után tanácskozní kezdtek egymással. A bosszús Héra kezdte a szót:

— Pajzstartó Zeusz atya lánya, bagoly szemű Pallász!* Hát eltűnjük mi ketten ezt a gyalázatot? Nem kell-e példásan megbüntetnünk Priamosz fiát, Páriszt azért, hogy ilyen galádul bánt velünk? Hiszen ő semmibe vette az én hatalmammat, meg a te bölcseségedet! Nem kellett neki egyik sem! Elég buta volt ahhoz, hogy Afroditének adja az almát egy semmiségért. Mit gondolsz, mit tegyünk vele ezek után?

— Igazad van, Héra — felelte Athéné —, ha azt állítod, hogy Párisz buta volt, azért adta a díjat Afroditének. Csakugyan nem volt benne egy parányi bölcsesség sem, amikor így ítélkezett. De ne felejtse el, hogy ezzel már meg is kezdődött a büntetés! Én a jövőben még jobban elveszem az eszét, s aztán meglátjuk majd, mire megy nélkülem, a bölcsesség nélkül.

* A bölcsesség istennőjét Athénént, vagy teljes nevén Pallász Athénént a görögök monda bagoly szeműnek tartja.

— Helyesen mondd — folytatta Héra —, hiszen hallottad amúgyis, Afrodité Párisznak ígérte a világ legszebb asszonyát. Te meg vedd csak el az eszét egészen, s akkor bizonyos, hogy Páriszra Afrodité ajándéka hozza majd a legnagyobb bajt. Én meg majd módját

ejtem, hogy még nagyobb legyen a bűnhődése. Nemcsak maga Párisz lakol meg ezért az ítéletért, hanem családjának, apjának, Priamosznak egész nemzetége és hazája, Trója vára is. Most már csak az a fontos, hogy mi ketten összefogjunk. Ha mi úgy határozunk, hogy Trójának pusztulnia kell Párisz bűnéért, akkor az meg is lesz.

Így tanácskoztak és határoztak az istennők, a szépségveszény vesztesei, és ettől kezdve éber figyelemmel kísérték nemcsak Afrodité, hanem ellenségüknek, Párisznak minden lépését is.

Helena elrablása

Telt-múlt az idő Péleusz és Thetisz lakodalma óta. Megszületett már Thetisznek a fia, akiről azt jóslták magának a legfőbb istennek, Zeusznak, hogy nagyobb és díszőbb lesz az apjánál. Akhilleusznak nevezték a szülők a gyermeket és csakugyan mindent megtettek, hogy majd fölserdülve az ifjú, felelmet nem ismerő harcos, nagy hős legyen. Édesanyja, Thetisz mindjárt levitte magával az alvilágba és belemártotta egész testét a Sztüksz folyó vizébe; mert ahol az ember testét a Sztüksz vize éri, ott egész életére sebezhetetlen: Íppon ezt akarta Akhilleusz édesanyja; az ő fán ne fogjon a fegyver, kard, dárda vagy nyíl seholsem. El is érte a célját, amit akart: Akhilleusz teste sebezhetlené lett. Csak egyről feledkezett meg Thetisz: amikor megmártotta az újszülöttet a Sztüksz vízében, fognia kellett valahol, nehogy elmerüljön a gyermek a rettenetes alvilági folyóban; megfogta hát a sarkát és úgy eresztette bele a vízbe egy pillanatra. Csakhogy azon a helyen, ahol az anya keze fogta a gyermek sarkát, nem érte a Sztüksz vize. Nem is lett Akhilleusz saroka sebezhetlené; testének ezen az egyetlen pontján fogott a fegyver. (Ezt nevezték később a nagy hős Akhilleusz-sarkának!*)

* Akhilleusz nevét a görögök Akhilleusznek is mondták. Akhilleusz-sarokról még ma is beszélünk.

Később aztán, amikor a gyermek nagyobbacská volt már, a derék Kheirón kentaurusra bízta a nevelését. Kheirón elvitte magával Akhilleuszt a hegyek zordon endőségeibe; ott tanította vadászatra, fegyverforgatásra, meg a gyógyítás tudományára; megismertette vele azokat az orvosság-füveket és gyökereket, amelyekkel a sebesült harcosokat ápolgatták. Megmutatta neki azt is, hogyan kell a sebből kihúzni a nyílveesszót vagy a beléfőrtött dárdat. Így készült a kis Akhilleusz a bölcs Kheirón oldalán a vitézi életre.

Ezalatt a két istennő, Héra meg Athéné, a szépségveszény két vesztese egyre csak őrizte haragját Párisz ellen. De tenni még semmit sem tettek a megbüntetésére. Várták előbb, hogyan fogja teljesíteni Afrodité az ígérteit, amelyet Párisznak tett. Majd ha Afrodité megjutalmazza az ostobán félkezesőt, akkor résen lesznek ők is, hogy ők meg büntessenek. De Afrodité nem sietett, hogy teljesítse azt, amit mondott; ráért ő még azzal.

Párisz viszont egyre csak azt várta, mikor kapja meg Afroditétól a világ legszebb asszonyát. Kiváncsi volt arra is, csakugyan olyan szép lesz-e, mint az istennő ígérte? Megpróbált egy kicsit körülnézni, kereste is, ugyan ki lehet a világ legszebb asszonya, de bizony nem találta meg egyikőnyen. Néha ugyan azt hitte, hogy megvan már, de csakhamar rájött, hogy tévedt. Egyszer aztán elunta a keresgélést otthon a hazájában és elhatározta, hogy elmegy világot látni. Hátha útközben megtalálja valahol a világ legszebb asszonyát, akit neki ígért Afrodité.

Hajóra szállt tehát és elindult Görögország felé. Sokfelé megfordult útján, míg végre elvetődött Spártába, Menelaosz királyhoz. Menelaosz egyike volt akkoriban a legnagyobb és leggazdagabb görög királyoknak. Ennek az udvarába került most Párisz. Szíves barátságokkal fogadták itt is, mint útközben mindenütt, ahol görögökkel találkozott. Menelaosz még azt is megígérte az újonnan érkezett vendég kedvéért, hogy elhalasztotta az útját és otthon maradt még egy pár napig. Mert Menelaosz maga is éppen akkor akart elindulni hazuról, amikor betoppant hozzá a trójai vendég. Krétába ment volna egyik barátjához, de ahogy

beállított hozzá a messziről jött dalias királyfi, megváltoztatta szándékát, hogy szívesen láthassa vendégét.

Jól is érezte magát Párisz Menelaosz palotájában, különösen akkor, amikor meglátta Menelaosz feleségét, Helenát. Megdobant a szíve és egyszerre sejtteni kezdte, hogy alighanem Helena a világ legszebb asszonya. De egyelőre nem történt baj, otthon volt még Menelaosz király.

Pár nap múlva aztán Menelaosz mégis csak sürgősnek érezte már az útiját Krétába. Kérte szépen a vendégét, ne vegye rossz néven, de neki bizony el kell most utaznia. Érezze csak jól magát itt a házában. Hamarosan visszajön majd, s akkor aztán, ha Párisz is úgy akarja, szívesen elmegy vele még akár ő, Menelaosz is további útjára. Elkíséri bátyjához, Agamemnón királyhoz Mükénébe, meg akárhová görög földön és megmutat neki minden szépet, érdekeset. Csak várjon egy kicsit a vendég, míg ő hazajön Krétából.

Igy búcsúzott Menelaosz Párisztól, és lelkére kötötte Helenának, hogy jól gondját viselje a vendégnek, míg ő távol jár. Azzal el is ment hazulról.

Csak erre várt Afrodité istennő, s most aztán jól fölnyitotta Párisz szemét. Párisz, ahogy egyedül maradt, nem képelkedett tovább, tudta már, hogy csakugyan Helena a világ legszebb asszonya. Úgy érezte: csak Helenára gondolhatott az istennő, amikor azt ígérte neki a szépségverseny alkalmával, hogy övé lesz a legszebb asszony. De hát hogyan mondhatott mégis ilyet Afrodité — töprengett tovább Párisz —, hiszen Helena már Menelaosz király felesége, nem lehet az övé! Igaz viszont az is, hogy úgy mondta: „Neked adom a világ legszebb asszonyát, ha *nagyon akarod*”. Talán éppen ez a dolog nyitja! Csak nagyon kell akarnia, és akkor az övé lesz Helena.

Igy okoskodott Párisz, amikor a házigazda távozása után magára maradt Menelaosz palotájában. Athéné istennő pedig résen volt. Láttá már, hogy Afrodité teljesíteni akarja ígétét, csakugyan odaadja Helenát Párisznak. Hamar közbelépett ő is, hogy „segtítsen” a szerencsétlen Páriszon: elvette az esztét egé-

zen. Hadd rabolja csak el Párisz Menelaosz feleségét, majd bűnhődik azután ezért a gyalázatos tettéért.

Valóban úgy is lett. Az ostoba Párisz lépre ment. Nem gondolkozott tovább és nem törődött már azzal, hogy mi lesz a következménye gonosztettének, hanem alighogy elment hazulról Menelaosz, hajóra szállt ő is, vitte magával Helenát Trója felé. — De nemhiába esküdött ám bosszút Athéné istennő Párisz ellen! Nem elégedett meg bizony ő még ezzel sem. Az utolsó percben annyira elhomályosította Párisz értelmét és annyira mélységesen ostobává tette a szerencsétlen trójai királyfit, hogy az bizony még egy másik nagy büntől sem riadt vissza. Nemcsak Helenát vitte magával, hanem Menelaosz palotájának kincseit is, azt is hajóra rakta mind, úgy indult el hazafelé, Trójába.

Ternászetesen tudott erről nemcsak Athéné, hanem Párisz másik nagy ellensége, Héra istennő is. Végre eljött a pillanat, amikor ő is cselekedhetett. Nemcsak Afrodité teljesítette az ígérte: megjutalmazta Páriszt a világ legszebb asszonyával, Helenával — segített ebben a bölösség istenasszonya, Athéné is. Olyan égbeköltán ostoba és gyalázatos bűnök után jutott hozzá Párisz Afrodité ajándékához, hogy most már bűnhődnie kellett. Ebben pedig az oroszlámrészt Héra vállalta magára. Ha Párisz nem riadt vissza ettől a rettenetes büntől, akkor pusztuljon hát érte nemcsak ő, hanem vele együtt hazája, Trója is. Így gondolkozott a hatalmas Héra és készült a bosszúra.

Hazajött aztán nemsokára Menelaosz király Kréta szigetéről és megdöbbenne látta, mi történt otthon azalatt, amíg ő messze idegenben járt. Űres volt a ház, nemcsak Helena hiányzott belőle, hanem a sok szép kincs is. Most aztán egyszerre ki nyílt az ő szeme is; tudta már, hogy mindez csak annak a dalias idegének a műve lehet, akit ő szíves barátsággal a házába fogadott. Rájött arra is, hogy milyen könnyelműség volt egyedül hagyania házában a messziről jött vendéget! Most aztán üthette bottal a nyomát. Hamar elment a szomszédos Mükénébe bátyjához, a nagy Agamemnónhoz. Mindenekelőtt vele akarta megbeszélni a további teendőket. Egyszerre eszébe jutott az is, hogy

amikor neki adta feleségül Helenát apósa, Tündareusz király, milyen fogadalmat tétetett leányának minden kérőjével. Megígértette akkor Tündareusz mindnyájukkal, még mielőtt tudomásukra hozta volna, hogy kire esett a választása: mindnyájan szívvél-lelélekkel támogatni fogják azt, aki Helena férjje lesz, közös erővel torolnak meg minden rajta esett sérelmet. Úgy gondolta Menelaosz: most aztán itt az ideje, hogy teljesítsék Helena egykori kéri Tündareusznak tett fogadalmukat. Segítsenek neki visszaszerezni Helenát, meg az elrabolt kincseket. Éppen azért is ment el bátyjához, Agamemnónhoz, hogy ezt megbeszélje vele.

Agamemnón hadat indít

Mükében uralkodott Menelaosz bátyja, a legnagyobb görög király, Agamemnón. Őt kereste fel most a spártai Menelaosz, hogy elpanaszolja neki, milyen gyalázatosan bánt vele az ifjú trójai vendég. Nagyon megharagudott Agamemnón, amikor hallotta, hogy elrabolták az öccsétől Helenát. Nemcsak azért bántotta ez, mert Menelaosz a testvére volt, és a rajta esett sérelmet saját ügyének érezte, hanem azért is, mert Helena éppen az ő feleségének, Klitajmnésztrának volt a nővére. A két testvér, Agamemnón és Menelaosz, Tündareusz egy-egy leányát, Klitajmnésztrát és Helenát vette feleségül.

Egyetértett Agamemnón a testvérével abban, hogy ezt a szörnyű sérelmet valamiképpen meg kell torolniuk. Menelaosznak elégtételt kell kapnia azért, ami vele történt. De mégsem akart Agamemnón elhamarkodottan cselekedni. Ezért úgy döntött, hogy elmennek Menelaósszal az öreg és bölcs Nesztórhoz, és vele együtt hármashban tanácskozzák meg, mi legyen a teendő. A bölcs Nesztór volt ebben az időben a legöregebb görög király; nagyon régen uralkodott már Püloszban, a harmadik nemzedék nőtt fel a keze alatt, ezért is tudott Nesztór olyan sokat. Csakugyan, nem is tehettek okosabbat Agamemnón és Menelaosz, minthogy Nesztórtól kérjenek tanácsot.

Az öreg Nesztór azután, amikor elmondták neki, hogy mi járásban vannak, azt tanácsolta nekik, hogy bármilyen szörnyű sérelem esett is Menelaoszon, azért mégse indítsanak mindjárt hadat vaktában Trója ellen. Tegyenek még egy kísérletet, hátha elintézhető az ügy békésen is. Küldjenek követet Trójába, Priamosz királyhoz. Mondja el a követ, milyen esúnyán bánt a trójai király fia vendéglátó gazdájával, Menelaósszal, s kérjen tőlük elégtételt. Hátba a trójaiak erre visszaküldik Helenát, meg az elrabolt kincseket és elégtételt adnak. Így nem is kell majd háborút indítaniuk. De ebben ne nagyon bizzanak. — Úgy mégse lenne jó, hogy Menelaosz, a sértett fél csak maga menjen Trójába. Kell még rajta kívül egy másik, nagyon ügyes és ravasz követ is, hadd lássák a trójaiak, hogy a görögök mind magukévé tették Menelaosz ügyét. De ki legyen ez a másik követ?

Nesztór azt javasolta, menjen el Menelaósszal együtt a leg-
ravaszabb és legügyesebb görög, Láértész fia, a jelleményes hős, Odüsszeusz is. Ha egyáltalán van valami értelme a követségjárásnak, akkor ezzel Odüsszeusz tud elérni a legtöbbet. Hiszen a furfangos Odüsszeusz tanácsolta már Tündareusz királynak is annak idején, eskesse meg a leánya, Helena kéri: mindnyájan segíteni és támogatni fogják azt, akire Tündareusz választása esik. Tündareusz ugyanis akkoriban attól félt, hogy Helena sok kéréjét mind magára haragítja, akármelyiket választja is közülök. Talán nem is nyugszanak majd bele azok, akik kosarat kapnak és együttes erővel támadnak a szerencsés választottára. Odüsszeusz volt ekkor az, aki okos tanácsot adott Tündareusznak. Ha pedig emnyire előrelátó volt Odüsszeusz már akkor régen, bizonyosra vehetük, hogy jó munkát végez majd most a követség ügyében is.

Úgy is lett. Elküldték Menelaósszal együtt a jelleményes, nagy Odüsszeuszt Priamosz királyhoz, Trója várába, hozzák vissza Helenát meg a kincseket és kérjenek elégtételt Párisz gazdattól. De hiába járt a követség, eredménytelenül kellett visszatérnie. Semmit sem használt a furfangos Odüsszeusz ravasz, ékes-szólo beszéde, meg Menelaosz sértett fenyegetőzése. A két isten-

nő, Héra és Athéné résen volt, elvették a trójaiak esztét és úgy intézték a dolgot, hogy a rablók ne adják vissza szépszerével zsákmányukat. Ők bizony nagyon meg akarták büntetni Páriszt meg Tróját, ezért nem engedték, hogy békésen intéződjék el az asszonyrablás ügye.

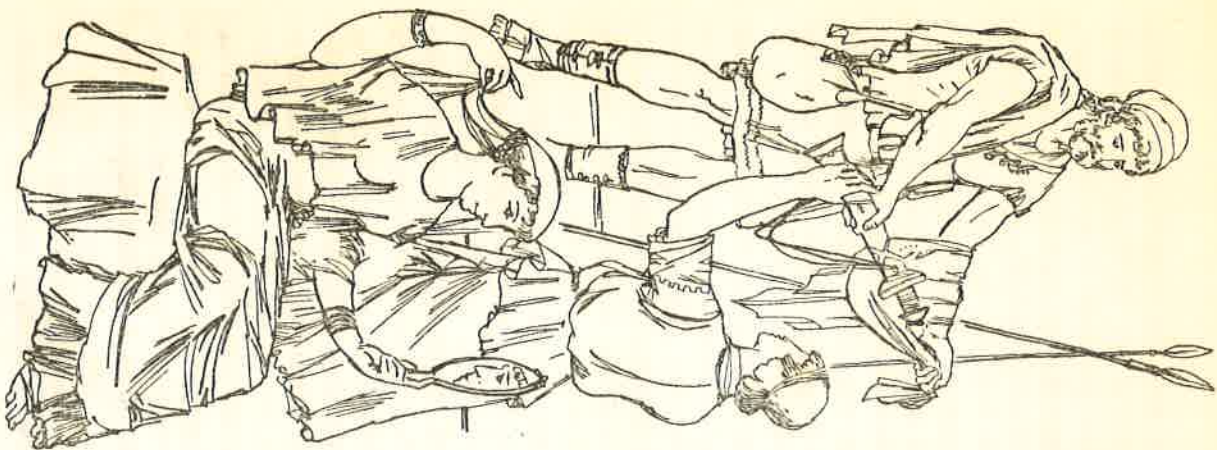
Látták már ekkor Agamemnón, Menelaosz, Nestor meg Odüsszeusz, hogy ebből bizony háború lesz. Hozzá is kezdtek gyorsan a nagy készülődéshez. De előbb megkérdeztek még egy jóvendőmondót, osakugyan el tudják-e majd foglalni Trója várát, visszaszerzik-e Helenát meg az elrabolt kincseket, ha fegyverrel támadnak az ellenségre? A jóvendőmondó azt felelte nekik, hogy hosszú és nagy háború lesz, ha megtámadják Tróját, de azért majd csak győzni fognak. Mégis, ne induljanak el magukban, hanem Agamemnón, mint a legnagyobb görög király, szótisa fegyverbe az egész görögséget. Induljanak el hadi népükkel Trója ellen ne csak Helena egykori kéri, hanem minden görög király. Legyen a háború fővezére a legnagyobb közülük, maga Agamemnón. De ne feledkezzenek meg arról sem, hogy akármilyen sok hajóval és rengeteg harccsal támadnak is Priamosz király erős vára ellen, azért mégsem győzhetnek, ha nem lesz ott közöttük a legnagyobb hős. Ez a legnagyobb hős pedig nem más, mint az ifjú Akhilleusz, Péleusz és Theisz fia, a műrmondok leendő királya.

Igy beszélt a jós, Agamemnón pedig elhatározta, hogy mindenben követi a szavát. Osakugyan háborút hirdetett a hit-szegő trójaiak ellen és felszólított minden görög királyt: szereljenek föl annyi hajót, amennyit csak tudnak, mert átkelnek a tengeren, mennek Trója ellen. Hozzanak magukkal sok jól felszerelt, bátor harcost, mert nem lesz könnyű legyőzni az ellenséget. Ne feledkezzenek meg az útravaló élelemről sem. Majd aztán, ha Trója földjére érkeztek, gondoskodik magáról a hadsereg. Így rendelkezett Agamemnón király. Csak azt nem tudta még, hogyan lehetne rábíri a legnagyobb hőst, az ifjú Akhilleuszt, hogy tartson velük ő is, hozza magával népét, a műrmondokot és segítsen nekik elfoglalni Tróját. Mert Akhilleusz ekkor

már nem volt édesapjának, az öreg Péleusznak a palotájában. — Theisz istennő ugyanis kapott egy újabb jóslatot a fiáról. Nemcsak azt jóslták egyszer magának a legfőbb istennek, Zeusznak, hogy Theisz születendő fia lesz a legnagyobb hős, még apjánál is nagyobb és díszőbb. Később egy újabb jóslat azt adta hírül az édesanyának, hogy fia, ha felsértül majd, két sors közül választhat. Vagy hosszú, boldog és dícselen élet vár rá a földön, vagy pedig örök nagy dícsőség. De ha Akhilleusz mégis a dícsőséget választaná, akkor nagyon rövid életű lesz. Megjédt az édesanyja, amikor ezt hallotta, szeretne volna, ha boldog és hosszú életű lenne a fia. Ezért hamar elvette a serdülő ifjút a derek kentaurosztól, Kheirontól, ne tanítsa tovább a vítézi életre. Nem engedte vissza édesapja palotájába sem. Tudta már Theisz, hogy nagy háborúra készül Agamemnón király, és nem akarta, hogy elmenjen vele a fia, Akhilleusz. Hiszen ismerte már az ifjút, tudta róla, hogy bizonyára szívesebben választaná a dícsőséget még akkor is, ha korán meg kell halnia, mint a hosszú, de dícselen életet. El akarta kerülni Theisz azt, hogy fia egyáltalán háborúba indulhasson. Ezért leányruhába öltöztette az ifjú Akhilleuszt és elrejtette az egyik szigeten, Litikomédész király leányai között, mintha ő is egyik leánya lenne a királynak. Nem is volt könnyű megismerni ebben az álöltözésben Akhilleuszt, mert a későbbi nagy hős fiatal volt még ekkor és olyan szép, mint egy ifjú leány.

Hiába kérte hát Agamemnón az öreg Péleusz királytól, ereszze velük a fiát, Akhilleuszt, Péleusz még azt sem tudta megmondani neki, hogy hol van a fia. Jól elrejtette azt már ekkor Theisz istennő, Litikomédész leányai között. Végre aztán az öreg Nestor azt tanácsolta Agamemnón királynak, bízzák csak rá a furfangos Odüsszeuszra, hogy kerítse elő nekik valahonnan Akhilleuszt. Majd ő módját ejti annak, hogy megtalálja, hol van az ifjú. Úgy is lett.

A ravasz Odüsszeusz kereskedőnek öltözött, vitte magával a portékát mindenfelé, úgy járta be a görög királyok udvarát, kereste, kénlelte mindenütt, mines-e valahol elrejtve közöttük

az ifjú Akhilleusz. Így juttott el Lükomédész királyhoz is. Kitergette a királylányai előtt a holmiját: szép színes szövözetet, arany-ezüst ékszert, gyönyörű ruhákat, edényeket, meg fegyvert, kardot és pajzsot is. A leányok kedvükre válogattak a sok szép áru között, de nem sokat törődtek a férfinak való fegyverrel. Odüsszeusz meg úgyintézte, hogy közben egyszerre csak fölharsanjon odakint a oszátára hívó kürtészó. Hát ime, azt látja, hogy erre a jelre az egyik szépareú leány megfedkezik magáról és hirtelen odakap a kardhoz meg a dárdához. Bizony, ez a „leány” igazában a hős Akhilleusz volt. Így találta meg a ravasz Odüsszeusz az elrejtett ifjút.

Vitte is mindjárt magával az apjához, Péleusz királyhoz. Az édesapa meg nem állott újában kedves fia kívánságának. Örömmel eresztette újára, hadd szerzen magának hervadhatatlan hírt és örök diosóséget Trója ostromában. Elküldte vele Péleusz maga

helyett az öreg Foinikszot is; ő volt régebben a gyermek Akhilleusz egyik nevelője, mielőtt még az ifjú a derek Kheirón mellé került volna iskolába. Meg elment Akhilleusszal a trójai háborúba legkedvesebb barátja, az ifjú Patroklosz is. Mert nagyon szerették egymást Akhilleusz meg Patroklosz, éppen egyidős volt a két barát.

Őrült Agamemnón király, amikor megtudta, hogy vele megy hát Trója ellen a legnagyobb ifjú hős, Akhilleusz, viszi magával a műrmidonok népét is, Tróját ostromolni. Most már bizonyos lehetett felőle, hogy csakugyan győzelemmel végződik majd a háborúja. Legálábbis így mondta ezt nekik a jövődömondő akkor, amikor elhatározták, hogy hadat indítanak.

Higeneia

Agamemnón király úgy intézkedett, hogy Aulisz kikötőjében gyülekeztek a Trója ellen induló hatalmas görög hajóhad. Ha ott lesznek mindnyájan, gyönyörű szép áldozatot mutatnak be a hallhatatlan isteneknek, csak azután szállnak majd tengerre és mennek tovább Trója felé. Így tervezte az indulást Agamemnón király, pedig nem is tudta még akkor, milyen áldozatot kell majd csakugyan bemutatnia, mielőtt útrakelhetne Trója felé.

Lassan gyülekezett Auliszban a hajóhad meg a nagy hadsereg. Héra istennő mindent megtett, hogy minél többben legyenek a Trója ellen vonuló görögök. El akarta pusztítani Párisz hazáját.

Addig, amíg össze nem jöttek mindnyájan, Agamemnón és testvére, Menelóosz vadászgatással töltötték az időt Aulisz környékén. Az egyik ilyen vadászaton történt, hogy Agamemnón vigyázatlanul magára haragtította az erdők és vadak istennőjét, Artemisz; elejtett egy hatalmas szarvast, nem vette észre, hogy éppen csak ezt az egyet nem lett volna szabad bántania, mert ez Artemisz istennő kedves állata volt. Nagyon megharagudott Artemisz, amikor látta a király gondatlanságát, és elhatározta,

hogy súlyosan megbünteti a vétkest. Agamemnón pedig nem is tudta még akkor, mit eselekedett, kinek a haragját vonta magára, és hogyan fog bűnhődni ezért.

Együtt volt az egész sereg, be is mutatták már áldozatukat az olümposzi isteneknek úgy, ahogy Agamemnón tervezte, de csak nem tudtak elindulni Auliszból. Olyan csodálatos szélcsend volt a tengeren, hogy meg se lebbentek a vitorlák. Hiába szálltak volna hajóra, úgyse mozdulhattak volna tovább. Egy darabig türelemmel vártak, mindennap azzal biztatták magukat, hát ha majd másnap kedvezőbb idő lesz. De aztán teltek-múltak a napok és csak nem változott semmi, a várva várt szél sehogy sem akart megjönni.

Mindenki sejtette már ekkor, hogy ez a különös nagy szélcsend valamelyik isten büntetése lehet. Csak azt nem tudták még, ki volt a bűnös, és hogyan lehetne kiengesztelni a haragvó istent. A sereg is kezdett türelmetlenkedni már. Agamemnón meg félt, hogy kedvüket veszítik az emberek, talán nem is mennek majd vele Trójiát ostromolni, ha sokáig kell még téltlenül vesztegelniök. Ezért hamar összehívatta a népgyűlést és megkérdezte előtöttük az egyik jóst, Kalkhász: melyik isten haragszik rájuk, ki volt a bűnös, és hogyan lehetne jóvá tenni a vétket, mikor kapnak már végre kedvező szelet?

Tudott ez a jós mindent, ami volt, van és lesz; könnyen meg is felelt Agamemnón első kérdésére. Azonnal megmondta: Artemisz istennő az, aki haragszik, őt kell kiengesztelniök, csak akkor kaphatnak kedvező szelet.

De már a másik kérdésre nem mert ilyen könnyen válaszolni Kalkhász. Tudta ő nagyon jól azt is, ki a bűnös: maga Agamemnón király. De hogyan mondja meg ezt neki itt, mindnyájuk előtt? — Megkérdezte előbb: nem lenne-é okosabb, ha nem az egész népgyűlés előtt beszélhénék erről? Talán jobb lenne, ha egyedül mondaná meg a királynak? De Agamemnón nem tárgyaltott. Felszóltotta Kalkhászt, mondja csak meg őszintén, ki a bűnös, hadd tudja meg mindenki. — Erre aztán Kalkhász ki is mondta a szót:

— Te magad, Agamemnón! Te öleled meg vigyázatlanul Artemisz istennő szent állatát. Ezért nem mehetünk most tovább! Nagyon megdöbben Agamemnón, mikor ezt hallotta, de érezte, hogy a jósnek igaza lehet. Csakugyan emlékezett rá ő maga is: néhány nappal azelőtt az egyik vadászaton megölt egy gyönyörű szarvast, az lehetett Artemisz szent állata. De mégis röstellte, hogy az egész népgyűlés előtt kiderült, éppen ő maga, Agamemnón király a bűnös, miatta nem mehetnek tovább. Érezte, hogy ezt a hibáját csak úgy teheti jóvá, ha mindjárt, ott az egész sereg előtt magára vállalja az istennő kiengesztelését; hadd lássák az emberek, hogy Agamemnón nem kíméli legdrágább kincsét sem, ha mindnyájuk érdekében van szó. Azonnal meg is esküdött, ahogy Kalkhász leplezte, mindnyájuk file hallatára: magára vállalja az istennő kiengesztelését, csak szíjon Kalkhász, mit kíván Artemisz, ő, Agamemnón örömmel odaadja legdrágább kincsét is.

Alig egy pár pillanat múlva meg is bánta aztán Agamemnón, hogy ilyen könnyelműen esküdött. Mert Kalkhász erre így kezdett beszélni:

— Halljad hát, Agamemnón király, milyen engesztelést követel tőled Artemisz! Vigyázatlanul megöleled az istennő legkedvesebb állatát. Ő meg elveszi most tőled legkedvesebb gyermekedet. Áldozd föl Artemisznek leányodat, Ifigeneját. Soha semmi mással ki nem engeszteléd haragját, nem is indulhattok el addig Trója ellen, amíg be nem mutattad az áldozatot.

Megrendülten hallgatta Agamemnón az irtózatos szavakat, de semmit sem tehetett ellenük. Szívesen lemondott volna most már Trója ostromáról, hadd intézze csak el Menelaosz egyedül az ügyét a hitszegő Páriszal. Nem bánta volna azt sem, ha szűgyenletes kudarcba fullad egész vállalkozása, nem tudnak elindulni Auliszból és szétoszlik a sereg, csak ne kellene föláldoznia leányát, Ifigeneját. De nem tehetett már semmit. Megesküdött a sereg előtt, hogy kiengeszteli a haragvó Artemiszt, ha legkedvesebb kincsét kívánja is tőle az istennő. Megtörtén hagyta, hogy rendelkezzenek helyette mások, testvére, Menelaosz, vagy akárki.

Mindjárt el is küldték erre a követet Mükénébe, Agamemnón hazájába, hozza magával Ífigeneját. Mondja azt az anyának, hogy Agamemnón férjhez akarja adni még az indulás előtt itt, Auliszban a leányát, azért hivatta magához. Tudták, hogy az anya, Klütaimnésztra, feltétlenül megakadályozná, ha tudná, miért hivatták Ífigeneját.

Eljött aztán Ífigeneja az édesanyjával együtt, de nem a me-nyegzőre vittek, hanem odavonszolták az oltárhoz, hogy fölál-dozzák Artemisz istennőnek. Agamemnón megtörtén takarta el a szemét, nem mert odanézni, amikor áldozatra hurcolták leá-nyát. Kalkhász pedig ott állott kivont késsel, hogy bemutassa a szörnnyű áldozatot.

Artemisz istennő azonban az utolsó percben sűrű ködbe bur-kolta az oltárt és kiragadta Kalkhász kezeiből Ífigeneját, egy szarvast tett a helyére. Senki sem látta, még maga Kalkhász is alig vette észre, hogy Ífigeneja helyett egy szarvast szúrnt le ott az oltáron. Ífigeneját pedig elvitte az istennő magával, messze, a tauros nép közé, ott szentelte papnőjévé. De senki sem tudta ezt akkor még ott Auliszban. Mindenki azt hitte, hogy csak-ugyan feláldozták Ífigeneját Artemisznek, legfeljebb Kalkhász sejtette az igazat.

A rítul megcsalt édesanya, Klütaimnésztra pedig bosszút esküdött ekkor Agamemnón ellen, aki föláldozta még saját leá-nyát is Helenáért, meg a trójai háborúért.

Másnap reggelre azután csakugyan megjött a várva várt szél. Nem haragudott már Artemisz a görögökre, hajóra szállhattak és elindulhattak Agamemnón vezénletével, hogy ostron alá ve-gyék Trója erős várát.

Próteszliáosz

Nem haragudott már Artemisz, kiengesztelte Agamemnón áldozata. Fújt a szél nyugat felől, és dagadó vitorlákkal, vígan röptültek a görög hajók Trója felé. Bizony, mindenki szeretete volna, ha éppen az ő hajója ér elsőnek a trójai parthoz. Mert

még az indulás előtt hallottak egy jóslatot arról, hogy boldog az, akinek hajója elsőnek éri el a trójai földet, örök dicsőség lesz az ő része. De ugyanakkor mindnyáján féltek is egy kissé attól, hogy ők legyenek az elsők, mert hallottak egy másik jóslatot is. Ez meg arról szólt, hogy az, aki először teszi lábát a trójai föld-re, elsőnek fog meghalni az ellenség kezétől. Mindenki szeretete volna, ha örök dicsőség lesz a része, de senki sem akart a biztos halálba rohanni.

Csak Próteszliáosz volt az a görög hős, aki nem ijedt meg a második jóslattól sem. Megígérte édesapjának még az indulás előtt, hogy mindig az első lesz, nem riad vissza soha semmi ve-szélytől. Most, amikor a két jóslatot hallotta, mindjárt el is ha-tározta magában, hogy bizony az ő hajója lesz a legelső, amely eléri a trójai földet. De mi lesz akkor, ha nemcsak hajója lesz az első, hanem ő maga, Próteszliáosz lesz az is, aki elsőnek lép Trója földjére, és csakugyan elsőnek hull el az ellenség kezétől? — Erre bizony Próteszliáosz nemigen gondolt. Hiszen megígérte az indulás előtt otthon feleségének, a hú Láodamejának, hogy visszatér hozzá Trója alól. Akkor, amikor ez az ígéret elhang-zott, Próteszliáosz nem tudott még a kettős jóslatról. De vala-hogy nagyon biztosan érezte még most is: nem lehet az, hogy ő soha többé ne lássa Láodameját. Vissza fog térni hozzá, ezt ígérte, és ez így is lesz. Ami pedig a jóslatokat illeti, sohasem tudhatjuk, hogyan válnak valóra.

Ez járt Próteszliáosz eszében, míg legelől állott hajójának orrán és merészen nézett előre az ismeretlen távolba. Sebese-n siklottak a tenger habján, nem volt a görög hajók közt több ilyen gyors hajó, mint Próteszliáoszé. Végre napok múlva egy-szer hajnalban, éppen akkor, amikor fölbukott messze keleten vérvörösen a nap, megpillantotta Ázsia földjét és a sziklákra épült erős trójai várat. Nagyon dobbant a szíve és már hallotta is messziről, hogy ébred Priamosz vára, kinyílik sorra mind a száz kapuja, kiáltozva hajtják ki bégető nyájukat a pásztorok, és búsan bögnék a tehenek. Az ő hajója járt legelől, a többiek messze mögötte maradtak. De Próteszliáosz nem késlekedett:

orral a partnak fordítottatta a hajót, az evezősök egy percre sem hagyták abba a munkát, és féltetével szárazra futott a hajó. Ő maga pedig megmarkolta erősen dárdáját és egy ugrással a parton termett. Ő lett az első, aki trójai földre lépett. De a többiek még ki se kötöttek, és őt már el is találta az első trójai nyílvesző. Látták a trójaiak, hogy jönnek a görögök, és megpróbálták: hátha megriad a többi, partra se száll, ha mindjárt az első lenyilazzák. A görögök viszont, amikor látták Próteszilaosz elszánt bátorságát, nem féltek már a nyomába lépni. Tudták, hogy az első áldozat után nem eshet el mindenki.

Eleseett hát Próteszilaosz és ment vissza a követ jelenteni Láodamejának: az ő féje lépett elsőnek trójai földre és ő lett a háború első halottja. Szívébe hasított a kín Láodamejának. Mégse jön hát vissza Próteszilaosz Trója alól, hiába ígérte! Ez volt az első gondolata, de nem akarta elhinni, hogy ez igaz legyen. Próteszilaosz mindig beváltotta eddig a szavát. Az nem lehet, hogy most mégis csalódot okozzon annak, akit legjobban szeret, és aki őt legjobban szereti. Buzgó imával kérte Láodameja az alvilág istenét, engedje meg, hogy Próteszilaosz beváltsa a szavát! Ha meghalt is, hadd jöjjön vissza még egyszer, csak három órára legalább, hogy elbúcsúzhassék tőle.

Meg is hallgatták az istenek Láodameja forró imáját, visszaengedték hozzá még egyszer Próteszilaoszt, három órára. Amikor meg letelt a három óra, Láodameja is követte férjét a túlvilágra, meghalt ő is utána.

TRÓJAI OSTROMA

Párisz és Menelaosz

Félek óta ostromolták már a görögök Trója erős várát, de úgy szólván semmire se mentek vele. Igaz, sokszor visszaszorították már az ellenséget a vár előtt fekvő széles síkságról, föl a várba, be a falak mögé. De magát a várat csak nem tudták elfoglalni. Lenn a parton meg a síkon a görögök uralkodtak. Kihúzták hajóikat a szárazra, szép rendben fölállították őket és

tábort üttöttek a hajók körül. Később árkot húztak körs-körül, sőt fallal is megerősítették táborukat. Valságos váruk volt már nekik is szemben Trójával. De mindez nem segített rajtuk. Priamosz népe bátran védte hazáját. Sokan voltak ők is, és nem kímélték az életüket. Néha beszorultak ugyan a vár falai közé, de aztán csak megnyílt újra a vár egyik vagy másik kapuja; özönlött ki rajta a sok trójai harcos, rátámadt a görögökre, ahol érte őket, s aztán vagy a trójaiak szoritották vissza az ostromlókat, vagy maguk húzódtak be később megint a várba. Így hullámozott a háború évek óta ide-oda. Egyik fél sem bírt a másikkal. A görögök nem tudták elfoglalni Priamosz erős várát, a trójaiak meg nem tudták elkergetni, tengerbe szoritani az ostromlókat.

Egyszer aztán, a hosszú ostrom alatt egy olyan párviadalra került sor a két fél között, amely majdnem eldöntötte a háború egész sorsát. A trójaiak támadtak ekkor; rohantak le a várból, mint a förgőteg, úgy csaptak az ostromlókra. Ott harcolt közöttük a legelső sorokban a daliás Párisz is. Párduebőr borította felvállát, ott csüngött rajta remek íja, oldalán kardja, kezében meg érehegyű dárdája villogott. Büszkén hívta tusára a legbátrabb görögöket, nem félt egyiküktől sem.

De észrevette Páriszt a másik oldalról a spártai Menelaosz. Régen kereste már a hitszegő vendéget, aki nála járt egyszer évekkor azelőtt, és oly ritkul kifosztotta. Elrabolta tőle Helenát meg a kincsüket, így hálálta meg a vendéglátó gazda jóságát. Őt kereste Menelaosz mindig az ellenség között, amióta csak megindult az ostrom. Hiszen ő, Párisz volt a főbűnös, miátta folyt a háború. Megörült Menelaosz, most ahogy fölfedezte végre, és mint éhes oroszlan, ha zsákmányra bukkan, leugrott harci szekeréről, megindult egyenes feléje.

Párisz meg, ahogy meglátta a feléje induló Menelaoszt, mint-ha villám csapott volna belé, összeresztett hirtelen. Mint ahogy meghökken az, aki hegyi szakadéokban járva mérges kígyót pillant meg a közelben, elsápad hirtelen, remegés szalad át a testén, kiveri homlokát a hideg verejék, rémülten húzódik visz-

sza, úgy hátrált most Párisz Menelaosz elől, el akart bújni előle. Csakhogy észrevette ám a legvitézebb trójai, Priamosz másika, Hektór, hogyan rémül meg Párisz, gyáván húzódik vissza a hős Menelaosz elől. Egyszerre fölfortt szívében a harag meg a szégyen és kemény szavakkal támadt a testvérére:

— Gyalázatos, hitvány csábitói! Ugye nem várod be most a hős Menelaoszt! De arra volt eszed, hogy vendégségbe menj hozzá, élvezd a jóságát, s azután orvul elrabold tőle a feleségét meg a kincseit! Háborút hoztál a hazádra, meg szégyent és gyalázatot. Hát nem pirulsz, hogy kinevetnek ellenségeink, a görögök? Az előbb még azt hitték rólad, hogy derék harcos vagy, úgy hívtad csatára őket. Most bezzeg kiderült, mit ér dalrás tenned, szép arcod meg alakod! Nincs benned egy szikra bátorság sem! Bizony régen megérdemelted volna már, hogy agyonverjen téged a trójai nép, hisz te vagy az oka mindennek! Te hoztad ránk a veszedelmet és mégis te vagy köztünk a leggyávább!

Igy korholta Hektór a testvérét. Párisz meg nagyon elszégyellte magát, belátta, hogy csakugyan igazza van a másiknak. Ő, Párisz hozta rájuk a háborút és veszedelmet. Miatta küzde- nek, harcolnak, tűznek és szenvednek a honfitársai. Ha ő meg Helena nem lettek volna, békeben, barátságban élhetnének tán még ma is a trójaiak meg a görögök. Csak őt hibáztatja, átkozza mindenki mind a két táborban. Hányszor a szemére vetették és gúnyolták már a szépségét is! Pedig ugyan mit tehet ő arról?

Erre gondolt most Párisz, míg Hektór maró szavait hallgatta, és érezte, hogy egyszerre megint fölébred benne a büszke dac. Nem, ez nem lehet így tovább! Majd megmutatja ő nekik, hogy igazában mégse gyáva! Nem hátrál Menelaosz elől sem, megküzd vele életre-halálra, s akkor legalább vége lesz egyszerre mindennek. Ha úgy akarja a sors, és Menelaosz öli meg őt, akkor neki már úgysis mindegy: adják vissza a trójaiak Helenát meg a kincseket és béküljenek ki a görögökkel. De ha mégis ő, Párisz lenne a győztes és végezne Menelaossal, akkor ne harcoljanak tovább a görögök Trója ellen, vonuljanak el békeséggel.

Tetszett a gondolat Hektórnak is, amikor elmondta neki Párisz. Úgy látszik, mégiscsak észretért a testvére. Csakugyan, ez a legokosabb: kúzdjon meg egymással a kettő, Párisz és Menelaosz. A görögök és trójaiak pedig nyugodniának bele az egyik vagy másik fél győzelmébe. Minek pusztítsák, öldököljék egymást, amikor a két igazi ellenség egymás között is elintézheti a dolgát? — Erre gondolt Hektór, amikor hallván Párisz javasaltát, hirtelen kereszbe fektette dárdáját, úgy tartotta vissza az embereit, ő maga meg ment előre, a görögök felé, hogy elmondja nekik a szándékát.

Észrevette a tülső oldalról Agamemnón király, hogy kereszbe vetette a dárdáját Hektór, úgy tartja vissza népét a harctól, ő meg maga bátran jön előre, de — úgy látszik — nem támadó szándékkal. Néhány görög éppen célbavette már íjával, hogy lenyilazza, de közbelépett hirtelen Agamemnón király:

— Megálljatok, hős görögök, ne nyilazzatok még! A sisakrázó Hektór szólni akar hozzánk. Hallgassuk meg előbb, mit mond!

Visszaengedték erre a legények a feszülő ideget, Hektór pedig beszélni kezdett. Hangos szóval mondta el Párisz javasaltát, mind a két táborhoz intézte szavait. Hagyják abba, ne folytasák tovább az öldöklő harcot. Vívjon inkább viadalt egymással életre-halálra Párisz és Menelaosz. Amelyikük életben marad, tartsa meg Helenát és a kincseket. A görögök és trójaiak pedig kössenek egymással békét, barátságot, erős esküvéssel.

Hosszú, nagy csönd lett mind a két táborban, amikor hallották a sisakrázó Hektór szavait. Várták, mit felel erre a másik. Egy idő múlva megszólalt aztán a görögök között Menelaosz és elfogadta a javaslatot. Csakugyan ez lesz a legjobb. Ne öljeék egymást hiába görögök meg trójaiak, inkább küzdjenek meg egymással ketten életre-halálra, s legyen a győztesé Helena a kincsekkel együtt. Csak azt kötötte ki még Menelaosz, hogy tegyenek eskü alatt fogadalmat a megegyezésre. Trója nevében pedig Priamosz király tegyen esküt, mert a faiban ő már nem bízik.

Könnyen elfogadta Hektór ezt a kikötést. A görögök és trójaiak pedig megörültek a készülő egyezségnek, remélték, hogy ezzel vége lesz a háborúnak. Mindjárt leszálltak harci szekerük-ről, letekelték a fegyvert, és maguk kényelmesen letelepedtek a fűben, jó közel egymáshoz. Várták az eskükhöz két meg a párviadalt. Hektór meg beküldött két embert a várba, hozzanak két bárányt, egy hófehérét meg egy éjfeketét az ünnepléses eskü-áldozathoz, hívják le hozzá édesapját, Priamosz királyt is. Agamemnón ugyanígy készült az esküre, hozatott ő is egy bárányt a hajóktól.

Hamar elterjedt a készülő nagy esemény híre főn a széljárta trójai várban. Ott szötte Helena az egyik gyönyörű teremben csillámló, szép, nagy, kétréti ruháját; beleszötte a sok véres viadalt, amit érte viseltek a trójaiak meg görögök, azzal díszítette ékes, ragyogó szövetét. De odalépett hozzá Priamosz leánya, hogy elmondja, mi készül odalent a vár alatt, a síkon. Párisz és Menelaosz mindjárt megküzdenek érte, Helenáért, és a győztes lesz a férje. Jöjjön Helena is ki a bástya fokára, hadd lássa a nagy küzdelmet. — Így beszélt a hirhozó, Helenában pedig föl-ébredt a vágy, hogy újra lássa a hazáját. „Ó, bárcsak Menelaosz győzne” — gondolta magában, míg ment ki a bástyatoronyhoz. Ott kinn a vár fokán találta már az ősz Priamoszt meg Trója legbölcsebb véneit. Kimentek ők is, hogy lássák a viadalt. Ősz-szusúgtak egymás között, amikor jött feléjük Helena:

— Valóban szép, mint egy istennő! Örül az ember szíve, ha látja. Érdemes érte harcolni, életre-halálra. De mégse maradjon közöttünk, menjen vissza a hazájába. Ne hozzon ránk átkot, pusztulást!

Így suttogtak egymás között a vénnek, amikor meglátták Helenát. Priamosz pedig kedves szóval hívta magához, leültette, úgy kérdezte tőle egyenként a lent sürgő-forgó dalilák nevet. De már jött is Hektór követe és szólt az öreghez:

— Kelj föl, Priamosz király, és gyere le a vár elé a síkra, mert hívnak a trójaiak és görögök, hadd esküdjünk igaz eskü-véssel: döntsen e viadal közöttünk Helenáról meg a kincseiről.

Vigye el őket a hős Menelaosz, ha megöli Páriszt, vagy maradjon Párisznál békeséggel örökre, ha végez a göröggel. Így beszélt a követ, az ősz királyon meg végigfutott a hideg, ahogy hallotta a szavát. De aztán mégis fölkelte némán, befogatta paripát a szekérbe és ment le a vár elé a síkra, hogy megkösse az esküt.

Közben meg odalent a síkon, a két tábor közötti tisztáson mindent előkészítettek az ünnepi eskü-áldozathoz. Hoztak három bárányt, egyet adott Agamemnón a legfőbb istennek, Zeusznak, kettőt meg a trójaiak: egy fehéret a mindentlátó Napistennek és egy éjfeketét a Földnek. Agamemnón levágott késével mindenik báránynak a fejéről egy-egy marék gyapjút, szétosztotta a görög meg trójai vezérek között. Azután hangos szóval hívta a nagy Zeuszt, a Napot, a Földet és minden halhatatlan istent. Majd elmondta a megegyezés feltételeit, úgy ahogy Párisz és Menelaosz akarták, csak azt fűzte még hozzá, hogy akkor, ha Menelaosz győző, ő, Agamemnón nem elégszik meg Helenának és a kincseknek a visszanyerésével, hanem még ezen túl hadikárpótlást is követel Trója királyától. Végül átvágta késsel a bárányok torkát és ledobta őket a földre: A vezérek mindnyájan merítették a borból, úgy áldoztak az isteneknek; elátkozták azt, aki megszegné az esküt és buzgó imával kérték a nagy Zeuszt, engedje, hogy e párviadal végét vessen az öldöklő harc-

nak. Ezzel már meg is volt az eskü, kezdődhetett a páros küzdelem. Csak az ősz Priamosz kérte még, hogy visszamehessen már, föl a széljárta trójai várba: ő nem tudja nézni e harcot, hisz könnyen meglehet, úgy végződik majd, hogy kedves fia, Párisz holtan esik el a hős Menelaosz kezétől. — Nem is tartóztatá senki, hagyták az ősz apát, menjen az útjára.

A két döntőbíró, Hektór és Odüsszeusz pedig kimérték a viadal terét. Majd sorost vetettek, ki hajítsa el a dárdát elsőnek, Menelaosz-é vagy Párisz. Mindenki azt kívánta ekkor magában — akár trójai volt, akár görög —, bárcsak Menelaosznak kedvezne a sors és büntetné meg Páriszt úgy, ahogy érdemi.

Hiszen tudta azt mindenki, hogy Párisz a bűnös, ő volt az oka és kezdete minden bajnak. De a sors mégis Párisznak kedvezett, övé lett az első dárдавetés joga.

Felöltöttek mind a ketten fegyverüket és kiállottak a porondra, középen. Elkésződött a páros viadal. Párisz hajította elsőnek a dárдавát. El is találta vele Meneláosz pajzsát középen, de elgörbült a dárда hegye, nem ütötte át az erős pajzsot. Utána Meneláosz fohászzkodott neki és erős marokkal elhajította dárдавáját. Ugyanúgy, mint Párisz, a pajzsot találta el ő is. Át is ment a dárда a domború pajzsra, de nem ártott Párisznak.

Kardot rántott erre a nagy Meneláosz, úgy rohant Páriszra. A fejére mérte az iszonyú csapást. Szét is hasította vele biztosan az ellenfél fejét, ha nem épp a sisak gombját találja az ütés. Nagyon csendült az érc az ütésre, s szétörögt a kard menten ezernyi szilánkra.

— Zeusz atya, nincs nálad pusztítóbb isten az égben! — szitkozódott magában Meneláosz, amikor csebenhagyta még a kard is. Ott állott most szemtől-szemben az ellenfélével — fegyvertelenül. Tehetetlen dühében pusztá kézzel esett neki. Megragadta a sisakját, azt rángatta, cibálta és vad erővel vonszolta magával Páriszt, aki, mintha megbénnult volna, csak vergődött a kezei között. Fojtogatta Párisz nyakát a sisak szíja, és kishija volt már csak, hogy elveszítse egészen az eszméletét, amikor hirtelen közbelépett Afrodité istennő.

Látta Afrodité, hogy védence csúfosan elpusztul a fegyvertelen Meneláosz fojtogató kezében, ha nem segít rajta. Ezért gyorsan elszakított a Párisz sisakjának a szíját. Levált a sisak Párisz fejéről és Meneláosz egyszerre csak azt vette észre, hogy nincs már a kezében más, csak a sisak. Nagy lendülettel hajította ezt tovább, abba az irányba, amerre Páriszt vonszolta még az előbb. Ő maga meg visszafordult, hogy újra nekiessen az ellenfelének. De Afrodité ekkor már sűrű ködbe burkolta Párisz alakját, elragadta, vitte magával föl a trójai várba.

Eltűnt Párisz a csatatérről. Senki sem látta, hová lett, úgy elrejtette szemük elől az istennő. Meneláosz dühösen kereste

még egy darabig az ellenfelet, de nem tudott a nyomára akadni. Szívesen segítették volna neki nemcsak a görögök, hanem még a trójaiak is; örömet megmutatják nekik is, ha tudják, hogy hol van Párisz, csak szabaduljanak már a háborútól. De bizony, senki sem tudta, mi történt vele. Csak Helena sejtette egyedül a bástyafokon, hogy hová lett Párisz. Tudta ő már akkor, amikor látta, hogy egyedül maradt a csatatéren Meneláosz, hol kerresse Páriszt. Bizony otthon volt már ekkor Afrodité kedvence, hazavitte az istennő egyenesen. Párisz meg egyszerűen elfelejtett mindent, nem törődött már sem Meneláossal meg az eskükötéssel, sem a háborúval; örült, hogy megszabadult az életveszedelemből.

A görögök és trójaiak sokáig keresték még ott lenn a várról előtti síkon az eltűnt Páriszt, de aztán elunták. Végre előállott közöttük Agamemnón király és kihirdette az eredményt, vagy inkább azt, amit a ő párvialdal eredményének gondolt. Párisz nincs sehol, eltűnt a csatatérről. Ez azt jelenti, hogy Meneláosz lett a győztes, mert ő mégiscsak itt maradt a porondon, láthatja mindenki. Teljesítsék hát a trójaiak az eskükötésnél tett ígéretüket: adják vissza Helenát meg a kincseket és fizessenek hadikárpótlást neki, Agamemnónnak.

A görögök helyesléssel fogadták a fővezér szavait. A trójaiak azonban egyelőre tanácstalanul hallgattak.

Az eskükötés

Nemcsak a trójai bástyáról figyelték Párisz és Meneláosz küzdelmét. Éppenúgy mint az embereket, érdekelte ez a halhatatlan isteneket is. A különbség csak az volt, hogy az emberek mind örültek Párisz javaslatának; trójaiak és görögök egyforma lelkesedéssel fogadták a páros küzdelem hírért. Hiszen mind a két fél jobban szerette volna már a harc helyett a békét. Az istenek viszont nem mind tudtak ilyen lelkesen örülni annak a gondolatnak, hogy Trója és a görögök békét kössenek. Különö-

sen Héra és Athénéé bosszankodtak azon, hogy most talán meg-
húsul a tervük. Hiszen ha Párisz győz, akkor nyilvánvaló az ő
vereségük. Mert ez bizony azt jelenti, hogy Párisz megtarthatja
bűntelenül Afrodité ajándékát, Helenát; még azért sem kell
bűnhődnie, hogy olyan gyalázatosan bánt egykori vendégjátó
gazdájával. Hiszen a görögök megígérték az eskükötésnél: ha
Párisz megöli Menelioszt, ők elvonulnak békeséggel, nem köve-
telik vissza Helenát és az elrabolt kincseket. — Ez a megoldás
bizony nagyon igazságatlan lett volna.

De Héra és Athénéé nem elégedtek volna még még azzal sem,
ha Meneliosz győz. Mert ebben az esetben bűnhődik ugyan Pá-
risz a halálával, de ők ennél jóval nagyobb büntetést akartak:
nemcsak Párisz, hanem Trója pusztulását is tervezték!

Ahogy aztán Afrodité beleavakozott a küzdelembe és meg-
mentette Páriszt, a legfőbb isten, Zeusz, tréfából bosszantani
kezdte Hérát és Athénéét. Így beszélt a hallhatatlanok között:

— Héra és Athénéé, úgy látszik, nem törődnek már a görö-
gökkel. Hogy magára hagyták most is Menelioszt! De lám, Afro-
dité csak nem hagyja. Páriszt! Megmentette kedvencét a halál
torkából. Meneliosz viszont — magatok is lájtátok —, győzete-
sen maradt a csatatéren. Döntsünk hát, mi legyen ezek után!
Ha jónak lájtátok, adják vissza a trójaiak Helenát meg a kin-
cseket, kössenek békét, a görögök pedig térjenek meg hazájukba.

Csak tréfából mondta Zeusz e szavakat. Trúta ő nagyon jól,
hogy Héra és Athénéé nem nyugszanak bele ilyen megoldásba.
Nem azért gyűjtötték össze ők ketten a nagy görög sereget Trója
ellen, hogy most megengedjék a békés elvonulást. Hiszen meg-
esküdték már régen egymás között arra, hogy pusztulni fog
Trója Párisz bűnéért. Csak látni akarta Zeusz, mit szólnak most
ehhez a tervéhez. — Föl is szisszent mind a kettő, ahogy hal-
lotta Zeusz szavait. De Athénéé bölcsen összeszorította ajkát,
nem szólt egy szót sem, csak Héra válasszolt:

— Rettenetes Zeusz, mindnyájunk istene, hatalmas nagy ura,
milyen szó hagyta el fogard sőványét! Már hogy engedhetnénk
meg mi, istenek, hogy a görögök most békével elvonuljanak

Trója vára alól? Hát azért gyűjtöttem én össze ezt a nagy sere-
get, hogy évekig hiába töltsé az idejét, dolgyavégezetlen most
csak hazamenjen? Nem megesküdtem én már akkor erős esku-
véssel, hogy pusztulni fog Párisz s vele együtt Trója, mind-
járt ahogy Párisz galádul megcsalta vendégjátó gazdáját, a nagy
Menelioszt?! Hát eltűród magad is, hogy ilyen nagy bűnért senki
se bűnhődjék? Semmit se törődsz-é már azzal, én hogyan dön-
töttem, én hogy határoztam?

Így pattogott Héra, de Zeusz csak elmosolyodott a szá-
vára:

— Szörnyű nagy istennő, bosszús-szavú Héral! Jól tudom én,
nem nyugszik kebledben addig a szívéd, míg Tróját el nem pusztí-
trod s Priamosz egész népét! Nem is azért mondtam a szómat,
hogy megmentsem őket a bosszúd elől! Csak azt akarom, hogy
magad is lássad: miért gyűjtötted a hadat, mit akartál velük!
Nem az a te célod, hogy a hős Meneliosz visszanyerje szép fele-
ségét meg a kincset, amit elvitt a házából hitszegő vendége.
Trója füstölő romjait akarod te látni, mert meggyűlölted őket
a szívédben. Jól van, legyen hát! Engedek vágyadnak, odaadom
Tróját a bosszúdnak, akárhogy szerettem is eddig! De már most
megmondom előre, ne feledd sohasem, vésd jól az elmédbe: for-
dul még a kocka, lesz olyan városod neked is, amelyet úgy sze-
retsz szívédben, mint ahogy kedves volt nekem is mindeddig
Trója erős vára. De ha én egyszer majd azt a te városod vala-
milyen okból meggyűlölöm és ugyanúgy rottani kívánom, mint
ahogy te most a nemes Trója pusztulását akarod, te se állj
akkor majd utambal! Engedj akkor majd te is nekem úgy, ahogy
én engedek most neked!

Így beszélt a nagy Zeusz feleségéhez, Hérához. Döntött a
szívében Trója sorsa felől és már szólt is a bölés Athénéének:

— Szállj le közéjük a földrel! Kezdjék újra az öldöklő harcot.
De jól vigyázz, Trójának kell megint bűnbé esnie! Trójai szegje
meg az esküt, melyet az imént kötöttek. Hiszen döntöttünk,
hogy Trójának pusztulnia kell. Hadd legyen most az esküszegés
egy újabb ok, amelyért később pusztul majd a várunk!

Ezt parancsolta Zeusz, Athéné pedig az Olimposz csúcsáról fölgörvén, lesuhant a földre. Mint tiszta nyári éjszakán, amikor szikrázó csillag hasítja át az égboltot, úgy szökkenet Athéné a trójai síkra. Elámultak a görög meg a trójai táborban, látván e jelenést, s volt aki akkor így szól a szomszédjára tekintve:

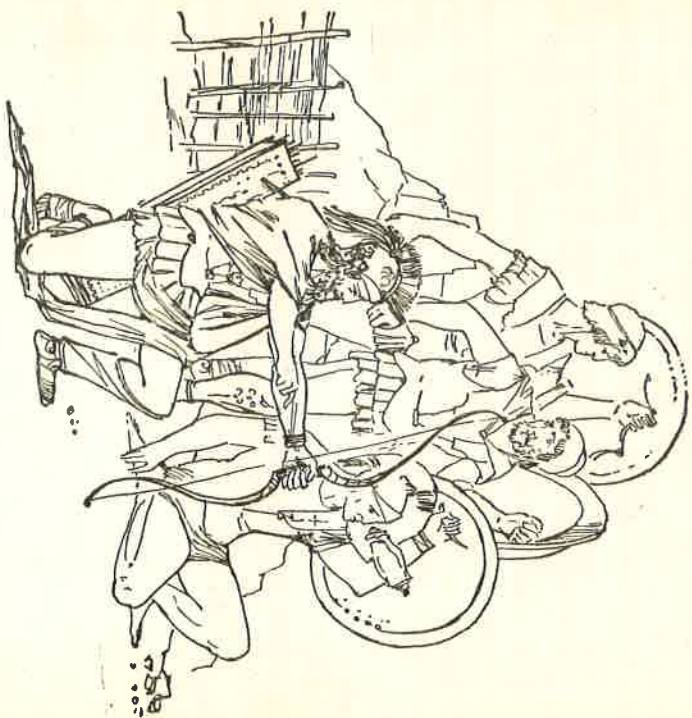
— Bizony, háború lesz ismét, szörnnyű nagy viadal közöttünk; vagy tán viruló béke, azt jelenti e csillagzuhanás?

Athéné pedig magára öltötte egy trójai harcosnak, Priamosz egyik fiának az alakját. Úgy ment oda Pandarosz hóshöz, a dérek nyílvőhöz. Szövetésége volt ez a Pandarosz Priamosz királynak. Éppen akkor érkezett Trójába sok hadi néppel, védeni a várost. Nem is tudta igazában Pandarosz, miért szünt meg a harc oly hirtelen. Csak nézte az előbb a többivel együtt Párisz és Meneláosz páros küzdelmét a síkon, de nem sejtette, mire esküdtek előtte Priamosz meg Agamemnón király. Őt szemelte ki Athéné istennő, hogy megszegje az esküt. Odalépett eléje és így szólította meg szárnyas szavakkal:

— Derék hős, Pandarosz, hallgatnál-e reám? Adnék egy tanácsot! Ha te most levennéd válladról remék harci íjad, milyen könnyen célba vehetnéd az érchegyű vesszővel ott a középben a vitéz Meneláoszt! Tudom, el is találhád, hiszen biztosan célzó a te szemed, kezed se remeg úgy, mint másnak. Vége lenne mindjárt Meneláosz hósnak. Hálás lenne neked mind az egész Trója, de kiváltképp Párisz. Adna is érte sok szép ajándékot! Meg azt se feledd ám, milyen nagy diosóság lenne az tenéked, ha megölnéd már ma, alighogy megjöttél, legádázabb ellenségünket.

Égy beszélt Athéné Priamosz fiánakképben, az ostoba Pandarosz pedig hallgatott reá. Fogta csiszolt íját — vadkeeske szarvából készült ez az íj: ő maga lőtte egykor a kecské, lesből szügyébe találva nyilával. Hátraesett a vad, ahogy meglőtte Pandarosz. Nagy, tizenhatmarkos szarva volt a kecskének. Mindjárt simára csiszolta és íjat készített belőle az ügyes ifjúrágó. Ezt a vadkeeske szarvából készült íjat vette most Pandarosz; társai meg körülállták és eltakarták pajzsukkal, hogy biztosan célzhasson. Ő maga kifeszítette íját, fogta a tegezét és

kiemelt belőle egy tollas, hegyes vesszőt. Aztán fohászzkodott a messzelövő Apollón istenhez, hogy jól célba találjon, és húzta, maga elé feszítette a nyilvéget meg a húr. Megesőrent az íj, pendült a húr, és elszállt a vessző, hogy vigye az éjszínű halált ahhoz, akit eltalál.

Meg is ölte volna Meneláosz királyt, ha nem óvja meg előtte a bölcs Athéné. Mint ahogy az anya édesen alvó gyermekéről elhajítja a legyet, úgy úzte most félre Athéné a gyilkos vesszőt Meneláosz testéről. Nem akarta, hogy elveszzen Meneláosz, csak sebesítse meg a nyilvessző: elég az esküszegéshez ennyi is. A páncél övébe fűrődött a nyíl, áthatolt még a vértén is, úgy sebezte meg Meneláosz bőrét. Kicsurrant a sebből Meneláosz vére, s elsápadt mindenki a görög táborban, aki ezt látta.

Nagy lett a rémület meg a fölláborodás a gyilkos merény-
letre. Hiszen fegyverszünetet kötöttek az előbb; azt ígérték a
trójaiak, hogy kiadják Helenát meg a kincseket, ha győző Mene-
lász; meg is esküdtek rá és elátkozták azt, aki megszegné az
esküt. De íme, mégis, mi lett belőle! Előbb eltűnt gyáván a esa-
tatról Párisz akkor, amikor Menelász már majdnem meg is
fojtotta, most pedig orvul meg akarták ölni magát Menelászt.
Hiába hirdette ki Agamemnón: ő úgy véli, hogy Menelász győ-
zött, a trójaiaknak pedig teljesíteniük kell az ígéretüket. Még
csak nem is feleltek a szavára; egy darabig tanácstalannul hall-
gattak, közben egyikük orgyilkosságra készült.

Fölláborodott bizony ezen nemcsak Menelász és Agamem-
nón, hanem a görögök is mindnyájan. Úgy látták, Trójával csak-
ugyan nem lehet tárgyalni. Ezeknek semmi se szent, megszeg-
nek minden ígéretet, fogadalmat és szerződést. Úgy látszik, Tró-
jának csakugyan el kell pusztulnia!

Letű is mindjárt nagy kavarodás a trójai sílkon. A görögök
mindnyájan fegyvert ragadtak és réárohanatak ellenfeleikre. Sokan
a trójaiak közül nem is tudták, mi történt; nem vették észre,
hogy az ő oldalukról lőtt valaki Menelászra. Ezek csak azt lát-
ták, hogy a görögök fegyvert fognak és rájuk törnek. Az első
pillanatban még azt hitték, hogy ellenfeleik, a görögök szegték
meg az esküt.

Így tette Pandarosz esküszegővé a trójaiakat. A görögök vi-
szont ettől kezdve még elszántabban harcoltak, hogy elpusztít-
sák Párisz hazáját, Tróját.

Afrodité megszébesül

Taj volt annak, akire megharagudott Athéné, a bölcs gondo-
lat istenasszonya. Az ilyen elvesztette az eszt egészen, bolon-
dot csinált még akkor is, ha azt hitte, hogy okosan esélkszik.
Így járt Pandarosz is. Azt hitte, okos gondolat az, amit Athéné
sugalmaz neki Priamosz fának képében: nyilazza le a mit sem

sejítő Menelászt, javára válik ez Trójának. Pedig hát ez volt a
legostobább, amit tehetett. Csak kára lett ebből Trójának, meg
neki magának is.

Ahogy felborult a fegyverszünet, egyszerre erőre kaptak a
görögök. Tudták, hogy nekik van igazuk, s most még heveseb-
ben támadtak ellenségeikre, mint azelőtt. Különösen az egyik
görög hős, Diomédész okozott nagy károkat a trójai seregben.
Egymás után rontott neki a legbátrabb harcosoknak és végzett
velük irgalmatlan haragjában. Ahogy észrevette Pandarosz Dio-
médészt, megint megpróbálta, hátha ezúttal több szerencséje
lenne. Újra célzott és kilőtte rá nyílát, hogy megölje. El is ta-
lálta a vért nyílását Diomédész jobb válla fölött, átharcolt rajta
és kiföccsönt Diomédész vére a páncéljára. Megörült Pandarosz,
ahogy ezt látta, mert azt hitte, nem marad most már sokáig
élben Diomédész.

De a hős görög nem rémült meg még ekkor sem. Hátrább
lépett harci szekerehez s megkérte a kocsihajtót: húzza ki sebé-
ből a nyílát. Aztán fohászzkodott egyet Pállász Athénéhez és már
indult is vissza, hogy folytassa a harcot, nem törődött tovább
könnýű sebével. Athéné istennő pedig mellé állt és bátoriságot
öntött a szívébe.

Megdöbbent Pandarosz, amikor észrevette, hogy csak nem
vonul vissza a csatából Diomédész. Másodszor tett már kísér-
letet a jó íjjal, de most sem ért el többet, mint az előbb. Sőt,
igazában még kárt is okozott, mert Diomédész, amióta megse-
besült, még vadabbnul támadott. Szerette volna Pandarosz ki-
köszörülni a csorbát, de már nem bízott az íjban. Majd inkább
a dárdával — gondolta, csakhogy nem volt harci szekere, gya-
log érkezett Trójába; hiába mondta neki otthon az édesapja,
vigye magával a lovait, ő kímélni akarta őket, azt hitte, elég
lesz neki az íj is.

Éppen ezen bosszankodott, amikor megállott mellette harci
szekerevel a trójai Ainejász, magának Afrodité istennőnek a fia;
ő hajtotta a lovakat, Pandarosz pedig arra készült, hogy majd a
dárdát használja Diomédész ellen, ha már így cserbenhagyta az

fia. Meg is célzott, amikor közelebb robogott hozzá a görög szekere, és elhajította erős kézzel a dárdát. Ezúttal is talált. Átfúrta a pajzsot, meg a vértet, Pandarosz meg ujjongott a sikerén. De korai volt az öröm, mert ezúttal még sebet sem ütött a fegyver Diomédészen. Diomédész dárdája viszont a szeme alatt találta el őt, kiütötte fogait és átszelte nyelvét a tövénél. Ijedten ugrottak szét a lovak, Pandarosz kiesett a szekérből és a halál sötét éjszakája borult a szemére. Így pusztult el az esküszegő Pandarosz.

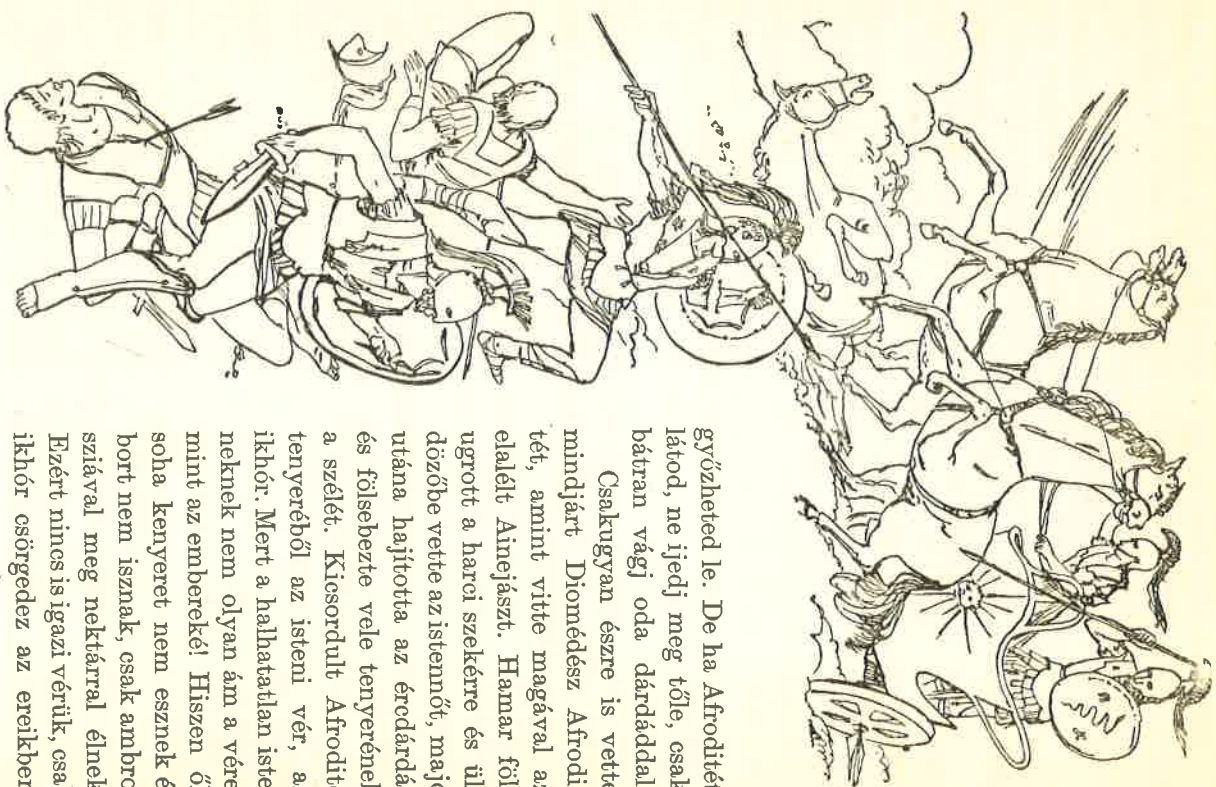
Ainejász azonban idejében leugrott még a szekérről. Dárdával és pajzsával védte halott bajtársa testét, nehogy leszedjék róla fegyvereit a görögök — a lovakat meg a szekeret már amúgyis elragadták tőle.

Diomédész leszállt eközben a maga szekereiről, kocsihajtója éppen Ainejász zsákmányolt lovait vezette hátrább a görögök közé. Diomédész pedig, hogy addig se teljék az idő hiába, míg visszaszjön majd hozzá a harci szekér, fölemelt a földről egy hatalmas sziklát — két ember se bírná el, akkora volt e nagy kő — és hozzávágta Ainejászhoz. Combom találta Ainejászt a szikla és mély sebet ütött rajta. Térdre rogyott a trójai, nekifeszítette erős tenyerét a földnek, úgy várta egy küssé, hogy magához térjen, de közben elborította szemét a sötét kín fellege.

Bizony, ott pusztult volna most Ainejász, ha édesanyja, Afrodité istennő nem siet oda, hogy megmentse. Átfonta fehér karjával a fiát, reáborította hosszúredős ragyogó leplet is, nehogy még egy görög észrevegye s megölje most az elaléltat. Így vitte ki az istennő Ainejászt a harcból.

Athéné azonban látta, hogy itt az alkalom, most csipphet egyet az ellenfelén. Gyorsan odalépett hát Diomédészhez és így szólt hozzá:

— Csak bátran előre, Diomédész! Ne félj senkitől, levettem a homályt a szemedről. Olyat is láthatsz most, amilyent halandó szemmel látni sosem lehet! Nem is téveszted most össze az istent az emberrel. Ha tehát azt látod, hogy halhatatlan isten az, aki szemben áll veled, ne bocsátkozz harcba, hisz úgyse

győzheted le. De ha Afroditét látod, ne ijedj meg tőle, csak bátran vágj oda dárdáddal!

Csakugyan észre is vette mindjárt Diomédész Afroditét, amint vitte magával az elalélt Ainejászt. Hamar fölugrott a harci szekérré és üldözőbe vette az istennőt, majd utána hajította az ércdárdát és fölsebezte vele tenyerének a szélét. Kicsordult Afrodité tenyeréből az isteni vér, az ikhór. Mert a halhatatlan istennek nem olyan ám a vére, mint az embereké! Hiszen ők soha kenyeret nem esznek és bort nem isznak, csak ambrosziával meg nektárral élnek. Ezért nincs is igazi vérük, csak ikhór csörgedez az ereikben.

Főljajdult Afrodité, ahogy a dárdaütés érte, ijedtében még a fát is elejtette. Apollón isten borított most felhőt Ainejászra, ő vigyázott reá, hogy el ne pusztuljon.

Diomédész meg utána kiáltott még Afroditének:

— Zeus leánya, távozz a férfióló harcból, nem neked való az! Vagy nem elég tán, hogy asszonyokat rabolsz el a férjüktől? Távozz tőlünk, mert mi férfiak harc közben téged se kímélünk!

A megrémült Afrodité fájdalomában a háború istenéhez, Árszhez fordult, tőle kért harci szekeket, hogy gyorsan elérje a nagy Olimpioszt. Sírva panaszkolta el baját ott fön az istenek között. Édesanyja, Dioné vigasztalta, gyógygátgatta. Athéné pedig, amikor látta a bánatát, tréfiás gúnnyal bosszantotta:

— Zeusz atya, tán meg is haragszol még a szómért! Afrodité alighanem megint egy görög asszonyt akart Trójába küldeni! S míg aztán őt simogatta, megsebezte csatjával a kezét!

Elmosolyodott erre Zeusz, de nem Athénének felelt, Afroditéhez fordult a szavával:

— Drága lányom, a szépség istennője vagy te! Ne menj a harcba sohase, nem a te dolgod az! Majd gondja lesz arra Ársz-nek meg Athénének!

Közben Apollón isten vitte magával a sebesült Ainejászt. Diomédész azonban örült haragjában még őt is tovább üldözte. Háromszor ugrott utána, de mind a háromszor eléje tartotta fénylő pajzsát Apollón. Már negyedszer indult rohamra a görög, amikor mennydörgő szóval így szólott hozzá Apollón:

— Tétj észhez, Tüdensz fia, Diomédész, tágíts, églakókkal egybe ne mérd magad! Ember úgyseem győzheti le a halhatatlan istent, és nem volt még hosszú életű a földön az, aki istenre emelte fegyverét!

Így beszélt az isten, Diomédész meg egy kissé hátrahúzódtott, hogy kikerülje haragját a messzelövő Foibosz Apollónnak,* az pedig vite magával tovább a sebesült Ainejászt föl a trójai várba, hogy meggyógyítsák kedves rokonai.

*Foibosz Apollón — Apollón másik neve. A fénynek és világságságnak Tróját védő istene. Fjál és nyílal ábrázolták.

Tombolt a hare Trója alatt a síkon. Irgalmatlanul ölték, vág-ták a görögök az ellenséget, ahol csak érték. Nagyon felbőszítette őket az, hogy a trójaiak megszegték az esküt, jöllehet ők maguk javasolták az előbb a párviadalt Párisz és Menelaosz között. Most, hogy meghíusult a béke reménye, nem kegyelmeztek a görögök búsult haragjukban senkinek sem.

A harsányszavú Menelaosz élve fogta el a trójai Ádrészoszt. Szekerén vágatott a trójai, amikor megboltott két jó lova egy tamariszksz-ágban; megvadultak erre a paripák, összetörték a szekér rúdját és rohantak tovább, föl a vár felé. A szekér fölborult, Ádrészosz pedig kibukott belőle a porba. Éppen föl akart kelni, amikor azt látja, hogy ott áll mellette hosszú árnyékú dárdával a nagy Menelaosz. Okosabbnak látta erre Ádrészosz, ha föl se kel már a földről, hanem mindjárt átkarolja Menelaosz térdét, úgy könyörög hozzá az életért:

— Ne öl meg, dicső Menelaosz, inkább tégy a foglyoddá! Ha meghallja apám, hogy hozzád kerültem és nálad raboskodom, majd küld értem rengeteg váltásáldját. Hisz van neki otthon a palotánkban sok arany, réz meg vas holmija. Örömmel ád ő neked abból, ha megtudja, hogy életben hagytál és kiválthat a rabságból.

Így könyörgött Ádrészosz, Menelaosz pedig hajlott a szóra. Leeresztette a hosszú árnyékú dárdát, nem bántotta Ádrészoszt és már éppen át akarta adni szolgáljának, hogy kísérje a hajókhoz, amikor közbelépett testvére, a nagy Agamemnón:

— Lágy szívű Menelaosz, hát miért kíméled az ellenséget? Vagy elfelejtetted talán, mit tettek veled a trójaiak? Kifosztották, meggyalázták a házad, megszegték az esküt és orvul meg akartak ölni téged magadat. Hát érdemelnék ezek kíméletet? Vesszenek el mindnyájan, egy se meneküljön közülök!

Mást gondolt erre Menelaosz, ellökte magától Ádrészoszt, Agamemnón pedig leszúrta. Ilyen irgalmatlanul ölték, pusztítottak most a görögök, végeztek minden trójaival, aki a kezükbe

került. Legejelől harcolt közöttük, mindnyájuk küzdelmét vezette maga Diomédész, Tüdensz fia, Trójának ostroma. Ő volt az, aki a legfőbb kárt okozta most a trójai seregnek.

Nem is mersszelt ám senki szembeállni vele! Futott a trójai, ha meglátta a dardás Diomédész daliás alakját. Csak egy vitéz akadt a trójai seregben, aki nem félt tőle, bátran ment eléje: Glaukosznak hívták ezt a trójai vitézt. Ellesodálkozott Diomédész, amikor látta, hogy jön feléje Glaukosz. Nem is állhatta meg, hogy meg ne kérdezze:

— Hát te ki vagy, te derék vitéz? Sose láttalak még eddig a férfiesőtő haroban! S lám most bátorságoddal mindenkit megelőztél, megvártad hosszú árnyékú dardámat merészen! Nem tudod talán, hogy szárandó a szülő, akinek fia ellenem harcol? Vagy tán nem is ember, isten vagy te a széles egetből? Azért vagy ily bátor? Mondd meg őszintén, ki vagy! Mert ha isten volnál, én bizony nem harcolok veled! Hisz sohasem volt még hosszú életű az olyan ember a földön, aki istenre emelte fegyverét. Nem is akarnék én istenekkel küzdeni! De ha mégis ember vagy, hát csak gyerere közelebb, hadd izleltessem meg veled az éjszínű halálnak sötétjét!

Válaszul erre Glaukosz meg így beszélt:

— Tüdensz fia, hős szívrű Diomédész, minek is kérdezed tőlem, ki vagyok. Hiszen, mint fának a lombja, olyan csak az ember. Földre sodorja a lombot, levelet a szél, ha eljön a csipős dér. Egyik sem éri meg a másik nyarat. De új lombot fakaszt az erdő, ha újra eljön a szép tavasz, és senki se kérdi már: hová lett a tavalyi falevél. Így vagyunk mi emberek is. Hamar elpusztulunk, nyomunk vész a földön. Száz év múlva talán senki se tudja már, hogy itt voltunk egyszer. De mindig új lombot fakaszt a törzsünk, lesznek helyettünk mások. Nem nagyon érdemes hát tudnod azt, hogy ki vagyok én; csak egy olyan levél az emberi nemzet fáján, amely ma holnap nyomtalanul elvesz. — Ám, ha mégis tudni akarod, hogy kik voltak az őseim, elmondhatom neked: Élt a görög földön, Argosz közelében egyszer, valamikor régen, egy nagyon gazdag és ravasz ember, Sziszüfosznak hívták.

Ennek a Sziszüfosznak volt az unokája a szép és nemes Bellerofón. Nagyon szerette Bellerofont mindenki, még Argosz királya, Proitosz is. De megharagudott egyszer Proitosz király Bellerofónra és el akarta vesztetni. Mégsem mertte azonban megölni otthon Argosz földjén, hanem ravasz tervet eszelt ki ellene. Két fatáblára írt egy levelet titkos jelekkel az ázsiai Lükia királyának. Megírta ebben a levélben, hogy küld hozzá Lükiaába egy ifjú embert, Bellerofont, a lükiai király pedig ölje meg őt. Azután összekötözte a két fatáblát, befelé fordítván az írást, hogy kívülről semmi se lássék rajta, le is peesételte a zsinógot. Majd odaadta a levelet Bellerofónnak és megparancsolta neki, hogy vigye el Lükia királyához. El is ment Bellerofón Lükiaába, a király udvarába. Szívesen fogadták, vendégül látták ott kilenc napig, minden nap ökörsütés volt a tiszteletére. Csak a tizediken kérte el tőle Lükia királya a levelet. Ekkor tudta csak meg a király, hogy neki az ifjú vendéget meg kell ölelnie.

Elküldte hát most Lükia királya a derék Bellerofont, hogy küzdjön meg a rettenetes háromfejű szörnyeteggel, a Khimairával. Elöl oroszlán, középen kecske, hátul meg kígyófeje volt ennek a Khimairának. Azt hitte a király, úgyse bír ezzel földi halandó, majdesak elpusztul a küzdelemben az ifjú Bellerofón. De tévedett, mert Bellerofón megölte a szörnyet. Másodsorra háborúba küldte a király az ifjút, de itt sem pusztult el Bellerofón, legyőzte az ellenséget. Utóljára aztán eselt vetett a király: embereket bérelt föl, támadták meg útközben és öljék meg a vendéget. De ezeket is legyőzte Bellerofón, hírmondó se maradt belőlük. — Látta már ekkor Lükia királya, hogy a nagy istenek védik a hős Bellerofont, ember őt nem ölheti meg erővel semmiképpen sem. Nem is törődött már ekkor Argosz királyának a levelével. Keblére ölelte a derék hős ifjút, s neki adta leányát, meg fele királyságát.

Ennek a hős Bellerofónnak vagyok én az unokája, Glaukosz. Megöült Diomédész, amikor hallotta az ifjú trójai hős szavait. Elmosolyodott, majd meg mézédés hangon így szólt hozzá:

— Hiszen akkor nem is ellenségem, vendégbarátom vagy te nekem, te derék Glaukosz! Mert nagyapám, Oineusz hűz napig látta vendégül házában a te nagyapádat, a hős Bellerofónt. Em-lékszem rá magam is: ahogy elváltak a hűz nap után, gyönyörű vendégi ajándékot adtak egymásnak cserébe. Az én nagyapám Oineusz egy szép ragyogású bíbor övet adott neki, a te nagyapád, Bellerofón meg egy kettősfülű színarany kelyhet. Megvan ez a kehely még ma is, ottthon a házámban hagytam, amikor eljöttem. Így hát én magam is vendéglátó gazdád vagyok neked, ha eljössz majd Argoszba, te meg nekem, ha én Lükiaiba vetődöm.

— Ne bántsuk hát egymást itt, a trójai síkon se! Nem illik az, hogy a barátok egymást öldöklőjék. Ha már harcolnunk kell, hát inkább küzdök majd olyan ellenséggel, akit nem ismerek. Hisz van itt elég trójai amúgyis. Meg neked is akad görög rajtam kívül más is. Mi ketten meg, ha már találkoztunk, legyünk inkább barátok úgy, ahogy apáink emlékéhez illik.

Le is ugrottak mindjárt mind a ketten a harci székéről és mint jó barátok összeölekeztek. Majd megajándékozta mind a kettő a másikat úgy, ahogy a vendégek búcsúzásakor ajándékot adnak egymásnak emléke: kiteserlítették egymás között a fegyverüket. Csakhogy ekkor Zeusz isten elvette az eszt a derék Glaukosznak, mert odaadta Glaukosz az arany fegyverét Diomédésznek cserébe a rézért, száz-ökör-értékűt a kilen-ökör ártért.

Hektór a városban

Nagyon szorongatták már a görögök ellenségeiket. Különösen sok gondot okozott a trójai seregnek Diomédész vérengzése. Akárhányan fogtak is össze, hogy gátat vessenek a vitéz görög dühös rohamának, csak nem bírtak vele. Lassanként mindnyájan hátrálni kényszerültek. Nem lehetett fölhartóztatni Diomédészt, mellette volt Athéné és újra, meg újra győzelmet adott a kezének. Végre aztán Priamosz király egyik fia, a jós Helenosz, azt tanácsolta bátyjának, Hektórnak, a trójai sereg legvitésebb hős-

sének és vezérének: szervezze meg az ellenállást a város kapui előtt, talán ott mégis csak sikerül majd megállítani a görögöket; ő maga, Hektór meg azonnal menjen be a városba s kérje meg édesanyját, Hekabét: engeszteljék a város asszonyai Pallász Athéné istennőt. Vigyenek Hekabé meg az asszonyok fogadalmi ajándékot Athéné szentélyébe és könyörögjenek, hátha megszanja az istennő Trója népét és hagyja, hogy visszaszorítsák végre Diomédészt.

Bélatta Hektór, hogy igaza van a testvérének. Hamar rendbe szedte egy kissé a trójai sorokat és megmondta embereinek; tartóztassák valahogy az ellenséget, míg ő bemegy a várba és elrendeli, hogy könyörgésekkel engeszteljék a haragvó isteneket. Ezzel Hektór megfordult és elindult, otthagya a csatateret, ment föl a várba.

Alig lépett be a város kapuján, máris körülvette a sok trójai asszony meg leány. Szorongva kérdezte tőle mindenik a fiát, apját, testvérét, férjét, rokonát vagy jegyest. Mondja meg nekik, éle még okakünn, és hogyan bírják a harcot mindnyájan? Így kérdezték Hektórt, mert mindenki benne látta a város védőjét, hős megmentőjét. Hektórnak pedig mindenikhez volt egy-egy biztató, jó szava vagy vigasza. Nem tért ki a kérdések elől, felelt mindnyájuknak külön-külön és sorra küldte őket: menjenek, imádkozzanak az istenekhez Trója megmeneküléséért.

Azután ment tovább, sietett Priamosz király palotája felé, kereste az édesanyját, Hekabét. Éppen egyik leányához indult az ősz Hekabé, amikor találkozott a belépő Hektórral. Átkulcsolta kezét szorosán és így szólt hozzá:

— Gyermekem, miétt jöttél, odahagyván az öldöklő viadalt? Bizonyára szorongat már odakinn a görög, és tán könyörögni akarsz innen a várból a nagy Zeusz istenhez. De várj csak, hadd hozzak mézédess bort, hogy áldozz, meg magad is felüdülj egy kissé, hisz látom, mennyire fáradt vagy.

De Hektór sietett, kitért a marasztalás elől:

— Drága édesanyám, ne kínálj mézizű borral. Sietnék vissza a csatába. Mosdatlan kézzel úgyse áldozhatnék. Könyörögni sem

Illik így véresen, porosan örök istenekhez. Nem azért jöttem én. Inkább arra kérlek: menj magad, gyűjtsd össze Trója tisztos asszonyait, leányait. Válassz ki illatos ládából legszébb és legdúsabb lepled. Azt vigyédtek magatokkal a szentélybe, terítétek ott a bölcs Athéné szobrának térdére. Ígérjétek neki tizenkét tulkot is gyönyörű áldozatul, úgy kerjétek, hátha megszárja városunk és könyörül mirajunk. Engedje végre az istennő elűzni a dardás Diomédészt a kapunktól. Menjétek hát, anyám, Athéné templomába. Én magam meg elmegyek testvéremért, Páriszért, hadd vigyem vissza a csatába. Hiszen ő, az átkozott Párisz hozta reánk ezt a vészdelmet! Ha ő meghalna, minden bajunktól könnyen szabadulnánk.

Igy beszélt Hektór, édesanyja meg elindult, hogy teljesítse fia kérését. Kiválasztotta illatos ládájából legszébb és legdúsabb leplet, azt, amelyiket legjobban szeretett szívében, vitte magával Athéné szentélyébe. Összegyűjtötte Trója tisztos asszonyait, leányait is, ment velük a templomba. Odaterítették a gyönyörű leplet a bölcs Athéné szobrának térdére. Ígérték neki áldozatul tizenkét tulkot is, úgy kérétek, szánja meg Tróját, könyörüljön rajtuk. De nemet intett a fejével az istennő, nem boosátotta meg nekik az ostoba Párisz vétkét.

Hektór meg azalatt ment tovább, Párisz palotája felé. Ott állott az közel Priamosz házához, Trója legjobb ácsai készítettek a király kedves fának. Ide lépett be most Hektór: kezében volt hatalmas, tizenegy-röfös dardája, szórta a szikrákat a dárda rézhegye, s fönt ragyogott rajta arany karikája, szorította a dardahegyet körös-körül erősen a fába. Benna a hálóteremben találta Hektór a testvérét, Páriszt, amint éppen a fegyvereit vizsgálta, tisztogatta. Ott volt mellette szolgálóival együtt az argoszi szép Helena is. Bosszankodva szólt ekkor Hektór Páriszhoz: — Ej, te bolond, nem szép, hogy így otthagytál bennünket. Kinn a várunk előtt tombol a harc épen miattad, te meg nem törődsz semmivel. Hisz épp neked kellene még a többieket is buzdítanod, ha azt látod, hogy húzódoznak a vad viadaltól. Kelj föl, gyere velem, ne hagyjuk pusztulni a várost.

Igy korholta Hektór a testvérét. Nem is vonakodott Párisz, megígérte neki: vele megy mindjárt, csak rájön egy kicsit, hadd szedje rendbe magát; vagy inkább menjen csak előre Hektór, majd utoléri azonnal.

Helena azonban még jobban röstelkedett a korholó szavakra, mint Párisz. Bántotta nemcsak az, hogy miatta szenvednek a trójaiak — ha ő nem jön Páriszsal Trójába, sohasem támadnak rájuk a görögök —, még jobban szégyellte Helena, hogy Párisz nem sokat törődik a harccal, csak szégyent hoz magára meg reá. Szerette volna kiengesztelni egy kissé Hektór haragját is, ezért szíves szóval marasztalta ő is, mint az előbb Hekabé, pi-henjen egy kissé náluk. De Hektór elhárította most is a szíves marasztalást. Ha már bejött a várba, haza akart menni még egy percre saját otthonába, hadd lássa feleségét, meg a kisgyermekét. Ki tudja úgylis, visszatér-e még a harcból hozzájuk?

El is indult mindjárt a háza felé, de nem találta otthon az övét. Csak a szolgálóktól hallotta, hogy felesége, Andromakhé, halálra rémülten rohant ki a bástyához arra a hírre, hogy odakint megint a görögök győznek. Nagyon megrémült az asszony, amikor ezt hallotta, mert tudta, hogy férje, Hektór ott küzd mindig az első sorokban. Vajon nem sebesült-e meg ezúttal ő is? — Ez a kérdés rémítette, gyötörte Andromakhét. Nem bírta tovább a bizonytalanságot, szaladt ki a bástyához, hátta ott legalább megtud majd valamit. Utána ment egy szolgáló is, karján a kisgyermekkel.

Visszafordult erre Hektór, ment ő is a vár kapujához, oda, ahol ki szokott vonulni a sereggel a trójai síkra. Nem messze a kaputól szembeállkozott a feleségével, hazafelé indult az már akkor, mert hallotta, hogy bejött Hektór a városba. Hozta utána a szolgáló a kisgyermeket. Megállt Hektór, ahogy látta a fiát, és csendesen mosolygva nézte. Andromakhé pedig sírva lépett oda hozzá, átkulcsolta kezét szorosán, úgy kezdett beszélni:

— Te szívtelen, rossz ember, hát nem törődsz ártatlan fiaddal, meg velem, szegény asszonyoddal? Nem bánod, ha egyedül maradunk, özvegycet, árvát hagysz magad után? Hisz ha téged

megölnék az argosziak, jobb lenne akkor már nekem is a föld alá kerülnöm! Nincs nekem rajtad kívül senkim a világon. Nincs már apám, anyám, testvérem vagy bátyám. Apámat és mind a hét testvérem egyszerre ölte meg a rémületes kezű, szörnnyeteg ember, Akhilleusz azon a napon, amikor feldúlta várunkat a szép Kilikiában. Anyám meg, akit rabságba hurcolt — hiába váltottuk ki őt is a rengeteg kinszen — itt halt meg Trójában, a kezeim között. Bizony, nem él már egy sem közülök. Csak te magad vagy drága férjem, Hektór, mindennem, egyetlen reményem. Könnyörülj hát rajtam és fékezd bátor szívvednek heves indulatát! Ne menj a bástyától messzire, ne rohanj vesztedbe! Állítsd inkább a népet a fügefá mellé, onnan védj a várost, ott lehetsz magad is nagyobb biztonságban. Ne tedd kockára könnyelmű szívvel az életed, mert árva lesz a fiad és özvegy a feleséged!

Így beszélt könnyek között Andromakhé. Hektórnak pedig elborult az arca, ahogy hallgatta szavait. Igen, sokszor gondolt ő már ilyet, mi lesz, ha ő, Hektór meghal a csatában és özvegyen marad a hű Andromakhé? Hát hogyan akarná ő kimélni életét az asszonyért meg a kis gyermekért, de hát mit tegyen?

— A szűgyen emészt, ha a trójaiak meg az uszályos trójai nők is azt látják, hogy a harctól, mint aki gyáva, vonaksszon. De lelken sem ereszt, mert azt tanultam, hogy mindig bátor legyek, legelől harcoljak, védjem az édesapám nagy hírét, meg a magamét is. Hiszen sokszor eszembe jutott már nekem is, hogy talán eljön majd a nap, amikor elpusztul Ilion szent vára, Priamosz, meg a jódárdás Priamosznak a népe. De akárhogy fáj is a szívem a trójai népért, Hekabé anyámért, Priamosz fejedelmi apámért, meg sok daliás testvéremért, kik az ellenségétől sújtva porba omolnak, egyért sem emészt oly erős nagy bánat, mint érted, Andromakhé. Láton gyöttrő álmaimban, hogy elhurcol majd egy érepanélos görög, hull a könnyed és elveszik tőled a szabadság napját; s tán majd görög földön más nő vásznát szövöd egyszer, vagy korsót hordasz a kútról keserű rabságban. Nem lesz, aki védjen s letörölje könnyed. Azt mondják

majd rólad, ha látnak: Hektór asszonya ez, azé, ki legderekrabb volt a harcban Ilion ostromakor a lótarató trójaiak közt. — Veszszek hát el inkább a csatában, föld halma takarja be testem, mielőtt hallanám a jajszót és tudnám, hogyan tépnek el innen.

Így beszélt Hektór komoly, szomorú szavakkal. Régen sejtette már Trója pusztulását, csak sohasem mondta. De most, amikor felesége beszélt arról, mi lesz vele, ha özvegyen marad, előtört Hektórból is a félve titkolt, gyászos sejtelen. Nem vigasztalta a szomorú asszonyt úgy, ahogy a többieket akkor, amikor bejött a városba, és már a kapuban előrasszótták a szorongók aggódó kérdéseikkel. Azokban még tudta szelíd szóval éleszgetni a bátorságot, de most, Andromakhé panaszára elsőkéntült ő is, s anélkül hogy akarta volna, kimondta szomorú sejtelmét, amitől titkon annyira félt.

De alig mondta ki Hektór a szavait, már meg is bánta. Fájt a szívének, de érezte: nem tudja most vigasztalni a zokogó asszonyt. Inkább a gyermek felé fordult, át akarta venni egy pillanatra a dajka kezéből. De egyszerre sírva fakadt a gyermek is, megremült fegyveres apjától, félt a sisak lószórtarajától, látva, hogyan leng az fönttről iszonyú lobogással. Elmosolyodott erre Hektór és vele együtt a könnyező Andromakhé. Hamar lecsapta a sisakját és letette a földre, úgy vette át a szolgától a gyermeket, megoskolta, szelíden ringáta karján, majd az istenekhez fordult fohászzkodó szóval:

— Zeusz atya és ti, örök istenek az égben, engedjétek, hogy fiam is, e drága gyermek, úgy védje majd egykor Tróját, mint én. Legyen derék harcos, hadd mondják el róla: „Apjánál sokkal derekabb”. Hozzon véres hadisákmányt a harcból, ha legyőzte az ellenséget, és örüljön szívében az anyja.

Így fohászzkodott Hektór és kedves felesége karjába tette gyermekét, az meg könnyek közt mosolyogva ölelte magához. Megesett rajta Hektór szíve, szelíd kézzel simogatta, úgy csitította:

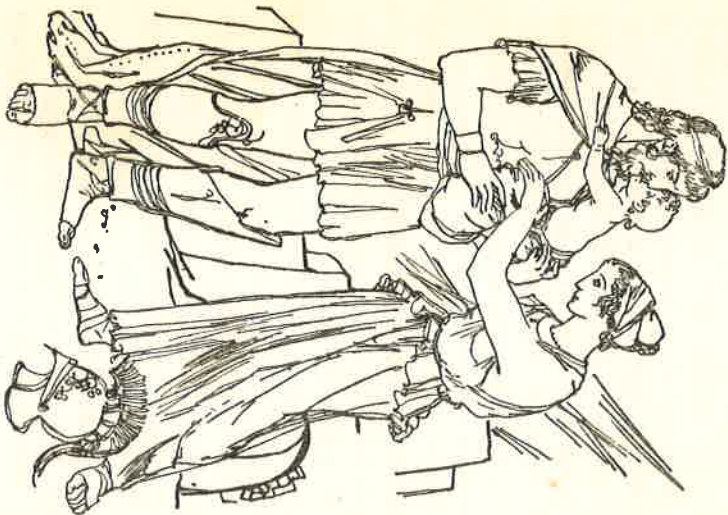
— Jaj, te szegény, ne gyötörje ilyen nagy bánat a lelked, hisz nem halok meg addig, míg örök isteneink úgy nem rendelik.

Menj csak haza szépen, vigyázz a gyermekre és gondozd a háznak. A harc meg legyen csak a férfiak gondja, az enyéim és azoké, akik odakint éretetek küzdünk.

Hektór fölcsatolta ragyogó sisakját és indult ki a várból, vissza a bajtársakhoz. Elindult Andromakhé is a gyermekkel meg

a szolgálóval vissza a városba, Hektór palotájába. Sokszor visszavissza nézett még a távozó után, és közben egyre jobban hullott keserű könnye.

Nem keslekedett sokáig Párisz sem. Sürgette az argoszi szép Helenais:menjen Hektór után úgy, ahogy ígérte. Ő meg felövezte vértjét, vette szép, ragyogó fegyvereit és mint gyönyörű, jóllakott paripa, ha elszakítja fékjét és nagy dobogással a síkra iramodik, mert megszokta a tiszta folyó habjában a fürdést, büszkén tartja fejét, magasan lobog a

sörénye — úgy vágatott most Párisz fényes-fegyveresen le a várból Hektór után. Együtt ment a két testvér vissza a csatába. Az egyik véresen, porosan, fáradtan jött be a várba és úgy is ment vissza most pihenő nélkül. Ez volt Hektór, a város védője. A másik ragyogó fegyverekkel, büszkén indult a harcba; ez volt Párisz, aki elrabolta Helenát és Trójára hozta a veszedelmet. Az egyik szomorú sejtelmekkel búcsúzott feleségétől,

Andromakhétól, aki szerette volna, ha férje jobban vigyáz magára és kíméli életét. A másikat harcba küldte Helena, mert azt szerette volna, ha keresőbbet kell szégyenkeznie miatta. Hektór pedig, amikor meglátta, milyen vidáman, büszkén indul Párisz a csatába, egyszerűre megbánta azt, amit édesanyjának mondott a testvéréről. „Ha ő meghalna, minden bajunktól könnyen szabadulnánk” — mondotta akkor Hekabé előtt. Most viszont megbékéltlen fordult a testvérehez:

— Kedvesem, senki sem vádolhat azzal, hogy gyáva vagy! Hiszen bácor a te szíved! Csak néha ellanyhulsz, és fáj nekem hallanom, hogy szídnak, gyaláznak téged a trójaiak, noha érted tűnik a sok bajt. Most menjünk csak vissza közéjük s majd elrendezzük a többit, ha felhozza ránk Zeusz a szabadulás ragyogó napját és elkergetjük az ércinges görögöt Trója síkjáról.

Hektór és Ájász

Megerősödtek egy kissé a trójai harcosok, amikor visszaérkezett közéjük Hektór és Párisz. Megint ők támadtak most, nem a görögök. De nem is tudta ezt sokáig tűni Athéné istennő. Fölugrott az Olimposz csúcsáról, Trója felé suhant, hogy segítsen a görögökökön. De észrevette Trója fellegrárból a messzenyilazó Foibosz Apollón; elindult ő is, nem akarta magára hagyni Tróját. Szembetalálkozott aztán a két isten, az egyik a görög, a másik meg a trójai oldalon. De nem csaptak össze, inkább barátságosan beszélgetni kezdtek. Megkérdezte Apollón, nem jobb lenne-e, ha pihenőt adnának mind a két seregnek, s közben egy-egy vitéz trójai meg görög páros viadalt vívna egymással? Tetszett a terv a bölcs Athénének; Apollón javaslatára mindjárt meg is egyeztek, hogy Hektór hívja ki párviadala valamelyik görög hőst.

Hallotta a két isten párbeszédét Priamosz király fia, a jós Helenosz, és örült a szónak, mert megértette azt is, hogy Hektór nem eshetik el most a páros viadalban. Hiszen Apollón, Trója védelmező istene javasolta Hektór nevét, nem lehet így kára

ebből Trojának. Mindjárt ment is Hektórhoz és elmondta neki, hogyan döntöttek az istenek. Hektór meg örömmel rohant előre, visszapanacsolta az embereit és harsány szóval hívta ki páros viadalra bármelyik görögöt, aki hajlandó megküzdeni vele:

— Halljátok szavamát trójaiak, meg jólárvétes görögök! Nem engedte meg a nagy Zeusz isten, hogy eskütöl kötött szerződésünk megálljon; sőt inkább gonoszat tervelnék ellenünk a boldog istenek mindaddig, amíg vagy ti veszítetek be Priamosz erős várát, vagy mi tűnünk el benneteket a trójai síkról. Én hát most azt ajánlom: ha akadt köztetek bátor görög harcos, aki vállalja, hogy megvív velem, egyedül, páros viadalban, léjjen előtüstént. Ha aztán legyőz és megöl engem itt a sereg előtt, vegye el tőlem a fegyvereket mind, tartsa meg magának, de adja ki holttestemet, hogy ottthon temessenek el Trójában. Én is megígérem neki: ha én ölöm meg őt, csak a fegyvereit veszem el tőle, de kiadom holttestét ténktek, temessétek el a hajóknál tisztességgel, ahogy akarjátok.

Hallották a görögök Hektór szavait, de nem feleltek mindjárt, hosszú, mely esőndben hallgattak: restelltek vonakodni, de rettegetek vele vívni. Csak nagy sokára későn, bosszankodva kelt föl közöttük Meneláosz király:

— Ő, ti nyomorult gyáva szájhősök, görögök! Asszonyok vagytok ti, nem igazi vitézek! Milyen szégyen és gyalázat, nem akadt köztetek senki, aki megvívjon Hektórral. Hogy nem sillyedtek el mindnyájan a gyáva hallgatásban! Jól van hát, magam öltök akkor most fegyvert Hektór ellen, s lesz a mi lesz, nem bánom! Így szitkozódott Meneláosz, mert maga sem vállalkozott szívesen a páros viadalra. Tudta ő nagyon jól, hogy ez a haru nem olyan lesz most, mint amilyent Páriszal vívott. Mert Hektórt senki se merete volna egy napon emlegetni Páriszal. Nem is azért kelt föl Meneláosz, mintha szíve vágya hajította volna a páros viadalra. Inkább azt remélte, majd csak akad más is, ha már ő előáll.

Demeg is jidtekám a görögök, amikor látták, hogy mire készült a királynk. Testvérbátyja, Agamemnón lépett közbe mindjárt:

— Megörültél, Zeusz-táplálta király, Meneláosz? Hát hogy mondhasz ilyet, hogy majd te megvívsz az erős Hektórral! Hiszen ő nálad sokkal erősebb! Csak ne verkedj te olyanmal, aki úgyis legyőzi! Inkább tűri, ha nehez is, maradj csendben a bajtársaid között! Majd akad inkább más, aki megvívjon veled!

Így intette Agamemnón a testvérét, Meneláosz meg titkon örült a szívében, hogy nem engedik hát mégse páros viadalra Hektórral. Morgott, bosszankodott ugyan még egy kicsit — legáltalább látszatra —, de azért csak tűrte, hadd szedjék le róla a többiek a vértet.

Agamemnón viszont óvatosabb volt már, mint a testvére; ő nem jelentkezett magától, várta, hátha akad más is.

Az öreg Nesztór meg látta: nagy baj lesz ebből, ha senki sem felel Hektórnak. Mert Meneláoszról ugyan nagy buzgalommal rángatták le a vértet a többiek, versengve biztatták: majd lesz helyette más, de egyik se mondta még: hadd menjen hát én! — Látta már Nesztór, tennie kell valamit, ezért ő is megszólalt:

— Ő, jaji, milyen szégyen és gyalázat mireánk, meg egész házánkra, hogy senki sem akad közöttünk, aki megvívjon a sisakos Hektórral! Mit szólnának ehhez a mi dícső eleink, ha látnák, hogy meglapulunk itt mi most mindnyájan. Ő, boldog istenek, bárcsak én magam volnék olyan ifjú meg erős, mint amilyen voltam két-három emberöltővel ezelőtt! Akkor is megesett nemegyszer, hogy veszélyes ellenség párviadalra hívott bennünket. Ha aztán nem akadt senki sem, akit szíve vágya harora készteszen, én bizony nem néztem, milyen az ellenség, erős-e vagy gyöngye; azzal se törődtem, nem vagyok-e magam is fiatal vagy erőtlen, hanem bátran előreléptem és megküzdöttem vele. Leütöttem bizony én még a nálam erősebbet is, csak úgy vonaglott teste a porban! Ő, bárcsak volnék olyan erős meg fiatal, gyorsan akadna akkor, aki megvívjon Hektórral. De ti csak hallgattok mindnyájan, egyikőtök sem akar küzdeni, bár itt vannak köztetek a legdérekebb dalák.

Sokan elszégyellték magukat Nesztór szavaira. Mindjárt akadt is jelentkező. Első volt Agamemnón király, aki jó példát akart

mutatni, még más nyolc dalia. Az első pár után gyorsan jelentkezett már a többi. Hiszen tudták, páros viadal lesz, úgyis a sorsvetés dönt majd közöttük, ki álljon oda Hektór elé. Minél többen jelentkeznek, annál kisebb már a kockázat. De legalább nem marad szégyenben az, aki jelentkezett, hiszen a sorson múltott csak, nem rajta, hogy mégsem ő küzdött meg Hektórral. Így gondolkoztak mind a kilencen, akik jelentkeztek, s várták a sorsvetést.

Rávesték nevüket mindnyájan egy-egy kavicsra és beledobták a kavicsot Agamemnón sisakjába. Nesztor meg rázni kezdte a sisakot: mérje össze erejét Hektórral az, akinek kavicsa kugrik a sisakból. Mindjárt ki is ugrott az egyik kavics. Fölvette a hírnök, sorra mutogatta mind a kilencnek. Nyolcan látták előbb és örültek titkon, nem az ő kavicsuk, másé ez. A kilenccelk, Ajász, tudta már ekkor, akár meg se nézze, övé az a kavics. Mégis ránézett, elvette, ledobta s örült gyorsan ő is a többivel együtt. Csak arra kérte még a bajtársait, míg ő fegyverkezik, imádkozzanak addig a nagy Zeuszhoz érte, egymás között esöndben, hogy a trójaiak meg ne neszeljék, vagy akár fennhangon is, hisz ő úgysem fél senkitől.

Megkezdődött aztán a léleklő nagy harc kettőjük között. Naphosszat vívtak, míg el nem jött a sötét éj; készen is megsebesült közben a nagy Hektór, de mégsem tudott győzni egyikük sem. Hektór hajította el dárdáját elsőnek. Eltalálta vele a toronymagas Ajász hétbőrű, iszonyú nagy pajzsát. Hat bőrrétegen át behatolt a keményhegyű lándzsa, de megállott a hetedik rétegnél. Utána Ajász hajította dárdáját Hektóra, át is ütötte Hektórnak a pajzsát meg a vértjét, de nem sebezte meg vele őt magát, mert ügyesen félrehajolt közben Hektór. Azután marokra fogták kelevézük mind a ketten, úgy rohantak egymásra, mint éhes vad oroszlánok. Hektór beletalált dárdájával Ajász pajzsáiba, de nem tudta átszúrni, elgötrült a dárdá hegye. Ajász viszont fölhasította a dárdával Hektór nyakát, kiszökkent piros vére, de Hektór még ekkor sem hagyta abba a harcot. Fölkapott egy iszonyú nagy követ és hozzávágta Ajász pajzsához. Följaj-

dult az érc és behorpadt az ütésre. Még erősebb volt ennél Ajász kődobása: terden találta Hektórt, le is bukott az a földre, de nem hagyta el magát, újra csak felállott.

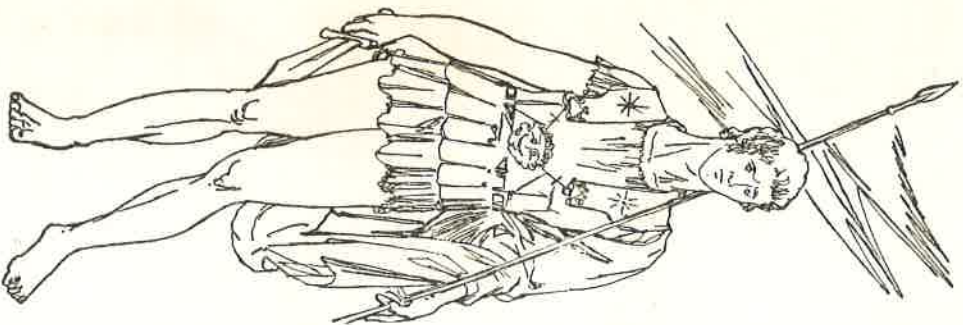
Már éppen kardokkal rohantak volna egymásra, de jött a két hírnök a trójai meg görög táborból: közeledik már az éj, szüntessék a harcot, úgysem győzhet ma már egyikük sem. Tettszett e híradás mind a kettőnek, csak Ajász kívánta még, hogy Hektór legyen az, aki megadja a jelt a fegyverszünetre: ő a kihívó fél, nem kérheti Ajász a fegyverszünetet. Úgy is lett, Hektór kimondta a szót:

— Derék hős, dicső nagy Ajász, adott néked isten nagyságot, erőt meg észet is. Te vagy a legjobb lándzasvető a görögök között. Hagyjuk hát abba mára a bajvívást, majd kiüzdünk mi még egymással később. Most viszont hallgassuk meg az ambrosziás* éj hívogatását. Téj te is vissza a hajókhöz, hadd örüljenek neked a bajtársaid, én magam meg bemegyek Trójába az enyéimhez. De mielőtt szétválhánk, oserejünk egymással vitézi ajándékot. Ezzel levette Hektór ezüstszögű kardját és szíjával együtt odaadta Ajásznak. Ajász meg átnyújtott neki egy bíbor ragyogású gyönyörű szép övet. Aztán szétváltak, egyikük ment a görög hajókhöz, másikuk meg föl, a széljártá Lion várába.

Agamemnón király örömmel fogadta a derék Ajászt és nagy ünnepséget rendezett a tiszteletére. Kiválasztottak egy szép nagy ötesztendő bíkát és föláldozták Zeusz istennek. Lenyúzták a bőrét, földarabolták ügyesen és nyársakra szúrták, megsütötték, majd levették a nyársról és nagy lakomát csaptak belőle mindnyájan. A bika legszebb darabját, a gerincét mindjárt Ajásznak adta Agamemnón király.

Lakoma után meg a böles Nesztor azt javasolta Agamemnónnak, kössön a trójaiakkal fegyverszünetet egy pár napra, hadd temesse el mind a két harcoló fél tisztességel a halottaikat. Úgy is lett másnap, mert a túlsó oldalon meg maga Priamosz király javasolta ugyanezt az övéinek.

* Az ambroszia szó megváratását lásd hátrul a kötet végén, az ábécé-rendes névmutatásban.

Kilenc éve ostromolták már a görögök Trója várát, amikor a tizedik esztendőben nagy válság ütött ki a görög táborban. A legnagyobb görög hős, Akhilleusz súlyosan összezöndült a fővezérrel, Agamemnón királlyal, és annyira megharagudott rá,

hogy nem volt hajlandó tovább harcolni Trója ellen; visszavonult a sátorába és tétlenül nézte, hogyan pusztítja görög bajársait az ellenség.

Akhilleusz és Agamemnón összezöndülésére az adott alkalmat, hogy egyszerre csak kitört a görög táborban a dögvész. Egyre-másra betegedtek meg a görög harcosok és hullottak, mint ősszel a legyek. Senki se tudta, mi lehet az oka ennek az istencsapásának, melyik isten haragudott meg rájuk és miért pusztítja őket. Pedig tudhatta volna legalábbis a fővezér, Agamemnón király, mert igazában ő volt az, aki megharagította Apollón istent: Agamemnón ugyanis néhány nappal azelőtt durván megsértette Apollón isten papját.

A dolog úgy történt, hogy a görögök portyázásaik során megtámadták Trója egyik szövetséges városát. Sok hadizsákmányra tettek szert ezen a portyázáson, többek között ekkor ejtették foglyul Apollón isten papjának, Khrüszésznek a leányát is. Amikor meg a zsákmány felosztására került a sor, a fogoly leány

Agamemnón királlyé lett. Eljött aztán egy pár nap múlva Apollón isten papja a görög táborba, hogy kiváltsa a fogságból kedves leányát. Hozta a sok váltásdíjat és kezében tartotta a messzenyilazó Apollón istennek a koszorúját, meg fényes arany botját. Félve lépett az öreg pap az ellenséges táborba, de remélte, mégse bántják majd, ha látták a kezében az isten koszorúját és botját; tán még szívesen is fogadják a sok drága ajándékot, amit leányáért hozott. De nem úgy lett! Igaz, a görögök mindnyájan tisztelettel bántak vele, el is fogadták volna a sok szép váltásdíjat a leányáért, de nem tetszett ez a gondolat Agamemnón királynak. Ő a foglyot meg akarta tartani mindenáron magának, és nem volt hajlandó szóba állani Apollón papjával. Sőt, még meg is fenyegette goromba szavakkal:

— Hallod öreg, eltakarodj innen a táborból! Meg ne lássalak itt még egyszer, mert csúfosan megjárnod. Hiába tartod a kezében Apollón isten koszorúját meg botját, ha én megharagszom! A foglyot bizony nem kapod vissza tőlem, akármennyi váltásdíjat hoztál is érte. Itt marad az nálam, mert én úgy akarom! Te meg pusztulj innen gyorsan, mert nagy baj leszi!

Megijedt az öreg a goromba szótól. Megfordult hát hamar, otthagya a tábort és ment ki szomorúan a tenger partjára; ott imádkozott Apollón istenhez:

— Hallgass meg ezüstfias, messzenyilazó, nagy Apollón isten! Ne feledkezz meg a sok szép áldozatról, amit tőlem kaptál! Hisz hányszor égettem neked az oltáron kővér ökörcombot, templomot is építettem kedveset meg szépet! Tedd, hogy a görögök bűnhődjenek az én bánatomért, állj bosszút rajtuk szörnyű nyilaiddal!

Égy imádkozott a megsértett pap az ezüstfias, messzenyilazó Apollón istenhez. Apollón pedig meghallgatta szavát. Jött az Oltimposz csúcsáról haraggal a szívében, vállán függött fja meg a kétfödélű tegeze, megcsörrentek benne a hegyes vesszők minden lépésére. Jött és leült a tenger partján, messze a hajóktól, aztán kilötte mindig célba találó hegyes nyilvesszejét a görög táborra. Nagyot pendült az ezüst íj és hosszan bongott utána.

Kitört erre a dögvész a görög táborban. Előbb csak az öszvérekre elért a fűrge kuttyákra zúdult Apollón nyila, de aztán később elérte az embereket is. Pusztult, hullott a nép rakásra, egyre jobogtak a máglyák sötét tüzei; azokon égették a holtakat.

Kilenc napja tombolt már a dögvész a görög táborban, de Agamemnón király csak nem tért még észre. Nem jutott eszébe, hogy neki kellene már tennie valamit. Végre aztán a nagy Akhilleusz nem tűrhette tovább a sok jó harcos gyászos pusztulását, a tizedik napon gyűlésbe hívatta a népet, jöllehet ez inkább Agamemnón királynak lett volna a kötelessége. Mikor aztán együtt voltak mindnyájan, a vezérek meg a nép is, fölállott közöttük a gyorslábú Akhilleusz és beszélni kezdett:

— Atreusz fia, Agamemnón király, úgy nézem, nem éjrtük el mi a célunkat. Hogyan is vehetnénk be Trója erős várát, amikor már nemcsak az ellenség pusztítja sorainkat, hanem a dögvész is. Nem meggyünk mi bizony semmire se, ha ez így tart tovább. Én hát azt tanácsolom, kérdezzünk meg egy papot vagy jóst, olyat, aki jól ért hozzá: mondja meg őszintén, melyik isten haragudott meg reánk emnyire. Mit vétettünk ellene? Milyen áldozattal engesztelhetnénk haragját? Hogyan szabaduljunk meg a dögvésztől?

Igy beszélt a gyűlés összehívója, a gyorslábú Akhilleusz, aztán leült és várta, mit felel rá a fővezér, Agamemnón. De Agamemnón király csak hallgatózott, nem tudott mit mondani a szavára. Helyette a jövendőmondó Kalkhász emelkedett szólásra; ő vezette jöstudományával a görög sereget Trójába, mert tudott ő mindent, ami volt, van és lesz. Ő felelt most Akhilleusz beszédére:

— Pélussz fia, gyorslábú nagy Akhilleusz, azt akarod, hogy megmondjam, miért haragszik az ezüstíjas Apollón isten. Meg is mondanám én, mert tudom biztosan. De nem tehetem mindaddig, amíg meg nem esküszöl erős esküvéssel, hogy megvédelesz majd engem nemcsak szóval, hanem akár tettel is. Mert tudom én előre, hogy megharagszik még rám valaki, ha nyíltan beszélek. Én hát csak akkor mondhatok meg mindent, ha megígéred, nekem: nem lesz bántódásom, megvédelesz akárki ellen.

Igy beszélt a jós, mert félt Agamemnón királytól. Azóta, hogy megmondta Kalkhász, nem indulhatnak el a görög hajók Auliszből addig, amíg föl nem áldozzák Ífigeneját, semmiképpen sem szívlelhetne Agamemnón király ezt a jóst. Kilenc éve volt már ekkor annak, hogy megtörtént a szomorú eset, de nem felejtette el egyikük sem, sem, Agamemnón, sem Kalkhász. Azért is nem mert magától beszélni a jós, tudta, hogy ezzel megint csak magára haragítaná Agamemnónt. Akhilleusz viszont, amikor hallotta Kalkhász szavait, azonnal megígérte neki, beszéljen csak bátran, megvédi akárki ellen.

— Akármit tudsz, ne félj, mond csak ki bátran, majd én megvédelek. Esküszöm neked Apollón istenre: velem gyűlök meg a baja annak, aki bántani merné szavadért. Még ha maga Agamemnón király lenne is az, aki megharagudnék reád, még ő velem szemben is megvédenélek!

Bosszankodott Agamemnón, amikor ezt hallotta. Nyugtalanította már az előbb is Kalkhász óvatos beszéde, félt, hogy megint olyasmivel áll majd elő a jós, mint akkor, kilenc évvel azelőtt, Auliszban. Annak se örült, amikor Akhilleusz azt mondta, hogy akár ő ellene, Agamemnón ellen is megvédené Kalkhászt. Érezte, hogy ezek a szavak ártanak a tekintélyének. De egyelőre magába fojtotta bosszúságát, egy szót sem szólt még. Kalkhász viszont fölbátorodott Akhilleusz szavára és most már nyíltan kezdett beszélni:

— Tudjátok meg hát: nem azért haragszik reánk Apollón isten, mert elmulasztottunk valami áldozatot vagy fogadalmat, hanem azért, mert Agamemnón gorombán bánt a papjával; ráförmedt, elkergette, nem fogadta el tőle a szép váltságdíjat és nem is eresztette szabadon a lányát. Ezért küldte reánk az isten a dögvészt, és nem is lesz tőle nyugtunk addig, amíg Agamemnón vissza nem küldi a foglyot apjához váltságdíj nélkül és nem mutat be engesztelő áldozatot Apollón istennek.

Nagyon megharagudott Agamemnón ezekre a szavakra. Előbb a jósra támadt dühösen: mindig csak ilyeneket tud jósolni neki, soha még jó szót nem hallott tőle, de bezzeg azt, ami

rossz neki, Agamemnónnak, amál nagyobb örömmel mondja. Dühösen kezdte Agamemnón a beszédét, de aztán a vége felé egyre jobban csillapodott. Jól van hát, nem bánja. Igaz, szeretne volna megtartani a foglyot, de ha úgy akarja Apollón, mégis csak visszaküldi önként, váltságdíj nélkül az apjának; hiszen ő is szeretné már, ha megszabadulhának a dögvéztől. De ha már ő lemond a zsákmányrészéről, hát adjanak neki kárpótlást a görögök.

Megtehetnék volna erre a görögök, hogy megígérik Agamemnón fővezérnek: jól van, kárpótolják majd később, küldje csak most vissza a foglyot Apollón papjához. Talán, ha mások mondják ezt, rá is áll Agamemnón, nem lesz belőle nagyobb baj. A hiba csak az volt, hogy megint Akhilleusz kezdett beszélni, pedig az ő viselkedése már az előbb se tetszett Agamemnón királynak:

— Hírneves Átreusz fia, dicső Agamemnón! Te vagy a legkapzsibb ember a földön! Már hogyan adhatának kárpótlást neked a görögök most, amikor nincs is miből? Hiszen régen szétosztottuk már azt, amit szereztünk. Várj inkább sorodra. Add csak vissza most a foglyot, s majd kapsz te érte kárpótlást, ha földhltuk Tróját.

Sehogy se tetszett ez a beszéd Agamemnónnak. Hogy meiri őt Akhilleusz arra inteni az egész sereg fiúle hallatára, hogy várjon a soráral! De bizony azért se enged! Most már igemis ragaszkodik hozzá, hogy kárpótlást kapjon, mégpedig azonnal. Vagy adnak neki önként, vagy majd szerez ő magának olyan görög vezértől, akinek van elég zsákmánya. Ha másképp nem megy, hát elveszi erővel vagy Akhilleusztól, vagy Ájiasztól vagy Odüsszeusztól!

Csak fenyegetésnek szánta Agamemnón ezeket a szavakat. Nem is mondta még határozottan, hogy éppen Akhilleusz zsákmányrészéből követel magának kárpótlást. Inkább csak példaképpen mondta Akhilleusz nevét az Ájiaszé meg Odüsszeuszé mellett. Hadd érezze ebből is Akhilleusz az ő nagyobb hatalmát.

De nagyon felbőszítették Akhilleuszt Agamemnón szavai. Még fenyegetőzik vele a király! Hát nem az ő kedvéért jötték-e

ide mindnyájan, hogy ostromolják Tróját? Hiszen a görögöknek és különösen neki, Akhilleusznak, soha, semmi baja sem volt Trójával. Agamemnónért meg a testvéréért, Menelaoszért harcol és küzd már évek óta. Nem elég az, hogy a zsákmányosztáskor ő úgylis mindig kevesebbet kap, mint Agamemnón, most még azt is vissza akarja venni tőle, amit egyszer már nekiadtak! Ezek után nem is hajlandó már tovább harcolni vele Trója ellen, mindjárt hajóra száll és megy haza, itthagya a görög tábor.

Így patogott Akhilleusz, de most már Agamemnón se hátrált, ő se kímélte a másikat. Menjen csak Akhilleusz, ha úgy akarja, ő egy szóval sem marasztalja. De előbb még kárpótlást kell adnia Agamemnónnak! Van az ő sátorában is egy olyan fogoly-leány, mint amilyent most Agamemnón, Apollón isten parancsára visszaküld apjához. Akhilleusznak ezt a foglyát, Brisziszt követeli kárpótlásul, hadd tudja meg Akhilleusz, ki parancsol a görög táborban.

Ez aztán végleg elkeserítette Akhilleuszt. Haragjában közel járt már ahhoz is, hogy kirántsa kardját és összekaszabolja a nagy Agamemnónt. De észrevette ezt az égből Héra istennő. Nagyon megijedt még ő is, amikor látta, mennyire elragadja a harag a gyorslábú Akhilleuszt; félt, hogy ebből nagy baj lesz, mert ha megöli most Akhilleusz Agamemnónt, akkor egyszeriben vége van Héra tervének is. Agamemnón nélkül sohasem foglalják el a görögök Trója erős várát, és akkor hogyan bűnhődnék Párisz a szépségversenyért? Szólt hát Héra a bölcs Athénének: menjen és mentse meg mind a kettőjüket, Agamemnónt is, meg Akhilleuszt is. Le is röppent hirtelen az égből Athéné, megállt Akhilleusz mögött és megérintette kezével szőke haját. Nem látta ekkor senki Athénét a görögök közül, csak Akhilleusz, aki hátrafordult hirtelen az érintésre. Azonnal megismerte, hogy a nagy Athéné lépett most oda hozzá és megkérdezte tőle:

— Miért jöttél ide hozzánk, pajzstartó Zeusz atya lánya? Tán látni akarod te is Agamemnón felturalkodott gőgjét? Bizony megjárja még, ha így folytatja!

— Azért jöttem, hogy fékezd a haragod — felelte Athéné.
— Okosabb lesz, ha nem húzod ki a kardod. Inkább csak szavakkal szidd, ha jól esik. Hiszen majd kapsz te még háromszor akkora kárpótlást is azért, amit most elvesznek tőled.

Ezt tanácsolta a bölcs Athéné, Akhilleusz pedig megfogadta szavát. Visszatette kardját a helyére és csak dühös szavakkal szidta Agamemnónt. Meg is esküdött ott az egész sereg előtt: majd megbánja még Agamemnón, hogy így bánt vele; visszavonul a sátorába és nem harcol a görögökkel tovább. Majd meglátják akkor, mire mennek nélküle.

Így civakodtak a népgyűlésben a legnagyobb görög hős, Akhilleusz, meg a sereg fővezére, Agamemnón király. A bölcs és öreg Nesztór megpróbálta még kibékiteni őket; kérte Agamemnónt, ne vegye el Akhilleusztól azt a zsákmányrészt, amit egyszer már neki adtak a többiek, meg Akhilleuszt is intette, ne legyen olyan makacs a királlyal, hiszen mégiscsak ő, Agamemnón a fővezér. De egyikük sem hallgatott rá, mindegyikük csak a maga sérelmét hajtogatta.

Föl is oszlott aztán a gyűlés. Akhilleusz visszavonult a sátorába hűségese barátjával, Patroklosszal együtt. Agamemnón meg vízre taszította az egyik hajót és kihorodatta. Apollón istennek szent áldozatát, majd megbízta Odüsszeuszt, vigye vissza hajón apjához a fogoly-leányt; az áldozatot is ott mutassák be az istennek, majd ha visszaadták a foglyot ingyen, vált-ságdíj nélkül. Két fegyvernőket pedig megbízta, menjenek el Akhilleusz sátorába és hozzák el onnan neki Akhilleusz foglyát, Briszéiszt. Ha mégsem adná oda neki önként Akhilleusz, majd akkor ő maga megy el érte, de abban nem lesz köszönet.

Elment a két hírnök, és röstelkedve állt meg Akhilleusz sátra előtt. Nem szívesen tették Agamemnón parancsát, féltek Akhilleusztól is, szólni se mertek. De Akhilleusz barátságosan fogadta őket:

— Gyertek csak bátran! Nem rátok haragszom, hanem a gazdáitokra, Agamemnón királyra, aki ideküldött benneteket!

Aztán parancsot adott barátjának, a derék Patroklosznak, vezesse ki a leányt, Briszéiszt és adja át a követeknek. Nem ellenkezett hát tovább Akhilleusz, de megesküdött még egyszer: megbánja ezt később Agamemnón, majd ha látja, mit vesztett azzal, hogy magára haragította a legnagyobb hőst, Akhilleuszt. A követek szótlanul átvették a foglyot és vezették Agamemnón sátorába...

Theisz kérése

Szomorúan ment ki Akhilleusz a tenger partjára, amikor elvitték sátorából Briszéiszt Agamemnón követei. Levült egyedül, távol a társaitól, úgy könnyörgött kitért karral anyjához, Theisz istennőhöz:

— Édesanyám, nem elég hát, hogy amúgy is rövid életű leszek a földön, mégcsak nem is becsülnek az emberek. Lám, most is elvette tőlem erővel Agamemnón király azt az ajándékot, ami már az enyém volt!

Meghallotta Theisz lenn a tenger mélyén édesapjának, Né-reusz istennek zöld kristálypalotájában a fia panasztát. Jött is mindjárt, hogy megvigasztalja kedves gyermekét. Mint ködfelleg szállt föl a hőszíntű habból, odavit a könnyező Akhilleusz mellé, megsimogatta kezével, úgy kérdezte:

— Drága fiam, mondd, mi bánt? Ne rejtsd előlem kebledbe fájdalmadat, tárd ki a szívedet, hadd tudjam én is!

— Jól tudod, istennő, amúgyis, miért mondjám el újra — felelte Akhilleusz. — Földültünk egy várost Trója földjén s szedtük a sok zsákmányt. Azután fölsoztorítottunk magunk között mindent; Agamemnóné lett egy fogoly-leány. De jött a messzenyilazó Apollón isten papja, hogy kiváltsa leányát. Agamemnón azonban nem adta ki neki, rítul ráförmedt s elküldte góromba haraggal. Megharagudott erre az agg és kérte Apollónt, büntessen bennünket. Párok is küldte Apollón gonosz nyilait, hullott a nép halomra, pusztított közöttünk a dögvész. Amikor meg a jós feltárta előttünk, hogy miért haragszik reánk az isten, én azt javavárta előttünk, hogy miért haragszik reánk az isten, én azt javav-

solham a királynak: küldje vissza a leányt az apjához. De Agamemnón nem nyugodott bele, hogy elveszítse zsákmányát, karoltást akart s bosszúból elvette most tőlem Briszéiszt. — Így történt, anyám. Én hát arra kérlek, végy most oltalmadba, ha teheted. Menj el a nagy Zeusz istenhez és kérd meg őt könyörgő szóval: adjon győzelmet a trójai seregeknek. Hadd szorítsa vissza Hektor Agamemnón népét, pusztuljon a görög. Majd megöndija akkor Agamemnón király, mit vesztett azzal, hogy magára haragította legderekabb hősét.

Szánakozva hallgatta Thetisz a fiát. Meg is ígérte neki tüstént, hogy elmegy majd a nagy Zeusz istenhez és megkéri szépen: adjon győzelmet a trójai seregeknek, úgy büntesse Agamemnont, aki semmibe vette a legderekabb hőst, Akhilleuszt. De nem mehetett el Thetisz akkor mindjárt az Olümposz csúcsára Zeuszhoz, mert a boldog istenek éppen az előtte való napon nagy útra keltek: elmentek a világ végére, a fekete arcú, derék aithiopszokhoz lakomára. Csak tízenkettednapra várták vissza őket olümposzi palotájukba. Ezért az ezüstlábú Thetisz azt tanácsolta fiának, Akhilleusznak, várjon türelemmel, menjen csak vissza a sátorába és tartsa a haragot a görögökkel. Majd neki, az édesanyjának gondja lesz rá, hogy tízenkét nap múlva Zeusz isten elé terjessze Akhilleusz ügyét. Ezzel elbúcsúzott a fiától és visszament a tenger mélyére, édesapjának, Néurusznak kristálypalotájába. Akhilleusz pedig tovább haragudott Agamemnónra és a görögökre.

Közben Odüsszeusz Agamemnón parancsára visszavitte a fogoly-leányt édesapjához, az ezüstfias, messzenyilazó Apollón isten pajzához. Megörült Khrüsész, amikor visszakapta a görögöktől kedves leányát váltságdíj nélkül. Mindjárt imádkozott is Apollón istenhez és kérte, hogy fordítsa el most már a görögökről a dögvést, hiszen teljesítették a kivánságát.

Odüsszeusz pedig bemutatta Khrüsészszel együtt az egész-telő áldozatot Apollónnak. Hátrafeszítették az áldozati marha nyakát és levágták. Megnyúzták szépen és földarabolták, ki-metszették a combjait, hájba takarták és nyers húst raktak reá.

Tüzet raktak, elégették a combokat és ragyogó hort loocsantottak a lángba. Azután földarabolták a többi, nyársakra húzták és gondosan forgatták a tűz fölött. Később leszedték a nyársról a sült húst és nagy lakomát csaptak. Azután sznúllig töltötték a nagy borkeverőt és áldozván az italból is, zengő dalokkal dicserétek Apollont. Majd, amikor lebhokt a nap, és eljött a sötétség, a hajókötélek mellett nyugovóra dőltek. Másnap reggel pedig Odüsszeusz vezetésével hajóra szálltak és visszatértek a trójai síkra, a görög táborba.

Péleusz fia, a gyorslábú Akhilleusz azonban azóta, hogy összezördült a népgyűlésben Agamemnón királlyal, nem ment többé a férfidúsoségetosztó harcba, gyűlésbe se járt, csak ott ült a sátorában télenül, táplálva szívében haragját és úgy vágyakozott a csatára meg a harci zsivajra.

Vége tízenketted napra azután, hogy megígérte az ezüstlábú Thetisz a fiának, hogy beszél majd Zeusszal az ügyében, csakugyan visszajöttek a halhatatlan istenek a derék aithiopszok lakomájáról olümposzi palotájukba. Thetisz pedig fölbuokt a tengeri habból és ment már kora hajnalban az Olümposzra. Éppen ott trónolt most a nagy Zeusz büszke örömmel a sokszakadéku hegy egyik magános szirtjén, külön a többi istentől. Thetisz meg odavitte eléje, átfogta karjával a térdét és állát simogatva így beszélt hozzá könyörgő szavakkal:

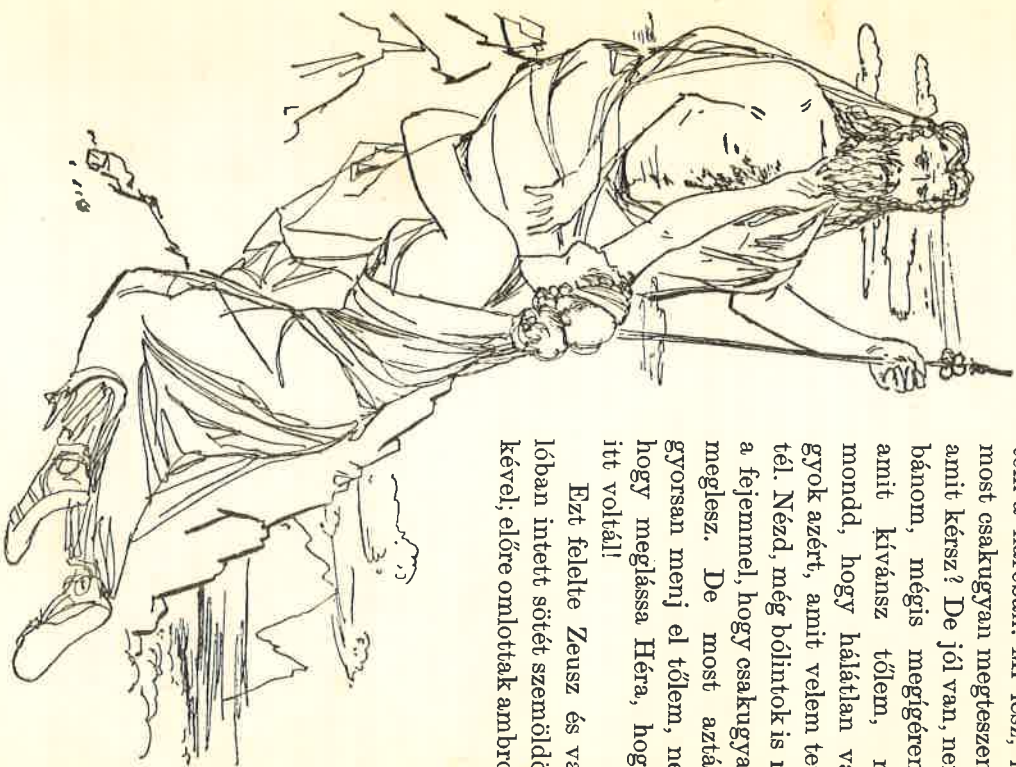
— Zeusz atya, hallgasd meg a kérésem, ha nem felejtetted el még, mit tettem én egykor érted a halhatatlanok között. Fiamat, a rövid életű Akhilleuszt súlyos sérelem érte. Agamemnón király osúnyán megbántotta, visszavette tőle azt az ajándékot, ami már az övé volt. Büntesd hát most, Zeusz isten, Agamemnont. Tedd, hogy a trójai sereg legyen a győztes mindaddig, amíg a görögök ki nem engesztelik drága kincseit, ajándékkal fannak haragját.

Így beszélt az ezüstlábú Thetisz, de a sötétfelhős Zeusz semmit sem felelt, csak hallgatott hosszan. Thetisz azonban nem hagyta magát, megismételte újra a kérést, hízelve sürgette Zeuszt, feleljen nyíltan, mondja meg, teljesít-e vagy elutasítja,

legalább tudni fogja akkor ő, Theisz, hogy az ő szavát már semmibe se veszik az Olümposzon. — Zeusz aztán „végre” mégis csak megszólalt:

— Néhez dolgot kívánsz tőlem, Néreusz leánya! Hiszen ebből háborúság lesz az istenek között! Mert feleségem, Héra, úgylis azt veti már a szememre örökké, hogy én mindig Tróját segítem a harcban. Mi lesz, ha most csakugyan megteszem, amit kénsz? De jól van, nem bánom, mégis megígérem, amit kívánsz tőlem, ne mondd, hogy hálátlan vagyok azért, amit velem tetél. Nézd, még bólintok is rá a fejemmel, hogy csakugyan meglesz. De most aztán gyorsan menj el tőlem, ne hogy meglássa Héra, hogy itt voltál!

Ezt felelte Zeusz és valóban intett sötét szemöldökével, előre omlottak ambro-

ziás fűrtjei hatalmas, halhatatlan fejeről; bizony megrendült fejenek bólintására még a nagy Olümposz hegye is. Theisz pedig boldogan ment vissza a tenger mélyére, Néreusz palotájába; tudta már, hogy Zeusz teljesíti a kérését, hiszen ezt ígérte a nagy bólintás. Nem lehetett ezt az ígéretet visszavonni vagy semmivé tenni. Ezzel lett bizonyossá, hogy Akhilleusz csakugyan elégtételt kap, a trójaiak győzniek mindaddig, amíg ki nem engeszteli Agamemnón a megsértett hős haragját.

Egy idő múlva aztán Zeusz is fölállott a magános szirtől és ment vissza palotájába, az Olümposz hegyére. Ott volt együtt a többi isten is. Mindnyájan tisztelettel álltak föl előtte, amikor belépett közéjük a nagy Zeusz, egyik sem merre tilve bevárni a jöttét. Zeusz pedig elhelyezkedett közöttük ragyogó trónusán. Héra azonban csak ránézett a férjére és máris kitalálta, hogy a tengeri Theisz járt nála az előbb. Nem is állhatta meg szó nélkül, mindjárt kérdőre vonta:

— Mondd, te ravasz, melyik isten járt nálad az imént? Kivel tanakodtál? Lám, ilyen vagy tel! Annak örülsz mindig, ha tőlem messze vonulva titkosan elgondolt dolgokban dönthetsz. Soha őszintén nem beszélsz, mindig titkolózol!

Bosszankodott Zeusz, hogy Héra megsejtette a szándékát, de megpróbált még ügyesen kitérni előle. Hátha nem is tudja pontosan, hogy ki járt nála az előbb. Talán el lehet még titkolni mindent. Ezért kissé zordan így próbálta elhallgattatni:

— Igaz, Héra, hogy a feleségem vagy, de a terveimet azért te se tudhatod mindig. Nem is illenék, hogy minden szándékomba beavassalak. Sok lenne az neked. Legyen elég az, amit magamtól megmondok. A többit ne kutasd és ne kérdezzess felőle. Úgysem lehet bepillantásod az én felséges terveimbe!

Azt hitte Zeusz, sikerül ezekkel a szavakkal elhallgattatnia Hérát, de nem úgy lett. Héra most már tudni akarta, csakugyan jól sejtette-e az előbb. Tovább folytatta hát, amit elkezdett:

— Rettenetes Zeusz, hát hogy mondhatsz már ilyet? Ugyan mikor kutattam én a te titkos terveid után vagy mikor faggattalak? Tőlem tervezhetsz nyugodtan, dehogyan akarok én bepil-

lantani a te felséges szándékaidba! Csak attól félek, hogy fölkeresztett téged ma reggel a tengeri vénnek, Néreusznak leánya, az ezüstlábú Theisz, s majd még félrevezet. Talán még meg is ígerted neki felséges fejednek a bólintásával, hogy Akhilleusz kedvéért a trójaiaknak adod a győzelmet.

Láthatta Zeusz ezekből a szavakból, hogy kedves felesége mindent tud már. Nagyon bosszankodott ezen; hiába küldte hát el olyan gyorsan Theiszt, csak nem tudta megőrizni a titkát. De most már mégse vallotta be a szándékát, inkább zord haraggal felelt:

— Szörnyű vagy Héra, mindig csak gyanakodsz, nem lehetek soha rejtve előtted! De ugyan mire jutsz ezzel, mit gondolsz? Csak még távolabb kerülsz a szívtől, s az neked lesz rosszul! Maradj hát veszteg a helyeden s hallgass a szavamra, nehogy megérezd rettenetes kezeim súlyát!

Megrettent Héra e fenyegető szavakra és leült azonnal szótlanul a helyére. De elszomorodtak vele együtt a halhatatlan olimposzi istenek is mindnyájan. Egy se mert közlőik védelmére kelni Hérának. Csak a sánta kovács, Héfaisztosz, tett kísérletet arra, hogy felvidítsa mindnyájukat:

— Hát nem szörnyű az, hogy ti ketten halandó emberekért ily dühösen vitáztok?! Már a gyönyörű lakomában se lehet örömmünk, mert fontosabb nektek egy ilyen semmiség. Arra kérem anyámat — van amúgyis benne okosság —, járjon kedvében kedves apámnak, Zeusznak, ne civődjék vele, mert ő úgyis mindnyájunknál erősebb. Ha akarja, letaszít bennünket az égből, s akkor aztán nézhetjük! Ledobott egyszer már engem is a lábamnál fogva, és egész nap estem napnyugovásig, akkor értem csak földet, s úgy szedtek föl aztán az emberek. Nehogy így járjon most megint valaki közülünk. Nem lenne az jó a többinek sem!

Igy beszélt Héfaisztosz és hamar töltögetni kezdte az isteneknek a nektárt. Sántítva, szuszogva, sebesen sürgött-forgott közöttük a nagy esetlen kovács, de olyan ügyetlenül bicegett az egyiktől a másikig, hogy a boldog olimposziak nem tudták megállni, olthatatlan kacagására fakadtak mindnyájan, egyszerűbe

elfelejtették Zeusz és Héra dühös szóváltását. Így lakomáztak napnyugovásig, édesen szólt közöttük Apollón lantja és a Múzsák gyönyörű dalokat énekeltek hozzá. Majd amikor lebhukott a nap és jött az ambróziás éj, mindegyikük hazament, hogy otthon lenyugodjék házában, amelyet Héfaisztosz, a nagynevű sánta kovács készített nekik ügyes kézzel, nem messze Zeusz palotájától.

A hamis álom

Csendes álomban töltötték az éjszakát az istenek és emberek mindnyájan, csak a nagy Zeusz nem tudott aludni. Egyre azon törte a fejét, hogyan vigye teljesedésbe azt az ígérteit, amelyet az ezüstlábú Theisznak tett. Elégtételt akart adni Akhilleusznak, és az volt a terve, hogy Trója legyen most a győztes, pusztuljon sok görög harcos. Csakhogy nem volt elég így tervezni, a tervet valamiképpen valóra is kellett váltani. Végre aztán ki gondolta: az lesz a legokosabb, ha küld egy hamis álmot Agamemnón szemére és felbiztatja, támadja meg a király Trója várát teljes erejével. Majd aztán, ha megindul a támadás, résen lesz ő, Zeusz is, nem a görögöket, Tróját segíti majd, és így teljesül az ígéréte. Azt hitte Zeusz, csakugyan ez lesz a legjobb. Mindjárt hívta is a hamis álmot és ezt parancsolta neki:

— Röpülj, hamis álom, a földre, a görög hajókhöz és keresd föl ott sátrában Agamemnón királyt. Mondd meg neki, szólítsa azonnal fegyverbe egész hadi népét és induljon ostromra, mert most végre beveheti a széles útú várat. Megegyeztek már ebben az istenek mindnyájan.

Igy beszélt Zeusz, a hamis álom meg lesuhant a földre azonnal, ment a görög hajókhöz és fölkereste Agamemnón sátrát. Ott aludt a király édesen. A hamis álom meg magára öltötte a bölcs Nesztor alakját, úgy lépett Agamemnón fejéhez és megszólította szárnyas szavaival:

— Alszol, Átreusz fia, derék Agamemnón? Kár pedig aludnod! Inkább szólítsd azonnal fegyverbe egész hadi néped, indulj

ostromra, mert most beveheted a szélesűtű Tróját. Zeuszról hozom én neked ezt a hírt. Megegyeztek már az égilakók mindnyáján abban, hogy Trójának pusztulnia kell. Vésd ezt jól az eszedbe, ne felejsd el akkor sem, ha fölérdesz, és cselekedj azonnal!

Így szólt a hamis álom és otthagytá Agamemnonút, hadd törje csak az esztét olyasmin, ami ügyse megy teljesedésbe. Mert azt hitte a balga, beveheti Tróját még aznap, nem sejtette, hogy Zeusz éppen Trójának szánta a győzelmet. Fölserkent aztán Agamemnon, de még füleiben csengett az álma és örült a jó hírek, mert azt hitte, igaz. Felöltötte gyorsan frissen mosott ingét meg széles köpenyét, gyönyörű sarukat kötött a lábára, vállára vetette ezüstszögű kardját*, kezében tartotta apjától örökölt örkös jogarát, úgy indult ki felé.

Fölhágott már az isteni hajnal az olümposzi bérere, hogy hirdesse a fényt Zeusznak meg a többi istennek, Agamemnon vezér meg elküldte csengőszavú hírnökeit, hívják gyűlésbe a hosszú hajú görögöket mind. Ő maga a bölcs vénék, megfontolt vezérek gyűlését gyűjtötte egybe előbb magánál. Gyűlt a nép odakinn a hajóknál zajongva, Agamemnon pedig benn a sátorában, a vezérek között így kezdett beszélni:

— Kedveseim, halljátok beszédem: isteni álom jött hozzám Zeusztól az ambrosziás éjben. Mint Nesztóré, olyan volt termete, alakja; odaállt fejemhez és ezt mondta nekem: „Alszol, Agamemnon király? Ne aludj, serkenj fel, szólítsd fegyverbe azonnal egész hadi néped, indulj ostromra, mert most elfoglalod a széles útú Tróját. Ezt üzeni neked a nagy Zeusz, megegyeztek már ebben az istenek mindnyáján”. Így beszélt az álom, én meg fölértem. Azért hívatam hát gyűlésbe a népet, hogy fölkészítsen őket a döntő rohamra, és magunk is induljunk velük tüstént mindnyáján, mert bizony azt hiszem, miénk lesz még ma, legkésőbb estére, a jódárás Priamosz büszke, erős vára. De talán legjobb lesz — így gondoltam ezt ki magamban —, ha

*A görögök a kardot nem derekukra kötötték, hanem szíjon vállukra akasztva hordták.

most a nagy roham előtt föltüzeljük minden vitéz görög harcosban a dühös vágyat meg bosszús haragot; hadd veszítsék el már a lanyha türelmet, úgy lesz az erejük a csatában igazán elsöprő. Én hát a gyűlésben azzal kezdem majd a szót: milyen nagy szégyen az, hogy már oly régóta itt ülünk hiába, nem bírunk a várral; ha ez így megy tovább, szégyenszemre akár haza is mehetünk dolgunkvégezetlen, s akkor bizony kinevet majd bennünket nemcsak az ellenség, még a barátunk is, ha megtudja, hogy hiába jöttünk ide olyan sok hadi néppel. — Mondom, a gyűlésben én majd ilyenformán kezdem a szót, ti meg ott köztök — hisz ott lestek ti mindnyáján! — ne hagyjátok, forduljatok ellenem, tüzeljétek a népet bosszús haragra — az lesz a kedvemre.

Így beszélt Agamemnon az álmáról — nem tudta róla, hogy hamis volt! — meg a tervéről — arról is azt hitte, jó lesz az! — aztán leült a bölcs vénék, meggondolt vezérek között. Az öreg Nesztór meg így biztatta őket:

— Kedveseim, görög nép vezetői, ha más valaki szólt volna előtünk erről az álmoról, még azt hinnők, hazudik, s bizony visszariadnánk. De hát íme, a vezérünk, Agamemnon király, a diós Átreusz fia látta és hallotta az álmot. Én hát úgy vélem, nem is lesz az hamis. Menjünk csak bátran a gyűlésbe s tüzeljük a népet bosszús haragra, dühös harci kedvre, ahogy ő mondotta, úgy lesz a legjobb.

Ezzel a bölcs vénék, vezérek fölkeltek és elindultak Agamemnon sátorából, mentek ők is a gyűlésbe. Zajongva gyűlt már ezalatt odakinn a sokaság a hajóknál. Kilenc hírnök szaladgált köztük, úgy intette őket a csendre, hallgassák a királyok beszédét. Föl is állt mindjárt közöttük a nagy Agamemnon, díszes arany királyi botjára támaszkodva kezdte beszédét. Az isteni kovács, Héfaisztosz kezemunkája volt ez a királyi bot; Héfaisztosz csinálta ezt egykor régen és adta ajándékba minden urának, a legfőbb istennek, Zeusznak magának. Zeusztól kapta később fia, a hírhordozó isten, az ügyes és fírges Hermész. Majd Hermész is tovább ajándékozta kedves emberének, Agamemnon

király egykori ösének, Pelopsznak. Így szállott a jogar kéznél kézre, míg végre Agamemnóné lett. Erre a díszes, arany királyi botra támaszkodott most a nagy Agamemnón, míg a néphez szólott:

— Derék hadi népem, vitézlő görögöki! Én úgy nézem, szörnyű nagy átokkal vert meg bennünket az istenek atyja, sötétfelhős Zeusz. Elvette az eszem, amikor azt mondta, vezessem a harcot Priamosz erős vára, a szellős Ilion ellen. Pedig azt ígérte osalfán, majd elfoglaljuk, hiszen bátor harcos nép a görög. De lám, nem úgy lett! Mióta ülünk már itt a síkon a vár alatt és csak nézzük a falakat. Szégyen és gyalázat! Kilenec esztendője már, hogy itt kikötöttünk, s a nagy erőlködéssel mégse jutottunk semmire. Bizony, pirul az arcom, ha arra gondolok, mit szólnak majd ehhez késő unokáink! Kinevet bennünket nemcsak az ellenség, még a barátunk is, ha mi most innen dolgunkvégezéfen gyáván elmegyünk. Nem is tudom, mit mondomt majd odahaza, ha kérdik tőlünk: miért hagytuk az ostromot abba. De már a gyalázatot se bánom, meguntam a sok kudarcot. Nagy szégyen és boldonság ez, de kimondom: tölem akár már hajóra is szállhatnánk és mehetnénk hazai!...

Itt tartott a ravasz beszédben Agamemnón király. Arra számtott, hogy ellentmondanak esüggeteg szavának. Tán még közbe is kiáltanak majd s mondják, hogy: „De nem úgy ámi! Nem túrtük a szégyent, gyalázatot! Nem megyünk mi innen haza addig, míg el nem foglaljuk Tróját!” Ezt várta volna a gyűléstől Agamemnón király, hisz ott voltak közöttük a bölcs vének, megfontolt vezérek. Meg is mondta nekik előbb a sátrában, hogy majd forduljanak ellene, tüzeljék a népet bosszús haragra, tüzes harci kedvre. De nem úgy lett, nem sikerült bölcsen kidolgozott tervre.

Allig szökkent ki a szó Agamemnón fogainak sűrű sövényén, ahogy a görögök azt hallották: tőle akár már hajóra is szállhatnának és mehetnének haza — egyszerre nagyon megőrültek. Nem sokat törődtek ők a szégyennel meg a gyalázattal, amit Agamemnón olyan sűrűn emlegetett. Nekik csak az volt a fontos, hogy vége már a háborúnak, mehetnek haza. Boldog lármá-

val ugráltak föl a helyükről. Nem tudta folytatni Agamemnón a beszédet, a bölcs vének, megfontolt vezérek se fordulhattak ellene, a nagy lármától úgyse hallották volna egyetlen szavukat se. Egyesek már szaladtak is a hajókhoz, hogy azonnal induljanak haza.

Bizony nem sikerült Agamemnón okos terve. De nem sikerült még az se, amit Zeusz akart. Mert ha a görögök most csakugyan hajóra szállnak, sohasem foglalják el Trója erős várát. De még Zeusz sem teheti győztesse Tróját, soha nem kap akkor elégtételt a haragvó Akhilleusz.

Haza is térték volna a görögök ekkor minden isteni végzés meg szándék ellen, ha közbe nem lép ijedten a nagy Héra istennő. Hamar a bölcs Athénéhez fordult a nagy Zeusz felséges asszonya, és küldte azonnal a trójai síkra: menjen, teremtse köztük gyorsan rendet, mert különben nagy baj lesz. Hiszen ők ketten, Héra meg Athéné úgy határoztak, hogy bünhődni fog Párisz s vele együtt Trója! Nem mehetnek haza a görögök addig, amíg ezt végre nem hajtották!

Gyorsan fölugrott hát Athéné az Olümposz csúcsáról és lesuhant a trójai síkra. De bizony nem sokat törődött most se Agamemnón királlyal, se a sok lármázó göröggel, hanem ment egyenesen kedves emberéhez, Láértész fához, a leleményes nagy Odüsszeuszhoz. Őt szólította meg szárnyas szavaival a bagoly-szemű Pallász:

— Isteni sarj, Láértész fia, leleményes nagy Odüsszeusz! Ne túrd a szégyent, gyalázatot! Nem mehettek ti haza addig, amíg el nem foglaljátok Tróját. Tartsd vissza gyorsan a népet, cselekedj azonnal!

Így beszélt hozzá, Odüsszeusz pedig megörült, mert megismerte a bölcs Athéné hangját. Ledobta köpenyét és ugrott, szaladt Agamemnón királyhoz. Gyorsan kitepte kezéből a királyi pálcát, átvette tőle a vezekést. Majd ő rendbehozza mindjárt, amit elrontott a nagy Agamemnón. Azzal már ment is azok után, akik a hajók felé indultak. Előbb a vezérekhez szólt egyenként, azokhoz, akik nem vettek részt az imént a kisebbik gyű-

lésen, Agamemnón sátorában; ezek most maguk is hajóra szálltak volna már, hogy induljanak haza. De Odüsszeusz ravaszul óvatosságra intette őket külön-külön mindet:

— Jaj, te szegény, mit csinálsz? A vesztedbe rohansz! Hiszen nem fejezte be még az előbb Agamemnón király a beszédét! Azt se tudjuk igazában, mit akart mondani, hiszen nem voltunk ott mindnyájan a kisebbik gyűlésben. Hátha csak próbára akar tenni bennünket! Látni akarja, kik azok, akik máris gyáván cserbenhagynák! Látod, most te is elárvulod magad! Mindjárt magadra haragítod Agamemnónt, és akkor aztán jól jársz, mondatom! Nem okosabb lenne-e, kedvesem, ha gyorsan visszamennél, vinnéd magaddal még a néped is? Várjuk meg előbb, mit akar velünk a király, csak aztán cselekedjünk okosan!

Így tartóztatva, bölcs megfontolásra intette Odüsszeusz a vezéreket. A közemberekre meg erélyes hangon rájuk parancsolt: hallgassanak, várjanak türelemmel, míg vége lesz a gyűlésnek. Ne induljanak el a maguk bolond feje után, menjenek vissza a többiek közé, senki se mondta még, hogy vége már a tanácskozásnak, mehetnek a dolgukra. Az egyik nagyszájú hangoskodót pedig, aki nyúltnan lázított Agamemnón ellen, még meg is csapta a királyi joggal, úgy intette csendre. Végre aztán nagy nehezen sikerült Odüsszeusznak helyreállítani a gyűlés rendjét. Mikor pedig elosendesedett egy kisse a sokaság, ő maga kezdett köztükhöz beszélni:

— Átreusz fia, Agamemnón király, szégyent hoznak reád a görögök meg magukra is! Mert íme, nem váltják valóra az esküt, amit neked tettek. Azt ígértétek, esküvel fogadtátok, hogy földüljétek majd veled együtt Tróját, csak vezesd őket a harcba. Így fogadkoztak egykor, most meg már hazatérnének dolgukvégezetlen. Csak azon siránkoznak, mikor jutnak már vissza édes hazájuk földjére! Nem mondom, talán igazuk is van, legalább részben. Hisz már azt se könnyű elviselni, ha otthagyják az ember édes otthonát, családját, feleségét, meg kisgyermekét, csak egy hónapra vagy kettőre. Bizony megfájdul attól az ember szíve és menne vissza hozzájuk minél hamarabb. Mi meg nem is olyan

rövid időre jöttünk el hazulról. Hiszen már kilenc esztendeje, hogy itt vesztegelünk a trójai síkon.

Nem is korholom én a mi derék seregünket, hogy nehezen tűri a hosszas várakozást. Csakhogy nagy szégyen ám dolgunkvégezetlen, türes kézzel hazamenni! Meg aztán minekünk nagyon is érdemes ám várniuk még egy kicsit, drága barátaim! Nemcsak azért, mert rengeteg ajándék, hadissákmány meg kincs jut majd egy-egy harcosra, ha elfoglaljuk Trója erős várát. Gondoljátok csak meg, milyen gazdagok leszünk mindnyájan, ha így meggyünk majd hazai Hamarosan kiderül aztán majd még az is, milyen jós volt kilenc évvel ezelőtt Kalkhász: Sokan talán nem is emlékeznek már rá, mit mondott ő akkor.

Készen voltunk már Auliszban az áldozattal és éppen indulunk volna a hajókkal, hogy hozzuk a vést Hion várára, amikor dermesztő nagy osoda történt. Ott állott oltárunk egy sudár fa törvényben, még füstölgött is rajta az elégett áldozat hamvának penyvéje, amikor egyszerre csak kibűjt az oltár alól, a földből egy rettenetes nagy, rőt színű kígyó. Nem ijedt meg fölünk, akik az oltár körül álltunk, hanem egyenest a sudár fához csúszott; lassan tekerődni kezdett rajta föl a fa koronája felé. Ott fönn a fa legmagasabb ágán meg, a levelek között apró verebfiókkák lapultak. Szánalmasan csipogtak szegénykék, nem tudtak még repülni, hogy elmeneküljenek a kígyó elől. Az meg nekik esett és egyenként falta fel őket. Nyolc verebfiókkát nyelt le egymás után a szörnnyű nagy, rőt színű kígyó. Utoljára, kilencediknek elkapta még a fiókkák anyját, az öreg verebet is; ott röpdösött az istenadta szánalmasan csipogva, meg akarta menteni a fiait, de nem tudta. De alig nyelte el a szörnnyű kígyó mind a kilenc verebet, hirtelen kővé dermedtette az egészet a bölcs Zeusz. — Mi meg ijedten álltunk, remegő szívvel kérdegettük egymást, vajon mit jelent ez szörnnyű osoda. Ekkor előállott közöttünk a derék Kalkhász és így vigasztalt bennünket: „Ne féljétek, hosszú hajú görögöki Zeusz küldte nektek ezt a csodajelét, hogy előre tudjátok: hilenc esztendeig ostromoljátok majd az erős Tróját. Ugyanúgy bíraba telik el mind a kilenc évetek, mint

ahogy hiába születtek ezek a verebek, hisz fölfalta őket a kígyó. De majd, amikor eljön a tizedik esztendő, egyszerre tiétek lesz Priamosz vára'. — Nos hát, kedveseim, eltelt már kilenc év, várjunk még egy kicsit, hadd lássuk, igazat mondott-e Kalkhász. Mert én bizony azt hiszem, nem volt ez a csodajel hiába. . . .

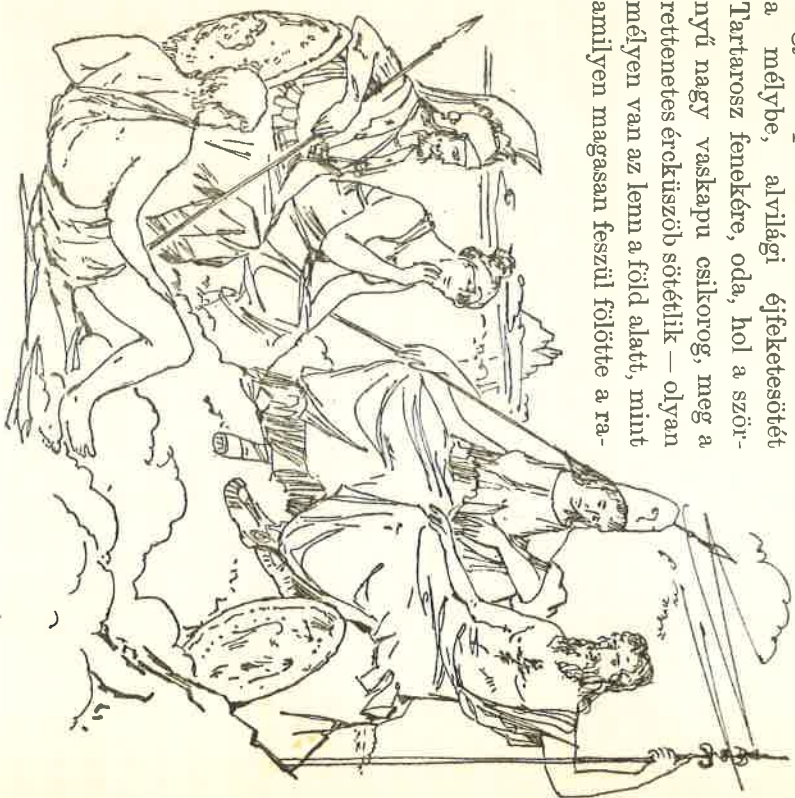
Igy beszélt a bölcs Odüsszeusz, és tettszett a beszéde a hős görögöknek. Harsány csatakiáltás volt szavára a válassz. Mindnyájan elfelejtették már, hogy nem sokkal előbb még lelkesedve futottak a hajók felé, hogy hazamenjenek. Hálás volt Agamemnón is a leleményes nagy Odüsszeusznak, hogy így visszatartotta mindnyájukat. De arra most azért mégse mert gondolni már, hogy azonnal döntő rohamra vezesse a népet. Most csak annak örült, hogy nem hagyták cserben mindnyáján.

Héra és Athéné

Bizony nem sikerült a legfőbb istennek, Zeusznak a terve. Hiába küldött hamis álmot Agamemnón szemére, mégsem úgy lett, ahogy akarta. Agamemnón ugyan szívesen vezette volna a népet döntő rohamra úgy, ahogy Zeusz kigondolta, mert elhitte a gonosz álom csalfa jóslatát, de boldog fővel mégis majd szélnek eresztette egész táborát. Csak Héra meg Athéné mentette meg attól, hogy egyedül maradjon. A különös csak az volt, hogy Zeusz elrontott tervét éppen az a két istennő — Héra meg Athéné — egyengette vissza a helyes útra, akik legkevésbé sem értették egyet Zeusz akaratával. Mert Héra és Athéné nem azt akarta, amit Zeusz, hogy Trója legyen a győztes és elégtételt kapjon a haragvó Akhilleusz; bizony ők ketten nem sokat törődtek Akhilleusszal, nekik csak Trója pusztulása volt a fontos. De most mégis azzal, hogy megakadályozták Agamemnón seregének széthullását és lehetővé tették a további ostromot, alkalmat adták Zeusznak is arra, hogy tervet kovácsoljon és tejesíse Thetisznek adott ígérését. A villámszerető Zeusz pedig, miután kudarcba fulladt az első kísérlet, újabb tervet eszelt ki.

Úgy gondolta, legokosabb lesz, ha föltárja szándékát — legalább részben — az istenek előtt. Összehívatta hát a halhatatlanok gyűlését a sokszakadéku Olümposz legetején és így beszélt hozzájuk:

— Halljátok szavamot istenek, istennők mindnyáján! Azt mondom most néktek: mától kezdve jól vigyázzon mindenki magáral! Senki se merjen, isten vagy istennő, részt venni a harcban Trója körül az egyik vagy másik oldalon. Legjobb, ha feléjese néztek az egészenek. Mert én akarom most valóra váltani szándékom. Ha pedig meglátom, hogy akárki közületek indul segíteni Trójának vagy a görög tábornak, bizony csúnyán odavágok, vagy elkapom a lábát s ledobom a mélybe, alvilági éjfekekesötét Tartarosz fenekére, oda, hol a szörnű nagy vaskapu csilkorog, meg a rettenetes érekszőb sötétlik — olyan mélyen van az lenn a föld alatt, mint amilyen magasan feszül fölötté a ra-

gyógó égbolt. Úgy szegyétek hát meg e kemény parancsot, hogy tudjátok, iszonyatos erővel büntetek érte akárcit. Vagy tán érezni akarjátok, mennyire én vagyok köztetek a legerősebb? No jól van, azt is mindjárt könnyen megtudhatjátok! Akasszatok aranyláncot az égbe, kapasszkodjatok egyik végibe mindnyájan, istenek és istennők, ahányan csak vagytok! Bizony mondom néktek, még így sem húzzátok le az égből a földre Zeust, a feleséges urat, ahárkogy erőlködöttök is! De ha én aztán megrántom azt a láncot, még ha ráakasztjátok az egész földet meg az egész tengert is, bizony fölhúzom én azt magamhoz, fölköltözöm az Olümposz legmagasabb csúcsára, hogy onnan légyon alá! Ennyire nagyobb vagyok én minden istennél meg minden emberről!

Megdermedtek a halált-nem-ismerő holdog égitlkek mindnyájan és néma csöndben hallgatták a mennydörgő szavú Zeusz iszonyatos fenyegetéseit. Egyikük se mert volna ebben a pillanatban ujjat húzni a szörnű erős, legnagyobb istennel. Átutott rajtuk a hideg borzongás és szinte észre se vették, hogy a nagy Zeusz a dörgő fenyegetések között milyen ügyesen eltitkolta előttük igazi szándékát. Egy szót sem szólt arról, miért nem szabad az isteneknek harcba boosátkozniok egyik oldalon sem; mi az a terv, amit most Zeusz egyedül akar valóra váltani, míg a többiek kénytelenek lesznek tétlenül nézni a harcot. Minderre bizony nem gondoltak most az istenek ijedtükben. Csak a bölcs Athéné nem vesztette el nyugalmát; tudta nagyon jól, hogy okos szavakkal mindig elérhet valamit nemcsak az ember, hanem még az isten is. Csak az a fő, hogy jól válasszuk meg a helyzethez illő szavakat. Mindjárt meg is szólalt:

— Felsegés urunk és atyánk, királyunk, istenünk, rettenetes erejű, szörnű nagy Zeusz, megértettük szavadat, szent és sértetlen parancsod. Dehogynis merünk szembeszállni veled. Nem is lépünk mi a trójai síkra, hogy harcoljunk az egyik vagy másik oldalon, ha te nem akarsz. Csak tudod, úgy vézük a mi szívünk-lelkünk, ha látjuk, hogyan pusztul a sok jó meg derék görög harcos. Elvesznek szegények egészen, ha mi nem törődünk ve-

lünk. Ezért ugye az tán még sincs ellenedre, ha nem is harcolunk már ezután az oldalukon, de legalább tanácsos, biztató szóval csak melléjük állhatunk! Ettől, azt hisszük, most se tiltottál bennünket!

Elmosolyodott erre a villámszerető, sötét-fellelleg-gyűjtő, hatalmas, nagy Zeusz és nagy nyájiasan felelt:

— Ne félj leányom, okos és bölcs Pallász! Nem volt az én szavam oly zord és kegyetlen, hisz tudod, hogy mennyire szeretlek!

Zeusz ezután befogta érckörmű, aranyos szőrű két sebesen szálló paripáját a szekérbe, fölemelte a díszes, szép, arany ostort és elindult Trója felé az Ída hegyére. Ott megállt a szekérel, kifogta lovait, ködbe takarta, úgy csapta ki őket legelni, ő maga meg leült az oromra, onnan nézte Trója várát meg a görög táborát.

Éppen dült a hare ott lenn a síkon javában, de még nem dőlt el, melyik fél az erősebb. Mikor aztán a nap delelőre hágtott fenn a magas égen, elővette Zeusz az arany mérleget, közöppen fogta a rúdját, magasra emelte és beledobta az egyik serpenyőbe a görög, a másikba meg a trójai sorsot; figyelve, melyiknek végezte süllyed, melyiké száll föl a magasba.* Hát íme, a görög sors lassan és gyászosan kezdett szállni lefelé, már szinte a földet érte, a trójai meg könnyen lendült föl az égnék. Tetszett az Zeusznak, mert ebből látta, hogy teljesedésbe megy már a Thetizsnek adott ígérét. Mindjárt dörgött és villámlott is egy nagyot, lecsapott a görög seregbe. Remegő, sápadt félelem szállta meg erre a görög dalákat, érezték, hogy Zeusz Trójának segít most. Nem is mertek már a legtöbben merészen helytállni, szembenézni a támadó trójai sereggel, hanem megfordultak és futásnak eredtek.

* Zeusz serpenyője — Eszerint az elképzelés szerint annak kell meghalnia akinek a serpenyője lefelé száll. Mi is beszélünk néha arról, hogy valakit *megmérnek és könyvének találnak*. Ez a képzelés kifejezés emlékeztet arra, hogy az elbeszélés szerint Zeusz isten is megmérni a két viaskodó sorsát vagy halálát. Csakhogy görög gondolkodás szerint mindig az jár jobban, akinek a sorsa *feljelle száll*, tehát *akéé könyvéb*. A mi kifejezésünk viszont a *súlyosobbat* tartja kedvezőbbnek.

Osak ketten nem futottak még a hajók felé: az egyik volt Tüdensz derék fia, Diomédész — ő még mindig bátran küzdeni akart az előretörő ellenséggel —, a másik meg az öreg Nesztór. Nesztór ugyan maga is szívesen menekült volna, hisz látta, hogy Zeusz Tróját segíti most, de nem tudott; eltalálta egyik lovát a feje búbján a trójai Párisz nyilja; kintlódva nyertett, magasra ágaskodott a szegény paripa, és megzavarta ezzel a többit is; Nesztór meg nem tudott tovább hajtani, pedig közeledett már hozzá sebes szekéré, kardját villogtatva a nagy Hektór. Bizony vége lett volna ekkor a bölcs Nesztórnak, ha nem hajt oda mellé gyorsan Diomédész:

— Jaj, öreg, ugorj ide mellém gyorsan a szekérre, mert megöl a trójai! Bizd a szekered a koocsisra, inkább segít majd neki az enyém is. Te meg állj ide mellém, hajtssd a lovaimat, támadjulk meg gyorsan a nagy Hektórt. Tán mi ketten végezhünk vele.

Nesztór csakugyan föl is szállt Diomédész mellé a szekérre, átvette a koocsis kezéből a gyeplyét, az meg leugrott, ment, hogy segítsen Nesztór koocsisának kitögni az egyik halálra sebzett lovat és megmenteni az öreg harci szekerét. — Egyes kézzel fogta Nesztór Diomédész lovainak gyeplyéjét és hajtott velük egyenesen Hektór felé. Mellette állott a szekéren Diomédész és megelőzte dárdájával Hektórt. El is hajította a dardát erős marokkal, de nem Hektórt találta, csak a trójai koocsihajót mellette; kizuhant az a szekérből, Hektór pedig megzavarodott egy pillanatra, új koocsihajóért kiáltott.

Bizony, most Diomédész majdnem megfordította a csata sorát. Alig torpant meg Hektór egy pillanatra, már fordultak volna vissza a futásnak indult görögök; maga Diomédész is folytatni akarta a rohamot, de észrevette Zeusz az Ída hegyéről és lecsapott villámával Diomédész lovai elé: nem engedte meg, hogy tovább támadjon a görög. Ijedten ugrottak hátra a lovak, Nesztór kiejtette kezéből a gyeplyét és rémülten fordult a társához:

— Fordulj meg Diomédész, hajtss vissza a szekérrel! Nem akarja Zeusz, hogy győzzünk ma, Hektórnak ad diadalt. Ne

félj, később majd mellénk áll újra, de most ne ellenkezzünk az akarátával!

Bosszankodva vette föl Diomédész az elejtett gyeplyét, de csakugyan megfordult, belátta, hogy igaza van Nesztórnak. Hektór gúnyolódva még utána is kiáltott, de Diomédész nem tehetett semmit; háromszor próbált még újra szembefordulni a nyomába lépő ellenséggel, de mind a háromszor fenyegetően dördült egyet-egyet az ég, jelezve Zeusz akaratát. Ertől kezdve fejüket vesztve menekültek a görögök a trójai sereg elől.

Nyugtalanul nézte mindezt a magasztól a felséges Héra istennő; bosszankodva izgett-mozgott aranyos trónusán tehetetlen dühében, csak úgy remegett lábai alatt a nagy Olümposz. Megpróbálta harcra ingerelni a tenger istenét, Poszeidónt:

— Hát tűröd ezt, hatalmas Földrázó isten, nem sír a jelked a kebledben, mikor úgy pusztulnak, futnak a hős görögök? Miért nem segítesz már rajtuk? Hisz ha összetögnánk mindnyáján, mi, görögöket védő istenek, úgyse tehetne ellenünk semmit a nagy Zeusz, ott az Ída hegyén búsulhatna magában!

Így tüzelte Héra Poszeidónt, de a tenger istene nem hajlott szavára:

— Jaj, te merész szavú Héra, mi jutott eszedbe! Hát hogy mennék én szembeszállni Zeusszal? Bizony, csak ne harcoljunk mi ellene, hiszen ő mindnyájunknál erősebb!

Így beszélt Poszeidón, de aztán később mégis csak eltűnt észrevétellenül a halhatatlanok közül, ment, hogy segítsen egy kicsit — legalább titkon — a görögöknek. Héra azonban sehogy se tudta elvisselni a görögök gyászos vereségét, s minthogy azt hitte, Poszeidónra nem számíthat, a bölcs Athénéhez fordult:

— Pajzstartó Zeusz gyermeke, nem látod, hogy öli, vágja Hektór a görögöt? Tennünk kellene már valamit, mert odalesz Agamemnón egész serege!

— Bizony igazad van — felelte Athéné. — Régen elesett volna már Hektór a harcban, ha én ott lehetnék a görögök között. De hallottad, hogy Zeusz eltiltott. Meggérte Thetisznek, Tróját teszi győztessé Akhilleusz kedvéért, azért nem enged oda

bennünket. Nem törődik azzal, hogy te meg én mit akarunk, mostosak Theetisz fontos neki, meg az amit ígért. De tudod mit? Ne törődjünk mi se ő vele. Zeusszal Fogj csak be gyorsan harci szekerünkbe, én meg hamar felöltöm a vértet, veszem fegyvereimet és lemegyünk a trójai síkra!

Igy beszélt Athéné, Héra pedig nagyon megörült és gyorsan befofota aranyzabolás paripáit a harci szekérbe. Közben Athéné magára öltötte Zeusz ércingét, vette hatalmas lándzsáját és felugrott a ragyogó szekérre. Héra, mint kocsihajító, megcsapta ostorával a lovait, kitárult előttük magától az ég hatalmas karpuja és ők elindultak szekerükön a föld felé.

Ebben a pillanatban odanézett Zeusz az Ída hegyéről, meglátta őket és szörnű haragra gyulladt. Mindjárt hívta a szivárvány istennőjét, Íriszt, és megparancsolta neki, menjen azonnal a két lázadóhoz:

— Menj, sebes Írisz, szállj oda hozzájuk és mondd meg nekik, hogy forduljanak vissza tüstént, mert nagy baj lesz! Ha nem engedelmeskednek, mindjárt beléjük vágok tüzes mannykővemmel. Megsántulnak tőle a paripák, összetörik a fényes harci szekér, ők maguk meg lehullanak a mélybe. Tíz évig se gyógyulnak ki sebeikből, ha én megütöm őket! Mondd meg nekik azt is, Athénére haragszom leginkább, legalább neki lehetne annyi esze, hogy nem száll velem szembe. Héra eljárása nem is bosszant annyira. Tőle úgysis megszoktam már, hogy mindig ellenkezik velem.

Igy beszélt Zeusz a szivárvány istennőjéhez, az meg odaszállt az istennőkhez és átadta nekik az üzenetet. Egymásra nézett a két istennő, amikor ezt hallotta, nem szólt egyikük sem, csak némán megfordultak és visszahajtottak az égbe. Héra kifogta a lovakat és bekötötte őket az ambrosziás jászol elé. Athéné meg levetette az ércinget és helyére rakta fegyvereit. Azután mind a ketten aranyos székekre ültek az égilakók között és emésztette szívüket a bánat a szegény götögökért.

Zeusz azonban észrevette azt is, hogy a tenger istene, Poszeidón, aki már az előbb szép csendben eltűnt, halandó ember

alakját öltötte magára, úgy bukkant fel a görög táborban és úgy segítette őket a harcban Trója ellen. Elküldte most hozzá is Íriszt és megüzente neki, hagyja abba a harcot, menjen vagy az istenek közé az Olimposzra, vagy ha akarja, házába, a tenger mélyére, ne kívánja, hogy maga Zeusz kényszerítse távozásra. Bosszankodott Zeusz, hogy Poszeidón is megszegte parancsát, de mégsem akarta kemény szóval megsétetni a tenger istent.

Édesestevére volt Zeusznak Poszeidón, alig valamivel fiatalabb nála. A három fűtestvér, Zeusz, Poszeidón és Hádész három egyenlő részre osztotta a világot, amikor apjuktól, az öreg Kronosz istentől átvették az uralmat. Zeusz kapta a fényes eget és a levegőt, Poszeidón a tengert, Hádész meg a földalatti világot, a halottak birodalmát. A szárazföldet és az Olimposz hegyét nem osztották föl, ezek megmaradtak közös tulajdonnak. Zeusz volt ugyan a legidősebb és legerősebb a három között, de azért a másik kettő se sokban maradt el mögötte. Tiszteik is egymást mind a hárman, még Zeusz sem akart túl keményen beszélni az öccsével.

Mégis, amikor Poszeidón meghallotta Írisztől Zeusz tüzenetet, nagyon dühös lett s azt felelte rá, hogy ő bizony nem enged. Parancsoljon Zeusz a többi istennek, de ne a testvérének, aki nek éppennyi joga van a szárazföldhöz, mint neki, Zeusznak magának. Ne is fenyegetőzzék vele, mert ő, Poszeidón nem ijed meg tőle.

Bizony, csak az okos Írisz tette most elkérülhetővé az összetűközést a két hatalmas isten között. Megkérdezte Poszeidón-tól, vajon csakugyan azt akarja-e, hogy ilyen keményen mondja el szavait a legfőbb istennek. Zeusznak, vagy talán mégis enyhítené egy kicsit a mondanivalóját, hiszen Poszeidón is tudja, hogy Zeusz mégiscsak idősebb nála, már pedig az öregebbhez nagyobb tisztelettel szoktunk beszélni.

Nem tévesztette el a hatását ez az okos, higgadt figyelmeztetés Poszeidónra. A nagy, sötéthajú isten hamar megváltoztatta szándékát: bármennyire bosszankodik — felelte — most mégis

enged Zeusznak, de tudja meg Zeusz, hogy Trójának azért mégis pusztulnia kell majd!

Ezzel Poszeidón megfordult, ott hagyta a görög tábort és elmerült a végtelen tenger vizében. Nem volt kedve visszamenni az Olümposz hegyére a többi isten közé, restellte, hogy mégis csak engednie kellett.

Jól látta mindezt a távoból, az Ída hegyéről a nagy Zeusz és elmosolyodott magában. Örült, hogy Poszeidón megfogadta szavát, mégsem került hát sor összeütközésre kettőjük között. Minthogy pedig estefelé járt már az idő, fölkelte ő is az Ída hegyének ormáról, befogta paripáit szekerebe és ment vissza az Olümposzra. Ott ülték a halhatatlanok között aranyos székekön bosszús szívvel, szóltanul Héra meg Athéné. Nem szóltak egy szót se Zeuszhoz, amikor belépett, még a pillantását is kerültkék. De észrevette őket a nagy Zeusz és bosszantó szavakkal szólott hozzájuk:

— Tán elfáradtatok a nagy harcban mind a ketten, Héra meg Athéné, azért ültök ily csüggedten? Mondjátok, hány trójait öltek meg ma délben? Hisz lártam, hogy mentetek a harci székén a görög tábor felé, bizonyára segítettetek is rajtuk!

Fgy csipkelődött velük az istenek és emberek atyja. Fölsziszszent Héra meg Athéné, de a bölcs Athéné magába fojtotta haragját, egy szót se szólt most sem, csak Héra válaszolt:

— Rettenetes Zeusz, mondd, mit akarsz még, meddig folytatod ezt? Hát soha nem segíthetünk már a jó görögökön? Mindig csak Tróját kedveled a harcban, Hektórnak adod a győzelmet?

— Ne türelmetlenkedj, Héra — felelte Zeusz. — Mindennek eljön a sora, de most engednetek kell az akaratomnak. Csak az a szerenésétek, hogy ma még idejében visszafordultatok. Mert ha én egyszer odavágok mennydörgős nyílammal, nem jöttök föl akkor ti még egyszer az Olümposz hegyére!

Egy beszélt hozzájuk a nagy Zeusz, mert nem elégtelre meg még most sem a trójai győzelmet, elégtételt akart még adni Theisz fának, a haragvó Akhilleusznak.

Nemcsak Héra meg Athéné gyűlölte Tróját Párisz bűnért és fáradozott azon, hogy elpusztítsa. Volt rajtuk kívül még egy másik hatalmas olümposzi isten, aki ugyanúgy soha nem tudott megbocsátani Trójának, mint ők ketten. A tenger istene, a hatalmas Földrázó, a sötétlajú Poszeidón volt ez a harmadik. Az ő gyűlölete és bosszúja Trója ellen abból az időből származott, amikor még a világon sem volt a szépségverseny ügyetlen döntőbírája, Párisz. Párisz nagyapja — apjának, Priamosznak az apja — Láomedón király volt az, aki magára vonta két nagy istennek, Poszeidónnak és a messzenyilazó Foibosz Apollónnak a haragját. Csakhogy a kettő közül az egyiket, Apollónt később sikerült még kiengesztelnie. Nem is haragudott Apollón Trójára; ott volt gyönyörű temploma fenn a magas trójai fellegetvárban, Pergamonban; onnan szállt ki Apollón néha, hogy megvédje Tróját egy-egy dühös görög roham ellen. Sokat ugyan ő sem tehetett a népért, hiszen tudta a messzenyilazó, jövőbelátó isten, Apollón, hogy Trójának el kell pusztulnia. De ő legalább nem volt ellensége a trójai várnak, és amikor csak lehetett, védte, oltalmazta.

Csak a másik, régen megsértett isten, Poszeidón nem felejtette el azt, amit egyszer Láomedón királytól szenvedett; ő még száz esztendő múlva is büntetni akarta Láomedón népet.

A dolog úgy történt, hogy amikor az ifjú Láomedón átvette apjától, floss királytól az uralmat, naggyá és hatalmassá akarta tenni a trójai várat. Akkor ugyan még nem is Trójának, hanem — az alapító nagy királyról, flossról — inkább Iliomnak nevezték ezt a hegyen épült erősséget. Elhatározta tehát az ifjú Láomedón, hogy még nagyrobhá és szebbé teszi az apjától örökölt várat, Iliont, felépíti benne a Pergamonnak nevezett fellegetvárat. Hozzá is fogott Láomedón a nagy munkához. Összegyűjtötte egész népét és megindult az építkezés. Serényen folyt a munka, hónapokon át hordták egybe a sok követ meg fát. Reggeltől késő estig dolgoztak az ügyes kőfaragók meg ácsok. Az egész nép a vár építésén fáradozott, még a pásztorok közül is sokat

munkára rendelték, hogy idejében elkészüljenek. De még így sem volt elég a munkáskéz. Láta már Láomedón, hogy nem tudja megvalósítani a tervét, kevés az embere ahhoz, hogy fölépítse Pergamont. Ezért elhatározta, hogy messze idegenből hozat munkásokat.

Elküldte követeit a szomszédos népekhez és kihirdette mindent: gyűljenek egybe mindazok, akik segíteni akarnak felépíteni Pergamon várát. Megígérték a követek Láomedón parancsára azt is, hogy azok, akik önként jönnek el hozzá dolgozni, nemcsak ruhát és ételmet kapnak a királytól bőségesen mindaddig, amíg folyik a munka, hanem ha lejár majd az esztendő, és áll már Pergamon büszke vára, megkapják majd érte illő jutalmukat, bérüket is mindnyájan.

Örült a sok szegény nép, amikor hallotta a király követeinek szavát messze idegenben. Sokan vették erre a botot meg tairisznyát, búcsút mondtak övéiknek a szegényes viskókban és elindultak mentek Ilión vára felé. Azzal biztatták a könnyező feleséget meg a síró gyermeket, visszajönnék hozzájuk nemsokára, egy esztendő múlva, ha fölépítették Pergamon erős várát, de hozzák majd akkor már a tairisznyában Láomedón király gazdaság jutalmát, a bért is, más világ lesz akkor!

Gyűlt a sok nép Ilión alatt, és örült a szívében az ifjú Láomedón, mert tudta már, hogy csakugyan megépül egy esztendő alatt Pergamon erős vára. Pedig akkor még nem is tudta, miniek örülhetett volna leginkább!

Egyszer aztán az egyik éjszaka álmot látott Láomedón király. Az istenek követe, az aranyvesszős Hermész megra kereste föl. Odaállt a fejéhez és így beszélt hozzá:

— Boldog vagy Ilosz fia, derék Láomedón, mert jön már a sok nép, hogy segítsen munkádban. Ne félj, van itt elég munkáskéz. Hamar megépíted velük a pergamoni fellegyvárat. De igazában nem is tudod még, milyen nagy szerencsében van most részed! Azok között a szegény munkások között, akik eljötttek hozzád, hogy segítsenek rajtad, ott rejfőzködlök két hatalmas olümposzi isten: az egyik a tenger istene, a sötéthajú, földrázó

Poszeidón, a másik meg az ezüstűjas, messzenyilazó Apollón. Ők is ugyanúgy dolgoznak majd neked, mint a többi halandó munkás, építik a vár falát és elvégzik mindazt a munkát, amit rájuk bízol. A különbség csak az, hogy az ő kezemmunkájuk ezerszer többet ér, mint a halandó emberé. Ahol ők építik a vár falát, ott örökre megdönthetetlen és bevehetetlen marad az. De akármilyen más munkát is bízol erre a kettőre, ezerszer több lesz abból a hasznod, mintha halandó emberre bízánád ugyanazt. Mégis azt ne hidd, hogy valaha is megtudhatod: a számtalan sok munkás közül melyik kettő az isten. Bizony ezt nem tudhatja meg soha senki, sem te magad, sem a munkatársaid! Halandó ember alakját öltötték magukra mind a ketten, és mindent ugyanúgy tesznek ők is, mint ahogy halandó emberek szokták. Majd akkor derül csak ki, hogy mit végeztetek ők ketten, ha letelet az esztendő és elmennek föléd a fogadott munkások mindnyájan. A többiek visszatérnek akkor szegényes viskóikba a messze idegenbe, a két isten pedig újra felölti örlökkévaló alakját és visszatér az Olümposzra, hogy elmondja, mit tapasztalt itt a földön egy esztendeig tartó keserves, nehéz emberi munkában. Neked azonban, Láomedón, mégis tudnod kell, hogy ott van munkásaid között a két isten is. Ne feledkezz meg erről soha, és úgy bánj velük, hogy meglegyen belőle a hasznod.

Így beszélt Hermész az alvó Láomedónhoz s azután eltűnt. Láomedón pedig amikor fölébredt, nagyon megörült az álmának. Tudta, hogy a hallhatatlan istenek kezemmunkája mindennél többet ér, és boldog volt, hogy az ő várának építésében ilyen munkások is részt vesznek. Remélte, hogy ezeknek a munkája valóban olyan erőssé teszi majd a várat, amilyen nincs több a földön. Csak azt szerette volna még, ha azt is tudja, melyik az a két munkás, akinek álarca mögött Poszeidón meg Apollón rejfőzködlök. Kiment hát a munkásai közé és éber szemmel figyelte őket, hátha észrevesz az egyiket vagy másikat valami különösset. De bizony nem látott ő rajtuk semmit. Mindenik munkás egyformán rongyos meg piszkos volt, egyiket sem látszott meg, hogy hallhatatlan isten volna. Remélte azt is, hátha észreveszi,

hogy van közöttük kettő, aki könnyebben bírja a munkát, gyorsabban végzi azt, amin mások hosszan görnyedeznek. De bizony ezzel sem ment semmire. Egyszer például sorra próbálta, melyik idegen munkás tudná az egyik hatalmas követ legkönnyebben helyére illeszteni; mindeniket odaparanosolta egymás után sorban, fogja a követ és tegye a helyére. Hitte, hogy így majd leleplezi legalább az egyik istent. Hiszen ha Poszeidón vagy Apollón fogná ezt a követ — gondolta a király —, bizonyára könnyen, erőlködés nélkül fölemelné és a helyére tenné. De tévedt. Egyik munkás se tudta megmozdítani az iszonyatos sziklát. Egyik-másikra még rá is kiáltott, ne tettesse magát, erősebb ó annál, fogja csak bátran, hátha sikerül. De bizony azok semmire sem mentek. Már arra is gondolt Láomedón, hogy nem mondott igazat álmlában Hermész. Talán nincs is a munkásai között igazi isten. De ennek meg ellentmondott az, hogy amikor többen fogták meg a sziklát, olyan könnyedén a helyére illesztették, hogy mindenki érezhette: csak isteni segítséggel sikerült ez így.

Sokáig kereste még Láomedón munkásai között a két istent, de nem találta meg őket. Ha tűzött a forró nap, egyformán izzadt és szenvedett ott mindenki, ha meg hideg volt, egyformán vacogott a szennyes rongyokban mindenik munkás.

Pedig csakugyan ott volt a vár építői között mind a kettő, de olyan jól elrejtőztek, hogy senki nem sejtette, melyik az. A messzenyilazó Apollón nem is vett részt a vár építésében az egész esztendőn át. Amikor a vége felé járt már a munka és látták a király meg a főemberek, hogy úgymis elkészülnek, azokat, akikről azt hitték, hogy nem sok hasznukat veszik az építkezésnél, más munkára küldték. Inkább az erősebb pástorok közül tartottak ott helyettük néhányat. Így került Apollón az utolsó hónapokra a király nyájához, pástoroknak. De a földrázó Poszeidón végig ott maradt a vár építői között.

Amikor aztán elkészült a vár és letelt az esztendő, előállítottak a fogadott munkások és kérték Láomedón királytól kialakudott bérüket. Őrült a király, hogy elkészült Pergamon erős vára úgy, ahogy tervezte, de egy kicsit meg is szepent. Kiderrült egy-

szetre, hogy nagyon sok volt a munkás, és kevés hozzá a kínese, nem tud fizetni mindnyájuknak, úgy, ahogy egy esztendővel azelőtt ígérte. Sokat el is boosátott a munkások közül, amikor látta, hogy a vége felé közeledik már az építkezés. Ezeknek adott is akkor valamit a megígért bérből. De most, amikor minden készen volt, és az utolsó csoportot is újjáira engedte, nem tudott fizetni nekik. Ezek között volt a két isten, Poszeidón meg Apollón. Bizony ezeknek már semmit sem adott. Azt felelték nekik: elégedjenek meg azzal, hogy egy évig jól tartotta őket élelemmel meg ruhával; amennyit ők dolgoztak, azért elég ennyi is.

A megcsalt munkások közül sokan szitkozódni kezdtek és követelték, adja meg nekik a király azt, amit ígért. De Láomedón elkergette mindnyájukat. Azzal fenyegetőzött, hogy levágatja fülüket, orrukat, megkötözteti és eladja őket messze idegenbe rabszolgának. Távozának előle, ha jót akarnak. El is mentek szomorúan a kisémmizettek.

A királynak pedig eszébe jutott ugyan, hogy hátha ott van a megcsalt munkások között a két isten, Poszeidón meg Apollón is, de azzal vigasztalta magát, hogy úgyse kell semmire se a hatalatlan isteneknek halandó emberek fizetése, bére. Ugyan mit esnálnának ők a földi vagyonnal, fizetéssel? Meg hátha nem is volt igaz az, amit álmlában Hermészről hallott? Talán nem is volt ott a munkások között sem Poszeidón, sem Apollón!

A két megcsalt isten közül pedig Poszeidón volt a dühösebb, mert ő járt rosszabbul, hiszen ő végésvégig részt vett az építésnél munkájában. Meg is átkozta Poszeidón Tróját örökre. Amikor meg hadat indítottak Láomedón fia, Priamosz király ellen a görögök, támogatta harukat a tenger istene, Poszeidón is. De fogott bizony Láomedón királyon nemcsak a hallhatatlan istennek, Poszeidónnak az átka, hanem a halandó embereké is. Ott volt ugyanis az elkergetett munkások között a görög Ajákosz is. Száz év múlva pedig eljöttek megostromolni Tróját Ajákosz unokái s éppen ott ártottak legtöbbit a trójai várnak, ahol egykor nagyapjuk építette a falat. Mert ott, ahol istenek kezelmunkája volt a trójai vár, örökre bevehetetlen maradt.

Megígérte Zeusz az ezüstlábú istenönök: Trója lesz a győztes mindaddig, amíg a görögök ki nem engesztelik a haragvó Akhilleuszt rengeteg kínocsal, ajándékkal. Csakugyan be is váltotta az ígértét egy idő múlva. Hiába volt a görögök minden elszánt bátorsága, csak nem tudták visszaszorítani a trójai sereg rohamát. Az erős Hektór egyre távolabb űzte őket a vár falától. Lassanként már nem is ostromolták a görögök a trójai várat, visszahúzódtak táboruk sáncai mögé, őket ostromolta, szorongatta már az ellenség. Sőt az a veszély is fenyegette már a görög tábort, hogy Hektór és a trójaiak fölgyújtják a szárazra húzott hajókat, s akkor még csak el se menekülhetnek az egykori ostromlók a trójai síkról. Régen elmúlt már az idő, amikor éjszakára nemcsak a görög sereg húzódozt vissza táborába, hanem az ellenség is fönn a várban, a falak mögött pihent. Most bizony annyira erősenk érezték már magukat a trójaiak, hogy éjszakára is lenn maradtak a síkon; tábortüzeket gyújtottak egészen közel a görög hajóhoz, onnan nyugtalanították ellenségeiket. A legnagyobb görög hős, Akhilleusz pedig nem törődött azzal, hogyan pusztulnak a barátai; visszavonult sátorába és télenül nézte a háborút; nemcsak ő maga és hűséges barátja, Patroklosz nem vettek többé fegyvert a kezükbe azóta, hogy összezerdült a népgyűlésben Agamemnón királlyal, hanem még azt se engedte meg, hogy népe, a harcias műrmidonok beleavatkozzanak a csatába.

Ebben a súlyos helyzetben kezdte már Agamemnón király is elveszíteni a bátorságát. Egyik este gyűlésbe is hívatta a népet és föltartta előttük őszintén az aggodalmát: ő bizony úgy látja, nem folytathatják tovább az ostromot, hiszen kiderült, hogy a trójai sereg sokkal erősebb, mint a görög. Talán okosabb lesz, ha nem várják be a katasztrófát, hanem amíg tehetik, gyorsan hajóra szállnak és visszamennek hazájukba.

Őszintén beszélt most Agamemnón király, de szerencsére sokan nem is hitték a szavának. Ezek úgy gondolták, megint csak

próbára akarja tenni őket a vezérük. Ezért hosszú csend lett a válasz a beszédre. Nem indult ugyan senki a hajók felé, hogy csakugyan hazamenjen, de olyan sem akadt sokáig, aki felelt volna a királynak. Végre aztán nagysokára megszólalt Diomédész, a Tüdeusz fia, és azt felelte: ha Agamemnón csakugyan azt hiszi, hogy nem érdemes már tovább folytatni az ostromot, hát menjen haza szégyenszemre ő maga. A többiek itt maradtak és bevégezik azt, amit elkezdtek. De még ha mindenki hazamenne is, itt marad ő, Diomédész az embereivel mindaddig, amíg el nem foglalják Tróját, csak fusson hazájába az, aki gyáva.

Ezek a bátor, erélyes szavak megfordították ugyan egy pillanatra a hangulatot, a görögök harsány csatakiáltással válaszoltak Diomédész beszédére; nem kellett már attól tartaniok a vezéreknél, hogy a nép megfogadja Agamemnón szavát és ott hagyja őket, de a pillanatnyi fölbuzdulás csak nem volt elég ahhoz, hogy újabb lendületet adjon a harcnak. Ezért a bölös Nesztór hitelen elhatározta magában, hogy rábeszéli Agamemnónt, béküljön ki végre Akhilleusszal, hiszen ha Akhilleusz újra megjelenik a görögök között, könnyű lesz visszaszorítani Hektórt.

Ezt gondolta magában a bölös Nesztór, de mégsem akarta megszégyeníteni Agamemnón királyt az egész nép előtt azzal, hogy emlékezteti mindnyájukat arra: Agamemnón az oka mostani gyászos helyzetüknek. Hiszen ha Akhilleusz közöttük marad, nem kaphatnak ennnyire erőre a trójaiak. Ezért Nesztór egyelőre csak annyit tett a népgyűlésben, hogy megdicsérette Diomédész bátor szavait: okosan és helyesen beszélt Diomédész; bármennyire fiatal is, jól megállja a helyét nemcsak a harcban, hanem a tanácsban is, megelőzte a vezéreket mind, úgy szólott, ahogyan kell. Van ugyan beszédének még egy hiányossága, de helyrehozza azt majd ő, az öreg Nesztór. Most csak azt tanácsolja az ifjakkak, oszadjon fel a népgyűlés, vascsorázzanak meg mindnyájan, s utána az örök vonuljanak ki a tábor falai elé az árokhoz, nehogy éjszaka meglepje őket az ellenség. Agamemnón király pedig hívja össze sátorában vascsorára a tábor véneit, vezéret, tartson velük haditanácsot.

Ezzel Nesztór ügyesen elejté vette annak, hogy a népgyűlésben nagyobb baj történjék. Csakugyan megfogadták szavait, feloszlott a gyűlés, az ifjabbak már mentek is ki a falak elé, hogy elfoglalják őrhelyüket az ároknál. Agamemnón pedig meghívta sátorába a véneket és vezéreket tanácskozáásra. Megvendégelte őket étellel-itallal bőségesen, amikor pedig jóllaktak, az öreg Nesztór kezdett közöttük beszélni:

— Népek vezére, Agamemnón király, rajtad kezdem a szót és rajtad is végzem, mert te vagy közöttünk a legnagyobb. Néked adta Zeusz a kormánypálcát, hogy igazgasd vele a népet, mint pástor a nyáját. Néked kell itt végrehajtanod minden hasznos tervet, akár te magad gondoltad ki, akár mástól hallottad, mert te parancsolsz közöttünk. Hallgasd meg hát most az én tanácsomat! Azt mondom én néked, Agamemnón király, hogy ebből a súlyos hadi helyzetből nem menekülhetünk mi addig, amíg nem harcol közöttünk Pelusz dícső fia, a gyors lábú Akhilleusz. Ninosen még egy olyan görög hős, mint Akhilleusz, és csak ő győzheti le a bátor Hektórt. Nem tetted helyesen, Agamemnón király, hogy megharagítottad a legderekabb harcost közöttünk. Nem lett volna szabad elvenned tőle Brisziszet. Akkor is mondtam, ne tedd, most is azt tartanám helyesnek, ha kibékítenéd valahogy, mert nem győzhetünk mi Akhilleusz nélkül. Megmondták ezt nekünk a bölcs jósök már akkor, amikor háborút indítottunk.

Igy beszélt a bölcs Nesztór, Agamemnón pedig felelt a szavára:

— Helyesen beszéltél, drága öreg barátom, Nesztór! Nincs is nekem még egy olyan bölcs és derék tanácsadó, mint amilyen te vagy. Bárcsak mindig hallgattam volna a szavadra, akkor is, amikor azt mondtad, ne vegyem el Akhilleusztól az ő zsákmányrészét. Nem tagadom most már, súlyosan hibáztam, vétkeztem. Ezért kellett vereséget szenvednem Hektór erős népétől. Szívesen ki is engesztelném már a dícső Akhilleuszt, csak újra eljönné, harcolna közöttünk s elkergetné innen a rettenetes Hektórt. Viszsaadnám neki nemcsak azt a leányt, akit elhozattam a sá-

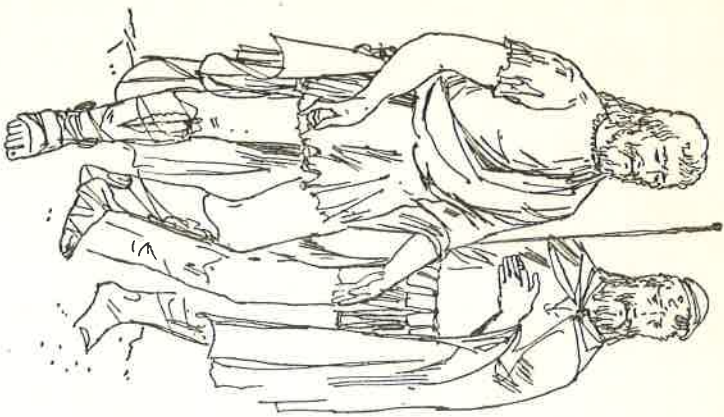
rából, adnék neki azonfelül sok szép ajándékot: hét egészen új, tűz-nem-láttá tripuszt,* tűz talantum** színaranyat, húszt fényes ezüst tálat, tizenkét hibátlan versenyfutó paripát meg hét egyes szolgálót. Ilyen sok szép ajándékkal tiszteelném meg őt most azonnal, ha visszatérne közénk és velünk harcolna. De ha majd felöltöttük Tróját, adnék neki még ezen túl is sok gyönyörű ajándékot. Felsegül adnám hozzá három lányom közül otthon azt, amelyiket akarja. Meg adnék a lányommal a derék Akhilleusznak hét gazdag várost is; legyen a királyuk, amíg él, és szedje tőlük adóba évről évre a sok gyönyörű holmit, drága ajándékot. Csak tegye már félre a haragját, béküljön ki velem és menessen meg bennünket a kegyetlen Hektór pusztító dühétől.

Igy beszélt Agamemnón, Nesztór pedig örült a szónak, mert látta már, hogy a király hajlandó kibékülni Akhilleusszal. Mindjárt el is határozták, hogy küldöttséget menessenek Akhilleuszhoz a sátorába. Mondja el a küldöttség a vitéz Akhilleusznak, milyen ajándékot kínál a nagy Agamemnón azért, hogy jóvátegye hibáját és kiengesztelje a megsértett hős haragját. Tárják föl előtte azt is, milyen súlyos a görög tábor helyzete, itt van már a közelben az ellenség, azzal fenyegeti mindnyájukat, hogy fölgyűjti a hajóikat. Nem is bírja senki visszakergetni az erős Hektórt; csak Akhilleusz a görögök egyetlen reménye, tőle várják a segítséget. Mondják el ezt mind Pelusz dícső fiának és kériék meg, fogadja el Agamemnón engesztelő ajándékát, tegye félre haragját és térjen vissza a harcba bajtársai közé.

Nesztór hamar összeválogatta a küldöttség tagjait. Azt javasolta, az öreg Foiniksz legyen a vezetőjük, mert nagyon szerette Akhilleusz Foinikszot, bizonyára szívesen hallgat rá most is. A másik kettő meg legyen Ájász és Odüsszeusz. Úgy gondolta Nesztór, hogy Ájász — mint Akhilleusz után a legvitézebb görög — méltán képviselheti az egész tábor. Odüsszeusztól viszont tudta, hogy ő a leggravaszabb és legügyesebb, beszéljen majd mindnyájuk nevében. Hogy pedig még nagyobb súlya legyen a

*Háromlábú üst, amelyben vizet melegítettek, forraltak.

**Súlymérő, 1 talantum a későbbi korban kb. 27 kiló.

küldöttégnék, úgy rendelkezézt Néstor, menjen el hár-mukkal két hírnök is.

Azután gyorsan bemutat-tak mindnyájan, akik össze-gyűltek Agamemnón sátorá-ban, egy rövid itálaldozatot az isteneknek, úgy kérték tőlük, hogy sikerral járjon a kil-döttesség. Majd elindultak mind az öten Akhilleusz sátora felé. Szótlannul mentek a tenger partján, csak magukban fo-háskodtak Poszeidónhoz: ne legyen az útjuk hiábavaló. Nemsokára elérték a műrmi-donok sátrait és beléptek Akhilleuszhoz. Lantját pen-gette éppen a dicső Péleusz gyorslábú fia és zengő hangon énekelte hozzá a régi hősök

híret, azokét, akik örök dicsőséget szereztek maguknak a véres csatákon. Egymaga tilt csak vele szemben barátja, a derék Patroklosz és némán hallgatta Akhilleusz zengő énekét.

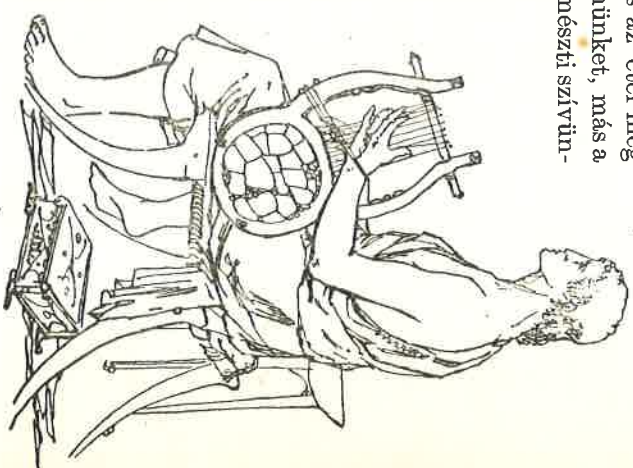
Elámult Akhilleusz, amikor meglátta a belépő küldöttiséget, fölpatant a székről, le sem tette lantját a kezéből, úgy ment oda eléjük. Nyájas szóval üdvözölte mindnyájukat és biztatta, hogy kerüljenek beljebb. Majd odaszólt hűséges barátjának, a derék Patroklosznak, állítsa föl hamar a nagy borkeverőt* és vegyt-sen tisztább bort, tegyen mindnyájuk elé poharat. Ő meg leül-tette mind az ötfőt; a küldöttiség három tagjának egy-egy székét adott, de már a két hírnöknek csak a szép bíbor szőnyegen ju-tott hely, nem volt a sátorban több szék. Hamar előhozták a

* A görögök csak vízzel vegyítve itták a bort. Az ő boraink jóval sűrűtűbeek és nehezebbek, mint a magyar borok.

friss kecske- meg bárányhúst; Akhilleusz ügyesen felszeletelte mindet és nyársra húzta, Patroklosz meg tüzet élesztett, s amikor elsorvadt a lángja, összekaparta paraszát, fölébe feszítette a nyársat, meghintve a húst nagyszerű sóval. Mikor aztán megsült, odatette az osztó-asztalra. A húst maga Akhilleusz osztotta szét a vendégei között, Patroklosz meg szép kosarakban kenyérral kínálta őket. Nem feledkezett meg a derék Patroklosz az áldozatról sem; mielőtt ettek volna, a hús egy részét a lángokba vetette. Azután jóízűen ettek és ittak mindnyájan.

Végére érték már a nagyszerű lakomának, amikor Ájasz nyugtalanul intgetni kezdett a szemével az öreg Foiniksznak, kezdje már a beszédet. De Odüsszeusz elértette a figyelmeztést, szüntig töltötte poharát, Akhilleuszra köszöntötte és így kezdett beszélni:

— Üdvözlégy Akhilleusz! Jól tartottál bennünket nagyszerű étellel-itallal, éppennygy, mint idejöttünk előtt Agamemnón király. De nem is az étel meg az ital gondja gyötör most bennünket, más a mi bánatunk. Szörnyű kétség emészti szívünket: vajon megmaradnak-e hajónk, ha te nem jössz velünk a csatába. Hiszen itt lobognak már a közelben Hektór seregének tábortüzei. Türelmetlenül várja az ellenség a hajnal pirkadását, hogy reánk rontson újra puszító haraggal. Nincs már, aki megmentsen bennünket a rettenetes Hektór öldöklő kezétől. Csak benned bízunk még, te dicső nagy Akhilleusz! Ha megjelennél közöttünk, miénk lehetne újra a győzelem. De te nem törődsz velünk, télenlül nézed sátradban, hogy pusztu-

lunk, veszünk, mert még mindig haragszik a te szíved Agamemnón királyra. Pedig ugye emlékszel, mit mondott neked atyád, az ősz Péleusz király akkor, amikor utadra boosított Agamemnón segítségével Trója vára ellen? „Gyermekem, kerüld a viszályt, légy ura kebledben hatalmas szívednek, hogy még jobban tiszteljének a görög táborban” — így intett akkor az ősz Péleusz, de te nem fogadtad meg a szavát. Én azonban azt mondom neked: nem késő még most sem, tedd félre haragod, térj vissza közénk újra a harcba. Hiszen Agamemnón király gyönyörű ajándékokat ígér már, ha kibékülsz vele. Azért küldötte el minket is hozzád, hogy kiengeszteljünk végre. Hallgasd csak, mit ígér neked arra az esetre, ha félhagysz a lélekemésztő, szörnnyű nagy haraggal. Visszaküldi neked nemcsak Briszéiszt, akit elragadott sátradból, hanem azonfelül ad még sok szép ajándékot: hét egészen új, tűz-nem-látta tripuszt, tíz talentum színaranyat, húsz fényes ezüst tálat, tizenkét hibátlan versenyfutó paripát meg hét ügyes szolgát, akik jól értenek minden házi munkához. Ez lesz az ajándék most azonnal, ha visszatérsz velünk a harcba. De majd ha földültük Trója várát, ad neked még ezen túl is sok gyönyörű ajándékot a zsákmányból. Meg neked adja feleségül otthon, ha megtérünk hazánkba, három szép lánya közül azt, amelyiket akarod, és ad kedves lányával hozományul hét gazdag várost is, légy a királyuk, ameddig csak élsz és szedj fölük adóba évről évre sok gyönyörű holmit, drága ajándékot. Ezt ígéri neked Agamemnón király, ha kibékülsz vele.

Így akart Odüsszeusz lelkére beszélni a haragvó Akhilleusz-nak, de nem ért célt a szavával. Látta Akhilleusz, hogy csak-ugyan bekövetkezett az, amire várt. Nemhiába vonult vissza a harctól, megerősödtek a trójaiak, szorongatják már a görögöket, és íme, Agamemnón is belátta, hogy csak Akhilleusz segítségének rajta. Hajlandó lenne már elégtételt is adni annak, akit oly galádul megbántott, azért küldte el hozzá az embereit. Örült ennek Akhilleusz, hiszen már akkor is, amikor beléptek hozzá a sátorába, sejtette, miért jött a küldöttség. Teljesült hát a kívánsága, éppen ezt akarta, amikor künn a tengerparton édes-

anyjának, Theisz istennőnek a segítségét kérte. De most, amikor Odüsszeusz beszédét hallotta, úgy érezte, hogy ez mind nem elég. Nem bűnhődött még eleget Agamemnón azért, ahogy vele bánt, és a görögök sem szenvedtek még eleget azért, hogy eltűnték Agamemnón önkényét vele, Akhilleusszal szemben. Ez járt az eszébe, amíg Odüsszeusz beszédét hallgatta, és bár örült minden szónak, hiszen az derült ki belőle, hogy győzött hát Agamemnón felett, mégis elhatározta, hogy nem elégszik meg ennyivel, nem hallgatja meg az engesztelő kérést ilyen könnyen.

Meg is mondta azonnal, ahogy Odüsszeusz elhallgatott: ne duruzsoljanak neki és ne turbékoljanak a fülébe, ő nem hajlandó visszamenni a harcba azért, hogy segítsen Agamemnónékön. Van oka éppen elég arra, hogy ne tegye! Nem most először bánt vele csúnyán Agamemnón király. Ő, Akhilleusz szerzte mindig a legtöbb hadizsákmányt, de vajon igazságos volt-e vele szemben Agamemnón? Nem a legszebbet válogatta-e ki a zsákmányból mindig magának és csak a maradékból adott itt-ott valamit neki, Akhilleusznak? Most legtöbbször még azt is visszaveteli! Hát érdemes egyáltalán itt maradnia neki Trója alatt? Hiszen ő az életét teszi itt kockárai! Hát tud egyáltalán Agamemnón annyi kincset adni, amiért érdemes lenne fölládozni az életét? Hiszen hallott ő, Akhilleusz egy jóslatot az édesanyjától, Theisz istennőtől: eszerint a jóslat szerint örök diosőség vár ugyan rá, ha itt marad Trója alatt és tovább harcol, de ebben az esetben nagyon rövid életű lesz; ha viszont itthagya Tróját, elvesz ugyan az örök hír, de legalább hosszú élet lesz a része. Ezért el is határozta már magában, hogy nem vár tovább, hanem holnap reggel hajóra száll, itthagya a táborát és visszamegy hazájába, Péleusz királyhoz. — Csak annak örül, hogy eljött az öreg Foiniks, most legalább elmondta neki is, mi a szándéka. Jobb is lesz, ha Foiniks nem megy vissza a követeikkel, hanem itt marad nála, a sátorában, reggel legalább együtt indulhatnak; föltéve, hogy Foiniks is hajlandó vele, Akhilleusszal együtt hazatérni.

Így beszélt Akhilleusz, mert az öreg Foiniksz a nevelője volt régebben. Akkor is, amikor elindult Agamemnón seregével Trója ellen, apja, Péleusz az öreg Foiniksz gondjaira bízta a fiát. Ezért ajánlotta most: tartson vele Foiniksz, ha ő hazaindul: együtt jöttek el hazáról, együtt menjenek most haza is.

Nagyon elszomorodott erre a jó öreg és könnyek között feltele: hát hogyan maradna ő egyedül itt a görög táborban Akhilleusz nélkül? Hiszen az ő élete régen összeforrott már Péleusz osaládjával. Ő volt a gyermek Akhilleusz gondviselője; nem is akart a gügyögő gyermek mástól elfogadni ételt csak tőle, az öreg Foiniksztól; térdére ültette, úgy etette akkor apróra vágott hússal meg kenyérrrel. Tűrt és fáradozott a gyermekkel, mint ha sajátja lett volna. Dehogyan is hagyja el drága neveltjét, vele tartó is, ha csakugyan hazamegy holnap. De mégis, arra kéri most, gondolja meg a dolgot Akhilleusz, hallgasson az engesztelő kérések kérésére, ne utastsa vissza Agamemnón békítő jobbját. Hiszen még az isteneket is ki lehet engesztelni imával, áldozattal. Vigyázzon Akhilleusz, nehogy úgy járjon majd, hogy most elutasítja az engesztelést, de később megbánja még. Megehetik, hogy később fordul majd a kocka, és visszakívánja még Akhilleusz azt az időt, amikor Agamemnón kéréltő szóval engesztelte. Tud erre ő, Foiniksz egy tanulságos történetet, hallgassa csak meg Akhilleusz.

— *Foiniksz meséi Akhilleusznak* —

A kaludóni vadász

Kaludón városában élt egykor régen az a híres Oineusz király, aki először jött rá arra, hogy a szőlőből bort lehet sajtolni. Gyönyörű szőlőskertje, gyümölcsöse volt ennek az Oineusznak. Nem is mulasztotta el Oineusz soha tavasszal meg ősszel a szép áldozatot a földművelés isteneinek. Rengeteg marhát, kecskét vágott le mindig, úgy áldozott a Földanyának, Démétérnek meg Dionüszosznak, a bor és mámor istenének. Egyszer azonban Oineusz megfedkezett arról, hogy áldozzon az erdők vadász-

istennőjének, Artemisznek. Megharagudott erre Artemisz és elhatározta, hogy megbünteti Oineuszt. Egy rettenetes vadkant küldött Oineusz gyümölcsösére.

Szörnyű nagy istensapása volt ez a vadkan. Nemcsak Oineusz gyümölcsösét pusztította, hanem a kaludóniak termőföldjét, vetését is. Nem bírtak vele sem a földművelők, sem a pásztorok. Pusztulás fenyegette miatta már az egész várost. Végre aztán elhatározták, hogy összegyűjtik a legjobb vadászokat és együttes erővel terílik le a szörnyű vadat. Összefogott erre a nagy vállalkozásra nemcsak az egész Kaludón, hanem még a szomszédos Pleurón is. A kaludóni vadászokat magának Oineusz királynak a fia, a derék Meleagrosz vezette; a pleuróniakat meg nagybátyjai, Meleagrosz édesanyjának, Althajának a testvérei.

Csakugyan sikerült is azután együttes erővel elejteni a nagy vadat. De Artemisz ekkor újabb csapással sújtotta a vadászokat. A vadat ugyan Oineusz fia, Meleagrosz ejtette el, de már előbb megsebesítették a pleuróniak. Ezért, amikor letérítették a vadasszákkmányt, a pleuróniak maguknak követelték a vadkan fejt és lenyúzott bőrét. De Meleagrosz nem adta oda nekik. Kitért hát a vizsály, és csakhamar háború lett belőle Kaludón és Pleurón között.

A háborúban kezdetben a kaludóniak győztek, mert a hős Meleagrosz vezette harczukat. Egyszer azonban Meleagrosz a csatában véletlenül megölte a pleuróniak egyik vezérét, saját nagybátyját, édesanyjának, Althajának a testvérét. Nagyon elkeseredett ezen az édesanyja, Althaja, és haragjában megátkozta fiát, a hős Meleagroszt. Megtehetné volna Althaja azt is, hogy azonnal véget vet fiának, Meleagrosz életének. Hatalmában állott ez is: nem kellett volna egyebet tennie, mint hogy tűzre vessen egy félig elszenesedett fahasábot, amelyet már régen őzött gondosan elzárva az egyik ládában.

Hétnapos újszülött gyermek volt még csak Meleagrosz akkor, amikor odaléptek anyjához. Althajához a hatalmas sorsistennők, a Moirák, és azt mondták neki: addig él csak gyermeke, Meleagrosz, amíg el nem hanvrad a tűzhelyen égő fahasáb. Ijed-

ten rántotta ki akkor Althaja az égő hasábot a tűzből, hamart elrohotta, hogy megmentse a gyermek életét; gondosan el is zárta mindjárt a ládájába, így örta Meleagrosz életét. Tudta, hogy nem hal meg addig a fá, amíg el nem ég a fahasáb. Most viszont, amikor Meleagrosz megölte a nagybátyját, megtehetette volna Althaja azt is, hogy tűzre dobja a hasábot és ezzel megöli Meleagroszt. De ezt mégsem tette meg az anya, csak átkot kiáltott rá, amikor megtudta, hogy saját gyermeke ölte meg a testvérét.

Meleagroszt azonban még így is annyira elkeserítette anyjának az átkja, hogy azonnal abbahagyta a harcot. Nem küzdött már Pleurón ellen, magára hagyta honfitársait. Bezárkózott szobájába, nem törődött azzal, mi lesz a sorsa szülővárosának, Kalüdünnak. Az ellenség erre megerősödött és hamarosan ostrom alá vette Kalüdünt. Eljöttek ekkor Meleagroszhoz az édesapja, Oineusz, meg az édesanyja, Althaja is, úgy kérelték, hagyjon már föl a haraggal, öltson újra fegyvert és védje meg hazáját. De Meleagrosz nem hallgatott rájuk, konokul őrizte szívében haragját, nem távozott a bezárt szobából. Jötték hozzá később a testvérei, nővérei meg a város vénei, ígérték neki gyönyörű szép ajándékokot: ötvenholdas jó termőföldet, amelynek fele viruló szőlő, másik fele meg dűsan termő szántóföld lehetne. De Meleagrosz csak nem hallgatott rájuk.

Betört már az ellenség a várba, magát a királyi palotát ostromolta, amikor kérlélni kezdte Meleagroszt saját hívese, a szép Kleopátra is; könnyezve mondta el neki, mi vár az elfoglalt város lakóira, és milyen sorsa lesz neki magának, ha nem segít rajta Meleagrosz. Erre aztán végre felretette haragját a hős, vette a páncélját, kardját és dárdáját, úgy rohant az ellenségre. Meg is mentette a szép Kalüdün városát, de nem kapta meg már soha többé a sok szép ajándékot, amivel engesztelni akarták haragját. Odaveszett a harcban ő maga is. Az ostrom alatt tűz ütött ki a palotában és elhamvadt a láda azzal az ütszkös fahasábbal együtt, amelyet édesanyja őrzött.

Azért mondom én, drága fiam, Akhilleusz, hallgass az engesztelő szóra. Ne utasítsd el Agamemnón király békülő jobb-

ját. Nehogy úgy jári majd te is, mint Meleagrosz! Fogadd el az ajándékokot és szállj újra harcba Hektór ellen, hiszen úgy tisztelnék téged a görögök, mintha földreszállt isten volnál! Míg ha most elutasítod őket és később ajándék nélkül térsz vissza köztük, hiába győzöl, így megtisztelni még egyszer nem fognak.

A követség eredménytelenül távozik

Befejezte Foiniksz a beszédét, de ez sem hatotta meg Akhilleuszt. Továbbra is kitartott amellett, amit már Odüsszeusznak mondott. Annyit azonban mégis elárult — szinte a szándéka ellenére —, hogy korántsem végleges a döntése, nem tudja még, vajon csakugyan hazamegy-e vagy marad tovább a táborban. Azt mondta ugyanis Foiniksznak, maradjon éjszakára nála, majd aztán reggel eldöntik: visszahajóznak-e, vagy maradnak tovább. Ájász, aki eddig szótlanul hallgatta a beszélgetést, tett még egy utolsó kísérletet: odaszólt Odüsszeusznak, nem érdemes tovább tárgyalniok, soha nem érnek így a beszéd végére, menjenek vissza és adják át Akhilleusz üzenetét megbízóiknak. Hiszen láthatja Odüsszeusz, milyen szívtelen hozzájuk Akhilleusz. Pedig hányszor előfordult már sokkal súlyosabb eset is, mint amilyen Akhilleuszié! Hát azt vajon, akinek a testvérét ölték meg, nem lehet-e kiengesztelni a vérdíjjal? Ó, dehogyan nem. Hányszor megtörtént már, hogy a gyilkos később megbánta tettét és engeszteléstül vérdíjat fizetett a megölt hozzátartozóinak. Azok meg elfogadták és kibékültek a gyilkossal. Miért ne tehetné meg ezt Akhilleusz is? Hiszen az ő sérelme sokkal enyhébb ennél. Utoljára kéri hát Akhilleuszt, hallgassa meg kérésüket, ne utasítsa el őket!

Akhilleusz azonban még erre sem hajlott. Azt üzenté vissza Agamemnónnak: mindaddig nem tér vissza a harcba, míg a trójai Hektór el nem éri a műrmidonok sátrait és föl nem gyújtja a görög hajókat. Majd ha az ő sátra és hajója lesz már veszélyben, cselekedni fog!

Ezek után a követetek úgy látták, csakugyan nem érdemes már tovább kérlelniök Akhilleuszt; fölemelték a kelyhet, áldoztak az isteneknek és mentek vissza megbízóikhoz. Odüsszeusz vezette őket, utána ment Ajász és a két hírnök. Foiniksz meg Akhilleusz sátorában maradt. Patroklosz és a szolgálk mindjárt ágyrat is vetettek neki, majd mind a hárman, Akhilleusz, Patroklosz meg Foiniksz álomra hajtották fejüket.

Agamemnón sátorában ezalatt nyugtalanul várták a vénnek és vezérnek az Akhilleuszhoz küldött követség visszakerkezését. Izgatottan ugrottak föl közülik sokan, amikor belépett a sátorba Odüsszeusz és Ajász a két hírnökkel. De annál nagyobb lett a csalódásuk, amikor Odüsszeusz elmondta, hogy Akhilleusz nem fogadta el Agamemnón ajánlékát, nem törődik már azzal, mi lesz a görögök sorsa; védje meg őket Agamemnón úgy, ahogy tudja. Sőt azzal is fenyegetőzött még, hogy holnap hajóra száll és visszamegy hazájába. Az öreg Foinikszot már ott is tartotta magánál, hogy holnap együtt induljanak.

Letörtén, néma csendben hallgatták Odüsszeusz beszámolóját. Agamemnón király szólni sem mert, annyira szégyellte magát. Csak most látta igazán, milyen ostobán cselekedett, amikor magára haragította Akhilleuszt. Szégyellte azt is, hogy így viszszautasították békülésre nyújtott jobbját; szeretne volna most is azt mondani: hát maradjon akkor csak magának Akhilleusz, majd boldogul ő, Agamemnón, egyedül is, de félt, hogy ez sem lesz igaz; majd egy pár nap múlva még jobban is érzik Akhilleusz hiányát. Diomédész meg is jegyezte: kár volt Agamemnónnak így kérlelnie Akhilleuszt, gőgös volt Akhilleusz eddig is, de most még inkább az lesz.

Patroklosz halála

Hiába küldte Agamemnón az engesztelő követséget Akhilleusz sátrába. Semmit sem használt Odüsszeusz józan, okos beszéde, az öreg Foiniksz bölcs intelme és a nagy Ajász haragos szemrehányása. Akhilleusz nem hallgatott rájuk. Nem fogadta

el Agamemnón engesztelő ajánlékát és nem tért vissza bajtársai közé a harcba. Pedig a trójaiak nagyon szorongatták már a görög tábor. Nemcsak Priamosz várától szoritották vissza az ellenséget, hanem átlépték már azt a mély árkot is, amelyet a görögök védelmül ástak táboruk köré. Igazában a széles nagy görög táboron belül állt már ekkor a harc. Hektór serege egyre jobban közeledett a görög hajókhöz, és egyre több görög harcos hullott el a dárdaiktól. Megsebesült már Agamemnón, Ajász és Odüsszeusz is.

Ekkor történt egy olyan esemény, amely aztán később mégis csak megfordította a háború sorsát. A trójai Párisz megsebesítette nyilával a görög tábor derék orvosát, Makháónt. Megrémittek erre a görögök, mert nagy áldás volt számukra az ügyes orvos, Makháón. Jól értett ahhoz, hogyan kell eltávolítani a nyilavesszőt meg a dárdahegyet a vérző sebből, hogyan kell tisztálangyos vízzel kimosni a kemény ére-vágta sebet, jótékony irral meghinteni, keserű gyökérrel, gyógyfüvekkel ápolgatni, míg össze nem heged megint. Bizony sok derék harcos életét mentette meg a hosszú ostrom alatt Makháón. Tiszteleték, becsülték is a tudását mindnyájan és óvták az életét harc közben jobban, mint akárhóéét. Most is, ahogy Párisz háromhorgú nyila sebet ütött Makháón jobb vállán, mindjárt szólt az egyik okos görög harcos Nesztórnak: vegye hamar maga mellé a szekérre Makháónt és vigye gyorsan vissza a hajókhöz, nehogy még nagyobb bajja essék. Úgy is lett. Nesztór azonnal megállott, Makháón fölugrott a szekérre, a bölcs öreg pedig megcsapta ostorával a lovakat, otthagytá a gomolygó ádáz csata terét, vitéze magával az orvost, hogy biztonságba helyezze.

Főnn állott Akhilleusz ekkor magas hajójának a tatján, onnan nézte a küzdelmet. Még mindig nem akart segíteni szorongatott bajtársain, hiszen elutasította az engesztelő küldöttséget; de azért nagyon nyugtalanította őt is a harc állása. Látni akarta legalább, mi történik az alatt, amíg ő tétlenül duzzog. Észrevette aztán, hogy Nesztór szekere nagy sebesen vágatva visszamagával valakit. Sejtette ő is, hogy ez a sebesült alighanem Makháón, az

orvos, de nem volt biztos felőle; nem láthatta tisztán, mert nagyon gyorsan vágatott a székér, inkább csak az alakot tudta kivenni, de nem magát az arcot. Mégis megdöbben arra a gondolatra, hogy csakugyan Makháón, az orvos kapott sebet. Ez már aztán, ha valóban így van, komoly baj lehet! Hamar szölytötta is kedves barátját, Patrokloszt, menjen el tüstént Nesztórhoz, a sátrába, és nézze meg, ki volt az a sebesült, csakugyan Makháón-e, vagy valaki más talán? — Ment is azonnal Patroklosz, hogy fölkeresse Nesztórt.

Nesztórék pedig, ahogy megérkeztek az öreg sátrához, leugrottak a székéről és szölytötték a fegyvernökököt, hogy fogják ki a lovakat. Ők meg kifíjták magukat egy kissé és levették ávizzadt ingüket, hogy megszártásák. Közben Nesztór szolgálója üdítő italt készített nekik borból, mézből, túróból meg lisztből; hagy márt is tett eléjük egy kis kosárkában, hogy falatozzanak az italhoz. Ekkor lépett oda hozzájuk Patroklosz. Kérdeznie sem kellett, magától is láthatta: csakugyan a sebesült Makháónt mentette ki az előbb Nesztór a harcból. De mégis elmondta Nesztór kérdésére, hogy nem magától jött most, barátja, Akhilleusz küldte, tudja meg, ki volt a sebesült, de már megy is vissza, nehogy megharagítsa a hirtelen haragra lobbánó, féltelmes Akhilleuszt.

Így beszélt Patroklosz. Nesztór azonban nagyon megörült a jöttének, mert azt remélte, hogy most Patroklosz segítségével mégiscsak ráveszi majd Akhilleuszt arra, hogy térjen vissza már a harcba. Hamar arról kezdett hát beszélni, ugyan miért érdekli Akhilleuszt a görögök sorsa? Miért akarja most tudni, hogy Makháón sebesült-e meg, vagy valaki más? Hiszen Akhilleusz visszavonult a harctól, nem segít nekik, nem bánja, akárhogy pusztulnak is halomra a derék bajtársak. Azzal sem törődik, ha Hektór fölgyűjti a szárazra húzott görög hajkat! — Majd amikor látta, hogy Patroklosz megértően hallgatja panaszát, arra intette: próbálja meg ő maga, Patroklosz rávenni a barátját, térjen vissza a harcba, segítsen a bajtársain. Elmondta Nesztór, hogy Patroklosz ugyan csak fegyvernöke a nagy Akhilleusznak, de mégis a legjobb barátja. Idősebb is, megfontoltabb

is, mint a gyorslábú Akhilleusz. Kötelessége hát, hogy ő intse a jóra barátját. De eszébe jutott Nesztórnak beszéd közben az is, hogy mit mondott Akhilleusz az engesztelő követésnek akkor, amikor nála jártak. Arról beszélt akkor, hogy nem érdemes neki Trója alatt maradnia és tovább harcolnia, hiszen tud egy jóslatot édesanyjától, az ezüstlábú Theiszttól, és ez a jóslat azt állítja, hogy Akhilleusz rövid életű lesz, ha tovább harcol Trója ellen. Hátha e miatt a jóslat miatt nem akar most segíteni Akhilleusz a bajtársain — gondolta Nesztór. Ezért azt tanácsolta Patroklosznak: ha valami jóslat miatt nem akarja harcba menni Akhilleusz, akkor engedje meg legalább azt, hogy népe, a midonok segítsenek a szorongatott bajtársakon. Vezesse őket Akhilleusz helyett Patroklosz. Adja oda Akhilleusz a saját fegyverit barátjának, Patroklosznak. Hiszen könnyen megeshetik, hogy a trójaiak Akhilleusznak nézik majd a hirtelen megjelenő Patrokloszt, megrémülnek tőle és hátrahúzódnak. Már ez is megkönnyebbülés lenne a görögöknek.

Tetszett ez a tanács a derék Patroklosznak. Mindjárt el is határozta magában, csakugyan, ez lesz a legjobb: elkéri majd Akhilleusztól a fegyvereit és ő maga megy helyette harcba. Hamar elbúcsúzott hát Nesztórtól és indult vissza Akhilleusz sátora felé.

Közben a trójai sereg még tovább szoritotta vissza a görögöt. Hektór már el is érte az első görög hajót. Éppen Próteszilaószé volt ez, azé a görög hőse, aki elsőnek lépett Trója földjére, és akít elsőnek sebzett halálra egy ellenséges nyílvezző; ő, Próteszilaósz lett akkor — több mint kilenc évvel korábban — a háború első halottja. Ennek a hajóját érte el most Hektór, és már éppen azon volt, hogy tűzcsóvát vessen rá, fölgyűjtsa úgy, ahogy fenyegetőzve már régen ígérte. Még csak a nagy Ájász gátolta szándékát, ott állt az a hajó tájában, hatalmas dárdával kezében; úgy tartotta távol a merész trójai harcosokat, akik lángot akartak vetni a hajóra.

Ekkor lépett be Akhilleusz sátrába a Nesztórtól visszaérkező Patroklosz. Szomorú arccal, könnyes szemmel jött. Meg is kérdezte mindjárt Akhilleusz:

— Miért keseregsz, Patroklosz, mint anyja kötényébe kapasz-
kodó kisleány, amikor azt várja, hogy fölvegyék, mert elfáradt
már a földön tipegve? Csak nem hazulról hallottál hírt talán?
Ne bússulj! Él még atyád, Menoitiosz, meg az enyém, a hős
Pelusz is, távol fölünk, messze az othomi földön. Ha nekik
bajuk esnék, bizony, sirathatnánk őket. Vagy talán a görögök
pusztulását siratod, mert szenvednek most Agamemnón doly-
fős bűnéért? Szólj hát! Mondd, mi bajod, hadd tudjam én is!

Patroklosz azután elmondta, mi bántja. Szörnű veszedelem,
pusztulás a görög tábor sorsa. Sokan elesetek már a legjobbak
közül, a többiek meg nehéz, mély sebekkel vonultak vissza a
harctól. Itt tombol már a csata a közvetlen közelben, és nincs,
aki visszaszorítsa Hektór seregét. Akhilleusz pedig még mindig
őrizi szívében ádáz haragját, nem segít rajtuk. De mégis, ha talán
valami jóslat miatt nem akarna most Akhilleusz harcba indulni,
hát adja oda legalább a fegyvereit neki, Patroklosznak, és en-
gedje meg, hogy ő vezesse Akhilleusz helyett a műrmidonok
népét a harcba. Háttha ő is visszakergetheti Hektór seregét. A
trójakak, ha meglátják a fényes, ragyogó fegyvereket, könnyen
azt hiszik majd, hogy újra Akhilleusz szállt harcba ellenük, és
lehet, hogy alább is hagy majd ettől a harci kedvük.

Égy kérelte Patroklosz a barátját. Akhilleusz fején pedig
hirtelen átvillant a gondolat: milyen ostobaság volt az, amikor
arról beszélt Odüsszeuszék előtt, hogy már csak azért sem érde-
mes harcba mennie, mert hallott egy jóslatot az édesanyjától,
Theisztől; azt jósozták neki, hogy rövid életű lesz, ha tovább
harcol Trója ellen. Bizony, kár volt említenie ezt a jóslatot; most
íme azt hiszik róla, hogy e miatt a jóslat miatt nem akar segí-
teni a görögökön. Pedig hát dehogyl Nem erről van szó. Aga-
memnónra haragszik, azért nem harcol, csak majd akkor, ha
már az ő hajóját is veszély fenyegeti. — De mégis az, amit
Patroklosz javasol, okos gondolatnak látszik. Nem kell harcba
indulnia, csak a fegyvereit adja oda Patroklosznak, hiszen Akhi-
leusznak nézheti az ellenség Patrokloszt is. Anélkül, hogy harcba
szállna, megetheti azt, amit várnak tőle; a görögök is jól járnak,

meg ő maga is. Hiszen mégiscsak az ő érdeme lesz az, ha Pat-
roklosz az ő fegyvereivel visszakergeti Hektór seregét. Ezzel
neki, Akhilleusznak szerez diósóséget. Agamemnón és a görögök
is úgy tekinthetik majd Patroklosz harcbalépését, hogy igazában
Akhilleusz segített rajtuk. Bizonyos, hogy visszaküldik majd a tőle
elragadott zsákmányt is, meg adnak vele sok szép ajándékot.

Ez járt Akhilleusz fejében, amikor beleegyezett abba, hogy
Patroklosz magára öltse a fegyvereit és ő vezesse harcba he-
lyette, Akhilleusz helyett, a műrmidonok népét. Csak arra in-
tette barátját, ne üldözze túlságosan messzire az ellenséget, elég,
ha a hajóktól elkergeti őket. Nehogy egészen a vár faláig merész-
kedjék, mert könnyen megeshetik, hogy valamelyik örök isten
leszáll az Olimposzról és védelmébe veszi Tróját. Csak a hajó-
kat mentse meg Patroklosz, de utána forduljon vissza azonnal.

Ezalatt Hektór dühösen harcolt a Próteszilaosz hajóját védő
Ájásszal. Hatalmas kardjával iszonyú csapást mért Ájász kőris-
fadárdájára. Le is tört azonnal a dárda érehegye, csak a nyele
maradt Ájász kezében. Ijedben hátrált erre Ájász, Hektór pedig
lángot vetett a hajóra. Kigyúlt a száraz fa, ropogott a lángja,
és sötétén gomolygott füstje a magasba.

Hamar meglátta ezt a gyorsabú Akhilleusz is. Térdére esa-
pott és felugrott, itt volt már a pillanat, amikor harcba kellett
indulnia. Hiszen azt ígérte legutóbb a követeknek: nem harcol
addig, amíg Hektór föl nem gyújtja a hajókat. Kigyúlt már az
első hajó, és neki, ha megtartja szavát, most indulnia kell. De
Akhilleusz nem indult még, Patrokloszt küldte maga helyett:

— Kelj föl hát, hős Patroklosz, üzd el az ellenséget, ég már
a hajó! Vedd föl gyorsan a fegyvereimet, én meg összegyűjtöm
addig a népet.

Ezzel Akhilleusz futva elindult, hogy harcra serkentse a műr-
midonok népét. Patroklosz pedig gyorsan magára ölkötte Akhi-
leusz fegyvereit. Előbb a szép lábvertet csatolta szorosan boká-
jára, azután fölvette Akhilleusz csillagos, díszes hadivértjét a
mellére, vállára vetette ezüstszerű kardját és kezébe vette a nagy
erős pajzsot; fejére tette a lószórforgós, jólkalapált sisakot, meg

két erős kelevézt vett a kezébe. Akhilleusz hatalmas, kőrisfadar-dáját nem vitte magával. Ezt a nagy dardát, amelyet még Kheiron adott egykor Péleusznak a lakodalmára, úgyse tudta volna megosóválni Patroklosz, mert szörnnyű nehéz volt, csak Akhilleusz maga használhatta. Befogta a harci szekerbe Akhilleusz két hal-tataltan, gyorsan száguldó paripáját, meg melléjük kötözött ló-gónak egy harmadikat, hátha szükség lesz erre is a csatában!

Közben Akhilleusz sátorról sátorra járt, hogy fölriassza vitéz hadi népét, a mürmidonokat. Jöttek azok s olyanok voltak, mint a nyershúsevő farkasok, ha agancsos nagy szarvast ejtettek el az erdön és szétépték: így viharoztak most a mürmidonok vezetői a gyorslábú Akhilleusz dalás fegyvernöke, Patroklosz körül. Régen emésztette már őket a düh, hogy nem harcolhat-nak, mert vezérük, Akhilleusz megharagudott Agamemnón ki-rálya. Most, hogy a hosszú, kényserü pihenés után végre újra harcba hívták őket, magasra csapott bennük a keserű düh és harag sötét lángja; ölni, pusztítani kívántak mindnyájan.

Akhilleusz meg bement a sátorába, kinyitotta szép, díszes ládjáját, amit anyja, Theisz istennő adott neki akkor, amikor elindult a háborúba. Ebben tartotta sok gyönyörű ingét, köpe-nyét meg jó takaróit. De volt ebben a ládában egy szép, ékes, színarany serleg is; soha bort abból még ember nem ivott, nem is áldozott belőle Akhilleusz másnak, csak a legfőbb istennek, Zeusznak. Ezt vette most elő Péleusz diósó fia; kitisztította kén-nel előbb, azután kiöblítette vízzel, majd kezet is mosott és ra-gyogó bort töltve a serlegbe, áldozott a villámszerető Zeusznak, így könnyöröggve hozzá:

— Zeusz atya, villámszerető, nagy olimposzi isteni! Hallgasd meg a szómat. Teljesítted már a kívánságom és lesújtottál a görögre Agamemnón bűnéért. Vidd most még ezt a kétésem is teljesedésbe. Én ugyan itt maradok a hajók közelében, de tár-samat elküldöm a mürmidonok seregével a harcba. Adj neki győzelmet, messzetelektől nagy Zeusz! Engedd meg, hogy elűzze Hektórt a hajók közeléből és sértetlenül térjen vissza hozzám a sátorba!

Így könnyörgött Akhilleusz, a böles Zeusz pedig meghallgatta, de a kérésnek csak az egyik felét teljesítette, a másikat nem. — Akhilleusz loocsantott a borból Zeusznak, majd bement a sátor-ba és megint visszatette a gyönyörű serlegét a ládába. Utána pedig kiállott a sátora elé, hogy lássa a trójákat és görögök szörn-nyű csatáját.

Mint mérges darazsak a fészükéből, ha ingerlik őket a gye-rekek botokkal, úgy zúdulnak ki egyszerre a vitéz mürmidonok dühös haraggal. Elűtkön száguldott harci szekerén a derék Pat-roklosz, a diós nagy Akhilleusz fegyvereit villogtatva kezében. Egyenesen Protésziliosz égő hajója felé rohantak. Elhajította Patroklosz erős kézzel a dardát, eltalálta vele és át is ütötte mindjárt az egyik trójai vezért. Ijedten ugrottak szét a meglepett trójai harcosok, amikor rájuk csaptak a pilent erővel támadó mürmidonok. Az első peroben csakugyan azt hitték, maga Akhil-leusz támadt rájuk, és már ijedten húzódtak is vissza a hajók-tól. Patrokloszéknek meg első dolguk volt, hogy eloltsák az égő hajó tüzét. Azután otthagyták a féligperzselt, üszkös vén hajót és a menekülő ellenség után vetették magukat. Futottak a meg-rémült trójai harcosok szörnnyű zsivajaival, nem maradt ott a ha-jók mellett még maga Hektór sem.

De aztán egy idő múlva csak magához tért a meglepett el-lenség. Nem futott már ész nélkül a hajóktól! Odább valamiivel, a síkon, szembefordult a támadó görög sereggel, és most aztán szörnnyű nagy küzdelem, iszonyatos öldöklés kezdődött közöt-tük.

Patroklosz először nem magát Hektórt, hanem a hős Szárpé-dónt támadta meg. Nem trójai volt ez a vitéz harcos — magának a legfőbb istennek, Zeusznak földi halandó fia —, hanem Lükia-ból hozta serlegét, hogy támogassa Hektór harcát, együtt védje vele Priamosz erős várát. Ezt a Szárpédónt szemelte ki most a hős Patroklosz, vele akart először végezni. De meglátta az ég-ből Zeusz isten, hogy fenyegeti már a sötét halál kedves fiát, Szárpédónt Patroklosz keze által; elszmorodva szólt is mindjárt kedves feleségéhez, Hérához:

— Ó jaj nekem, mindjárt megöli fiamat, akit legjobban szeretek, a derék Szárpédónt a diósó Patroklosz! Látnom már, így határozott a szörnű sors-istennő, a rettenetes Moira. De vajon mit gondolsz, nem mentheném-e meg a kezemmel? Hátha most kiragadnám az öldöklő harc sűrűjéből és visszavinném kedves hazájába, Lükiaiba, hadd éljen tovább!

— Rettenetes Zeusz, hogy beszélhetsz ilyet! — felelte Héra. — Hát hogyan menthenéd meg kedves fiadat a haláltól, ha úgy határozott a sors-istennő, a szörnű nagy Moira, hogy neki meg kell halnia? Vagy nem tudod talán, hogy a sors, a Moira végzése ellen még mi örökkévaló istenek sem tehetünk semmit? Nekünk is tisztelnünk kell a Moira végzését, mert különben vége lesz a mi uralmunknak. Inkább azt tanácsolom hát neked, ha győd meghalni fiadat, s küldd majd el holttestéért az Almot, meg a Halált, e két egytestvért. Vegyék ők magukhoz Szárpédón tetemét s vigyék el a szép Lükiaiba eltemetni tisztességgel, mert ez jár a földi embereknek, ha meghaltak.

Így beszélt Héra istennő, Zeusz pedig belátta, hogy csak ugyan igaza van: nem menthet meg a haláltól egyetlen földi embert még maga Zeusz sem a Sors akarata ellenére. Hagytta hát Zeusz, hogy elérje Szárpédónt a végzete, de gyászában véres könnyeket hullatott kedves fiáért.

Patroklosz pedig előbb Szárpédón vitéz fegyveresét ütötte át geregyével. Megcélózta ekkor Szárpédón magát Patrokloszt, de nem talált a dobás, csak az egyik lovát, a lógóst sebezte meg. Fölhorkant a ló és holtan zuhant a porba; a másik kető meg ijedten ugrott szét, nagyot recessent a székét. De az ügyes kocsihajtó hamar kirántotta kardját, és elvágta a lógós gyeplyéjét, úgy tette szabaddá a harci szekeret. Újra gerelyt hajtott most Szárpédón, de ismét elvételte Patrokloszt. Patroklosz viszont nekirohant a dárdával és átszúrta éppen a szíve fölött. Kiadólt Szárpédón a székérből, mint ahogy a tölgy és a nyárta zuhan le, vagy a nagy karosú fenyő, amelyet magas hegytetőn az ácsok éles fejszéikkel kivágnak; így dőlt ki most kocsijából a halálra sebezett hős és fogcsikorgatva a véres port markolta kezével.

Iszonyú harc lángolt föl most az elesett Szárpédón körül, míg szeméit elborította már az éjfékete halál sötéteje. A trójaiak meg akarták menteni legalább a holtat és a fegyvereit, a görögök meg el akarták vinni zsákmányukat, hogy leszedjék róla a szép fegyvereket meg a vértet. Mint tavasszal a legyek az istállóban a teli sajtár körül, úgy gomolygott a sok trójai meg görög az elesett vitéz körül. Ott volt közöttük Hektór is.

Zeusz isten pedig épp azon töprengett, hogy vajon kezébe adja-e Patrokloszt már most a nagy Hektórnak, hadd vesszen el ő is, miután megölte Szárpédónt; vagy inkább adjon még győzelmet Patroklosz kezének és csak később pusztítsa el? Végül aztán úgy döntött, hogy legyen még a győzelem Patrokloszé, csak később haljon meg majd ő is Hektór kezétől. Remegő félelmet boosátott hát a nagy olimposzi isten Hektorra meg a trójai seregére. Egyszerre megrémültek mindnyájan és futottak vissza, föl a vár felé. Otthagyták Szárpédón holttestét zsákmányul a görögöknek. Azok meg gyorsan leszedték róla a fegyvert meg a vértet, csak azután üldözték tovább az ellenséget.

Közben Zeusz parancsára Apollón isten magához vette Szárpédón csupasz holttestét. Nem is találta meg azt többé senki a trójai síkon. Apollón lemosta róla a szennyet meg az alvadt vért tiszta folyóvízben, bekente illatos ambrosziával és odaadta a két testvérnek, az Alomnak meg a Halálnak, vigyék vissza hazájába, a szép Lükiaiba, temessék el tisztességgel.

A görögök meg tovább üldözték a hanyadt-homlok menekülő ellenséget. Nem gondolt már Patroklosz sem arra: mit mondott neki Akhilleusz akkor, amikor harcba boosátotta. Pedig hogy a lelkére kötötte a barátja, vigyázzon, el ne ragadjja a harce meg az ütközet heve, ne üldözze az ellenséget föl a magas trójai várig! Csak a hajóktól úzze vissza őket, aztán forduljon meg seregével, térjen vissza hozzá a táborba! Hadd marakodjanak csak azok tovább ott a síkon egymás között. — Így intette Akhilleusz a barátját, de Patroklosz már nem gondolt erre. Amikor látta, hogyan menekül előre a trójai sereg, már magát a trójai várat akarta bevenni. Hiszen nemcsak a műrmidonok követették a har-

bari: az elsőprő támadás egyszerre magával ragadta az egész görög sereget, mind ott rohantak utána bajtársai, ütötték, vágták az ellenséget, ahol csak érték.

Így történt aztán, hogy Patroklosz magáról megfélekedve rohamot indított Trója falai ellen. Háromszor ugrott fel a nagy bátyafal egyik kiszögellésére, de mind a háromszor visszalökte a nagy Apollón isten; ráütött erős kézzel ragyogó pajzsára, Patroklosz pedig visszahanyatlott. Már negyedlőzben rohant a falnak, amikor rászólt rettenetes hangon a messzenyilazó Apollón:

— Hátrább innen, Patroklosz, nem foglald el ügyse Trója erős várát! Nem teszi ezt meg még barátod, Akhilleusz sem, pedig ő nálad sokkal derekabb hősi!

Így szólt az isten, Patroklosz pedig messzire hátrált a faltól, hogy kikerülje Apollón haragját. Apollón meg magára öltötte ekkor az egyik ifjú trójai hősnak az alakját, úgy lépett oda Hektórhoz és bizatatta, támadja meg harci kocsiján Patrokloszt. Hektór meg is fogadta a tanácsot, mindjárt parancsot adott kocsisának, Kebrionésznek, hajtson Patroklosz felé. De nem ijedt meg Patroklosz a hirtelen támadástól, leugrott harci szekéréből, fölkapott két kézzel egy fényes nagy sziklát és teljes erővel Hektór kocsihajtójához, Kebrionészhez vágta. Homlokán találta a szikla a derek Kebrionészt, betört a fejét és szétzúzta koponyáját. Holtan esett ki Kebrionész a szekérből, Patroklosz pedig szaladt feleje, hogy leszedje róla fegyvereit. De Hektór sem volt rest, ő is leugrott a szekérről, hogy megmentse halott bajtársát. Megint iszonyú küzdelem tört ki Kebrionész holtteste fölött. Háromszor rohant most is az ellenségre Patroklosz és mind a háromszor megölt kilenc-kilenc trójait, de amikor negyedszer indult volna rohamra, szembe került vele ezúttal is Apollón isten. Nem vette észre Patroklosz a Messzenyilazót*, mert sűrű ködbe takartan jött vele szemközt. Háta mögé került aztán Apollón és erős kézzel a vállára csapott. Elkábult Patroklosz az ütéstől, nem tudta, mi történt, csak azt érezte, hogy lehull a fejéről Akhilleusz ragyogó sisakja, nagyot csendülve gurul a földön, po-

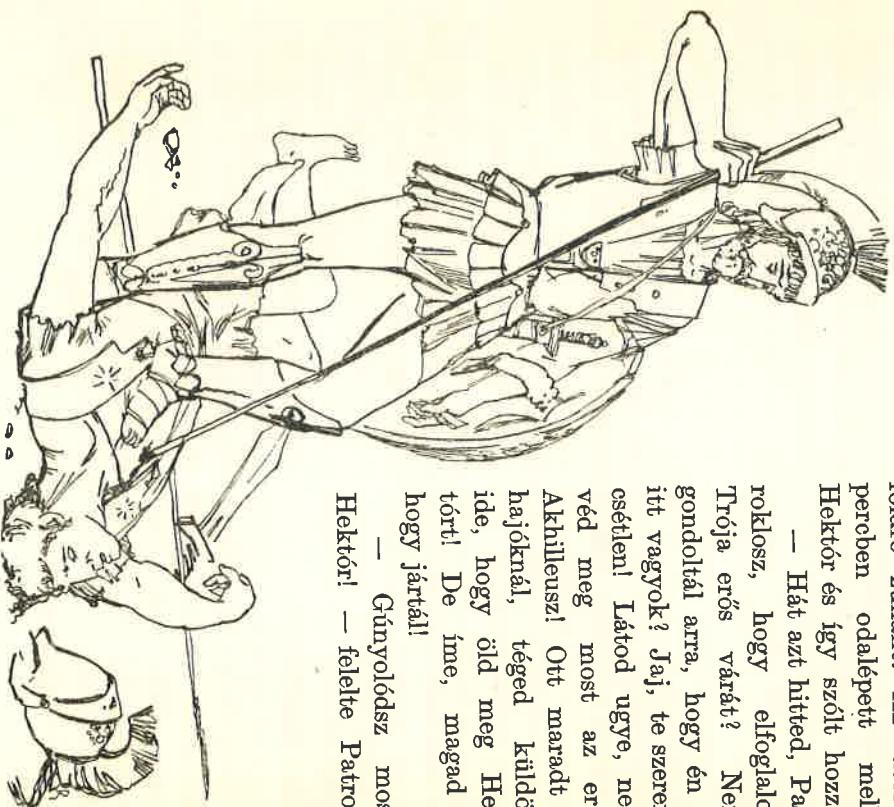
*Messzenyilazó — Apollón isten neve.

ros és szennyes lesz, olyan, amilyen még sohasem volt. Kéttétört kezében a nagynyelű dárda, még a pajzs is kihullt a kezéből szíjastul. Patroklosz csak állt hűledezve, de ekkor egy trójai harcos érekelevézzel vállon találta. Nem esett el még ekkor sem Patroklosz, bár érezte az isten ütését, meg a dárda vágta sebet a vállán, megpróbált visszahúzódni a götögök közé. Csakhogy észrevette Hektór, hogy hátrál már Patroklosz, hamar odarohant hozzá és mellbeszúrta dárdájával. Átütötte Patrokloszt a dárda

egészen, ő meg döngve a földre zuhant. Az utolsó percben odalépett mellé Hektór és így szólt hozzá:

— Hát azt hitted, Patroklosz, hogy elfoglald Trója erős várát? Nem gondoltál arra, hogy én is itt vagyok? Jaj, te szerencsétlen! Látnod ugye, nem véd meg most az erős Akhilleuszi Ott maradt a hajóknál, téged kilődött ide, hogy öld meg Hektórt! De íme, magad is hogy jártál!

— Gúnyolódsz most, Hektór! — felelte Patrok-

losz. — Pedig nem is te öltél meg, hanem Apollón isten, meg trójai bajtársad, aki megebesztett vállamon a dárdával. Te harmadik vagy csak azok között, akik a vesztemet okozták. De ne hídd, hogy sokáig túléled halálom! Neked is meg kell halnod nem sokára, hiszen megöl majd téged hős barátom, a dicső nagy Akhilleusz. Így szólt Patroklosz és sötét éj takarta be szemét, lelke kiszállt a testéből, a Hádészba* suhant.

Attól kezdve, hogy Patroklosz elesett, igazában meg is fordult már a csata sorsa: megint a trójaiak kerekedtek felül. Hektór rálépett erős lábbal Patroklosz tetemére, kirántotta belőle a dárdát s azzal már fordult is Patroklosz kocsihajója ellen; végezni akart vele, hogy zsákmányul ejtse Akhilleusz halhatatlan lovait meg harci szekerét. De az ügyes kocsihajító, amikor látta, hogy elesett Patroklosz, gyorsan megfordította és úzni kezdte lovait; Hektór meg utána rohant harci szekeren.

Közben a trójaiak odatódultak Patroklosz holtestéhez, hogy leszedjék róla a fegyvereit. De eléjük ugrott Menelaosz, dárdával és pajzsával védte az esetet. Vissza is szorította egy darabig a zsákmányra éles ellenséget, de csakhamar neki is tágtánania kellett. Hektór ugyanis nem érte utol Patroklosz harci szekerét, visszafordult, jött, hogy legalább Patroklosz fegyvereit megszerze, Menelaosz pedig nem merte bevárni. Visszahúzódtott Menelaosz a görögök közé, hogy segítséget hozzon, Ájászt kereste. Ezalatt Hektór leszedte Patrokloszról Akhilleusz gyönyörű fegyvereit, odaadta bajtársainak, vigyék a városba, majd ő maga is megindult harci szekeren Trója felé, de csakhamar mégis visszafordult. Az egyik trójai ugyanis azt tanácsolta neki: ragadják el Patroklosz holtestét, majd azután cserébe megkaphatják érte a görögöktől Szárpédont. Tetszett a gondolat Hektórnak, megfordult és vissza akart térni a halott Patrokloszhoz, de ekkor már újra ott volt Menelaosz Ájással, hogy védje Patrokloszt. Nagyot kiáltott erre Hektór, visszahozatta bajtársaival Akhilleusz elragadott fegyvereit, hogy magára ölse őket és úgy kezdjen új harcot.

* Az alvilág, a halottak birodalma.

Látta az égből a sötétfelhős Zeusz, hogy Hektór magára akarja ölteni Akhilleusz vértjét, és megcsóválta fejét:

— Jaj, mit csinálsz, te szegény! Magadra öltöd a vértjét annak, aki legderékabban, s akitől mindenki retteg! Nem sejtí a lelked, milyen közel vagy már a halálhoz! Hisz megölted Patrokloszt, neked is halnod kell ezért Akhilleusz kezétől! De jól van, győzelmet adok még erős karjaidnak, hisz úgyse térsz vissza élve a házádba!

Így beszélt Zeusz és intett sötét szemöldökével. Hektór meglevetette saját fegyvereit, odaadta társainak, vigyék a városba, ő maga pedig felöltötte Akhilleusz ragyogó vértjét, sisakját és kezébe vette a fegyvereit, úgy indult a csatába. Iszonyatos erő költözött most belé, s mint maga a nagy Akhilleusz, úgy rontott a görög seregre. Ezzel megindult újra a tomboló harc Patroklosz teteméért.

Megtudták ekközben Akhilleusz halhatatlan paripái, hogy elesett Patroklosz: megálltak a síkon, mozdulni sem akartak többé, lehorgadt szép fejük, s mint a zápor, hullott forró könnyük a porba. Meglátta őket a bölcs Zeusz és nagyot sóhajva mondta magában:

— Ó, ti szegények, minek is adtunk mi titeket halandó embernek? Hiszen ti nem vénültek soha, el sem is pusztultok! Tán, hogy éreztetek ti is a számanád embernek nyomorult sorsát? Mégsem adlak oda zsákmányul benneteket az erős Hektórnak, csak maradjátok ti most már a dicső Akhilleusz kezében, míg el nem hull ő is a csatában.

Így beszélt Zeusz és nagy erőt lehelt újra a halhatatlan paripák szívébe. Letrázták azok sörényükről a port, nem sírtak már, hanem tovább szágultak erős inakkal.

Sokáig küzdöttek még a görögök és trójaiak a derék Patroklosz teteméért. Hektór serege egyre tovább szorította Agamemnón népet vissza a görög tábor felé, de a holtestet elragadni csak nem tudta már. Végre azután Menelaosz hívta a bölcs Nesztór fiát, vigye a gyászos hírt Akhilleusznak a táborba: elesett barátja, Patroklosz, segítsen megmenteni legalább a holtestét.

Sátora előtt állott Péleusz diosó fia, a nagy Akhilleusz, onnan nézte a trójai meg a görög sereg ádáz csatáját. Láttá, hogyan rogtanak neki a dühös mümidonok a Protésziliosz égő hajója körül gomolygó trójai csapatnak. Egy szempillantás alatt szétugrasztották őket és már el is oltották a tüzet. Ettől kezdve egyre távolabb viharzott a harc Akhilleusz sátorától. Láttá, hogyan hátúl az ellenség, a görögök meg mind nagyobb lendülettel úzlik tovább őket. De azt már nem láthatta Akhilleusz, mi történik a messze távolban, a magas vár falai körül. A küzdő csoportok egyetlen hatalmas gomolyaggá olvadtak össze távolba tekintő szemei előtt; egyikükről sem tudta volna megmondani, barát-e vagy ellenség.

Egy idő múlva aztán megdöbbenve látta, hogy a gomolygó tömeg mintha megfordult volna, újra közeledik a hajókhöz. Nem értette, mit jelent ez. Csak nem történt valami baj velük? Egyszerre elfogta a szorongás, úgy érezte, mintha fojtogatná valami a torkát. Hirtelen eszébe jutott az is, amit egyszer édesanyjától, az ezüstlábú Theiszról hallott: még élni fog Akhilleusz, amikor elveszti legjobb barátját a trójai harcban! Csak nem Patroklosz az, akiről ez a jóslat szólt? Hogy lehet az, hogy erre még sohasem gondolt, csak épp most jut eszébe e rettenetes jóslat? Milyen könnyelműen eresztette most is a csatába, pedig talán a halálba küldte! Hát nem megmondta neki mégis, hogy csak a hajóktól tüzre el az ellenséget, ne kergesse tovább! Ó, ha megfeledezett erről Patroklosz és valami baja történt! Nem, az iszonyatos lenne, azt nem tudná elviselni! Éppen most essék baja Patroklosznak, amikor helyette, az ő fegyvereivel harcol?!

Égy tépelődött magában Akhilleusz, amikor látja, hogy lélekszakadva rohan feléje a bölcös Nesztór fia, Antiokhosz. Még kérdezni sem volt ideje, már hallotta is a szörnnyű szavakat:

— Péleusz fia, halld a rettenetes hírt: holtan fekszik barátod, a nemes Patroklosz. Csak mezítkel teteméért krizdenek már a bajtársak. Fegyvereit az erős Hektór öltötte magárai!

Egy szólt Antiokhosz, Akhilleuszt pedig elborította a sötét kín fellege. Mintha villám sújtotta volna, végigzuhant a földön; mindkét kézzel a sötét port markolta s szórta fejére vadul, tombolva tépte haját és hörgött iszonyú fájdalomában. Antiokhosz fogta le a kezét, mert félt, hogy elemészti magát rettenetes gyászban.

Meghallotta zokogását a tenger mélyén édesanyja, Néreusznak, a tengeri vénnek leánya, az ezüstlábú Theisz. Fölsírt ő is bánatában és vele sírtak Néreusz leányai, az istenők mindnyájan. Jött is mindjárt Theisz a nővéreivel együtt, hogy lássa gyászoló fiát. Elhagyták Néreusz palotáját, a tengeri mély barlangot; kettévált köztük a tenger bíbor hulláma, és ők a rögös Trójába érve kiszálltak a partra ott, ahol a mümidonok görbe hajói állottak, a gyorslábú Akhilleusz sátora mellett. Odalépett zokogó fához az istennő, átölelte fejét és könnyezve kérdezte:

— Miért sírsz, drága fam? Mondd, mi bánt, ne titkold előlem! Hiszen látod, megtette a nagy Zeus, amit tőle kértél! Menekühnek már a görögök Hektór népe elől, szenvednek mindnyájan, mert te nem harcolsz köztöktől!

— Édesanyám, csakugyan megtette a nagy olimposzi isten, amit tőle kértem — felelte Akhilleusz. — De mit ér az már nekem, hisz oda van a drága barát, Patroklosz örökre, ő, akit legjobban szerettem! Megölte Hektór és elvette tőle fényes fegyvereimet! Ó, bárcsak sose születtem volna inkább, mint hogy ezt kelljen megélnem! Nem is térek én már soha többé vissza a drága hazába. Csak azért élek még, hogy megöljem Patroklosz gyilkosát, Hektórt.

Zokogva válaszolt erre a tengeri istennő, az ezüstlábú Theisz:

— Jaj fam, csakugyan rövid életű leszel már, ha megölsz Hektórt. Utána rád is az éjfeleke halál keserű végezte vár!

— Haljak meg inkább azonnal — felelte sóhajva Akhilleusz —, de még úgy sem hagyom bosszulatlanul drága barátom halálát. Hisz úgys mit ér már az én életem, ha őt sem védtem meg. Miattam pusztult el sok derék bajtársam, mert haragudtam

Agamemnón királyra s nem szálltam harcba értük. De minden csak nem volt elég, elpusztult most még Patroklosz is. Ó bárcsak a viszály meg a harag odaveszne az emberi szívből! Mennyi bajtól szabadulnánk, ha ez nem lakoznék bennünk! Mert az én haragom okozta Patroklosz halálát, bár nem akartam. Ám ami megessett, hagyjuk, hisz úgyszem segíthetünk rajta. Inkább indulok azonnal, hogy megkeressem Patroklosz gyilkosát és végezsek vele. Ha pedig úgy akarja Zeusz, hogy utána tüstént meghaljak, hát legyen. Hisz úgyszem élhetek örökké, s Patroklosz halála után jobb már nekem is meghalnom. Te se tarts vissza, drága jó anyám, akárhogy féltesz is, hisz amúgy sem győzhetesz meg.

Így beszélt Akhilleusz és már tüstént indult volna a harcba. De édesanyja, Thetisz, eszébe juttatta, hogy nem mehet, hisz nincsenek fegyverei. Leszedte azokat Patrokloszról az erős Hektór. Várlon reggelig, majd hoz neki új fegyvereket Héfaisztosz istentől, és ha azokat magára öltötte, harcba szállhat Hektórral. Ezzel el is búcsúzott az istennő kedves fiától, és ment föl az Olimposz csúcsára, hogy megkeresse Héfaisztosz istent, a híres ügyes kovácsot, nővérét meg visszaküldte palotájukba, a tenger mélyére, az ósz Néreusz istenhez, mondjanak el neki mindent.

Közben egyre dült még a harc a görögök és Hektór serege között Patroklosz holttestéért. Meneláosz meg az egyik görög vállukra kapták a tetemet, úgy akartak menekülni vele, Ájász pedig fedezte visszavonulásukat. De Hektór állandóan a nyomukban volt. Háromszor meg is ragadta már a lábánál fogva Patrokloszt és egy hajszalon múltot csak, hogy vissza nem rántotta. Héra istennő sietett ezúttal a görögök segítségére. Titkon elküldte Íriszt, a szivárvány istennőjét Akhilleuszhoz. Odalépett ez a gyászoló hős mögé és így szólt hozzá:

— Pattanj föl, Péleusz fia, szörnnyű harcos! Vedd meg Patroklosz holttestét, mert elragadja tőletek Hektór. Szörnnyű szégyen lenne, ha még el se temethetné drága barátodat, aki miattad halt meg a csatában.

Megfordult Akhilleusz és osodálkozva kérdezte:
— Istennő, Írisz, melyik isten hírnöke vagy te? Ki küldött most ide hozzám?

— Héra, a nagy Zeusz felséges asszonya tüzeni ezt néked — felelte Írisz. — Nem tudja sem ember, sem isten, hogy idejöttem, még a nagy Zeusz, az Olimposz ura sem.

— De hát hogyan menthetném meg Patrokloszt? — kérdezte most Akhilleusz. — Hiszen még fegyverem sincs. Anyám is azt mondta, hogy ne harcoljak addig, míg ő nem húz újat Héfaisztostól. Nincs itt a közelben senki, akinek vértjét magamra ölthetném: kicsiny az nekem mind. Legfeljebb Ájászé lenne jó, de ő is ott küzd most valahol a csatában.

Megnyugtatta erre Írisz Akhilleuszt: nem is kell még harcba indulnia, csak menjen ki a tábor szélére, az árokhoz és kiáltásával riassza vissza az ellenséget. Elég az is, ha meglátják, alább hagy már attól is a harci kedvük. Valóban úgy is lett. Futva indult a gyorsabbú Akhilleusz, hogy segítsen bajtársainak megmenteni Patrokloszt. Athéné maga bortotta izmos vállára rojtos pajzsát és felhővel koszorúzta a hős fejét, az aranyfelhőből pedig láng lobogott a magasba. Így ment Akhilleusz a falontúli árokhoz és ott megállott, de nem szállt harcba, mert megfogadta édesanyja bölcs szavát, csak egy negyöt kiáltott. Mint ahogy felharsan a riasztó kürt iszonyatos hangja, amikor ádáz ostromlók gomolyognak a vártal körül, úgy zendült föl most a nagy Akhilleusz érehangja. Megrendült mindenki, aki hallotta, még a sörényes paripák is visszahőköltek és ijedten ugrottak szét a szörnnyű hangra. Elremülve látták a fegyvertelenül közeledő hősnek döbbenetes alakját: feje fölött gomolygott Athéné istennő aranyfelhője, félelmetes, lobogó tűzi lángjával. Bizony, egyszerre elment most a kedvük a trójaiaknak attól, hogy tovább üldözzék Meneláoszékát. Megrettenve húzódtak vissza, a görögök pedig hamar hordágyra tették Patroklosz holttestét, úgy vitték Akhilleusz sátorához.

Hektór serege visszahúzódott ekkor a görög tábornól és ott lenn a széles trójai síkon még vacsora előtt gyűlést tartott. Állva

maradtak a gyűlésben, egy se mert leülni közülök, annyira reszkettek mindnyájan, hogy meglátták újra a dicső nagy Akhilleusz, aki már oly régen nem volt a csatában. Hektór legből-esebb tanácsadója, az okos Polüdamasz kezdett először beszélni közöttük: ez volt az egyetlen az egész seregben, aki ismerte a múltat is, meg a jövőt is. Azt tanácsolta most Polüdamasz, legokosabb lesz, ha azonnal visszavonulnak, föl a trójai várba és nem kockáztatják tovább az életüket lenn a síkon. Addig, amíg Akhilleusz nem vett részt a harcban, volt értelme annak, hogy támadják a görög sereget és minél több kárt okozzanak nekik, de most, miután újra megjelent az ároknál, okosabb lesz, ha a bástyák mögül védekeznek. Bizonyos, hogy a görög sereg úgyse tudja erővel bevenni a várat. Így beszélt Polüdamasz, de Hektór nem hallgatótt a józan tanácsra; azt hitte, annyira meggyengült már a görög sereg, hogy hamarosan a tengerbe szoríthatják és

akkor Trója végre megszabadul az ostromtól. Kim maradtak hát továbbra is a falak előtti síkon, várták a hajnalt, hogy újra támadjanak, pedig jobb lett volna nekik, ha megfogadják Polüdamasz szavát.

Közben a görögök egész éjjel jajgatva siratták Patrokloszt. Ott zokogott Akhilleusz a megölt barát mellett; mint a sörényes oroszán, amelynek elrabolták kölykeit a sűrű bozóból, míg ő zsákmányra vadászott, úgy vergődött most Akhilleusz: gyötörő fájdalom és iszonyatos, tehetetlen düh emésztette szívét.

— Jaj, beh hiába fogadtam atyádnak, a hős Menoitiosznak, hogy hazaviszlek újra, ha vége lesz a harcnak, drága barátom, Patroklosz! Csak hogy az ember tervét Zeusz nem mind viszi véghez. Hiszen én sem térek meg már drága hazámba, az agg Péleusz házába. Itt fog engem is a föld halma takarni Trója vára alatt. De megfogadom most néked, Patroklosz, nem tennék el addig, míg ide nem hozom eléd holtan kegyetlen gyilkosodat, Hektórt. Addig itt siratunk kiterítve a táborban.

Így beszélt Akhilleusz és megparancsolta társainak: melegsítsenek vizet a nagy háromlábas edényben, mossák tisztára a vértől Patrokloszt, fedjék be hősínű leppellel és tegyék díszes keretvatre.

Zeusz pedig a magas égben így szólt kedves feleségéhez, Hérához:

— Csakugyan megtetted hát, Héra, hogy újra megkezdje harcát a gyorslábú Akhilleusz. Vége már Hektór és Trója győzelmének. Elpusztul Priamosz erős vára nem sokára.

Héfaisztosz műhelye

Mindjárt, ahogy búcsút vett gyászoló fiától az ezüstlábú Theusz, elindult a sánta kovács-istennek, a nagyhírű Héfaisztosznak regyrogó, csillogos ércháza felé; ott építette fel örök kóvásműhelyét az ügyeskezü isten kissé távolabb, de nem nagyon messze a boldog olümposzok drága otthonától. Az ő keze mun-

kája volt nemcsak a műhely meg a ház, hanem az örök istenek palotája is. Most is ott dolgozott okos elmével, fűvői között izzadva a halhatatlan kovács. Hűsz gyönyörű háromlábhas üstöt készített magának, aranyos kereket rakott mindenik alá, hogy cipelni se kelljen őket, maguktól guruljanak, menjenek, akár-hova hívják. Készen volt már az egész, csak még a jól megmunkált filek hiányoztak róluk, éppen szögeket kalapált hozzájuk a mester.

Héfaisztosz felesége, a ragyogó fátyolt hordó Kharisz vette észre először az érkező Theiszt. Nyájias szóval lépett eléje a küszöbre, kézen fogta, úgy vezette be a házba:

— Üdvözlégy istennő, szélesleplű Theisz! Drága vendég vagy te minálunk, hisz oly régen láttunk utoljára, ritkán jössz el hozzánk. De kerülj hát beljebb, hadd vendégséjjelek meg ott benn, s azután mondd el, miért jöttél.

Bevette Kharisz a vendéget s leültette gyönyörű, faragott, ezüstszőgű székre, jól megmunkált zsámolyt is rakott a lába alá. Azután kiment a műhelybe, hogy behívja a ház gazdáját, a soha nem lankadó, találékony mestert. Megörült Héfaisztosz, amikor hallotta, ki jött el hozzájuk:

— Nagy és kedves vendég minálunk, a tengeri vénnek, Néreusznak lánya, az ezüstlábú Theisz. Mindig eszembe jut, ha őt látom, a fájdalmas gyermekkor kietlen nyomorúsága. Ledobott az égől szívtelen anyám, mert szégyenére rút voltam és sánta. Bizony elvesztem volna, ha nincs a világon Theisz meg Eurüomé, a kanyargó Ókeanosz leánya. Ők szedtek föl akkor és keblükre öleltek, csak úgy maradtam életben. Náluk nevelkedtem hosszú kilenc évig, ott tanultam meg ékszeret remekelni egyes kézzel, csatot meg hajló peracet és függőt a görbe láncra. Náluk szerettem meg a munkát öblös barlangjuk ölében, míg a vége-len, örök Ókeanosz hulláma zúgott körülöttem. Senki nem tudta akkor énrólam, hol vagyok, sem isten, sem halandó ember, csak két drága megmentőm, Theisz meg Eurüomé. Ő jött el hát most hozzánk, a szépfürtű Theisz. Tán még meg is hálállatom majd a jóságát, megyek is mindjárt hozzá szaporán.

Így szót a nagy kovács és fölállt az ülő mellől sebesen, bicceve, botorkálva vitte két rossz lába. Felrakta fűvőit a lángtól, és beletette dolgos szerszámaint szép ezüst ládába. Aztán vette a szivacsot, jól megmosta vele kezét, arcát, izmos nyakát meg bozontos mellét is. Hamar inget öltött és vastag botjára támaszkodva elindult a műhelyből, be a ház felé. Vele mentek arany szolgálói, támogatták botladozó lépéseit, úgy vigyáztak rá.

Szinaranyból voltak ezek a szolgálók, ő maga készítette őket, de olyanok, akárcsak az élő emberek! Volt a szívükben ész és erő,* beszélni is tudtak, megtanították őket minden munkára a boldog églalakók. Ezek vezették most Héfaisztoszt a műhelyből a házba.

Odabotorkált az isten aranyos trónusára a vendége mellé; átkulcsolta kezét szorosán, úgy szólította meg szárnyas szavakkal:

— Üdvözlégy istennő, szélesleplű Theisz, drága jó anyámi! Örül a szívem, hogy itt látlak. De mondd, mit kívánsz tőlem, hadd teljessem a kérésed. Boldog lennék, ha tudnám és megtehenném neked.

Sohajtra felelt a szavára az ezüstlábú, tengeri istennő:

— Mond, Héfaisztosz, van-e még örök istennő, aki olyan boldogtalan volna, mint én? Hiszen halandó ember lett a férjem, a derék Péleusz király. Ő is úgy jár majd, mint minden földi ember. Othon vénül már palotájában és én nem menthetem meg a közlegő haláltól. Fiam, a dicső Akhilleusz is hiába derékabb, szebb és jobb minden földi halandónál, neki még a dicsőség is csak rövid élet árán lehet osztályrésze. De még ez a rövid élet is mennyi bajjal, szenvedéssel van tele. Most vesztette el legjobb barátját, derék hű társát, Patrokloszt a harcban, a trójai Hektór kezétől. Elvette Hektór Patroklosztól még fannak, Akhilleusznak a fegyvereit is. Arra kérlek hát, ügyes Héfaisztosz, készíts neki most új és szebb fegyvereket, hadd menjen velük a harcba, bár jól tudom magam is, ez lesz utolsó nagy győzelme,

*Görög gondolkozás szerint az ész és az erő a szívben lakik.

hiszen Hektór után őt is várja már az éjfélete halál szomorú végzete.

Igy beszélt könnyek között a tengeri istennő, Héfaisztosz pedig örömmel felelt a szavára, mert látta, hogy könnyen teljesítheti kérését:

— Légy nyugodt, drága jó Thetisz, mert olyan fegyvereket csinállok én mindjárt a fiadnak, amilyet emberi szem még sose látott. Ő, bárosak így menthetném meg fiadat, a nagy Akhilleuszt a szörnű haláltól is, hogy örömet szerezzek szívednek.

Igy sőhajtott Héfaisztosz, azzal már ment is a fűvőkhoz. Tűz fele fordította az erős fűvőkat és sürgette őket gyors munkára. Hűsz fűvő fűtta szakadatlan llegeve a tüzet, egyszer gyors munkára serkentve a lobogó lángot, másszor meg lassú erős tűzre, úgy, ahogy az isten akarta. Héfaisztosz meg odatette a tűz heves lángjára a kemény rezet, lágy ónt, a drága aranyat meg a szép ezüstöt. Ráarkta az illót az illótalpra, egyik kezébe vette kalapácsát, másikba meg a fogót, és hozzáfogott, hogy szép új fegyvereket kovácsoljon a hős Akhilleusznak.

Akhilleusz pajzsa

Legelőször ragyogó, fényes pajzsot készített az ügyes Héfaisztosz. Örétí volt a hatalmas, gazdagon díszített, erős pajzs; hármás karimája övezte körös-körül a szélén, ezüstfógó tartotta a szíját. Majd, amikor készen volt az egész, sok, gyönyörű domború képet remekelt rá a mester.

Kiverte rajta a földet, a tengert, meg a csillagos eget. Rajta volt a ragyogó nap, a szép telehold, meg az ég minden fényes csillaga, a Kaszás, a Fiasztók, a Gőncöl szekere, meg sorban minden csillag a maga helyén.

De volt azon a pajzsán két város is. Az egyikben éppen lakodalmat ünnepeltek. Vitték a menyasszonyt fátkyafémmel, násdalokat énekelve, és perdült a tánc, a lantok, fuvolák szavára.

Kinn álltak az asszonyok a tornáccon, úgy bámulták a lakodalmas menetet.

A piactéren meg nagy tömeg gyűlt egybe; folyt a pör egy megölt ember vérdíja felől. Kettőn civakodtak; az egyik azt állította, hogy mindent megfizettek már, a másik meg tagadta, ő semmit sem kapott még — úgy mondta. Mind a ketten azt kívánták: döntson a pörben a tanúk szava. A nép meg két pártba szakadt, biztatta mind a kettőjüket. Középen tiltak a bírák, a bölösszavú vének; harsány hírnökök adták kezükbe a pálcát, amikor beszéltek. Ki is volt már készíve előtűnik két talentum színarany, jutalmul annak, aki legelősebben ítélt.

A másik város fegyverben állott. Ellenség ostromolta éppen, és az ostromlók azon tanakodtak, mi legyen a város sorsa. Egyesek azt mondták, dúlják fel a várat egészen, mások meg szívesen alkura léptek volna a várbeliekkel; ezek azt kívánták, osszák kétfelé a város minden vagyonát és akkor, ha megkapják az egyik felét, önként elvonulnak, nem folytatják tovább az ostromot. De a város lakói nem fogadták el az alkut, titkon kivonultak lesre az ostromlók ellen. Asszonyok, ifjak és gyerekek védtek a falakat, a férfiak meg szép hadi rendben jöttek ki a kapun, titkon indultak a lesre. A hadisten, Árész meg a bölös Athéné vezette őket. Színaranyból volt mind a kettő, könnyen meg lehetett ismerni őket, nagyobbak is voltak, mint az emberek. Ahogy odaétek aztán a les helyre, ahol a nyájat szokták itatni a folyón, két figyelő kémét küldtek ki, lessék meg, mikor jön a nyáj a vízre. Ott tilnek a kémek messzebb a seregtől. Jön is a nyáj hamar, két pásztor kíséri őket; nem sejtjenek semmit, vígan fűjűk furulyájukat. De rajtuk út az ellenség, rájuk rohan, elhajítja mind az egész nyáját és végez a pásztorokkal. Csakhogy észreveszik ám amazok is, mi történt. Hamar fegyvert ragadnak ők is és jönnek már, hogy visszavegyék az elhajított nyáját. Szörnű osata, véres öldöklés tombol most közöttük. Hajigálják egymásra a dárdát. Mintha élő lenne, úgy harcol ott mindenik a pajzsán.

Nem messze a várostól puha szántó föld képét vetette a pajzsra az isteni kovács. Hajították az ekébe fogott barmot a

szántók, és amikor a barázda végére értek, mézédés borral telt kanesót nyújtott oda nekik az egyik társuk: ők húztak belőle egyet, aztán megfordultak s vágtyak már újra visszatérni a barázda végére. Szépen feketéllett a jó puha termőföld a pajzson, bárha szinanyából készült ez is.

A másik oldalon meg gyönyörű érett búzamező regett. Éppen aratták éles sarlókkal, hármán kötözték a kévét, a gyerekek meg szaporán szedték és hordták hozzájuk a markot. Távolabb fölül joggal kezeben állott a király, örömmel nézte a víg aratást. A tölgyfa alatt készült is már a lakoma az arató népek.

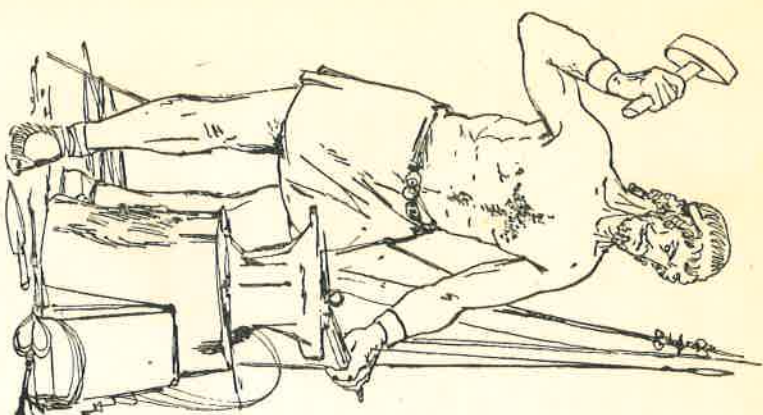
Volt a pajzson egy szép szőlőskert is, viruló tökékek, súlyos, nagyszemű fekete fürtökkel. Tiszta aranyból volt az egész szőlő, a karója meg mindenik tőkének sorban szinezüstből készült. A karók közt az iton fürgé szedők jártak, fiúk meg lányok hordták a drága termést jól fonott, nagy kosarakban. Középen az egyik, lantját pengetve, csengő hangon énekel, a többiek meg táncolnak a dal itemére.

Egyenes szarvú, szép kövér tehenek indultak a másik oldalon az istállóból a mező felé böggve. Ott volt a legelő, csörgendező víz mellett, nádas part közelében. Négy pásztor követte őket meg kilenc fürgé kutya. De két sárga vad oroszán ugrott a bikára amott, böggött az állat és menekült volna. A pásztorok és kutyák mind arra rohantak. Az oroszánok meg föltepték a bikát és már falták is, mohón szüresölték kiomló sötét véréit. Uszították rájuk a pásztorok a kutyákat, de azok csak ugattak veszetül, nem mertek belemenni a dühös vadakba.

Készített egy gyönyörű legelőt is Héfaisztosz egy szakadékos hegyoldalba: elől nyüzsgött rajta a fehér juhok nyája, hátul meg az aklok és a szalmástejei kunyhók állottak.

Meg rakott a pajzsra egy remek táncteret is, éppen olyat, mint amilyent Daidalosz épített egykor Kréta szigetén a szép-fürtű Ariadénének.* Lányok meg ifjak járták rajta a táncot. Könnyű gyolcs volt a lányok ruhája és tarka virágkoszorú ékesítette fejüket. A legények meg aranyos kardot hordtak a vállu-

*Kréta királyleány.

kon. Fürgé, ügyes lábbal járták a táncot; nagy tömeg vette körül őket, úgy nézte táncukat. Két ügyes bukferences meg körben forgott közöttük a lant itemére.

Végül, az egészret körülvette a pajzs legszélén a nagy Ókeánosz bővizű árja.

Mikor aztán elkészült a pajzsral a nagyhírű kovács, készített ragyogó páncélt is a hősnak, meg szép forgós sisakot, amely jól illett a fejére, és könnyen hajlítható, tompafényű ónból lábvértet a lábára.

Majd amikor ez is megvolt mind, odaadta a szép fegyvereket a nagy Akhilleusz edesanyjának, Theisz istennőnek. Az meg fogta mind Héfaisztosz ragyogó munkáját és elvitte a fiának.

Kilépett a sáfrányszínű Hájnal az Ókeanosz árából, hogy fényt hozzon az isteneknek és embereknek, amikor földre lépett Theisz a trójai síkon Héfaisztosz ajándékával. Ott találta fiát Patroklosz tetemére borulva; hangosan zokogott most is és vele sírtak a mirmidonok mindnyájan. Letette az istennő a díszes fegyvereket Akhilleusz elé a földre; megcsörentek azok, és ösz-szerezett a hős mirmidonok keblében a szív, rá se mertek nézni, oly féltelmes volt az isten keze műve.

Csak Akhilleusz bús haragját szította még dühösebb lángra a zord fegyverek látása. Megvizsgálta őket egyenként a kezében és lassan eltelt a szíve örömmel, noha nem felelte a keserű gyászt. Nem volt még embernek ilyen fegyvere soha, és ő tudta, hogy ezzel áll majd bosszút Patrokloszért.

Arra kérte most édesanyját Akhilleusz, óvja meg Patroklosz tetemét a romlastól halhatatlan erejével, hisz fogadalma szerint csak akkor temetheti el majd barátját, ha megölte gyilkosát, Hektórt. Be is hirtette mindjárt Theisz a holtat ambrosziával meg nektárral, hogy baja ne essék. Akhilleusz pedig elindult a tenger partján, hogy gyűlésbe hívja a görögöket és kibéküljön Agamemnón királlyal, úgy menjen a harcba.

Fölverte szavával a görög sátrakat mind, és gyűlt a sok nép, hogy meghallgassák Akhilleusz beszédét. Eljöttek a sebesült vezérek is mindnyájan, közöttük Diomédész és Odüsszeusz dárdájukra támaszkodva. Legutolsónak jött a sereg fővezére, a nagy Agamemnón: ő is fájlalta nehéz sebtét, amelyet trójai hegyes érc ütött rajta a rettenetes viadalsban. Mikor aztán mindnyájan egybegyűltek, a gyoroslábú Akhilleusz kezdett közöttük beszélni:

— Népek vezére, Agamemnón király, mi haszna volt, hogy lélekemésztő haraggal gyűlöltük egymást oly sokáig? Bárcsak ne történt volna, ami közöttünk megesett! Akkor nem pusztul hiába oly sok jó görög dala. Bizony, csak az ellenség látta hasznát a mi kettőnk haragjának. De ne beszéljünk arról, ami elmúlt, hisz úgysem tehetjük többé jóvá. Én hát leteszek hara-

gomról és arra kérek, serkentésd csatára a népet, hadd induljak velük magam is tüstént a harcba.

Megörültek a hosszú hajú görögök, amikor hallották, hogy Akhilleusz újra harcolni akar értük. Agamemnón is elmondta, hogy belátja már hibáját, megbánta, örömet jóvá is teszi, elhozhatja Akhilleusznak mindazt a sok szép ajándékot, amit ígért neki a követeik útján, amikor engesztelte. De Akhilleusz nem tudott örülni már ennek sem. Jöllehet nem utasította el Agamemnón ajándékát, de azt felelte, hogy mindezt a király tetszésére bizza: adjon ajándékot, ha jónak látja, vagy tartsa meg magának mindazt, ha úgy akarja; sokkal fontosabb most ennél az, hogy harcba induljanak: ne vesztegessék szavakkal az időt.

A bölcs Odüsszeusznak kellett most mérsékletre intenie a türelmetlen Akhilleuszt: nem indulhat a nép mindaddig csatába, míg jól nem lakott étellel-itallal. Adjának hát parancsot a seregnek, hogy mindenki egyék-igyek előbb nyugodtan, úgy induljon a harcba. Közben meg Agamemnón király hozassa el az ajándékot mind, amit Akhilleusznak szánt. Tanulnia kell abból, ami történt, nemcsak Akhilleusznak, hanem Agamemnón királynak is: legyen ezentúl igazságosabb, mint volt, nem szégyen az, ha a fejedelem béktűi, engeszteli azt a derék harcost, akit ő sértett meg először.

Szívesen hallgatott is Agamemnón az okos szóra, csak Akhilleusz sajnálta az időt, amit ezzel vesztegetnek. Nem nagyon érdekelte őt már az ajándék meg a jóvátétel, mert égett az öldöklő harc vággyától, bosszút akart állni megölt barátjáért, csak ez volt már neki a fontos. De mégis túrnie kellett, hogy elhozzák Agamemnón sátorából a megígért sok szép ajándékot és ünnepélyes esküvel erősítsék meg mind a ketten, ő is, meg Agamemnón is a kibékülést. Utána pedig a harcosok mindnyájan bőséges lakomával készültek föl a nagy csatára.

Csak Akhilleusz nem akart enni még most sem: gyászolta kedves barátját, a derék Patrokloszt. Eszébe jutott, hogy azelőtt ilyenkor, ha öldöklő csatába indultak, mindig Patroklosz

készített lakomát mind a kettőjüknek, és erre megint úgy érezte, hogy Patroklosz halálánál nagyobb csapás már nem is érheti.

Megszánta Zeusz isten a gyászoló hóst és elküldte Athénét, erősítse Akhilleusz keblét a harc előtt ambrosziával meg nektárral, hiszen enni már úgyszem akar bánatában. Jött is mindjárt Athéné, és míg a többiek fegyverkeztek, észrevélenül ambrosziát és úde nektárt csöppentett a hős keblébe, el ne gyöngjtse harc közben a szőmnyű nagy éhség. Nem is tudta a gyors lábú Akhilleusz, mi történt vele, csak azt érezte, hogy éppen olyan friss és erős a karja, mintha maga is evett volna a többiekkel együtt.

Végre aztán magára öltötte Akhilleusz is a fegyvereit, hogy csatába induljon. Legelőször a szép lábvértet csatolta jó szorosan az ezüst bokacsatokkal a lábára, majd mellére öltötte a vértet, vállára vetette ezüstszőgű kardját, kezébe vette az erős nagy pajzsot és fejére tette lószőrforogós díszes sisakját. Vette hatalmas súlyos dardáját is, amelyet rajta kívül senki más nem tudott megcsóválni. Még apja, Péleusz kapta ezt a nagy kőrisadárdát Kheiróntól, a derék kentaurosztól.

Fegyvernöke közben befogta harci szekerebe a két halhatatlan paripát, éppen azt a kettőt, amely Patrokloszt is vitte legutóbb. Felszökken a derék kocsihajtó a szekerre, hogy vigye harcosát az öldöklő, véres útközébe. Akhilleusz meg, mielőtt maga is föllépett volna a szekerre, dörgő hangon így szólott két jó lovához:

— Hej, derék paripám, vigyázzatok aztán, úgy ne vigyetek engem is, mint a legutóbb Patrokloszt vittétek. Ott ne hagyjatok még holtan a síkon!

Megszólat erre az egyik paripa, mert megoldotta nyelvét a felséges Héra istennő:

— Diosó Akhilleusz, megmentünk most még a harcból. De ne feledd, hogy közel van már hozzád is az éjszínű halál keserű végzete. Nem mi leszünk az oka, ha meghalsz, hanem a végzet istennő, az erőskézü Moira. Nem mi okoztuk Patroklosz halálát sem, hiszen mi a szélnél is sebesebben száguldunk. Apollón isten

ölte meg őt, és az erős Hektór. Te is így halsz meg nem sokára, derék hős, diosó nagy Akhilleusz.

Így beszélt a halhatatlan paripa, de itt megakasztotta hangját a végzet, nem szólhatott többet. Akhilleusz pedig nagyot sóhajtvá bosszúsán felelte:

— Csak ne jóslogasd a halált, nem illik az hozzád, drága okos lovam! Jól tudom azt magam is, hogy itt esem el majd a trójai síkon, messze az édes hazától. De mégsem hagyom a harcot, míg bosszút nem álltam a drága barátért!

Az istenek harca

Zeusz isten megparancsolta a törvény és rend istennőjének, Themisznak, hívja gyűlésbe a sokszakadéki Olümposz tetején a halhatatlan isteneket mind. Teljesült már az ígéret, amelyet az ezüstlábú Themisnek adott felséges fejének bölintésével, és most föl akarta oldani tilalmát. Végigjárta Themisz az egész világot és összehívott minden örök istent a nagy Zeusz palotájába. Eljöttek még a folyamok is — az egyetlen Ókeánosz kivételével — meg a nimfák, akik a szép ligetekben, a folyók forrásainál és a fűves legelőkön élnek. Eljött Poszeidón is a tengeri vizek mélyéről, középre tilt és ő kérdezte meg elsőnek a nagy Zeusz szándékát:

— Villámszerető olümposzi isten, miért hívál gyűlésbe mindnyájunkat? Tán a trójai meg a görög néppel akarsz valamit?

— Földrázó Poszeidón, jól sejtet a szándékom — felelte Zeusz. — Csakugyan azért hívatlak benneteket! Nem gátolom már a terveket. Elmehet minden isten meg istennő a trójai vagy görög sereghez, védje és segítse azt, akit a szíve kedvel. Én magam nem avatkozom többé a harcba. Itt maradok az Olümposz tetején, innen nézem az öldöklő háborút. Hiszen láttátok, harcba indul már a nagy Akhilleusz, megöli nem sokára Hektórt és betelik utána az ő végzete is. Ha meg elveszett ez a két legnagyobb — Hektór és Akhilleusz — elközelt már a nap utána, amikor porba hull Ílion egészen.

Igy beszélt Zeusz, a halhatatlanok meg azonnal kétfelé oszlottak. Egyik részük ment a görög táborba, a másik meg a trójai várhoz. Héra, Athéné meg Poszeidón Agamemnón táborába szálltak: velük ment az ügyes Hermész meg a sánta Héfaisztosz. A háború istene, a vad Áresz meg a messzenyilazó Phoibosz Apollón Trója felé vették az útjukat: őket követte az erdők és vadak istennője Artemisz, meg a mosolygó szemű, szép Afrodité. De Trójának fogta pártját Szkamandrosz folyamisten is, hiszen ott kanyargott vize a széles trójai síkon.

Amíg az istenek nem voltak közöttük, örült a görög nép szörnyen, hiszen harcba indult már a nagy Akhilleusz. Hektór serege viszont remegett minden ízében. De mikor aztán megerkeztek a halhatatlanok mind a két táborba, dühös harci vágyat támasztottak amott is. Szemben álltak az istenek egymással, de még nem kezdtek viadalt, csak a halandókat küldték egymás ellen. Memnyörgött a nagy Zeusz odafönt, Poszeidón meg lent rázta a földet. Megremegtek belé még a nagy hegyek is: lenn az alvilágban pedig ijedten ugrott fel trónjáról Hádész, a holtak fejedelme: föl ne hasítsa a szörnyű Poszeidón a földet, mert még föltárnulnak a rettenetes, nyirkos termek, amelyeket még az istenek is utálnak.

Akhilleusz a harc hevében mindenütt csak Hektórt kereste, vele akart vívni, hogy bosszút álljon Patrokloszért. Apollón isten viszont tudta, hogy a trójai Ainejász nem eshetik el a harcban — hiszen őt a végzet arra jelölte ki, hogy megmentse a pusztuló Trója maradékát —, ezért Ainejászt akarta Apollón hadba állítani Akhilleusz ellen. Mindjárt magára is öltötte Priamosz fiának, Lükáónnak az alakját, úgy biztatta Ainejászt, támadja meg Akhilleuszt. Ainejász ugyan kezdetben szeretett volna kitérni ez elől a biztatás elől, hiszen összecsapott ő már egyszer régebben a nagy Akhilleusszal, és tudta azóta, hogy ezt a görög harcost emberi erővel legyőzni nem lehet; de az isten biztatására mégiscsak rászánta magát egy idő múlva a küzdelemre. Megélezta érchegyű dárdájával Akhilleuszt és eltalálta vele rettenetes pajzsát. Nagyot dördült a pajzs az ütésre és hosszan bongott

utána; megrezzennt egy pillanatra még Akhilleusz is, azt hitte, mindjárt átüti pajzsát az erős Ainejász dárdája, de nem úgy lett: az ötrétű pajsnak csak két réteget szúrta át a dárdahegy és megállott a harmadikban. Akhilleusz viszont a nagy kőrísfá kelevézzel átütötte Ainejász pajzsának felső szélét; elröpült Ainejász feje fölött a nagy dárda és mögötte vágódott a földbe, míg Ainejász a pajzsral kezébe előre bukott rémülten. Ijedtben fölkapott egy nagy sziklát, hogy hozzávágja Akhilleuszhoz, az meg kirántva kardját rohant feléje. Bizony vége lett volna most Ainejásznak, ha meg nem szánja hirtelen a görögök oldalán álló nagy, földrázó Poszeidón isten. Poszeidón ugyan Akhilleusz és a görögök győzelmét kívánta, de mégsem akarta volna, hogy elpusztuljon a derék Ainejász, ezért mindjárt közbe is lépett. Hirtelen ködbe burkolta mind a kettőjüket, Akhilleuszt meg Ainejászt is; nem látta már Akhilleusz az ellenfelét. Közben az isten észrevétlenül kihúzta a nagy kőrísfadárdát Ainejász pajzsából és odatette Akhilleusz lábához, Ainejászt meg elragadta a levegőbe, vitte a gomolygó harosok feje fölött, csak jó messze a csatától szélén tette le újra a földre, azután így intette:

— Szerencsétlen Ainejász, hát vak vagy, hogy viadalta hívrod a nagy Akhilleuszt, aki nálad jóval erősebb? Vagy valamelyik isten vette el az eszed, az biztatott talán erre az ostobaságra? Azt mondom én neked, össze ne csapj vele még egyszer, mert megjáród. Inkább várj, míg be nem töli sorsát. Majd ha meghalt Akhilleusz, akkor küzdj csak bátran a görög ellen, mert más, mint Akhilleusz, meg nem öl téged.

Igy beszélt Poszeidón és magára hagyta Ainejászt, csak most oszlatta el a bűvös ködfelhőt Akhilleusz szeméről. Akhilleusz pedig csodálkozva látta, hogy eltűnt az ellenfele, de ott fékszik lába előtt a földön a nagy kőrísfadárda. Abból tudta már, hogy megmentette Ainejászt valamelyik isten.

Nemcsak Akhilleusz kereste a csatában mindenütt Patroklosz gyilkosát, Hektórt, a másik oldalon Hektór is éppen vele, Akhilleusszal akart megvívni. Jól tudta ugyan Hektór, hogy Péleusz diósó fia sokkal erősebb nála, de azt is látta, milyen rémü-

lettel tölti el Akhilleusz az egész trójai sereget; attól tartott már, hogy emberei elvesztik mindnyájan a bátorságukat és nem védik tovább Priamosz erős várát. Ezért szeretett volna megírni a derek Hektór a nála erősebb harccsal, hogy erőt öntsön újra a népébe. De ismerte Apollón isten a végre akarátát, tudta, hogy ez az összeadás csak Hektór halálával végződhet. Ezért nem is bízta meg úgy Hektórt, mint az előbb Ainejász, hanem odaállt melléje és így intette:

— Vigyázz, Hektór! Közel ne menj Akhilleuszhoz és össze ne csapj vele, nehogy dárdával vagy karddal lesújtson rád! Inkább csak a távolból próbálkozz!

Megrémült Hektór, amikor az isten szavát hallotta, gyorsan vissza is húzódott egy kissé a seregébe. De aztán később, amikor Akhilleusz megölte az egyik testvérét, összeszorult a nagy Hektór szíve és keserűségében megfellebbezett egy pillanatra Apollón intelméről: dárdáját csóválva rohant Akhilleusz felé. Akhilleusz pedig, ahogy meglátta, szikrázó szemmel, ujjongva fogadta:

— Itt vagy hát végre, te, aki a legnagyobb sebet ejtetted rajtam! Megölted Patrokloszt, a drága barátot! Gyere, csak gyere! Nem futunk már egymás elől, hadd végezzek veled!

Így beszélt Akhilleusz, de nem rémült meg Hektór, merészen felelte:

— Ne fenyegeess engem, Akhilleusz, mint érelen gyereket. Nem félek tőled! Jól tudom azt magam is, hogy erősebb vagy nálam. De majd meglátjuk mindjárt, hogy bírod a dardám!

Így szólt Hektór keserű haraggal szívében és iszonyatos erővel hajította dárdáját Akhilleusz felé. Tán meg is öli most a szörnyű dardavetéssel a legderekből hóst, ha oda nem lép Athéné Akhilleusz elé és vissza nem veti a dardát könnyű lehellettel Hektór lábához. Akhilleusz meg feléje rohant kardjával, hogy letérítse azonnal, de megmenetle ezúttal Hektórt Apollón isten, sűrű ködbe takarva alakját. Háromszor rontott rá a gyors lábú Akhilleusz, de mind a háromszor csak az üres ködöt érte. Messze vitte Hektórt Foibosz Apollón, nem akarta még, hogy elesse.

Hektór helyett csak a trójai harcosok tömegét pusztította most a dühös Akhilleusz. Utította, vágta, fűzte őket, ahol érte. Nem is maradt már a trójai sereg a széles síkon, a tábor közelében; hanyatt-homlok menekült föl a magas vár felé. Nyomukban volt mindenütt az irgalmatlan Akhilleusz és az egész görögség. Hamar elérték a trójaiak a Szkamandrosz folyó forgatagos árját. Belevetették magukat, hogy meneküljenek üldözőik elől, de ide is utánuk ment Akhilleusz; nem kímélte még a Tróját védő folyót sem, öle itt is az ellenséget és piros vérral szennyezte be a folyó habjait. Itt, a folyóban érte utól Akhilleusz Priamosz fiát, Lükáont, amint éppen menekülni akart előle. Elcsodálkozott, ahogy meglátta, mert Lükáont elfogta már egyszer régebben az egyik portyázáson Akhilleusz; el is adta akkor rabszolgának Lémmosz szigetére. De kiváltották a rabot kedves rokonai, éppen tizenkét nappal azelőtt. Visszajött Lükáon újra Trójába és tizenegy napot töltött már családjá körében. Most, a tizenkettediken jött megint a harcba, de ismét utolépte a végre, újra összeakadt a nagy Akhilleusszal. Nem is próbált már Lükáon harcolni a rettenetes hósszal, megfogta dárdáját, leborult eléje, úgy kénte, kegyelmezzen az életének, háromszor akkora váltásdíjat adnak majd érte a rokonok, ha élve fogja el, mint legutóbb.

De Akhilleusz szívében nem volt irgalom, bosszút akart Patrokloszért, nem szánta meg a könnyörgőt:

— Ostoba, ne fecsegi váltásdíjról! Amíg élt Patroklosz, szívem könnyörültem az ellenségem, ha kezembe került. De meghalt már a barátom Hektór kezétől, nincs többé irgalom Priamosz fiamnak. Ne siránkozz hát, hanem halj meg! Hiszen meghalt Patroklosz is, pedig nálad derekből volt.

Így beszélt Akhilleusz, neki pedig elernyedtek az izmai, eleresztette a hős dárdáját és kitárt karral fogadta a csapást. Vallon sújtotta kardjával Péleusz fia, mélyen belevágott a két-élű vas a nyakába, ő meg a földre hanyatlott, sötétben omlott ki a vére. Aztán megragadta lábánál fogva az erős Akhilleusz és behajította a Szkamandrosz vizébe.

De nagyon megragadt erre a folyamisten, Szkamandrosz. Bosszantotta, hogy így bánik az ő kedves vizével a szörnyű Akhilleusz, meg védeni akarta Tróját is. Ezért hamar összehogott testvérével, a Szimóeisz patakkaival, hogy együttes erővel gyűjtsék le a rettenetes harcost. Zúgva, morogva árasztották rá haragos hullámukat, tajtékoztak dühükben, vérrel és a holtak tetemével akarták elsodorni a hőst. Feltrnyosodott dühében a folyó iszonyatos vize és már vitte, sodorta is tovább Péleusz dicső fiát. De észrevette Héra, hogy bajban van Akhilleusz, nem akarta, hogy áldozatul essék a legderekabb harcos a mélyörvényű folyam zuhogó árjának. Hamar hívta fiát, az ügyes Héfaisztoszt, menjen és fékezze meg a dühös folyót. Erre aztán a sánta kovás kilövellte isteni lobogó lángját. Előbb a holtakat égette a mezőn, azokat, akik Akhilleusz kezétől estek el; kiszáradt a mező és elapadt a vizek ragyogása. Majd utána a folyóba vetette ragyogó lángját Héfaisztosz; égtek a szilfák, a fűzek meg a sűrű tamariszkuszok, a lótusz, a szittvó a sás meg a káka, minden, ami a folyó szép medre körül dúsan tenyészik. De nem kímélte utána a vizet sem, kínlódtak benne a halak, ángolnák, mert felforr a folyó hulláma, gőzölgött a gyötrő lángtól, folyoi se tudott már tovább.

Könyörgőre fogta ekkor a folyamisten, Szkamandrosz, úgy kérte előbb Héfaisztoszt, majd utána Hérát is, ne gyötrjék tovább, inkább visszamegy a medrébe, meg is esküszik, hogy nem avatkozik többé a harcba, tőle akár fel is dúlhatják a görögök Tróját, csak neki hagyjanak békét. Megszánta erre Héra a megremült folyamot és szólt Héfaisztosznak, ne bántsa már, hisz nem is illik hallhatatlan istent így meggyötrni halandó emberként. Eloltotta erre a sánta kovás az isteni lángot, a folyó pedig visszatért gyöngyörű medrébe, elsimultak hullámai, esendesen folydogált tovább, nem törődött már a harccal.

De most, hogy a görögöket védő istenek visszaszorították a Trójának pártját fogó folyamistént, Szkamandroszt, nem állhatta meg a többi isten sem, hogy tetlenül nézze a harcot. Trójai oldalról a hadisten Árészt támadt a bölcs Athénére, Héra meg

Afroditével és Artemisszel akaszkodott össze. Csak a görög táborban álló Poszeidón meg a Tróját védő Apollón nem harcoltak még. Meg is szólította mindjárt a nagy földrázó isten a messzenyilazó Apollónt:

— Apollón, miért állunk mi ketten félre a harctól? Nem illik, hogy mi tetlenül nézzünk csak őket, míg a többi verekszik! Bizony ne tértünk meg mi se esata nélkül Zeusz ércműszöbű házába! Kezdd el hát a harcot, hiszen te vagy a fiatalabb. Nem lenne helyes, hogy én, az öregebb kezdjek ki veled! Azt mondom én néked, nagyon ostoba vagy, s megszédült a szíved, ha még mindig Trója pártját fogod. Vagy nem emlékszel talán, hogy bánt velünk egykor Láomedón király, akkor, amikor ezt a várat építettük neki? Csúnyán megcsalt bennünket. Nem adta meg az ígért fizetséget. Még azzal is megfenyegetett, hogy levágja fülünket, összekötözi kezünket, lábunkat, úgy adat el bennünket rab-szolgának. És ehhez a trójai néphez hűz a te szíved? Az ő pártjukat fogod, ahelyett, hogy nekünk segítenél lerontani a gőgös Tróját!

Így ingerelte harora Poszeidón az ezüsttűjas Apollónt, de a messzenyilazó isten mosolyogva tért ki előle:

— Ósakugyan, Poszeidón, nem lennék józan eszű, ha viadalra szállnék veled halandó földi emberekért. Hisz ezek nyomorult lények, olyanok csak, mint a fa lombja. Fölnővekednek, az életadó föld kenyerét eszik, aztán hamar elhervadnak és elenyész a lelkük. Nem érdemes ezekért öldöklő harcot, véres viadalt vívni halhatatlan örök isteneknek. Gyerünk mi is, hagyjunk a küzdelmet: verekedjenek ők maguk ott lent.

Így felelt Apollón és elhagyta a trójai síkot.

Közben Akhilleusz meg a görögök még tovább úzték Hektór népét. Riadtan jött le a vár bástyájához az ósz Priamosz király; látta, hogy nagy baj van, fut már a nép a vár felé. Mindjárt meg is parancsolta az örökmek: tartsák nyitva a kapukat, hogy a falak közé menekülhessen az üzött sereg. De jól vigyázzanak, idejében zárják majd be őket, nehogy az üldöző ellenség is be-tóduljon rajtuk!

Hanyatt-homlok menekült a trójai sereg Akhilleusz és a görögök elől. Rohantak a nyitott kapukon be a várba mindnyájan. De tán még ide is utánuk száguldott volna a dühös Akhilleusz, ha Apollón isten az utolsó percben oselvetésével meg nem mentí a várat. Magára öltötte az isten az egyik trójai alakját és nem messze a kaputól megállott a bástya alatt szemben Akhilleusszal, úgy tett, mintha föl akarná venni vele a harcot, majd hirtelen megfordult és elfutott ő is. De nem a nyitott kapunak vette útját, hanem le a síkra, a görög tábor felé. Maga után csalta Akhilleuszt, aki dühösen üldözni kezdte. Közben meg a trójai sereg bejutott a falak közé, és az örök gyorsan bezárták a kapukat. Nem maradt kívül a vár falain senki más, csak Hektór; ő, egyedül akarta föltartóztatni Akhilleusz rohamát. Egy idő múlva aztán Apollón, amikor látta, hogy bezárták már a város kapuit, visszaszólt Akhilleusznak:

— Miért üldözöl, Péleusz fia, halandó ember létre engem, a halhatatlan istent? Hisz úgyse üthetsz sebet rajtam s engem meg nem ölhetsz soha. Nem látod, hogy ki vagyok, csak örjongsz haragodban! Nem okosabb lett volna a trójai sereget üldözni? Előled futottak a várba, te meg otthagytad őket és utánam jöttél.

Ekkor vette észre Akhilleusz, hogy megesalta az isten. Dühösen megfordult és újra Trója felé száguldott. Mint versenytűtő nemes paripa, oly fűrgén, könnyedén szedte a lábát és rohogott a síkon, ragyogott rajta a vért meg a sisak, mint az ég fényes csillaga kora őszi éjszakán. Legelőször Priamosz király vette észre főtűről, a bástya fokáról, hogy közeledik már Akhilleusz Hektór felé. Följajdult rémületben az ősz király, fejét verte kezével, úgy könnyörgött Hektórhoz:

— Drága fiam, Hektór, ne várd be odakint a rémületes kezű szörnyeteg embert. Leterít mindjárt Akhilleusz, hisz nálad sokkal erősebb. Gyere be tüstént, innen a falak mögött védél a várost, mert elvész ez a nép, ha te sem védéd már. Szánj megem-

gem is, szerencsétlen apádat. Mi lesz velem, ha anyyi derék fiam után elveszítelek most még téged is? Betör az ellenség várunkba, feldúlja otthonunkat, gyermekeket és aggot nem kímél, kardfíre hányja a gyengét, a többit meg elhajítja keserű rabságra. Ő, könnyörülj hát rajtunk, drága fiam, Hektór, óvd az életedet, légy a mi oltalmunk itt benn a várban, közöttünk.

Ugyanígy könnyörgött fához anyja, az ősz Hekabé is: kétségbeesetten, sírva kérte, meneküljön be közéjük, amíg lehet, mert ha megöli odakint Akhilleusz, még csak meg se siratják, el se temetik, hisz a kutyának veti majd oda holttestét a egyetlen ellenség.

De Hektór nem hallgatott a szülők kérésére. Találkozni akart végre a szörnyű ellenséggel. Elkéseredett düh szorongatva szívtét arra a gondolatra, hogy sem ő, sem egész serege nem bírt ezzel az egyetlenegy emberrel. Szilárd volt a lelke, állt és várt Akhilleuszra, aki egyre közelgett. Pedig tudta ő is, hogy nem lesz könnyű ez a küzdelem. De most már nem tehetett egyebet. Érezte, hogy bizony jobb lett volna Poliudamász szavára hallgatni és visszavonulni az egész sereggel föl a várba, még akkor éjjel, amikor megjelent a görög sánonál Akhilleusz fegyvertelenül. Ha megfogadja akkor az okos tanácsot, talán nem veszett volna el anyyi sok derék trójai harcos. De milyen szégyen lenne, ha most még ő is meghátrálna és a falak közé húzódnék. Mindenki szemérvethetné, hogy előbb tönkretette ugyan a sereget, de aztán még se volt elég bátorsága ahhoz, hogy bevárja Akhilleuszt. Nem, ezt a szégyent nem élne túl soha. Akkor már inkább itt marad és megharcol vele. Vagy legyőzi, vagy meghal, de legalább senki sem gyaláználhatja. De ugyan miért is kell neki most kockára tennie életét? Hiszen neki soha semmi baja se volt Akhilleusszal vagy a görögökkel! Párisz rabolta el tőlük Helenát meg a kincseket! Miért nem Párisz harcol most Akhilleusszal? Nem okosabb lenne-e, ha letenné a pajzsot, sisakot, meg falhoz támasztaná a dárdát és odamenne fegyvertelenül a nagy Akhilleusz elé és kibékülne vele? Megígérné, hogy visszaadja Helenát meg a rabolt kincseket; még a görög sereget is ki lehetne elégténi sok drága

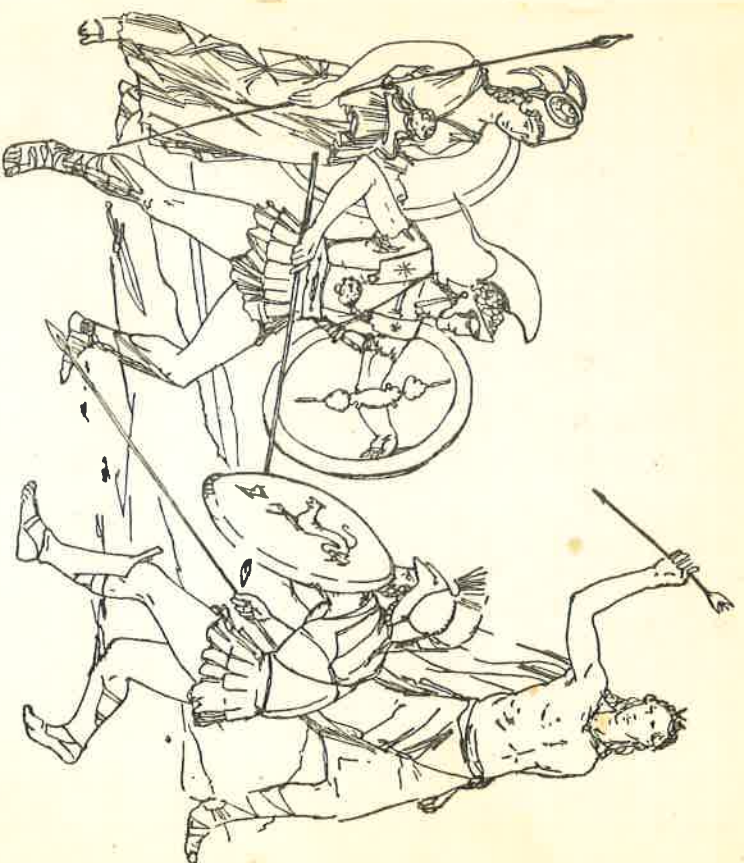
ajándékkal. Bemenne a városba, megeskethné a véneket, hogy mindenki odaadja fele vagyonát, azon vásárolják meg az ellenség elvonulását. Ó, milyen jó lenne abbahagyni már ezt az átkozott háborút!

De aztán egyszerre eszébe jutott, hogy mindez csak ábram és híj képzeldés. Nem mehet oda fégyvertelenül Akhilleusz elé és nem alkudozhat vele a megegyezésről. Hiszen meg se hallgatná, azonnal leszűrná, végezne vele, mielőtt egyáltalán megszólalna. Nem, nem szabad ilyesmire gondolnia. Harcolnia kell akárhogyis. De erre a gondolatra most egyszerre elszorult a szíve. Kiverte homlokát a hideg verejték, pedig még egy mozdulatot se tett.

Akhilleusz pedig sebesen futott feléje, egyre közelebb ért hozzá. Már csak egy ugrás, itt van, mindjárt hajítja a dárdat. S ekkor hirtelen fölébredt Hektórban a rémület. Most már csak ugyan jobb lett volna, ha beugrik a kapun, de már az is zárva volt. Az utolsó percben mégsem várta be a reá rohanó ellenséget, elszaladt előle, de nem a kapu felé, ellenkező irányba rohant. Akhilleusz is megfordult, üldözni kezdte.

Iszonyatos versenyfutás kezdődött közöttük. Elhagyták már a vadfügefát, meg a mélyörvényű Szkamandrosz kettős forrását; ott bugyogott az egyikből most is a langyos víz, szállt a gőz a magasba, mint a füst, ha lobog a tűz lángja, a másikból meg csörgedezett a kristályvízsza, jéghideg víz; ott ragyogtak a szépen kövezett medencék is, ide jártak régente a szelíd trójai asszonyok meg lányok, hordták a drága ruhát mosni. De most egyik futó sem törődött a kettős forrás vizével meg a szép medencékkel; az egyik az életéért futott és szorongva gondolt közben öz atyjára meg a feleségére a ügyöggó kisgyermekkel, a másik meg dühös haraggal üldözte, a holt Patroklosz véres tetemét látta maga előtt, azért akart iszonyú, kegyetlen bosszút.

Háromszor kerülték meg már a várat, de egyik sem jutott előnyhöz. Hektór nem tudta elhagyni üldözőjét; érezte, ha megállna egy pillanatra, már ott is volna a másik és hajtaná a dárdat. De Akhilleusz se tudta annyira megközelíteni áldozatát, hogy utána vesse gerelyét. Éppen olyan volt ez a futás, mint

amikor azt álmodja az ember, hogy kerget valakit, de hiába — nem tud menekülni a másik, és mégse éri utol: akárhogy futná-nak, egyikük se mozdulhat. Apollón isten is csak annyit tehetett Hektórért, hogy nagy erőt lehelt a tagjaiba, bírja még a futást tovább, míg el nem dől végleg a sorsa. Többször megpróbált Hektór a vár falához kerülni, hátha a bajtársak föntől, a bástya fokáról nyíllal elűzhetnék Akhilleuszt, de üldözője egyszer sem engedte, kétfelé szorította, egyre távolabb a falaktól. Akhilleusz viszont tiltva intett fejével a népe felé; senki se löje nyíllát Hektóra, ő egyedül akar végezni vele.

Vége mikor aztán negyedszer ért már a két futó a Szkamandrosz forrásához, Zeusz isten kezébe vette az aranymérleget, ma-

gásra emelte középen és beledobta az egyik serpenyőbe Akhilleusz, a másikba meg Hektór halálát; megmérte őket, melyik a súlyosabb, melyik a könnyebb. Hát íme, Hektór serpenyője le-süllyedt az alvilág, Hádész háza felé, a másik meg fölemelkedett. Ezzel eldőt a sors, látták már az istenek, hogy Hektórnak el kell vesnie. Apollón szomorúan el is hagyta azonnal Hektórt, csak aranyos nyílát villantotta még Akhilleusz felé, jelezve, hogy Hektór után hamarosan halnia kell neki is az ő messzelövő nyílától.

A bagoly szemű Athéné pedig lesuhant az Olümpusz csúcsáról, hogy most, amikor úgys döntött már a kegyetlen végzet, segítsen Akhilleusznak elveszteni Hektórt. Előbb odaállt Akhilleusz mellé és azt tanácsolta neki, ne üldözze tovább Hektórt, álljon meg inkább és fújja ki magát, mert úgys összeesapnak mindjárt. Majd ő odamegy Hektórhoz és ráveszi, hogy kúzdjon meg vele. Azután magára öltötte az istennő Hektór édestestvérének, Déifobosznak az alakját, odalépett hozzá és ámitó szóval gonoszul törbeesalta:

— Testvérem, beh régen üldöz már Akhilleusz a vár fala körül! Aljiumk meg végre és küzdjünk meg vele ketten.

Így beszélt Athéné, Hektór pedig megörült szívében, mert azt hitte, csakugyan testvére, Déifobosz jött ki hozzá a várból, hogy segítsen rajta.

— Drága Déifobosz — felelte —, mindig is téged szerettelek legjobban testvéreim közül. Tudtam, hogy te sohasem hagyysz cserben. Beh jól tetted, hogy kijöttél hozzám! Lám, a többi ott ül benn most is Párisz körül, egyik se törődik velém. De igazad van! Nem is futok már tovább. Ha te itt állsz mellettem, majd csak megküzdök valahogy a hős Akhilleusszal.

Azzal Hektór megindult nyugodt, elszánt lépésekkel Akhilleusz felé. Amikor közelebb került hozzá, ő szólfította meg előbb: — Péleusz fia, nem futok már előled. Megvívok veled életre-halálra. De kössünk előbb egyezséget derék vívő módra. Ha én öllek meg téged, nem csonkítom meg rútnul a tetemed. Csak a fegyvert meg a vértet veszem le rólad, de téged magadat kiadlak a görögöknek, temessenek el tisztességgel. Viszonzással azt ké-

rem tőled, tégy így te is énvelem: add ki a holttestem az enyéimnek, ha te ölsz meg engem.

Meg akart egyezni Hektór a nagy Akhilleusszal, de nem ért célt a szavával. Akhilleusz Patrokloszra gondolt, az ő kegyetlenül szeszszabdalt holttestét látta maga előtt, és az jutott eszébe, hogy Hektór bizonyára a kuttyáknak vetette volna. Patrokloszt, ha nem sikerül az utolsó percben megmenteni előle. Fölforrnt benne a kegyetlen harag erre a gondolatra; nem, ő nem alkuszik a gyűlöletes Hektórral. Patroklosz gyilkosa ne egyezkedjék és ne várjon tőle kíméletet. Ő csak egyet akar: bosszút, szörnyű, véres, kegyetlen és iszonyatos bosszút, olyat, amilyen még sohasem volt. Mindjárt meg is csóválta a hosszú árnnyékú dárdát és feleje dobta. De lebukott Hektór a dárda előtt ügyesen, süvöltve szállt az el fölötte és háta mögött vágódott a földbe. Megkönnyebült erre egy kissé Hektór: nem sikerült az első dárdavetés, tán neki jobban sikerül majd. — Nem vette észre, hogy közben Athéné már föl is vette és visszaadta Akhilleusznak az elhajított dárdát. Most Hektóron volt a sor, ő dobta gerelyét Akhilleusz felé, el is találta vele pajzsának közepét, de lepattant a pajzsról a dárda, nem tett kárt a hőspen. Déifobosznak kiáltoott most Hektór, adjon hamar egy másik dárdát, de hiába nézett körül, Déifobosz nem volt sehhol sem. Tudta már ekkor Hektór, hogy tőbbeesalták az istenek. Ha Déifobosz nincs most mellette, holt az előbb azt hitte, ott áll az oldalán, akkor döntöttek már felőle: meg kell halnia Akhilleusz kezétől; de legalább ne gyáván vesszen el, hanem úgy, ahogy méltó hozzá, Trója legdicsőbb védelmezőjéhez.

Hamar kirántotta kardját és rárohant Akhilleuszra. Akhilleusz a dárdát tartotta kezében, ő is teljes erővel rohant az ellenfelére. Kereste rajta a helyet, hol sérthetné meg leginkább, de betakaratta Hektórt egészen a gyönyörű vért, az, amelyet elragadtott nem is olyan régen a megölt Patroklosztól; ő maga, Akhilleusz hordta egykor ezt a vértet, ez védte most Hektórt a régi gazdája ellen. Csak egy helyen hagyta szabadon Hektór testét, a torkán, ott, ahol a vállperc elkülöníti a vállat a nyaktól. Ide

szúrta most Akhilleusz teljes erővel a dárdat. Átütötte a dárda-hegy Hektór torkát és hátul jött ki a nyakán. De nem sértette meg a gégeét, tudott még beszélni. Lebukott a porba, Akhilleusz pedig kegyetlen szavakkal gyötörte tovább:

— Bolond voltál, Hektór, ha azt hitted, hogy Patroklosz után megmenekülhetsz azért, mert én nem álltam akkor mellette. Látnod érte kell most meghalnod! Téged a kutyák és keselyűk tépnek szét, öt pedig tisztességgel eltemettük a hajóknál!

Így fenyegette Akhilleusz a halálra szabottat, Hektór pedig elémült arra a gondolatra, hogy még holtában se lesz nyugta, nem temetik el tisztességgel, ezért könnyöngőre fogta:

— Lelkedre és szüleidre kérek, ne vess a kutyáknak, ha meghaltam! Inkább fogadd el értem a váltságdíjat és add ki a holttestem atyámnak, Priamosz királynak, hogy otthon hamvaszszanak el Trójában!

De Akhilleusz kegyetlen dühében nem ismert irgalmat. Megtagadta a haldoklónak még ezt az utolsó kérését is. Semmi kincsért nem hajlandó kiadni a holttestét: Patroklosz gyilkosának még a halálban is gyalázatot lesz a sorsa.

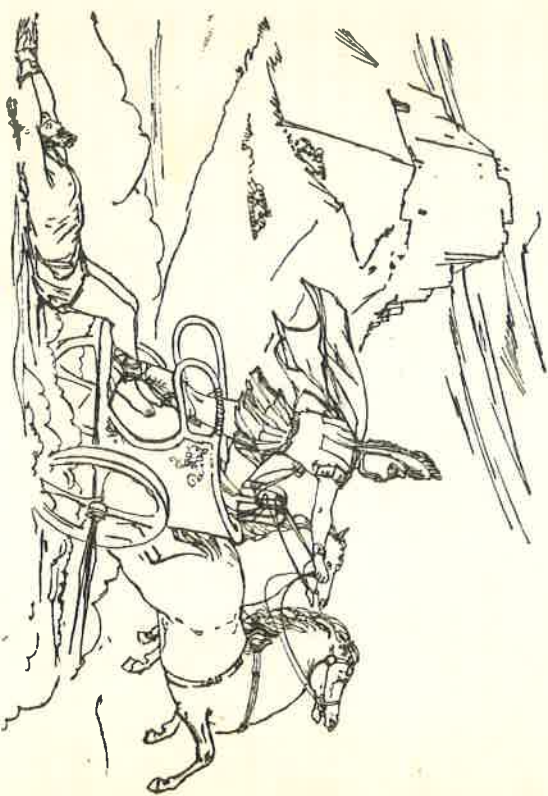
Elhomályosult a haldokló szeme és közel volt már hozzá az éjszínű halál, de szólni tudott még utoljára:

— Jól ismerlek, Péleusz fia, tudtam, hogy vasból van a te szíved, nem hat meg kérésem. De mégis vigyázz, bosszút áll majd értem is a messzenylazó Apollón isten, ha eltalál Párisz a nyílával Trója kapuinál!

Így jósolta meg a haldokló utolsó szavával Akhilleusz halálát, és azzal kiszállt tagjaiból a lélek, az alvilágba, a Hádészbe surrant, siratva szomorú sorsát. De Akhilleusz nem törődött a jóslattal, készen volt már a halálra azóta, hogy elveszítette Patrokloszt.

Odatódultak most a görögök és megbámulták a hatalmas Hektórt, aki elesett Akhilleusz kezétől. Nem kellett már félniük attól, aki egy pár nappal azelőtt még lobogó lángot hajigált hájókra és azzal fenyegetőzött, hogy tengerbe szorítja az ostromlókat.

Akhilleusz pedig leszedte megölt ellenfeléről a fegyvereket; így jutott vissza hozzá mindaz, amit odaadott Patroklosznak, akkor, amikor harcba küldte maga helyett. — Az első gondolata, most, hogy megölte a legvirézebb trójait, az volt: támadniuk meg azonnal Trója várát, hátha most elfoglalják. Hiszen Priamosz és népe bizonyára annyira megrémült Hektór elesetén, hogy első meglepetésükben talán védekezni se tudnak már. Csakugyan okos gondolat volt ez, és könnyen meglehet, hogy célt is érnek vele, ha megteszik. De eszébe jutott Akhilleusznak, hogy még mindig nem temette el Patrokloszt, hiszen azt fogadta, csak akkor adja meg majd a végtisztességet az elhunyt barátának, ha odavitte elejé a megölt Hektór holttestét. Úgy érezte, ez fontosabb most, mint az, hogy elfoglalják-e Tróját. Mindjárt el is határozta, hogy azonnal odaviszi Hektórt a halott Patroklosz elé. De nem volt elég neki még az sem, hogy megölte már Priamosz fiát, iszonyatos, kegyetlen bosszút akart, valami olyat, ami talán még a halálnál is nagyobb büntetés lehet a megölt Hektórra. Ezért nagyon gonoszat és csúnyát eszelt ki most, olyat, amit később meg is bánharott még.

Átlukasztotta kesével Hektór lábát a bokája és a saroka között, ökörbőrszíjat fűzött belé, úgy kötötte hátul harci kocsijához. Fejjel a porban hevert a holt, Akhilleusz meg fölgrótt kocsijára és megcsapta lovait, úgy vonszolta maga után Hektór holttestét a görög tábor felé.

Iszonyatos volt látni mindezt főntről, a bástya fokáról az ősz Priamosz királynak meg a feleségének. Szörnyű volt már az is, amikor megölte Akhilleusz legderékabb gyermeküket, Trója reménységét, Hektórt, akit anyyira szerettek mindnyájan. De még jobban szívükbe hasított a kín, amikor látták ezt a szörnyű kegyetlenséget. A haját tépte Hekabé kétségbeesett fájdalmában, elhajította ragyogó fátyolát és jajgatva hívta a nagy isteneket. Inkább meghalt volna, minthogy megéjje ezt a rettenetes gyalázatot. Az ősz Priamosz meg őrjöngő fájdalmában ki akart rohanni a várból, hogy térdén könyörögve kérje a szörnyeteg Akhilleusz, kegyelmezen legalább a holtnak. Csak nagy nehezen tudták visszatartani a szerencsétlen apát. De ugyanígy gyászolt velük egész Trója is. Mindenki tudta már, hogy Hektór halála Trója pusztulásának a kezdete.

Csak a megölt hős felesége, Andromakhé nem tudott még semmit. Nem akadt hírnök, aki el merte volna mondani neki, mi történt a férjével. Otthon szöveggett éppen csillámló, gyönyörű kétrétű ruhát, sok szép tarka virággal. Meghagyta a szolgálóknak nemrég, tegyenek föl vizet a tűzre hatalmas nagy edényben, hadd várja Hektórt, amikor hazatér a csatából, jó meleg fürdő. Nem sejtette még szegény, hogy nem jön már haza Hektór soha többé. Egyszer aztán hirtelen nagy jajgatást, sírást hall a bástya felől. Megrezent erre Andromakhé és kiejtette kezéből a vetélőt. De még csak azt hitte, hogy tán Priamosz valamelyik másik fiát érte baj odakint, azért jajgat anyósa, Hekabé. Vagy tán mégis Hektór volna bajban? Nehogy a fényes Akhilleusz mögéje kerüljön és elvágja az útját vissza a vár felé! Mindjárt rohant is hazulról két kedves szolgálójával ki a bástya fokára, hadd lássa, miért jajgatnak anyyira odakint. Nem kérdezett senkit, csak egy pillantást vetett odaföntől le a széles

trójai síkra és már látta is kedves férjét, Hektórt. Éppen akkor ugrott föl Akhilleusz fényes harci szekérére és vonszolt maga után a porban egy véres holttestet. Nem látharta jól Andromakhé a holtnak a fejét meg az alakját, de tudta már, hogy ki az. Nem volt odalenn a síkon egy trójai sem, csak Akhilleusz meg a görögök. Nem is lehetett más az a holttest, mint Hektór.

Elborította erre szemét a sötétség; hátrahanyatlott bágyadtan s elhagyta a lélek. Lehullott fejdíszre, a csatok meg a szalag-sógornői és Priamosz házának asszonyai fogták föl az elaléltat. Később, amikor magához tért, jajgatva kezdte a keserű panaszt: — Hát ez lett a sorsod neked is, drága féjjem, Hektór! Ugyanúgy vesztettelek el téged is, mint atyámat meg mind a hét fítestvéreimet. Elmentél tőlem örökre, itthagytál keserű bánatban özvegyen, kicsiny gyermekünket, Asztüanakszot meg árván. Nem lesz neki apja, aki gyámolítsa. Még ha túléli is majd a háborút, csak gyász és siralom már az ő sorsa. Hisz nincs az árvának igazi barátja; földresítozott szemmel jár az emberek között, könnyes az arca. Apja régi barátait keresi föl nyomorában, szegyenkezve húzza meg ennek a köpenyét vagy annak az ingét, úgy várja, hogy könnyörüljenek rajta. Lesz, aki megszánja, de akad majd olyan is, aki góromba szóval elkergeti s hiába fut majd a gyermek anyjához; az özvegy se segíthet rajta. Pedig milyen szép is volt e gyermek élete, amíg erős apa karja óvta minden lépését. Apja térdén ülve kapta minden ételnek a javát. Puhá ágyban szunnyadt, ha elfáradt. Tele volt a szíve örömmel. De most már csak gyász és siralom a sorsa; éppúgy, mint az enyém is, mert itthagytál, drága védelmezőnk, erős férjem, Hektór. Téged meg odavet a kutyáknak gonosz gyilkosod a görög hajóknál. Nem öltöztet senki ékes ruhákba, hogy eltemessen úgy, ahogy a holtat megilleti a szép temetés. Elégem van én most sok szép holmidat mind, hisz úgyse veszed már hasznukat, de ne is hordja őket utánad senki már; éjjenek el a te szomorú dícsőségekre.

Így kesergett Andromakhé könnyeit hullatva, és vele sírtak, zokogtak Trója asszonyai mindnyájan.

Bármilyen nagy volt is a fölláborodás a várban, amikor Akhilleusz Hektór holttestét a szekérhez kötözte és úgy vonszolta maga után a porban, azért mégsem mertek a trójaiak kirohanni, hogy megmentseék az ellenségtől halottjukat. Kétségbeesetten és tehetetlenül nézték, hogyan vonul el a görög sereg Akhilleuszt követve a hajók felé.

Azok meg, ahogy a táborhoz értek, szétszórtultak, ment mindenki a sátrába. Csak Akhilleusz nem engedte szétszólnani a műrmdonokat, vezette őket egyenesen a halott Patroklosz elé. Mentek mindnyájan, úgy ahogy visszajöttek a csatából fegyverekkel együtt, véresen, porosan és fáradtan, tisztelgani a halott bajtárs előtt. Legelől ment közöttük harci szekeren a nagy Akhilleusz, vonszolva maga után a földön a megölt ellenséget. Megkerülte vele háromszor a halott kerületét, aztán odahelyezte eléje a földre Hektórt. Így akarta megmutatni a holt barátának, hogy csak érte történt mindez, az ő halálát akarta megbosszulni, miatta vívta az öldöklő véres csatát és érte bánt olyan irgalmatlanul Hektórral.

Azután letették a fegyvert a műrmdonok is, kifogták párpáikat és összegyűltek mindnyájan Akhilleusz sátora elé. Akhilleusz pedig bőséges torral vendégelte meg őket, leváगतott rengeteg marhát, kecskét, juhot meg sertést és szétszórtotta húszakat bajtársai között.

Még be sem fejezték a műrmdonok a szomorú lakomát, amikor már jöttek is Agamemnón emberei, hogy meghívják Akhilleuszt a fővezér sátorába. Hektór megölelte Agamemnón akarta megvendégetni a vezérékkel és vénekkel együtt. Agamemnón király még vizet is forraltatott, mert remélte, hogy rábeszélhetik Akhilleuszt, fűrdjék meg, hadd üdítse föl egy kissé a víz a nehéz fátadalmak után. De Akhilleusz nem fogadta el a szíves gondoskodást, tovább gyötötte magát mély fájdalomában. Most, hogy megtörtént már a bosszú, Patroklosz temetésére volt még csak gondolja. Arra kérte hát Agamemnónt ezen a gyászos lako-

mán, küldje el másnap reggel az embereit fáért; hatalmas máglyát rakat majd és azon égeti el tisztességgel meghalt barátját.

Majd, amikor vége volt a lakomának, elszéledtek Agamemnón vendégei, mentek mindnyájan a sátrukba aludni. Akhilleusz pedig kiment a morajos tenger partjára ott, pihenet le éjszakára. Hamar el is aludt, mert nagyon kifáradt a hosszú véres harcban. De álma nem volt nyugodt, keserű bánattal szívében Patrokloszra gondolt most is. Azt álmodta, mintha szemrehányó szavakkal odalépett volna hozzá a barátja. Olyan volt most is, mintha élne; nem látszott meg rajta, hogy összetörték, elcsúfították a testét kegyetlen viadalban. Ugyanazt a ruhát viselte, amely a csatába indulás előtt volt rajta. Úgy látta álmában Akhilleusz: odajött hozzá Patroklosz és arra kérte: temesse már el végre a holttestét, mert temetlenül nem lel nyugtot odaát, a másvilágon, a halottak között. Majd keze után nyúlt a barátja, hogy elbűsúzzék tőle utoljára, mert ők ketten már sose szövegnek többé tervet távol a kedves társaiktól. Hiszen meghalt visszahozhatatlanul, örökre Patroklosz. De megjósolta neki álmában a barátja azt is, hogy meghal már nem sokára ő, Akhilleusz is. Ne is temettese most a csontjait külön, ha elégette testét a máglyán, hanem tegyék majd mind a kettőjüket, Akhilleuszt és Patrokloszt együtt egy közös urnába* azok a bajtársak, akik túléltek mind a kettőjüket. Hiszen ők ketten, Patroklosz és Akhilleusz, együtt éltek le egész életüket. Kis gyermekek voltak még, amikor elvite Menoitosz a fiát, Patrokloszt, Akhilleusz apjának, Péleusznak az udvarába; együtt nevelkedtek azóta, játszótársa volt előbb Patroklosz Akhilleusznak, majd később a fegyvernöke lett, hogy vele menjen mindig a csatákba. Ne válassza el őket most a halál sem, pihenjenek csontjaik egy közös urnában.

Egy beszélt Akhilleuszhoz álmában a holt barát. Ő meg szeretne volna még egyszer megölelni Patrokloszt, mert azt hitte, csakugyan visszajött hozzá újra az, akit örökre elvesztett, de

*Urna latinul: *korod* vagy *odór*; urnának hívták az ókorban azt az edényt is, amelyben az elégetett halott hantvait tartották.

kisurrant kezei közül az álmokép, Akhilleusz pedig forró könnyeket sírva ébredt a valóra.

Nem is aludt már tovább azon az éjszakán Akhilleusz. Fölverte szavával bajtársait és együtt sirtatta velük Patrokloszt. Másnap reggel aztán elhűdte Agamemnón az embereit fejeseikkel, kötelekkel meg teherhordó öszvérekkel az erdőbe, hozzanak fát Patroklosz máglyájához. Elmentek azok a sokforrású Ída völgyébe, kivágtak rengeteg hatalmas tölgyet és hozták a sok fát a görög táborba. Lerakták őket mind hatalmas rakásba a tenger partján, ott, ahol Akhilleusz kijelölte Patroklosz sírját meg a magját. Majd letelepedtek a görögök mind nagy széles körben és várták a temetést. Akhilleusz pedig parancsot adott a mirmidonoknak, fegyverkezzenek mindnyájan teljes hadi pompába, fogják be a lovakat a harci szekerekbe és álljanak szép rendbe, mintha csatába indulnának. Így vonultak most a máglyához; középen vitélek a kijelölt bajtársak Patroklosz holttestét. De már előbb a gyász jelül mindnyájan levágták hajukat és elborították vele a holtakat. Csak Akhilleusz nem vágta még le a haját, mert édasapjának, Pélensznak a fogadalmára gondolt. A hadbaindulás előtt ugyanis, amikor búcsúztatták Akhilleuszt, azt fogadta apja, Pélensz király: majd ha vége lesz a háborúnak, és vissza tér hozzá újra a fia, levágják nagyra-növesztett haját és hazájuk szent folyamának áldozzák. Erre a fogadalomra emlékezett Akhilleusz, azért nem gyászolt ő is levágot hajtjal. De most eszébe jutott, hogy úgyszem tér ő már vissza soha többé hazájába, hiszen itt fog meghalni Troja alatt nemsokára; apja, Pélensz se válthatja be a fogadalmát. Félté-állt hát egy kissé a máglyától és levágta ő is hosszú szőke haját, majd odament és a halott Patroklosz kezébe tette.

Teljes egész nap gyászolták még a görögök a máglya elé kitett Patrokloszt. Csak estefelé küldte vissza Agamemnón király a népet a táborba. Nem maradtak már ekkor kinn a tengerparton Akhilleusz mellett csak a vezérek meg a máglyarakók. Hamar fölrakták a száz láb magas, óriási máglyát. Közepére teték — fönn, a tetején — a holtat fegyvereivel együtt. Majd be-

mutatták a nagy halotti áldozatot; leöltették Akhilleusz sok marhát és hizott sertést. Odarakatta ezeket is a máglya szélére. Majd megölte Patroklosz négy szép paripáját meg két kedves kutyáját, azokat is vele akarta elégetni. Csak a Patrokloszért megölt Hektór holttestét nem tétette máglyára; úgy gondolta, hogy ez túl nagy tisztesség lenne kedves barátjára; úgy gondolta, Apollón és Afrodité vigyázzanak ezalatt tükön Hektór holttestére, hogy baja ne essék amíg kiváltja majd apja, Priamosz király. Meggyújtották már Patroklosz máglyáját, de sehogyszem akart lángra lobbanni. Áldozott ekkor Akhilleusz a szeleknek és kérte őket: segítsenek, hogy megadhassa a végítzsztességet kedves barátjának, Patroklosznak úgy, ahogy illik. Jöttek is aztán hamarosan a zúgó szelek, belefűjték a máglya tűzébe és nagy lángra lobbantották. Egész éjjel lobogott Patroklosz máglyája, Akhilleusz pedig zokogva sirtatta barátját.

Mire feljött a Hajnalcsillag, összeroskadt a nagy máglya s megszűnt lobogása. Jöttek ekkor Agamemnón emberei és sűrűn loeosolva borral, eloltották a tüzes paraszat. Majd Akhilleusz parancsára összeszedték az elhamvadt Patroklosz csontjait és díszes arany urnába helyezték. Kijelölte Akhilleusz a sírhalom helyét is, ahová eltemették az urnát; de nem engedte meg, hogy magas sírhalmot emeljenek. Hiszen hamarosan úgyszem kell majd bontani ezt a sírt, amikor Akhilleusz csontjait is belerakják Patroklosz mellé ugyanabba az urnába.

Vége volt már a temetésnek, állott Patroklosz sírhalma, amikor Akhilleusz újra összegyűjtötte a népet, hogy nagyszerű versenytátekokat rendezzenek az eltemetett hős tiszteletére. Kihordatta Akhilleusz a sok, drága versenydíjat, hogy ne hiába küzdjenek egymással a versenyzők. Előre megmondta minden verseny előtt, hány díjat tűz ki, melyiket kapja a győztes, és melyiket az, aki veszít, hogy ne maradjon jutalom nélkül senki, ha próbát tesz a versenyben. Versenyt futottak aztán a legjobb koslihajtók a harcoskérrrel, majd ökölvívás, birkózás, futás, páros viadal, diszkoszvetés és nyíllövés következtek. Az utolsó verseny legvégül a dárdavetés volt.

Bosszút állott már Akhilleusz Patrokloszért, el is temette a holtat nagy tisztességgel, de ő maga csak nem lett még nyugalmat. Fájlalta erősen a hí barát elvesztését, sehogy se tudott beletnyugodni abba, ami történt. Különösen éjszakáinként gyötörte a bánat; álmaitanul hánykolódott fekhelyén, Patrokloszra gondolt, míg a többiek édes ízű álmom ajándékának örültek. Elgondolta magában ezerszer is mindazt, amit együtt élt át Menoitiosz hős fiával. Hogyan jöttek Trója alá Agamemnón seregével — majdnem tíz éve már annak — és hogyan szálltak harcba először az ellenséggel; akkor is, mint később annyiszor, Patroklosz hajította a lovakat, ő meg állt mellette a harci szekéren, dárdával kezében. Tudta, hogy nem kell aggódnia, mert vigyáz rá a hí kocsihajtó, Patroklosz, aki az életét is szívesen odaadná érte. Hiszen azután valóban úgy is lett, csakugyan életét adta érte Patroklosz, helyette halt meg akkor, amikor fegyvereit magára öltve elűzte Hektór seregét a hajóktól. Amikor ez jutott az eszébe, megint kiesordult Akhilleusz szeméből a könny. Fölkelt a fekhelyéről, kiment a sátorából éjnek idején a tengerpartra, búsan járnai egyet. Várta a hajnalt, hogy majd ha megvirrad, talán csillapodik keserű fájdalma. Ahogy aztán megpillantotta a fölkelő nap első sugarait, ment, befogta gyors paripáit a harci szekérbe, hozzákötözte újra Hektór holttestét, hogy meghurcolja Patroklosz sírhalmá körűl. Háromszor kerülte meg a szekérral a sírhalmot, azután megint kifogta a lovakat és ment be a sátorába, hátha most elszunnyadhat egy kisse.

Így kegyetlenkedett napról napra minden reggel Hektór holttestével, hogy megüsztelje vele Patrokloszt. Pedig már az istenek is megsookallták a szörnű embertelenséget. Nemcsak a megszennyilázó Apollón óvta Hektór holttestét, hogy meg ne sértüljön, míg Akhilleusz maga után vonszolja a porban, a többiek is azon tanakodtak már: nem kellene-e megbízni az ügyes Her-mész-t, hogy lopja el titkon Hektórt Akhilleusztól és juttassa vissza a várba. De aztán Zeusz mégis úgy döntött, hogy oko-

sabb lesz, ha maga Priamosz király megy el Akhilleuszhoz kiváltani tőle a fia holttestét. Előbb azonban magához hívatta Zeusz Theusz istennőt a tenger mélyéről és megüzente vele Akhilleusznak, hogy adja ki már a megölt ellenség holttestét, ha jönnek hozzá és kéri tőle. Nem is ellenkezett Akhilleusz, amikor hallotta anyjától Zeusz akaratát; megennyhült már szívében a harag, nem maradt benne más, csak a fájdalom Patroklosz után.

Zeusz pedig elküldte Frisz-t Priamosz királyhoz, mondja meg neki az istenek szándékát. Lesuhant Frisz a magas égből Priamosz palotájához. Szörnű gyászban, siralomban találta a király egész családját. Ott ültek mindnyájan Priamosz körül és könny áztatta arcukat, jajgatva siratták még most is Hektór halálát. Frisz pedig odaállott Priamosz mellé és halk szóval biztatta: foggasson be a szekérbe, menjen el egyedül, fegyveres kísérő nélkül, egyetlenegy vén kocsisal Akhilleusz sátorába és váltsa ki tőle a holttestét. Megremült az öreg, amikor hallotta az istenek követének sutógó szavát, de az csak biztatta, ne féljen, nem lesz az úton semmi baja, nem is bánik majd vele gonoszul Akhilleusz, hiszen nem lehet az, hogy olyan elvetemült legyen egy tehetetlen öreg emberrel szemben!

Átadta Frisz Priamosznak Zeusz tüzenevét, ő meg fölkelte, ment be a hálótermébe, hogy összeválogassa a váltságdíjat fiáért, Hektórért. Behívta magához Hekabé is, elmondta neki a szándékát és megkérdezte tőle, mit gondol, vajon jól teszi-e? Hekabé megremült, amikor hallotta a vakmerő tervet. Megpróbálta lebeszélni a merész vállalkozásról, ne bízzák Akhilleusz nagylakúségében; nem is ember, kegyetlen szörnnyeteg az, aki megölte Hektórt. Nem könnyörül az még rajta, az ősz apán se, ha kezébe kerül. Maradjon csak Priamosz a várban és törődjék bele, hogy nem temetheti el drága fiát.

Így beszélt Hekabé, de nem tudta megnyugtítani Priamoszt. Egyre izgatottabban készült a király az útra. Nem törődött már azszal sem, ha csakugyan úgy lesz, ahogy Hekabé rémítgette, és valóban megöli Akhilleusz. Még így is meg akarta kísérelni, hátha

kiválthatja Hektórt. Kinyitotta gyönyörű ládáját és valógatta belőlük legdrágább holmiját, hogy illő váltságdíjat vigyen Hektórért. Kivett belőlük tizenkét szép és nagyszerű öltönyöt, ugyanannyi köpenyt meg tizenkét szőnyegét, drága palástot és inget, azután tíz talentum értékcs aranyat, két ragyogó háromlábbas edényt, négy üstöt meg egy gyönyörű serleget. Valamikor régen, még ifjúkorában a thrakoktól kapta ezt a szép serleget, nálnk járván követségben; szerette is nagyon mint becses emléket, de most könnyű szívvel odaadta váltságdíjba, csak visszakapja drága fiát, Hektórt.

Aztán hamar parancsot adott, fűgják be a szekérbe lovait és öszvéreit, hogy indulhasson minél előbb. Nagyon türelmetlen volt már, ingerülten el is kergette a ház körül ácsorgókat, meg rátámadt fiaira, nehogy gátolják úttrakelését. Már éppen indolni akart, amikor hozta Hekabé aranyos serlegben a mézifű bort és arra kérte, áldozzon előbb Zeusznak, kérjen tőle kedvező jósjélet útjára és csak azután menjen. Nagyon sietett volna már Priamosz, de ezt az egyet mégis szívesen megtette, mert igazában ő is szorongva gondolt arra, mi lesz, ha mégsem sikerül a vakmerő kísérlet. De ha már azt kívánják tőle, hogy áldozzon Zeusznak, akkor kezet is kell mosnia előtte. Sütgetve szőlőfrottahát a gazdasszonyt, hozzon vizet és töltsse a kezére. Majd amikor megmosdott, átvette Hekabétól a kelyhet és kiloccsantván a bort, könyörgött Zeuszhoz: ne legyen az úja sikertelen, fogadjja Akhilleusz könyörülő szívvel kérését, Zeusz pedig kiládjön kedvező jósjélet útjára. Csakugyan láttak is mindjárt jobb kéz felől a magasban egy hatalmas, kiterjesztett szárnyú sasnadarat repülni. Megörültek mindnyájan ennek a kedvező jósjelnek, még maga Hekabé is meglepnyebbült egy kissé. Priamosz pedig sietve folszállt a szekérre, a vén kocsilajtó megcsapta a lovakat, öszvéreket, és a kocsi hangos robajjal elhagyta a visszhangzó palotát. Ellikésérték apjukat veszélyes útjára egy darabon a fak és a vők is. Csak akkor fordultak vissza sietve, amikor leért már a kocsi a magas várból a széles trójai síkra. Itt már nem lett volna tanácsos vele tartaniok, hiszen bármelyik percben meglepheték

őket a görögök. Úgy gondolták, talán még apjuk is nagyobb biztonságban lesz akkor, ha nincs körülötthe fegyveres férf. Priamosz pedig hajtott tovább a vén kocsissal, egyedül az éjszakában, az ellenség táborra felé.

De megszánta a szerencsétlen apát a nagy Zeusz isten az égből. Mindjárt szállította is az ügyes Hermészt és leküldte hozzá a földre, legyen Priamosz segítségére:

— Fiam, Hermész, te úgysis mindig szívesen segítsz a vállalkozó kedvű emberen. Eredj hát a földre és vezessd az ősz Priamoszt a görög táborba, Akhilleusz sátorához. Óvd meg minden bajtól, juttasd el útjának céljához úgy, hogy senki se lássa, míg be nem lép Akhilleusz sátorába.

Így beszélt Zeusz, Hermész pedig vette hamar szárnyas saruit — mint a szél fuvallata, úgy repült ezekkel a tenger habjain meg a szárazföldön is —, fogta varázspálcaját, amellyel megigézi a halandó embert, mély álomba meríti vagy fölébreszti, ha úgy akarja, és lesuthat hirtelen a trójai síkra. Magára öltötte az egyik műrmidon harcos alakját, úgy közeledett Priamosz sizeréhez.

Éppen megálltak Priamosz meg a vén kocsis szekerekkel a partnál, hogy megittassák a lovakat meg öszvéreket, amikor feltűnt a közelükben Hermész isten. Az öreg kocsis vette észre előbb a közeledő idegent és már szólt is Priamosznak:

— Királyom, most szedjük össze az eszünket, mert látom, hogy jön valaki felénk. Félek, mindjárt végünk lesz. Nem tudom, tán jobb is lenne, ha elmenekülnénk. Vagy boruljunk inkább eléje és kérjük, hogy könyörüljön rajtunk?

Megrémült az öreg és maga sem tudta, mit tegyen. Csak várta — összebuzardva testében —, mi lesz most a sorsa. De Hermész barátságos szóval lépett oda hozzájuk:

— Hová indultál, jó öreg, öszvérel, paripával késő éjszaka, amikor mindenki alszik? Hát nem félsz a görögötől? Hiszen ellenséged az nekedi! Ugyan mit tehetnél, ha most észrevenne közütnk az egyik? Sok kínos lehet nálad a szekéren, és bizony még valakinek kedve támadhat, hogy elvegye tőled! Nem vagy már

fatál, és kísérod is öreg! Hogyan védekeznetek a támadók ellen? Töltem ne félj, én nem bántalak, sőt, ha tudom, még meg is védelek, hiszen éppen olyan vagy, mint az édesapám!

Megörült Priamosz a jóakarátú idegen kedves szavának, de azért még nem bízott benne egészen. Ezért óvatosan csak ennyit felelt:

— Igazad van, kedvesem, csakugyan merész vállalkozás ez az én utam. De látod, eddig megvédett valamelyik isten. Nem történt még semmi bajunk. Most is ilyen derék úttársat küldött élem, mint amilyen te vagy. Bizony, boldog lehet apád meg édesanyád, hogy ilyen fia van!

— De mondd hát, jó öreg — kérdezte tovább Hermész —, valamelyik barátodhoz viszed talán e kincset, hogy biztonságba helyezd, ha már veszélybe került a váratok? Vagy magad is itt hagyod örökre Trója erős várát, miután meghalt már legdérekbab fiad, aki védelmezett mindnyájatokat?

Elsodálkozott ezen a kérdésen Priamosz. Tehát felismerte az idegen! Tudja, hogy Hektór az ő fia! Nem is felelt a kérdésre, inkább ő maga kérdezte mindjárt:

— Mondd, kedvesem, ki vagy te,? Ki az édesapád meg anyád, hogy ilyen szépen beszélsz Hektórról?

Látta Hermész, hogy sikerült már fölébresztenie a bizalmat a szegény öregben. Ezért ügyesen tovább szötte a beszéd fonalát:

— Hát hogyan ismertem volna derék fiadat, Hektórt? Lát-tam elégszer a csatában, amikor szorongattá a görögöket. Mi akkor nem harcoltunk, csak álltunk és bámultuk őt! Mert vezérem, Akhilleusz nem engedett bennünket, műrmaidonokat a csatába. Haragudott a fővezérre, Agamemnón királyra, és vissza-parancsolt mindnyájunkat a harctól. Vele, Akhilleusszal jöttem ide én is, a fegyverhordozója vagyok. Otthon, a műrmaidonok között él az édesapám; Polüktór a neve. Gazdag ember nagyon, de éppen olyan öreg már, mint te vagy. Hat fia van rajtam kívül, én vagyok a hetedik, a legkisebb. Sorsot vetettünk, amikor hadat indított Agamemnón király, ki jöjjön el közülünk Akhilleusszal.

Így kerültem én ide. Most meg éppen a síkra indultam, hogy körülnézzek egy kicsit, mert holnap vívjuk már a váratokat, jó öreg!

— Ha te csakugyan Akhilleusz harcosa vagy, akkor azt is meg tudod tán mondani, ott van-e még a hajóknál fannak, Hektórnak a holteste? — kérdezte most Priamosz király. Hermész pedig megnyugtatta: ott van Hektór Akhilleusz sátoránál, nem is történt semmi bajja, jóllehet tízenkét napja már, hogy megölte Akhilleusz, de úgy látszik, az istenek óvják Hektórt, mert olyan épen maradt, mintha csak most halt volna meg. Az igaz, hogy Akhilleusz meghurcolja most is minden nap reggel Patroklosz sírhalmá körül, de még ez sem csúfította el a tetemet.

Föllélegzett Priamosz, hallván ezt a hírt és mindjárt meg is akarta ajándékozni a műrmidon Polüktór derék fiát azzal a szép kehellyel, amit a többi váltságdíjjal együtt hozott Akhilleusznak. Csak arra kérte, ha már ilyen jó volt hozzá eddig, vezesse el most Akhilleusz sátorához. Rá is állott erre Hermész szívesen, hiszen éppen ezért jött a magas Olümpusz csúcsáról a trójai sík-ra, csak az ajándékok nem fogadta el:

— Ne kísérts, jó öreg, hogy vezérem Akhilleusz háta mögött elfogadjam a szép ajándékok. Hiszen neki szántad azt — úgy látom — tán váltságdíjba fiadért. Nem illik, hogy megörvidtsem most a dícsó nagy Akhilleuszt, meg nem is mernék ilyen tenni. Hiszen nagyon megbüntetne, ha később megtudná! Mégis a kérsed szívesen teljesítem, elviszlek én hozzá és meg is védelek útközben.

Ezzel Hermész fölpattant a szekérre, kivette gyorsan a gyep-lőt, ostromt a vén kocsihajtó kezéből, nagy erőt lehelt az öszvérekbe, lovakba és gyorsan hajtani kezdte őket. Majd amikor odaértek a görög tábor körül futó árkokhoz és bástyához, álmat bocsátott Hermész az örök szemére és észrevétlenül behajtott közöttük a kocsival a tábor területére. De nem hagyta magára még itt sem Priamoszt, tovább vezette szekérét egészen Akhilleusz sátoráig. Csak itt ugrott le a szekérről és búcsúzótt el az öreg királytól, leleplezve magát előtte most már nyíltan:

— Kedves öreg, tudd meg, nem halandó ember vezetett ide téged. Hermész isten vagyok én. Zeusz parancsára jöttem le hozzád a földre, hogy vigyázzak utadra. De most már nem kísérlék tovább Akhilleusz elé: égi isten nem állhat ily nyíltan földi, halandó ember mellé. Menj csak be a sátorba bátran, lépj oda hozzá és kérleld apjára meg édesanyja nevére. Nem lesz a te utad hiábavaló!

Így biztatta Hermész Priamoszt és azzal már el is tűnt a szeme elől, fölrepült a hatalmas olimpuszi osúcsra. Priamosz pedig leszállt a szekérről és egyedül indult a sátor felé; a kocsihajtó fenn maradt a bakon, tartotta kezében a gyeplyét.

Többen voltak ekkor Akhilleusz sátorában, de csak két derék vitéze állt a közelében. Ő maga éppen befejezte vaasoráját, még ott is volt előtte az asztal. De senki sem látta meg a belépő Priamoszt. Akhilleusz is csak akkor vette észre, amikor már ott volt előtte, a lábához borult, mint könnyörgő* átkarolta a térdét és megcsókolta kezét, az iszonyút, amely anyyi derék fiának az életét oltotta ki már.

Döbbenet bántult Akhilleusz, amikor meglátta az előtte térdelő ősz királyt, és ugyanígy bántult egymásra tekintve mindenki a sátorban. Nem értették, hogy történhetett ilyen csoda: az ellenséges vár királya egyszerre csak ott termett közöttük, mint könnyörgő, a tábor kellős közepén és vezérük elé borult. Priamosz pedig beszélni kezdett úgy, ahogy Hermész tanácsolta, mielőtt belépett a sátorba:

— Isteni hős, Akhilleusz, gondolj édesapádra, aki éppen olyan öreg lehet, mint én. Tán őt is ugyanúgy gyötrik és sanjargatják odahaza, mint engem. Nem vagyok ott mellette, hogy megvédjed és oltalmazzad. De látod, a te édesapád mégis boldogabb, mint én vagyok, mert ő hazavárhat téged Trója alól. De nekem nincs már olyan hős fiam, mint amilyen fia te vagy az édesapádnak. Sok gyermekem elpusztult a hosszú háborúban, a legdekabbarabbat pedig, Hektórt, aki mindnyájunkat védett, te magad öl-

*Könnyörgő szokás szerint a „könnyörgő” vagy „olgalomkérő” nem volt szabad elutasítani.

ted meg legutóbb. Érté jöttem most ide hozzád. Fogadd el tőlem a váltáságydíjat és add ki a holttestét, hogy elhemezhessem. Tiszteled isteneink akarátát és édesapádra gondolva szánj meg engem, Akhilleusz! Hisz nincs nálam nyomorultabb ember a földön: ahhoz kell könnyörgőnm, aki megölte gyermekeimet.

Így könnyörgött Priamosz, Akhilleusznak pedig eszébe jutott édesapja, az ősz Péleusz, és gyengéden odébbtolva az előtte térdelő Priamosz kezét, sirva fakadt ő is. Együtt sírtak mind a kettő, Priamosz és Akhilleusz; az egyik Hektórt síratta, a másik Patrokloszt, akit Hektór ölt meg, és az édesapját, Péleuszt. Mind a kettőnek más volt a fájdalma, de mind a kettő tudta a

másikról, hogy amannak is ugyanúgy fájhat a bánata, mint neki a magáé. Fölkelt aztán Akhilleusz és kézen fogva az előtte térdelőt, fölemelte a földről, majd szelíden így kezdett beszélni hozzá:

— Jaj te szegény, milyen nagy a te fájdalomad, gyötrelmed! Hát hogy mertél ide jönni a görög táborba, éppen élelem, aki már olyan sok derék fiadat megöttem? Uj hátszél a székre, és hagyjuk a fájdalmat szunyadni szívéünkben, mert a zokogás úgy sem segít rajtunk. Lám, a boldog istenek ilyen szomorú sorost szántak a szegény halandó embereknek. Mert Zeusz házában két hordó áll: az egyik tele van rosszal, a másik meg jóval. Van ember, akinek mind a kettőből ad a villámszerető isten; az ilyenek aztán hol jó, hol meg rossz a sorsa. De van olyan is, akinek csak a rosszból juttat; az ilyennek pedig csupa keserűség az élete. Atyámnak, Peléusznak sok szépet és jót megadtak az istenek; van vagyona meg hatalma, derék népe, a műruidonok között, és istennő a felesége. De adott neki az isten rosszat is: csak egyetlen fa született, én magam; és még én is rövid életű leszek a földön; nem is vagyok otthon mellette, hogy óvjam, istápoljam vénségére, hanem messze a hazámtól, itt a trójai vár alatt szomorítalak téged és a gyermekeidet. — Te magad is, Priamosz, úgy tudom, hatalmas, gazdag király voltál. Volt sok derék fiad is. De lám, rád meg ezt a szörnyű háborút küldték az istenek. Türed el hát a sorsot és ne gyótródj fiadért, hisz úgysem támaszthatod fel. Vigyázz inkább, nehogy még más baj is érjen.

Így beszélt Akhilleusz megértő szívvél. De uralkodni akart a fájdalomán: félt az ellágyulástól és azt szerette volna, ha Priamosz is erőt vesz a bánatán. Priamosz azonban látni kívánta már Hektór holttestét és azon volt, hogy minél hamarabb visszakapja, hadd vigye már haza, föl a trójai várba. Nyugtalan volt itt, az ellenséges táborban. Jól esett látnia, hogy Akhilleusz hallgat a kérésére, de mégis bússút akart már venni tőle. Hiszen ha együtt könnyezett is vele, azért ő mégsem felejtette el, hogy Hektór gyilkosa az, aki most megkönnyörtült rajta. Ezért inkább arra kérte Akhilleuszt, ne tiltesse le a sátorában, adja ki neki

Hektór holttestét, fogadja el a váltásádját és bocsássa útjára; ő, Priamosz király hálás azért, hogy meghallgatta kérését és azt kívánja neki, Akhilleusznak: térjen majd vissza boldogan a hazájába. De Akhilleusz nem szeretted, ha ellenkezne vele; közel volt hozzá megint, hogy fölébredjen benne a harag. Sötétan pillantott a türelmetlenkedőre és emelt hangon figyelmeztette:

— Ne gyótrój már, öreg! Hisz kiadom fiadat úgyis. Tudom, hogy ezt akarják az isteneink. Nem is juthattál volna el ide a sátoramba, ha nem örök isten vezet az utadon. De mégse kavaródl föl fájdalomaddal a lelkeim, mert még téged se kíméllek, jóllehet vendég és könyörgő vagy itt a sátoramban. Nehogy megbántsalak és súlyosan vétsek Zeusz szava ellen! Utóbb még magam is megbánám!

Így beszélt a hős, fékezve háborgó lelke indulatát, Priamosz pedig megrettent és hallgatott szavára, csendesen leült az odakínált székre. Akhilleusz pedig kemény léptekkel kiment a sátorból, hogy teljesíse az öreg kérését. Vele ment két derék vitéze is. Kifogták ezek Priamosz szekereiből a lovakat, öszvéreket és bevezették a vén kocsihajtót, Priamosz kíséretét a sátorba, leültették őt is mint vendéget. Azután behordták a szekérről a sok drága váltásádját, csak egy inget, meg két szép köpenyt hagytak a szekéren, hogy abba takarják majd a holtat, úgy vihesse Priamosz kedves fiát föl a szeljártá trójai várba.

Közben Akhilleusz hívta a szolgálokat halk szóval: mossáklé és kenjéklé be olajjal Hektór holttestét, de ne őt a közelben, inkább egy kissé távolabb a sátortól. Nem akarta, hogy az ősz Priamosz meglássa Hektór holttestén, hogyan bánt kedves fiával a rémületes kezű, szörnyeteg ember, aki minden reggel szeréhez kötözve Partoklosz sírhalma körül hurcolta a porban. Hiszen ha ennek a nyomait látná a szerencsétlen apa, tán kitörne szívéből a fájó harag, megfélemlenék róla, kinek a sátorában ül most, és átkot kiáltana a kegyetlen gyilkosra. Már pedig akkor ő, Akhilleusz se tudná fékezni lelkének szörnyű indulatát, még tán meg is ölné Priamoszt és ezzel iszonyatos, embertelen bünt vonna a fejére, megsértené Zeusz legszentebb paran-

osát. Ezért mosatta meg Hektór holttestét odakim, távolabb a sátortól. Majd amikor a szolgálók készen lettek, bekenték Hektór sebeit olajjal, inget adtak reá, meg drága palástot, odalépett hozzájuk maga Akhilleusz is és gyászkeveretre tette a sokszor meggyalázott holttestet, aztán társaival együtt fölrakta Priamosz szekérére. Ebben a pillanatban eszébe jutott Akhilleusznak újra Patroklosz; nagyot sóhajtott és megszólalt magában: — Ne haragudj, Patroklosz, ha talán még a halottak birodalmában, Hádésznál is meghallod majd a hírt, hogy kiadom gyilkosod, Hektór holttestét, apjának, Priamosz királynak! Nem feledkezem meg rólad most sem! De látod, jobb ez így, hisz úgys meghalunk mindnyájain!

Teljesítette hát Akhilleusz a kérést, kiadta Hektór holttestét. De még most sem akarta útjára bocsátani Priamoszt. Volt még egy kötelessége vele szemben. Hiszen a szerencsétlen apa azzal, hogy belépett Akhilleusz sátorába és mint könyörgő odaborult a lábához, már a vendégbarátja is lett annak, aki tizenkét napal azelőtt megölte fiát, Hektórt. A házigazdának pedig nemcsak a méltányos kérést kellett teljesítenie, hanem úgy illett, hogy utána meg is vendégelje étellel-itallal a hozzáforduló idegent. Így tett most Akhilleusz is. Hamar levágott egy fehér juhot, társai megnyúzták, földarabolták, nyársakra húzták és megsütötték, majd lehúzták a nyársról és tálakra rakták az egészet. Egyikük kenyeret hordott körül gyönyörű kosárban, Priamoszon kezdve a kínálást, a húst meg maga Akhilleusz osztotta szét közöttük.

Bizony különös vendégség volt ez. Priamosz azóta, hogy Akhilleusz megölte Hektórt és szekéréhez kötözte holttestét, étlenszomján gyászolta kedves fiának a halálát. Most viszont az el-lenséges táborban, fia gyilkosának sátorában együtt költötte el a lakomát azzal, akit eddig csak véreskezű szörnyetegnek ismert. Akhilleusz pedig szívesen látta vendégül magánál annak a gyűlöletes Hektórnak az apját, aki megölte az ő drága barátját, Patrokloszt... Sokszor csodálkozva néztek egymásra mind a ketten. Priamosz bámulta az ifjút, szép és erős Akhilleuszt, akit

most éppen olyanak látott, mint amilyen fia, Hektór volt. Akhilleusz pedig csodálkozva vette észre, mennyire hasonlít Priamosz nemes, szép arca apjának, az ősz Péleusznak az arcához; még nyugodt, bölcs beszéde is egészen úgy hangzik, mint Péleusz szava!

Hamar elfáradt a lakoma után az öreg Priamosz. Napok óta étlen-szomjan keseregött. Most viszont, amikor mégiscsak elért valamit — hiszen visszakapja már a holttestet —, megkönnyebült egy kissé; jól esett megint enni meg inni egy keveset. De aztán egyszerre érezte, hogy elemyednek a tagjai, nehéz fáradtság vesz erőt rajta. Arra kérte hát Akhilleuszt, eressze már lepihenni.

Akhilleusz pedig gyorsan ágyat vettetett neki kinn a tornáccon. Ragyogó takarókkal, bíborszőnyeggel meg bolyhos gyapjúkőpennyel vetették meg a két ágyat Priamosznak és a kísértőjének. Meg is magyarázta Akhilleusz a vendégnek, miért csak odakim, a sátor előtt tettét ágyat neki és nem benn a sátorban:

— Kedves öreg, odakimn téj nyugovóra, ne itt bent! Nehogy észrevegyen valamelyik görög vezér, ha betoppn hozzám. Hiszen gyakran járnak ide sátramba vezérek. Még valamelyik elmondja majd Agamemnón királynak, hogy itt vagy, s akkor nem tudom, hogyan adom ki neked a fiad holttestét.

Tréfallkozva mondta Akhilleusz ezeket a szavakat, mert csakugyan nem szerette volna, ha híre megy annak, hogy ki járt nála. Vendégségben, el akart kerülni minden bonyodalmat; de tudta azt is, hogy nyugtalanítani fogja Priamoszt, ha meghallja, mitől tart a házigazda. — Végül pedig, amikor elbúcsúzott, megkérdezte még tőle: hány napig akarja gyászolni Priamosz Trója népével együtt fiát, Hektórt, mert arra az időre biztosítja ő, Akhilleusz a fegyverszünetet. — A búcsúzó vendégbarátok drága ajándékot adnak egymásnak, amikor elválnak. Így akarta most megajándékozni Akhilleusz is Priamosz királyt. Tudta, hogy más egyébbel úgysem szerezhet örömet annak, akinek megölte legkedvesebb fiát, és aki ellen harcolnia kell a jövőben is. De talán jól fog esni az apának, ha nyugodtan elemetheti gyermekét és

nem kell attól tartania, hogy még a szomorú végtisztességet is megzavarják az öldöklő harc borzalmai.

Priamosz csakugyan hálás szívrrel fogadta a jóakarátú ajánlatot. Szüksége is volt erre, hiszen az ostromlott várból nem lehetett egykönnyen kijutni. Már pedig nekik a temetéshez sok fa kellett; csak úgy égethették el tisztességgel a meghalt hőst. A fát pedig messziről hordták szekérral. Ezért tízenegy napos fegyverszünetet kért most Priamosz Akhilleusztól; kilene napig gyűjtik majd a fát, a tizediken elégetik Hektórt, a tízenegyedikén pedig sírhalmot emelnek neki. Hozzá is járult Akhilleusz a kérséhez és megígérte, hogy tízenegy napig nem harcolnak ellenük a görögök. Azután kézen fogta vendégét és kivette a tornáczra, fekhelyéhez.

Fáradtan dőlt le Priamosz a kocsihajtóval együtt kinn a tornáczon és már el is aludt. De nem sokáig tartott csendes álma. — Nem tudott aludni fönn az Olimpiuszon Hermész isten sem. Egyre azon tölte a fejét, hogyan juttassa vissza az ősz Priamosz királyt föl a szellős líon várába. Hamar lesuhant hát az Olimpiusz hegyéről, ment a görög táborba Akhilleusz sátrához és megállt a tornáczon Priamosz fejénél, aztán így kezdett beszélni hozzá: — Milyen nyugodtan alszol, te kedves öreg ellenségeid táborában! Nem jut eszedbe, hogy könnyen baj is érhet. Igaz, nem bántott Akhilleusz, kedves volt hozzád, kiadta fiad holttestét is a sok váltságdíjért. De mit gondolsz, nem kellene-e rokonaidnak háromszor ennyit adniok érte, ha most elfognának Agamemnón emberei?

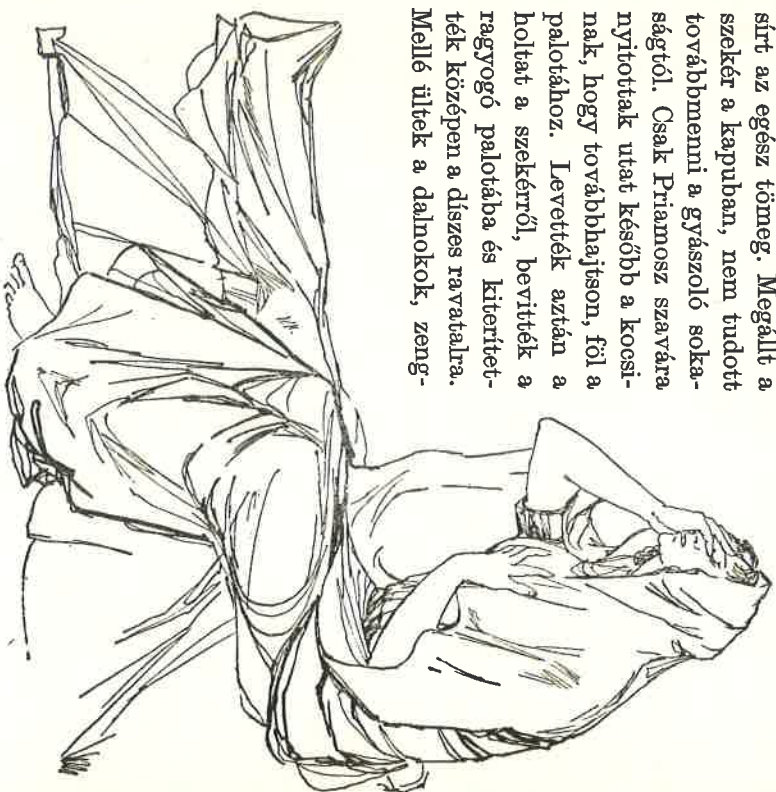
Megrettent az öreg erre a szóra, fölébredt és mindjárt keltette föl a társát is. Hermész meg befogta gyorsan a lovakat, öszvéreket, és mind a hárman felszálltak azonnal a szekérré. Sebesen hajtott az isten a táboron át, senki se vette észre őket. Mikor aztán elérték a széles trójai síkon a szép Szkamandrosz folyó forgatagos árját, átadta Hermész a gyereplőt a kocsisnak, leszállt a szekérről és otthagya őket, ment vissza az istenek közé, föl a szakadékos Olimpiusz hegyére. Ők ketten meg szomorúan hajtottak tovább, föl a vár felé, vitték szekerükön a holtat.

Közeledett már a rózsaujú hajnal, derengett az égbolt keleten, de csendes volt még a vár, aludtak mindnyájan. Csak Priamosz leánya, a szép Kasszandra ment föl ekkor Pergamon várának magas ormára. Onnan látta meg a közeledő öszvéreket. Följajdult, amikor észrevette és hangos szóval kiáltott.

— Gyertek, trójai férfiak, asszonyok, lássátok Hektórt! Itt hozza már Priamosz kiterítve, holtan a szekéren. Gyertek, nézzétek, hisz nem ilyennek látjátok akkor, amikor visszatért köztetek a győztes csatából, véres hadissákmánnyal a vállán.

Fölébredt a gyászos hívásra mind az egész Trója, és jött, özönlött a nép a kapuhoz, hogy fogadja a holtat. Legelől jött felesége, Andromakhé, meg az édesanyja, Hekabé. Haját tépve zokogott mind a kettő és velük

sírt az egész tömeg. Megállt a szekér a kapuban, nem tudott továbbmenni a gyászoló sokaságtól. Csak Priamosz szavára nyitottak utat később a kocsinak, hogy továbbhajtson, föl a palotához. Levették aztán a holtat a szekérről, bevitték a ragyogó palotába és kiterítették középen a díszes ravatálra. Mellé tiltak a dalnokok, zeng-

ték a hús gyászdalokat, és jöttek sorban a kedves rokonok siratni Hektórt. Andromakhé kezdte először: kezébe fogta a holt fejét, úgy beszélt hozzá:

— Fiatalon haltál meg, drága ferjem! Özvegyen hagyta a házadban, s íme árva lett fiad is, egyetlen gyermekünk. Nem is hiszem én, hogy férfivá serdül még, hisz hamarabb elpusztul ez a város nélküled, Hektór. Nincs már, aki védje, mióta elesél. Elhuncojja majd az ellenség az asszonynépet, engem is közöztük. Téged meg, gyermekem, vagy megölnék előbb, vagy ha magamnal viszlek is szomorú rabságba, keserű siralom lesz már a te sorsod egész életedre. Ó Hektór, milyen gyászt hoztál népedre, családdodra, de leginkább reám!

Zokogott Andromakhé, és vele sirtak az asszonyok mindnyájan. Majd utána édesanyja, Hekabé, búcsúzott Hektórtól:

— Legdrágább gyermekem, Hektór! Szerettek téged életeden nemcsak az emberek, gyermeked és asszonyok, Trója egész népe, mert erős karral védted őket a harcban, de szeretted téged a holdog istenek is fönna magas egeken. Látni, mégis visszaadták nekünk legalább a holttested, hogy itthon temessünk el tisztességgel. Olyan vagy, gyönyörű halottam, mintha nem is hurcolta volna a porban drága fejedet a kegyetlen ellenség!

Nem maradt el a siratók közül az argoszi szép Helena sem, aki Párisz rabolt el Spártából, Menelaosz királytól:

— Drága sógorom, Hektór! Siratlak én is, mert mindig jó voltál hozzám, amióta itt élek köztetek, Trójában. Rossz szavadat nem hallottam soha, inkább védtél még engem is, ha reám támadott valaki Priamosz palotájában. Magamat is siratom veled, ó, én nyomorult, mert most, hogy meghaltál, nem lesz már többé senki sem kedves hozzám a tágerű Tróján. Borzadva te-kint rám minden trójai.

Parancsot adott aztán Priamosz király a népnek, menjenek el mindnyájan az Ída hegyének erdős völgyébe és hordják a fát szekerekkel, bátran; nem kell félniük a görögtől, hisz megígérte Akhilleusz: tizenegy napig nem támad az ellenség. Őkröt megösvért fogtak ekkor a szép szekerekbe a trójai férfiak és gyor-

san gyülekeztek a város előtt. Hosszú kilenc napon át hordták a sok nagy szalfát föl a várba. Amikor pedig eljött a tizedik hajnal, hatalmas máglyát raktak az összehordott fából és könnyezve tették föl a tetejébe a derek harcos, Hektór holttestét. Odasereglettek köréje mindnyájan és meggyújtották a száraz fát. Egész nap és egész éjjel égett az a máglya lobogó lánggal, de a tizenegyedik nap reggelére összeroskadt aztán és megszárt lobogása. Összegyűlt ekkor megint az egész nép. Vörös borral bőven loosogatva, eloltották az izzó parazsat. A testvérek és rokonok meg keseregve, könnyek között szedték össze Hektór fehér csontjait a hamuból. Belerakták ékes arany ládába, letakarták gyöngye bíbor takaróval, majd kivájt sírboltba helyezték és egy nagy sziklát hengerítették a tetejébe; végül pedig sírhalmot emeltek föléje. Mikor ez is megvolt, hazamentek mindnyájan és összegyülekeztek szép rendben Priamosz király palotájában, hogy megüljék a városvédő Hektór nagy halotti torát. Egy temette el Trója népe a lovas Hektórt, akit megölt a harcban a görög Akhilleusz, barátjáért, Patrokloszért.

Akhilleusz halála

Azóta, hogy meghalt Patroklosz, egy percre sem feledkezett meg Akhilleusz arról, hogy közel van már az ő halála is. Tudta, hogy Hektór megölésével csak siettetni saját sorsának a beteljesülését. Hiszen megmondta neki édesanyja, az ezüstlábú Theisz, hogy Hektór után hamarosan meg kell halnia neki is. Nem feledkezett meg erről a jóslatról Péleusz diós fája és az alatt a tizenegy napos fegyverszünet alatt, amely Priamosz éji látogatását követve, hadi népével — a műrmidonokkal — azon fáradozott, hogy előkészítse sírját, ahová eltemetik majd őt is bajtársai, Patroklosz mellé. Míg Trója várában Hektór temetésére készült az ellenség, Akhilleusz is készült a görög táborban a saját halálára. De Priamosz látogatása mély nyomot hagyott benne mégis. Nemcsak édesapjára, az ősz Péleuszra emlékeztette a könnyörgő

vendég, más gondolatokat is ébresztett benne. Azóta, hogy vendége volt azon az estén a szerencsétlen apa, nem tudott már gyűlölettel gondolni a megölt Hektórra. Bármenyire fájdalommal emlékezett még most is a hú barátának, Patroklosznak az elvesztésére, azért mégsem tudta már gyűlölni Patroklosz gyilkosát, Hektort. A kettő, Patroklosz és Hektór alakja, kezdetű egy kissé összeolvadni emlékeiben. Egyre többször jutott eszébe a haladkló Hektór könyörgése. Maga előtt látta a halálra sebzettnek fájdalmától eltorzult arcát, és ez az arc mintha nagyon hasonlított volna Patroklosz arcához. Fülébe osegték még most is a kegyetlen szavak, amelyeket ő, Akhilleusz mondott akkor. Milyen irgalmatlanul bánt a szerencsétlennel! Átúrta sarkát késsel, szíjjal kötözte lábánál fogva harci szekerehez, úgy von-szolta maga után a porban a holttestet Patroklosz elé. Most egyszerre megdöbbent attól a szörnységűtől, amit akkor cselekedett. Akkor csak Patrokloszra gondolt és úgy érezte, nem lehet a bosszú elég nagy a kegyetlenül megölt barátért. De most föl-ébredt benne a késői megbánás. Ezt talán mégsem kellett volna tennie. Hiszen Hektór arca annyira hasonlított a megölt Patrokloszra! Milyen jó, hogy legalább az apját, Priamosz királyt vendégül láthatta sátrában. Mintha saját édesapja, Péleusz járt volna itt nála. Ha Patroklosz életben marad, bizonyára ő is ezt tartotta volna helyesnek; ki kellett adnia Hektór holttestét és meg kellett ajándékoznia Priamoszt a fegyverszünettel, haddíj temesse el békeességgel a fiát, Hektórt.

Ez járt Akhilleusz eszébe, míg a tizedik éjszakán sátra előtt fekeve figyelte az Ilión várában lobogó hatalmas máglya tüzét. Hektór teteme égett azon a máglyán, s neki eszébe jutott, hogy nemcsakára újra égni fog itt a tengerparton is egy hatalmas máglya, de annak a tüzet nem nézi már, mert ő maga lesz az, akit elégetnek rajta. Ugyanúgy szedik össze majd az ő csontjait is a gyászoló mürmidonok, mint ahogy urnába gyűjti most Priamosz népe Hektór csontjait. Aztán később eljön majd a nap, amikor porbahull Ilión vára, de azt nem fogja meglátni már. Csak a néma sírhalom és a rombadőlt vár hírdői majd a késő utódoknak

a véres csaták emléket. Pedig milyen jó lenne, ha mégsem lenne gyűlölni az ellenséget és meghalni Párisz meg Menelaosz ügyéért! Hiszen meghalt már Patroklosz és Hektór, meg annyi derek trójai és görög vitéz... Hát nem volt elég még most sem a vérengzés?

Igy töprengett Akhilleusz magában. Közben pedig a halhatlan istenek összegyűltek az olümpuszi Zeusz palotájában, hogy eldöntsék a halandó emberek sorsát. Ott voltak közöttük nemcsak Trója ellenségei, Héra és Athéné, hanem Priamosz várának két erős védelmezője: a mosolygó szemű Afrodité és a mesz-szenyilázó Apollón is. Tudták mindnyájan, hogy a háború utolsó, döntő szakasza kezdődik most. Hiszen ismerték a végzet kettős rendelését Akhilleusz haláláról és Trója pusztulásáról. De tudták azt is, hogy a kettő szorosan összefügg egymással. Nem pusztulhat el Trója mindaddig, amíg él Akhilleusz. Ezért most Héra és Athéné azt követelték, teljesítse Zeusz a végzet akaratát, haljon hősi halált a legvitézebb görög, Akhilleusz, hogy aztán elpusztuljon Trója vára is.

Zeusz azonban elővette aranyos mérlegét, lemérté rajta Akhilleusz és Trója sorsát, de úgy látta, hogy nem dől még el végleg a nagy kérdés. Csakugyan nem pusztulhat el Trója mindaddig, amíg él Akhilleusz, de megvan még a remény arra, hogy visszaforduljon a halálra készülődő Akhilleusz az élet felé, és ha ez csakugyan megtörténne, akkor mégsem kellene elpusztulnia Priamosz várának.

Megörült Afrodité és Apollón, Trója két védelmező istene, amikor ezt hallotta, mert mind a kettő remélte, hogy sikerül még visszafordítani az élet felé Akhilleuszt és ezzel megmenthetik Tróját. Meg is volt mind a kettőnek a terve arra, hogyan mentse meg Priamosz várát.

Apollón, aigehogy fölsozlott az olümpusziak gyűlése, ment Ilión várába és magára öltvén az egyik trójai vénnek, Anténór-nak az alakját, azonnal gyűlésbe hívatta a véneket mind, Priamosz palotájába. Majd amikor együtt voltak a város vezetői mindnyájan, így kezdett közöttük beszélni Anténór:

— Halljátok szavamat, Priamosz király és trójai vének mindnyájan! Eltemettük már a hős Hektórt, városunk legnagyobb védelmezőjét. Nem lehet többé reményünk arra, hogy elfizűnk várunk alól az ellenségnek. Én hát ezért azt tanácsolom, kössünk velük békét. Tudom, hogy Párisz nem adja vissza Menelaosz királynak Helenát és tőle szerzett kincseit. De talán kiengesztelhetjük Menelaoszt úgy is, ha Priamosz király hozzáadja feleségül Helena helyett saját leányát, Polükszenát. Az elvesztett kincsek helyett is kárpótolhatja Priamosz Menelaoszt a gazdag hozománnyal, amit kedves leányával ad. Párisz és Helena pedig hagyják el Trója várát mindazokkal együtt, akik önként velük mennek. Vonuljanak el közülünk békeséggel, keressenek maguknak új hazát. Ha ők nincsenek közöttünk, mi is könnyebben megegyezhetünk a göröggekkel.

Tetszett a véneknek Anténor okos javaslata. Úgy gondolták ők is, legjobb lesz — most, hogy letelt a tízenegy napos fegyverszünet —, még mielőtt elkezdődne a harc, tárgyalni és megegyezni az ellenséggel.

Bár nem szívesen tette, de Párisz is beleegyezett abba, hogy elhagyja Tróját, ha sikerül ezen az áron békét teremteni. Csak Priamosz döbbent meg arra a gondolatra, hogy leányát, Polükszenát Menelaoszhoz adja feleségül. De a békeség kedvéért még ő is vállalta az áldozatot.

Köveketek küldtek hát a görög táborba Menelaosz és Agamemnón királyhoz. Elkezdődött a két fél között az alkudozás. Menelaosz hajlandó volt egyezésre lépni, elfogadta volna Helena helyett Polükszenát; csak az elrabolt kincsek ügyében voltak még kikötései. Azt kívánta: még mielőtt megkapná Priamosztól Polükszenát a hozománnyal együtt, adják vissza neki a felét mindannak, amit Párisz elvitt a házából Helenával együtt. Agamemnón viszont azt követelte, hogy fizesse nek a trójaiak hadikárpótlást a sergének. Majdnem tíz éve már, hogy ostromolják Trója várát, nem bocsáthatja el most az embereit üres kézzel. Csak abban az esetben hajlandó megegyezni ő is Priamosz népevel, ha megjutalmazhatja a vitézeit.

Így folytak napokon keresztül a tárgyalások Trója és a görög tábor között. Közben senki sem gondolt a harcra, a fegyverszünetet meghosszabbították, hiszen úgy látszott már, sikerül Apollón isten tereve: kibékülni a két ellenség.

De nem nyugodott közben Priamosz várának másikkal védelmezője, Afrodité istennő sem. Ő meg arra törekedett, hogy a halálára készülődő Akhilleusz fordítsa vissza az élet felé, hiszen úgy hangzott a végezet szava, hogy csak Akhilleusz halála után pusztulhat el Trója.

Hallott Akhilleusz is azokról a tárgyalásokról, amelyek Menelaoszék és Priamosz udvara között folytak, de egyelőre nem sokat törődött velük. A különös csak az volt, hogy valahányszor szóba kerültek ezek az alkudozások, Akhilleusz mindig úgy érezte, mintha ő igazában nem is Menelaoszék, hanem a trójaiak oldalán állna. Valahogy azt kívánta szíve mélyén: bárcsak sikerülne Priamoszéknek minél kevesebb áldozattal kiegyezniük.

Folytak még a tárgyalások a két fél között, amikor egyszer Hekabé királyné kijött kíséretével együtt a várból, hogy áldozatot mutasson be Apollón istennek a szomszédos Thümbra városában. Eljártak ebbe a szentélybe a fegyverszünet idején nemcsak a trójaiak, hanem a görögök is. Véletlenül ott volt Akhilleusz is éppen akkor, amikor Hekabé bemutatta áldozatát. Itt látta meg először Akhilleusz Priamosz lányát, Polükszenát. Azonnal fölismerte, mert Polükszena annyira hasonlított Hektórra. Ugyan az a fájdalmas szelíd vonás volt az arcán, amit utoljára a haldokló Hektóron látott, és ez annyira emlékeztette Patrokloszra is. Összeszorult Akhilleusz szíve arra a gondolatra, hogy ez a leány, Hektór testvére lesz most a görög és trójai kibékülés ára. Őt adják majd oda Menelaosznak Helena helyett és talán megse kérdezik tőle: akar-e csakugyan Menelaosz felesége lenni. Hirtelen úgy érezte, meg kell mentse Polükszenát; most talán jóváteheti azt, hogy olyan kegyetlenül meggyalázta Hektór holttestét Patrokloszéért.

Ott hagyta gyorsan Apollón szentélyét és ment vissza a sátorába. Majd még aznap este elköltötte titkon egyik emberét Pri-

amosz királyhoz követségbe. Megüzente vele, hogy szakítsa felbe Priamosz király a tárgyalást Menelaószékkal. Majd ő, Akhilleusz békét teremt Trója és a görögök között. Csak arra kéri a királyt, kérdezze meg leányától, Polükszenától, feleségül menne-e Akhilleuszhoz? Ha igen, akkor jöjjön el Polükszena két nap múlva kíséretével együtt az Apollón szentélyhez: ott vár rá Akhilleusz egyedül és fegyvertelenül.

Nagy volt a megdöbbenes Priamosz udvarában, amikor a titkos követ átadta Akhilleusz üzenetét, de igazában csak ketten örültek neki: Priamosz, aki ismerte már Akhilleuszt, és Polükszena, aki szívesebben lett volna Akhilleuszé, mint Menelaósz felesége. A többiek nem bíztak az üzenetben. Gyűlölték Akhilleuszt, aki megölte Hektort, szívesebben tárgyaltak volna tovább Menelaószsal meg Agamemnónnal. De mégis azt üzenték vissza Akhilleusznak, hogy majd két nap múlva maga Polükszena fog választ adni a kérdésre, ott lesz a megbeszélt időben a messzenyilazó Apollón szentélyénél. Közben ütügyet találtak arra, hogy féltűgesszék a tárgyalást Menelaószékkal, nehogy Akhilleusz gyanut fogjon, ha azt látja, hogy ők még mindig tovább alku-
doznak.

Két nap múlva kiment aztán Polükszena két testvérével, Déifoboszal és Páriszal Apollón isten szentélyéhez. Fegyvertelenül mentek ők is, mint ahogy Akhilleusz ígérte üzenetében, hogy fegyvertelenül jön a találkozóra. Csak Párisz vitte magával az íját, készen minden eshetőségre. De úgy tervezték, hogy Párisz nem is beszél Akhilleuszzal, csak ketten vesznek részt a találkozón: Polükszena és Déifobosz. Párisz elrejtőzik a közelben, és ha mégis törbe esalná őket Akhilleusz, közbelép majd ő is, hogy segítsen rajtuk. De ha csakugyan sikerül megegyezniük vele, akkor elő sem lép. Polükszenának ugyan nem tetszett ez az alatomos óvatosság, ő bízott Akhilleuszban és azt szeretete volna, ha a testvérek is megbíznának benne, de semmit sem tehetett ellene, bele kellett egyeznie, hogy Párisz elrejtőzzék.

Egy idő múlva azután csakugyan megjelent a szentélynél Akhilleusz. Fegyvertelenül jött úgy, ahogy ígérte. Boldog öröm-

mel lépett oda Polükszena és testvére elé, egészen megfledkezett arról, hogy pár nappal azelőtt már a halálra készült. Hiszen most úgy látszott, megbékélhet azokkal, akik ellenségei voltak, de akiket mégis olyan közel érzett már magához. Nemsokára vége lesz a háborúnak és ő vízi magával feleségét, Polükszenát haza, apjához, az ősz Péleusz királyhoz. Nem sejtette, hogy mindjárt betelik a sorsa és halálra sebi majd Párisz nyila.

A görögök ugyanis megsejtették, hogy Akhilleusz titkon tárgyalásokat kezdett a trójaiakkal. Gyanus volt nekik, hogy felbeszakították Priamoszék az alkudozást Menelaószsal. Észre vették azt is, hogy Akhilleusz fegyvertelenül, kíséző nélkül megy Apollón szentélyéhez. Ezért Ajász és Diomédész nyomon követették néhány fegyveressel, tudni akarták, kivel találkozik Akhilleusz a szentélynél.

Párisz, aki különben is gyanakodott, egyszerre csak azt vette észre, hogy görög fegyveresek közelednek. Erre elvesztette a fejét, azt hitte, mégiscsak törbeesalta hát őket

Akhilleusz. Hirtelen lekapta válláról az íját és megelőzván Akhilleuszt, kilőtte rá a nyílveesszőt. Éppen a sarkán taláta el, testének egyetlen sebezhető pontján. Fájdalmas kiáltással rogyott a földre a megsebezett Akhilleusz, eszébe jutott a haladkló Hektör jóslata: „Jól vigyázz, bosszút áll majd értem is a messzenylazó Apollón isten, ha eltalál Párisz a nyilávvall!”

Déifobosz és Párisz rémülten menekültek Trója felé, magukkal ragadták a kétségbeesett Polüksenát is. Akhilleusz pedig, mire a görögök elérték vele a hajótábor, kiszenvedett. Ezzel végképp megpecsételődött Trója sorsa.

A VÁR ELLFOGLALÁSA

A Palladion

Akhilleusz halála után a görög tábor jósa, Kalkhász összegyűjtötte a vezéreket és elmondta nekik, hogy most már csak ugyan beteljesedik nem sokára Trója sorsa. Bizonyos, hogy elfoglalják a várat, csak arra ügyeljenek, hogy van még két feltétele az ostrom sikerének. Az egyik az, hogy el kell a harokban esnie Helena elrablójának, Párisznak. De arra ne számíson senki, hogy párviadalban öli meg Páriszt, mert Afrodité istennő ezt nem engedi. Még ha le is győzné valamelyikük Páriszt, Afrodité az utolsó pillanatban éppen úgy megmentené, mint ahogy megmentette már egyszer Menelaosz kezéből is. Páriszt csak nyílveesszővel ölheti meg valaki a távolból.

Párisz halála tehát az ostrom sikerének egyik feltétele. A másik meg az, hogy nem foglalhatják el mindaddig Tróját, amíg ott áll a fellegrvárban Athéné istennő égből hullott szobra, a Palladion. Íosz király kapta még egykor régen ezt a szobrot, akkor, amikor először várat épített ezen a helyen. A dolog úgy történt, hogy Íosz kapott egy jóslatot az istenekől: alapítson várat azon a helyen, ahol legelőször lefekszik a tehene, és nevezze el azt a saját nevével Íomnak. Íosz tehene aztán éppen azon a dombon dőlt pihenőre, ahol később fölépült Trója vára. Íosz

azonban mégsem mert mindjárt várat építeni ott, ahol a tehén lehevert. Előbb azt kérte még az istenektől: hozzák valamiképpen a tudomására, hogy csakugyan ezen a dombon kell-e fölépítenie a várat, vagy valahol másutt. Ezen törve a fejét elaludt Íosz és álmot látott. Azt álmodta, hogy maga Athéné istennő lépett oda hozzá és átadta neki égből hozott szobrát, a Palladiont. Aztán arra biztatta, építse csak fel a várat, majd ha fölbredt, és helyezze el benne azt a szobrot, amelyet letakarva talál maga mellett a földön. Ez a szobor, a Palladion, lesz az építő várnak legbiztosabb őre. De jól vigyázzon, mert ezt a szobrot soha senkinek sem szabad látnia, még neki Íosznak sem. Aki ezt a szobrot meglátja, az rögtön megvakul. Azért is van a szobor letakarva gondosan. — Ez a Palladion védi még most is Tróját — folytatta Kalkhász. Ezt kellene valamiképpen elrabolni a trójaiaktól, de nagyon ügyesen, hogy meg ne sértsék vele az istennőt.

Alig mondta el Kalkhász, hogy mi a két feltétele az ostrom sikerének, amikor máris eszébe jutott Odüsszeusznak egyik bajtársuk: Filoktétész. Ez a Filoktétész volt a görög sereg legjobb íjásza. Senki sem tudott olyan biztosan célbalőni a nyilával, mint ő, mert magától Héraklésztől, a legnagyobb hóstól kapta az íját. Tudta Odüsszeusz, amikor hallotta Kalkhász szavait, hogy Filoktétész tudná legbiztosabban lelőni nyilával Páriszt. Csakhogy Filoktétész nem volt ott a görög táborban. Még akkor történt, amikor a görög sereg Trója felé hajózott, hogy útközben az egyik szigeten, amikor éppen áldoztak az isteneknek, egy kígyó megmarta Filoktétészt. Nagyon fájhatott neki a kígyómárás, mert olyan irtózatos jajgatásba kezdett, hogy a görög seregnek ettől kezdve nem volt nyugta tőle. Nem is vitték azután magunkkal tovább, hanem ott hagyták Lémnosz szigetén a szerencsétlent, boldoguljon magában, ahogy tud. Úgy látszik azonban, Filoktétész nélkül mégsem lehet elfoglalni Tróját.

Mindjárt el is határozták, hogy elküldik Lémnosz szigetére Odüsszeuszt és Diomédészt: hozzák el magukkal Filoktétészt, vagy ha őt magát nem tudják, legalább az íját kerítsék meg

tőle, hogy végezhesse nek Páriszal. Odüsszeusz és Diomédész föl is keresték aztán az elhagyott bajtársat, aki még mindig fájlalta a sebet. Elvitték magukkal a trójai síkra és mindenekelőtt Makháon orvost bízták meg azzal, hogy gyógyítsa meg a kígyómarta sebet. Makháónnak pedig ezúttal nagyobb szerencséje volt, mint tíz évvel azelőtt. Alig egy pár nap alatt sikerült meggyógyítania Filoktészt. Filoktész pedig, amikor legközelebb összecsapásra került a sor, Páriszt kereste mindenütt a trójaiak között. Nem is lőtte ki mindaddig a nyílát, amíg föl nem fedezte az ellenség sűrű sorai között Priamosz fiát, Páriszt. Nem akart ő senki más, csak éppen Páriszt eltalálni a nyílával. Valóban úgy is lett. Amikor végre megtalálta, kilőtte rá nyílát. Süvöltve röpillt a halálthozó vessző és eltalálta Párisz vállát. Hiába téptek ki Párisz a gyilkos vesszőt sebéből, Héralész fegyvere megtette a magáét, a mérég gyorsan átjárta ereit. Nem is a várba, az Ida hegy fenyvesei felé futott a sebesült, de nem sokáig bírták reszkető lábai. Lerogyott azon a gyönyörű tisztaón, ahol egykor a nyáját legeltette és ahol a három istennő kérte tőle, hogy döntse el a szépségversenyüket. Itt halt meg Párisz Filoktész nyílától, és ezzel már teljesült is az ostrom sikerének egyik feltétele.

A másik feltétel — Kalkhász jóslata szerint — a Palladion elrablása volt. Erre Odüsszeusz vállalkozott Diomédész segítségével. Elhatározták, hogy Odüsszeusz koldusnak álcázva magát behatol a trójai várba és ellopja a fellegetvább az istennő szobrát. Majd pedig éjszaka a bástyafal egy előre kijelölt helyéhez lopózkodik Diomédész, hogy átvegye a zsákmányt Odüsszeusztól. Kötélen fogja leereszteni Odüsszeusz a zsákba takart szobrot. Vegye át tőle szótlanul Diomédész és vigye tovább a görög táborba. Odüsszeusz majd csak másnap jön ki a várból a kapun, úgy, ahogy bement. Sikerült is a vakmerő terve. Jó messze került a koldusnak álcázott Odüsszeusz a görög tábortól, más oldalról közeledett a trójai vár egyik kapujához. Idegen kereskedők között jutott be a várba. A kapuőrök közül meg is kérdezte az egyik, hogy honnan jött és kít keres? De ő nem jött zavarba, azt felelte: Frigiából hozott üzenetet az egyik trójai

vénnek a fiától; odakért az keserű rabságba és most kéri a rokonait, küldjenek érte drága váltásádját, hadd jusson vissza újra az övéihez.

Az örök erre megnyugodtak s hagyták, hogy bemenjen a várba. Ő meg jól körülnézett odabent, meglátogatta még az elrabolt Helenát is. Hamarosan kiderítette, hol rejtgetik a trójaiak a Palladiont, majd pedig másnap este belopózva a szentélybe, ellopta. Úgyesen, otthonosan mozgott már Trója utcáin sötétben is. Kiment a bástyafalhoz és leeresztette kötélen a zsákmányt ott, ahol Diomédésszel megbeszélte. Diomédész pedig szótlanul fölvette és vitte tovább a görög táborba. Másnap reggel meg Odüsszeusz elhagyta a várat üres kézzel ugyanúgy, ahogy bejött volt a kapun. Három nap alatt kihozták Trójából a féltve őrzött Palladiont, és ezzel teljesült az ostrom sikerének másik feltétele is.

De hiába peeséledőtt meg újra Trója sorsa, Priamosz vára csak nem esett el még egykönnyen.

A faló

Vége felé járt a trójai háború tizedik esztendeje. Sok derék harcos elpusztult a hosszú ostrom alatt mind a görög, mind pedig a trójai seregből. Meghalt nemcsak a város hős védelmezője, Helktór, hanem betöltötte már a sorsát a legvirtezesebb görög, Akhilleusz is. Sőt életével bűnhődött a háború előidézője, Priamosz király fia, Párisz is; halálra sebezte őt is Filoktész nyílveesszője. De a várat magát csak nem foglalták el még a görögök. Úgy látszott, hogy még a Palladion elrablása sem tudja meggyöngyíteni Priamosz várának az erejét. Fáradt és kimerült volt az egész görög sereg. Agamemnón király maga se nagyon bízott már abban, hogy érdemes még tovább folytatni az ostromot. Egyre gyakrabban és többben emlegették a táborban, hogy haza kellene menni már; hiszen úgylis hamarosan letelik a tizedik esztendő, amiről olyan bizakodva beszélt még egy évvel ezelőtt Odüsszeusz is,

de lám, csak nem esik el Trója; úgy látszik nem voltak igazak a jóslatok. Félrevezették és megcsalták az istenek Agamemnon is, meg az egész görögöset. Ne váriának tovább hiába, menjenek haza.

Így gondolkozott szinte az egész görög tábor. Csak Odüsszeusz nem tudott sehogyse beletörödni abba, hogy szégyenszemre félbehagyják az ostromot és tíz év után eltávozzanak a trójai síktról anélkül, hogy elfoglalták volna Priamosz várát. Mindent elkövetett Odüsszeusz, hogy elejét vegye a bajtársak csüggedésének, de lassanként be kellett látnia, hogy ezzel nem sokra megy. Legutóbb például a Palladion elrablása egyszerre fölszította a görögök harci kedvét. Mindenki azt várta akkor, hogy egy pár napon belül elfoglalják a várat, de mikor aztán mégsem úgy lett, megint úrrá lett az egész seregen a csüggedés. Látta Odüsszeusz, hogy ilyen sikerekkel nem érhet célt. Ha nem tudja megtenni azt, hogy rövid időn belül csakugyan vége legyen az ostromnak, akkor ő sem segíthet. De ugyan mit tehetne? Hogyan győzze le most egy pár nap alatt Tróját, ha tízévi ostrommal úgyszólván semmire se mentek? Egyáltalán be lehet-e venni erővel azokat a falakat, amelyeket még Akhilleusz se tudott meghódítani?

Így töprengett magában Odüsszeusz; egy idő múlva pedig Pallász Athéné, a bölcsesség istenasszonya azt a gondolatot sugalmazta neki, hogy háttha nem is erővel kell meghódítani Tróját, úgy ahogy eddig akarták! Mi lenne, ha behatolnának valamilyen módon a várba és belülről foglalják el? Hiszen járt már Odüsszeusz ott benn, például akkor is, amikor ő meg Diomedész elrabolták a Palladiont. Akkor természetesen csak egyedül volt, azért nem is tudott a Palladion elrablásán kívül egyebet elérni. De mi lenne, ha nem egyedül, hanem kilenc-tíz társával együtt hatolna be a várba? — Tíz ügyes harcos már nagyon sok mindent elérhet. Alkalmos pillanatban, esetleg éjszaka, végezhet a kapu őreivel, kinyithatja a kapukat és beeresztheti akár az egész görög sereget. Akkor meg aztán igazán nem lenne már nehéz elfoglalni Tróját, ha egyszer a bástyafalak mögé kerültek.

Nagyon megtetszett ez a gondolat Odüsszeusznak, csak azt nem tudta még: hogyan jusson be a várba észrevétlenül kilenc-tíz ember? Mert ha arról lenne csak szó, hogy ő maga, Odüsszeusz újra behatoljon egyedül és észrevétlenül a várba, attól nem ijedne meg! Megint csak módját ejtené valahogy és egy-kettőre benn lenne. De egyedül nem sokat végezhet. Be kell vinnie magával még legalább kilenc másikat. De hogy lehet kilenc embert észrevétlenül bevinni egy ostromlott várba? Zsákba nem rakhatók őket, hogy a vállán vigye! Még egyet is nehéz lenne így becsempészni, nemhogy kilencet! — Hát egyáltalán: van olyan erős ember, aki kilenc másikat föl tudna kapni a vállára és úgy vinnie be a várba? Nem, ez nem valószínű! Kilenc embert még a legerősebb ló is alig visz el egyszerre. Pedig mégiscsak egy olyan nagy ló kellene most Odüsszeusznak, amelyik bevinnie a trójai várba egyszerre kilenc embert, még hozzá úgy, hogy senki ne is láthassa azokat, akiket magával visz. Egy mesebeli táltos például — gondolta most Odüsszeusz — akár le is nyelhetné azt a kilenc embert; utána szépen bemenne a várba, majd pedig egy alkalmos pillanatban tüszentene egyet a táltos, és egymás után hullanának ki belőle a lenyelt hősök!

Jót nevetett előbb ezen a tréfiás gondolatán, de aztán egyszerre csak elkomolyodott. Hát miért ne lehetne *csinálni* egy ilyen mesebeli táltos lovat? — kérdezte most magától. Hirtelen átvillant az agyán: vajon nem éppen bölcs pártfogója, Athéné istennő sugalmazta-e ezt a gondolatát a nagy lóról? Aztán hamarosan megszületett a fejében egy nagyon ravasz és merész terv. Úgy van, tudta már, ezt kell megvalósítania! De ahhoz, hogy ezt a különös tervét végrehajtsa és minden apró részletében kidolgozza, szükségé volt még egy nagyon ügyes, elszánt és hallgatag emberre. De ki lehetne ez? — Egy darabig törte a fejt Odüsszeusz és válogatott magában, gondolt hol az egyik, hol a másik bajtársára. Végre aztán úgy döntött, hogy az a nagyon ügyes és ravasz ember, akinek a segítségével megvalósítja tervét — azazhogy előbb még csak a tervnek az egyik felét —, a derék ácsmester, Epejosz lesz.

Mindjárt föl is kereste Odüsszeusz Epejoszt és elmondta neki a tervét. Előbb csak arról beszélt, hogy kilenc embert akar észrevéltlenül bejuttatni a trójai várba. Tudna-e Epejosz egy olyan hatalmas lovat építeni fából, amelynek belsőjében elferne kilenc ember?

Gondolkozott egy kicsit Epejosz, aztán azt felelte: ha lenne elég fa, akkor ő meg tudná csinálni azt a lovat. A kérdés csak az, hogyan jut be majd a ló a várba? Kik fogják bevonszolni? Mert magától ugyan el nem indul, ha fából készültik. — De Odüsszeusz erre azt válaszolta, hogy ezzel ne törődjék Epejosz. A fontos csak az, hogy elferjen a ló belsőjében kilenc ember; erős és szilárd legyen az egész alkotmány, szét ne essen akkor se, ha nagy erővel, kötelekkel rángatják, vonszolják a hosszú úton föl a várba; nehogy kiessenek belőle az emberek, és ne lehessen észrevenni rajta kívülről azt se, hogy van az oldalán egy kinyitható ajtaja; ezt csak annak szabad tudnia, aki a lovat építette.

Epejosz erre azt mondta, hogy gondos, ügyes munkával lehet érni mindezt. De hát úgy gondolja talán Odüsszeusz, hogy a ló négy lába alatt kerekék is legyenek? — kérdezte az ács-mester. — Nem, nem — felelte erre Láertész leleményes fia. Igaz ugyan, hogy könnyebben vonszolható lenne a ló, ha kerekéi lennének a lábak alatt, de mégse így építse Epejosz. Nem szabad észrevenniök azoknak, akik majd bevonszolják a lovat a várba, hogy maguk az építők is számtolták a nagy faló elvontatására.

Mikor aztán nagyjából megegyezett Odüsszeusz Epejossal, arra kérte az ács mestert, tartsa gondosan titokban ezt a be-szélgetésüket. Ne mondja el a tervet senkinek, még a legjobb barátjának se. Szívesen megfigyerte ezt Epejosz, Odüsszeusz meg-elment most a fővezérhez, Agamemnón királyhoz. Elmondta ne-ki is a tervét, nagyjából a következőképpen: Epejosz épít egy hatalmas falovat, amelyben elrejtének kilenc elszánt görög har-cost. Azután a görög sereg hajóra száll és elhagyja a trójai par-tot; de nem mennek még haza, csak a közeli Tenedosz szigetén rejtőznek el. A hatalmas faló közelében hátrahagynak egy tize-

dik embert. Ennek a tizediknek az lesz a feladata, hogy ügyesen rávegye a trójaiakat: vigyék be a falovat a várukba. Ha aztán benn van már a ló a várban, éjszaka fákllyafénnel jelt adnak Tenedosz szigetéről a tizedik bajtársnak; a fákllyafény azt jelenti majd, hogy indul már a görög sereg Tenedoszról vissza Trója felé. Ekkor kell a tizedik bajtársnak kinyitnia a titkos ajtót, hogy kieressze a ló belsőjéből a másik kilencet. Mire pedig vissza-tér Tenedoszról a görög sereg, kinyitja a becsempészett tíz ember Trója kapuit és beengedi mindnyájukat a várba. Így lehet el-foglalni legkönyebben Tróját.

Nagyon tetszett ez a terv Agamemnón királynak. Tudta, hogy a leleményes Odüsszeusz nemcsak kitalálja a furfangos öt-letet, hanem meg is valósítja, akármilyen merész a gondolat. Bizott is Odüsszeusz nagyszerű tervében, csak azt nem tudta elképzelni: hogyan beszéli majd rá az a tizedik ember a trójaiá-kat arra, hogy bevigyék a lovat a várukba? Ki vállalkozik egy-általán ilyen nehéz feladatra? Talán csak nem éppen Odüsszeusz akarná magára venni a feladatnak ezt a legnehezebb részét? — De Odüsszeusz megnyugtatta Agamemnont, ne törődjék most még ezzel, majd ő, Odüsszeusz gondoskodik róla, hogy itt se legyen fennakadás. Csakugyan, legszívesebben ő maga beszélné rá a trójaiakat arra, hogy bevigyék a falovat várukba. De ez-úttal mégis inkább másra bízta majd a feladatot. Inkább csak betanítja azt a bajtársat, akit kiválasztanak erre a szerepre. De nem ez most a leg sürgősebb teendő. Előbb azt javasolja még Odüsszeusz, mielőtt hozzákezdené Epejosz a faló építéséhez, mondják el tervüket a jósnak, Kalkhásznak, és kérjenek tőle jóslatot. Csak akkor fogjanak majd hozzá, ha kedvező jóslatot kaptak az istenektől.

Úgy is lett. Mindjárt hívták a jóst, Kalkhászt, és Odüsszeusz elmondta neki is a tervét. A jós pedig megígérte, hogy megkér-dezi az isteneket és másnap reggel közli majd velük a választ. — Másnap reggel aztán Kalkhász azt felelte, hogy Athéné is-tennő helyesli Odüsszeusz tervét. Tegyenek mindent úgy, ahogy Odüsszeusz kigondolta, mert ezen az úton csakugyan bevehetik

Tróját. De az egész terről csak tizenkét embernek szabad tudnia.

Nagyon megörült Odüsszeusz, amikor hallotta Kalkhász válaszát. Tetszett neki az is, hogy Athéné parancsa szerint csak tizenkét embert szabad beavatnia terrébe. Természetesen tudnia kell a terről a fővezérnek, Agamemnón királynak, hiszen ő vezeti majd a sereget Tenedosz szigetére és onnan vissza Trójába. Utána beavatták már Kalkhászt, mert tőle kértek jóslatot, meg tud a terről Odüsszeuszon kívűl Epejosz is, vagyis eddig összesen négyen. Tehát még nyolc újat kell kiválasztani a bajtársak közül, akit be lehet avatni; így lesz meg a tizenkettő. A tizenkettő közül pedig kilenc fegyveres harcos kerül a faló belsőjébe, a tizedik beviszi oselével a lovat a várba, a tizenegyedik Agamemnón király, aki hozza a sereget, az utolsó, a tizenkettedik pedig Kalkhász, a jó; ő nem vesz részt közvetlenül a terré megvalósításában, de szükségük lehet még rá is, hátha jóslatot kell kérniük közben az istenektől.

Ezzel Odüsszeusz és Agamemnón hozzá is fogtak nagy terrékhöz. A fővezér mindenkéltűt úgy rendelkezett, hogy a seregnek most már csak kisebbik része folytassa az ostromot. Egészen nem lehetett abbagyni a harcot, mert ez föltűnik nemcsak a várbelieknek, hanem a görög seregnek is. Márpedig nekik egyelőre kerülnök kell a feltűnést. Ezért hát folytatták az ostromot, de mégis a sereg nagyobb részét az erdőkébe rendelték; vágjanak ki sok hatalmas szálfát és hordják őket a táborba. Azt híresztelték, hogy nagy építkezésbe kezd Agamemnón király, ahhoz kell a sok fa. Epejosz meg ügyes ácsokkal hozzákzedt az óriási faló építéséhez. A kíváncsiaknak azt mondták, hogy Pallász Athéné istennő tisztelgetésére építik ezt a lovat; hiszen nem sokára befejezik az ostromot és hazamennek mindnyáján, de hadd maradjon legalább valami emléke annak, hogy itt voltak tíz évig. Ezért kell felépíteniök a lovat. A kíváncsiak nem nagyon értették ugyan ezeket a válaszokat, de aztán csak beletróódték a faló építésébe magyarázat nélkül is. Az, hogy a ló belül üres lesz, senkinek se tűnt föl. Került a ló oldalára még

egy fölírás is; a mester ugyanis rápingálta: „Athéné istennőnek szentelik ezt a lovat a hazatérő görögök”.

Közben Odüsszeusz kitanította egyik ravasz és ügyes barátját, Szinónt arra, hogyan kell majd becsempésznie a lovat a várba. Végre kész lett aztán az egyik este Epejosz hatalmas falova. Másnap kora hajnalban pedig, napfölkeltte előtt, amikor még az egész tábor aludt, odalopózott Odüsszeusz nyolc elszánt görög harccsal, fegyveresen a falóhoz, közöttük volt a ló építője, Epejosz is. A kilenc ember létrát támasztott a hatalmas bálványhoz és kinyitván az ajtaját, egyenként bemászott a belsőjébe; vitték magukkal kötelet is — hogy majd később, ha sor kerül rá, azon ereszkednek le a földre. Utoljára pedig a tizedik, Szinón kívülről rájuk zárta az ajtót és elvite a létrát. Az egész görög táborban Szinónon kívűl csak két ember tudta még, hogy a faló belsőjében fegyveres harcosok rejtőzködnek; ez a két ember Agamemnón volt, a fővezér, meg Kalkhász, a jó. Szinón azonban, alighogy bezárta a másik kilence az ajtót már el is tűnt a táborból; senki se tudta, hová ment, de nem is tróódték vele.

Agamemnón pedig, amikor fölkelte a nap, összehívatta az egész sereget és parancsot adott az indulásra. Mindenki szedje össze azonnal mindenét, mert indulnak. Senkinek és semminek nem szabad a táborból a régi helyén maradnia, mindent visznek magukkal, csak a falovat hagyják ott, ahol fölépült. Nagyon csodálkoztak ezen a parancson az emberek, különösen akkor, amikor kiderült, hogy nem haza mennek még, hanem valahova más-hova. De nem használt a osodálkozás, teljesíteniök kellett Agamemnón parancsát. — Egy pár óra múlva aztán csakugyan eltűnt a tábor. Mindnyáján hajóra szálltak és vitték magukkal mindenüket. Majd elindult a hajóhad a közeli Tenedosz szigete felé, de nem kötött ki ennek a szigetnek Trója felől is jól látható partján, hanem megkerülvén az egészet, a túsó parton állott meg. Ide már nem követhette őket kíváncsi szem a trójai parttól. De különben sem volt akkor ember a trójai parton. Csak az árva faló állt ott magában.

Kora reggel, alighogy megjelent a rózsaujjú hajnal, föl-kelt a trójai vár vén őrszeme. Tíz éve már, hogy mindig ő ébredt elsőnek fön a széljárta Ilion várában. Azt beszélték róla, hogy igazában nem is alszik az öreg soha. Este, amikor lement a nap, és árnnyékosak lettek az utcák, ő volt mindig az utolsó, aki otthagya őrhelyét fenn, a legmagasabb ormon. Megvárta, míg ki-gyulladnak lenn a síkon a görögök első tábornúzei, és elesende-dik benn a városban minden. Csak akkor jött le ő is az orom-ról, hogy nyugovóra dőljön. Régen a falak közt volt már ilyenkor a síkról visszatért sereg, és az örök készülődtek az éjszakai pihe-nésre. A vén őrszem is otthagya ilyenkor megfigyelő helyét, hiszen a görög tábornúzeken kívül úgyse sokat láthatott volna már.

Reggel aztán megint ő volt az első, aki felment újra az oromra, hogy figyelje az ostromló ellenség mozgását. Ő vette észre mindig elsőnek, ha támadásra készült a görög. De sokszor elő-fordult az is, hogy az ő tanácsára nyíltak meg a vár kapui és indult támadásra Priamosz népe, ha úgy látta fontról, hogy va-lami zavar, nyugtalanlás érzékelhető a görög táborban.

De most valami olyasmit látott a vén őrszem, amint föllépett a figyelőoromra, hogy ijedten dörzsölte meg a szemét. Hogyan, hát lehetséges ez? Tíz éve nem látott már ilyet erről a helyről! Úres az egész trójai sík, és kihalt a görög tábor. Eltűntek meg-szokott helyükről a hajók és a sátrak mind, sehol egy teremtetett lélek! Igaz, ott áll a tábor közepén az a hatalmas faalkotmány, amelyet az utóbbi időkben emeltek, de ezenkívül aztán sehol semmi nyoma az ellenségnek. Vajon hová lettek mindnyájan? Tán megunták az ostromot és hazamentek? De ugyan mi lehet az elhagyott tábor közepén az a különös faalkotmány? Messzi-ről egészen úgy hat, mintha egy hatalmas ló volna.

Ezen törté a fejét az őrszem és még egy darabig kémelelődtött, nem lát-e valami rejtett mozgást vagy egyéb gyanús jelet. De aztán később mégiscsak részánta magát, hogy lejön az őrhelyé-ről és jelenti az esetet Priamosz királynak.

Nagy megdöbbenéssel hallották a hírt kezdetben Priamoszék. Annnyira váratlanul érte őket a gondolat, hogy a görögök abba-hagyták az ostromot és elmentek, hogy az első percben el sem akarták himni. Hamar megfigyelőket küldtek az őrszemenel együtt föl az oromra: nézzék meg jobban, csakugyan igaz-e, amit az öreg állt. Majd amikor ezek is megerősítették a hihetet-lennek látszó hírt, még mindig nem merték elmondani senkinek a nagy eseményt. Továbbra is gondosan zárva tartották még egy fél napig a kapukat és csak fegyveres felderítőket küldtek ki a síkra: kutassák át az egész vidéket, nem rejtőztek-e el a görögök valahol a közelben. Csak amikor a délutáni órákban ezek is visszajöttek és megerősítették mindazt, amit már reggel az ör-is jelentett, akkor merték kihirdetni a nép előtt, mi történt.

Egy pillanat alatt tele lett a város az örömhírrrel: vége a hosz-szú, gyászos ostromnak, elment az ellenség, főszaabadult Trója. Szélesre tárták a kapukat és özönlött ki az egész nép a síkra.

Elarasztozták az ellenség kiürült táborhelyét, azt se tudták, merre forduljanak örömlükben. Tíz éve nem látták ilyen szép-nek a kihalt, széles trójai síkot. — Jólesik a hosszú ostrom után nyugodtan, békésen sétálgatni azokon a helyeken, ahol tíz éven át szinte napról napra véres csaták dúltak. Sokan mutogatták egymásnak, hol volt Akhilleusz, Agamemnón meg Odüsszeusz sátora, merre tanyáztak a műmídonok meg Menelaosz népe, és hol vívták a leghevesebb harcoikat. Most egyszerre megint min-den olyan volt, mint réges-régen az ostrom előtt.

Csak az elhagyott tábor közepén állott rejtélyesen és érthe-tetlenül a nagy faló. Körülözönlötték azt is, kibetűzték a felírását: „Athéné istennőnek szentelik a hazatérő görögök” —, de nem sokat értettek belőle. Vajon miért építette ezt a bálványt az ellenség és miért hagyta itt? — kérdegették egymástól, de senki sem tudott felelni a kérdésre.

Már az első percben akadtak olyanok is, akik azt tanácsol-ták: legjobb lenne felvonszolni a nagy falovat a félegvár tete-jére, hadd álljon ott, mint a hosszú, tízéves ostrom emléke; megmaradhat rajta még a fölfűás is, hiszen csakugyan a haza-

térő görögök szentelték Athéné istennőnek; legfeljebb azt kel- lenne még csak ráírni, hogy ez a faló lett a hosszú görög háború egyetlen eredménye —, tíz év után mégsem tudta az ellenség elfoglalni Priamosz erős várát.

Így beszéltek egyesek, de akadtak olyanok is, akik nyugta- lanul, bizalmatlanul nézegették az eltűnt ostromlók egyetlen em- lékét. Ezek, bár maguknak se vallozták be, féltek egy kicsit az érthetetlen falótól. Bosszantotta őket, hogy itt áll a sílkon ez a kitűnős alkotmány. Mennyivel jobb lenne, ha még ez se emlé- keztetné őket az elmúlt tíz esztendő szörnyű szenvedéseire. Ezek legjobban szeretnék volna felgyújtani vagy a tengerbe lökni a nagy falóvat.

Éppen ezen tanakodott Priamosz király és környezete, ami- kor odaérkezett hozzájuk a várból a messzenyilazó Apollón isten pajta, Láokoön. Elszörmývedre hallotta Láokoön a tervet, hogy egyesek be akarják vonszolni a lovát a várba. Érezte, hogy ezt mindenképpen meg kell akadályoznia, mert ez végrzetes lenne. Nem tudta ugyan ő sem, hogy mit rejt magában a ló belseje, és nem sejtette, hogy miből áll a cselvetés, de forrt benne a gyanú, hogy ennek nem lehet jó vége. Nem lehet az, hogy így abbama- radjon a hosszú ostrom meg az egész háború! Nem távozhatott el még az ellenség! Itt kell lennie valahol a közelben! Igaz, a faló fogadalmi ajándék, ezt mondja a felirat is. De hát elképzélhető az, hogy a görögök fogadalmi ajándéka ne okozzon kárt nekik, Trójának? Ne legyenek már olyan hiszékenyek!

— Szerencsétlenek, hát megőrültek? Vagy azt hiszitek tán, hogy vége már a szenvedéseiteknek? Hát elképzélhető az, hogy a görögök ajándékában ne legyen valami álnokság? Ilyennek is- meritek ti Odüsszeuszot? Én azt mondom: vagy fegyveres ellen- ség rejtőzködik a ló belsejében, vagy valami más gonoszság lap- pang mögöttel! Ne higgyetek a lónak, barátaim! Félek a görögök- től még akkor is, ha ajándékot adnak!

Így beszélt Láokoön és megosóváltva hatalmas dárdáját, tel- jes erővel belevágta a ló oldalába. Nagyot dördült és remegve állott meg az érhegyű dárda a kemény deszkában; egy hajszá-

lon mlótt, hogy át nem ütötte az egészet. Összeresztent tőle egy pillanatra az egész faalkotmány.

Bizony most szorongva gondolt mind a kilenc görög a ló bel- sejében arra, hogy milyen kockázatos feladatra vállalkozott. Nem értettek ugyan minden szót abból, amit a trójaiak oda- kinn beszéltek, de jól hallották Láokoön hangos, igaztolt szá- vait. Megütötte fülüket az is, hogy már arról beszélnek odakint: hátha fegyveresek rejtőznek a ló belsejében. Amikor meg döngve vágódott Láokoön dárdája a deszkafalba, egyszerre úgy érezték, hogy elveszték. Mindjárt nekiesnek a trójaiak fejszékkel, sze- keréssel Epejosz művének, és akkor aztán nincs többé irgalom azoknak, akik itt maradtak. Csak Odüsszeusz lélekjelenléte men- tette meg most a helyzetet: hirtelen esendre, nyugalomra intette mindnyájukat, várjanak egy kicsit, hátha nincs veszve még min- den.

Csakugyan igazza is lett. Bár a trójaiak Láokoön szavaira majdnem észretérték már, az utolsó percben, amikor éppen neki- estek volna a falónak, hogy szétszedjék és megnezzék belülről, hirtelen egyszerre valami másra terelődött a figyelmük.

Ebben a percben hozták a pástorok Szinónt megköltőzve Priamosz király elé. A ravasz görög, Odüsszeusz tanítványa, jól elrejtőzött a közelben. Csak arra várt, hogy a trójaiak figyelme rátelődjék a falóra, azonnal előbújt ő is rejtékéből és elfogatta magát szántszándékkal. Hiszen Odüsszeusz terve szerint éppen az volt a feladata, hogy bevonszoltassa a falóvat a várba. De jól tudta azt is, hogy szavainak csak akkor lesz hitele, ha meg- nyeri az ellenség bizalmát. Ezért fogatta el magát most a pász- torokkal és igyekezett előtűnik minél gyanasabban viselkedni, hadd vezessék a főemberek vagy a király elé. Majd ha ott ki- hallgatják, módját ejti előbb, hogy a bizalmukba férközzék, s aztán később beszélhet előtűnik a lóról is.

Valóban úgy is lett. A pástorok vitték egyenesen Priamosz király elé. Ő meg elkezdte játszani előtűnik a betanult, nehéz sze- repét. Ettől kezdve minden mozdulata szájalmat, sajnálatot ébresztett, és úgy hangzoltak szavai, mintha szerencsétlen sors-

üldözött ember mondaná őket, olyan valaki, akinek már reménye sem lehet arra, hogy megkegyelmezzenek az életének, hiszen elvesztette már előbb a barátait, most meg íme, azoknak a kezébe került, akik csak ellenséget láthatnak benne.

Nagyon ügyesen, ravaszul beszélt Szinón. Már az első percben sikerült felébresztenie hallgatóiban a kíváncsiságot. Az előbb még gúnyolódva, ellenségesen állta körül a trójai tömeg az itt-maradt egyetlen görögöt, akit megkötozve vezettek elő a pástorok de most egyszerre érdeklődéssel fordultak feléje mindnyájan. Úgy érezték, mintha szavaiból megtudhatnának valamit nemcsak róla, a megkötozött fogolyról, hanem talán az ellenség gondosan rejtgetett titkaiból is. Biztatni kezdték, ne féljen, beszéljen csak bátran, mondjon el mindent előtűk.

Szinón pedig — jól kiszámítva szavait — arra törekedett, hogy a feléje forduló érdeklődést szájalomná, bizalomná fokozza előbb, majd csak aztán akart rátérni igazi feladatára, hogy bevonszoltassa velük a falovat a várba. Ezért egyelőre nem is szólt egy szót sem a falóról. Inkább előállott egy költöt mésevel arról, hogy miért lett ő, Szinón, ilyen szerencsétlen ember.

Elmondta, hogy a gonosz Odüsszeusz az oka az ő szomorú helyzetének. (Jól tudta Szinón, mennyire gyűlölik a trójaiak a ravasz Odüsszeuszt. Éppen ezért említette rögtön elsőnek az Odüsszeusz nevet. Biztosra vette, hogy minjárt más szemmel néznek majd rá, ha azt hallják, hogy ő, Szinón is Odüsszeusz áldozata.) Aztán arról beszélt, hogy régebben az egyik görög vezérnek, Palamedésznek volt a fegyverhordozója. De Palamedészt Odüsszeusz meggyilkoltatta, mert Palamedész a kibékülés híve volt, arra biztatta honfitársait, egyezzenek meg a trójaiakkal és vonuljanak haza békével. Ezért volt útjában Palamedész Odüsszeusznak. Nem is nyugodott a ravasz, cselszövő Odüsszeusz mindaddig — folytatta Szinón a koholt mesét —, amíg el nem tétette láb alól Palamedészt. Fés ez lett neki, Szinónnak is a veszte — szötte tovább a ravasz görög a kitalált történetet —, mert ő soha meg nem tagadta ragaszkodását, szeretetét ártatlannal megölt barátja, Palamedész iránt. Ezzel vont a magára

Odüsszeusz gyűlöletét és ezért került most ilyen súlyos helyzetbe.

Mikor ideért az elbeszélésben Szinón, hirtelen úgy tett, mintha abba akarná hagyni a szavait. Hiszen most már úgys mindegy! Mert íme lám: elszakadt honfitársaitól, soha többé nem jut vissza hazájába, de mégsem tudja megmenteni az életét. Most meg a trójaiak kezébe került, akik ugyanúgy végeznek majd vele, mint Odüsszeuszék akarták.

Bizonyos volt Szinón afelel, hogy a hallgatóság csak még nagyobb kíváncsisággal lesi majd a szavait, ha úgy tesz, mintha nem is akarná már tovább folytatni az elkezdett mesét. Éppen az volt a szándéka, hogy úgy érezzék: nem ő, Szinón, akar megszéni előtűk, hiszen neki már úgys mindegy az egész, éppen megfordítva: a trójaiak kívánják, hogy elmondja nekik a történetét. Ezért színelte most, mintha abba akarná hagyni szavait.

Nem is csalódott számításában. A trójaiak tudni akarták, hogyan bánt el a ravasz Odüsszeusz az ellenségével. Biztatták hát Szinónt, beszéljen csak tovább, mondjon el mindent részletesen. Ő meg folytatta elbeszélését egy újabb koholt történettel.

— Sokszor megkísérelték már a görögök, hogy otthagyják Tróját és visszatérjenek hazájukba — mondotta —, különösen azóta, hogy fölépítették ezt a hatalmas falovat. — Itt szötte bele szavaiba először a falovat, hiszen erről akart tulajdonképpen beszélni, ezt akarta bevonszoltatni a trójaiakkal a várba. De óvakodott attól, hogy túl sokat mondjon egyszerre. Most egyelőre elégnek érezte azt is, ha csak megemlíti a lovat és nem beszél róla többet. Majd inkább később, ha tovább kérdezik. Nem is mondott most többet a lóról, inkább így folytatta: sokszor útra akartak már kelni a görögök, amióta fölépítették ezt a nagy lovat, de nem tehetők, mert kedvezőtlen szelek fújnak. Visszatartották hajóikat a tenger viharai.

— Végre aztán jóslatot kértek Apollón istentől — mesélte Szinón. — Az isten pedig azt felelte kérdésünkre, hogy amiképpen tíz évvel korábban csak emberáldozattal tudták megváltani Trójába hajózásukat, ugyanúgy most is föl kell áldoz-

niok maguk közül valakit a szeleknek, csak úgy juthatnak vissza hazájukba.

Nagy rémülettel töltött el ez a jóslat mindenkit a görög táborban, mert mindenki attól félt, hátha éppen ő lesz a kiszemelt áldozat. De aztán — mint Szinón mesélte — Odüsszeusz rávette honfitársait arra, hogy éppen őt, Szinónt áldozzák föl mindnyájuk hazatérése érdekében. Még is történtek már az előkészületek a szörnű emberáldozatra, amikor ő, Szinón, egy óvatlan pillanatban letépte magáról a bilincseket és megszökött ellen-ségei elől; elrejtőzött a közeli moosárban, ott várta meg a görögök távozását. Jól tudja, hogy mit vesztett ezzel. Soha többé nem térhet vissza hazájába, nem láthatja viszont még egyszer az életben családját, gyermekeit. Még az is meglehet, hogy otthon majd hozzátartozói bűnhődnek azért, mert ő megszökött a feláldoztatás elől. De hát mit tehetett volna egyebet? Hiszen nem az istenek akarata volt az, hogy feláldozzák ártatlanul, csak Odüsszeusz gonosz ármánykodása, osetszörvése. Ezért vállalta a szökést. De hát könnyöriljenek rajta legalább a trójaiak, ha már honfitársai, a görögök ilyen kegyetlenül bántak vele!

Szánalommal hallgatta Priamosz király és egész környezete Szinón elbeszélését. Nem kételkedtek szavaiban, annyira meggyőzően és valószerűen beszélt. Priamosz mindjárt le is vétette kezéről a bilincset és megnyugtatta, hogy a trójaiak befogadják maguk közé mint szerencsétlen tildözöttet. Csak azt kérdezte tőle a király: magyarázza meg már végre Szinón, miért építették a görögök ezt a hatalmas falovat? Mi volt a céljuk vele? Mitéle fogadalmukat váltottak be ezzel? Vagy talán mégis a háborúra akarták volna fölhasználni ezt is?

Tudta Szinón, amikor ezeket a kérdéseket hallotta, hogy itt a döntő pillanat! Most kell nagyon ügyesen beszélnie, ha azt akarja, hogy a trójaiak csakugyan bevonzolják a falovat a várba. Elérte már eddigi viselkedésével, hogy higyjenek a szavának és bizalmukba fogadják. De mindez nem sokat ér akkor, ha nem valósítja meg most legfontosabb célját is, azt, amiért egyáltalán ittmaradt: a ló bevonzolását.

Ezért nagyon óvatosan és ravaszul úgy tett, mintha a görögök legrejtettebb titkait kellene most fölkárnia, mintha egy kissé vissza is riadna attól, hogy nyíltan beszéljen arról, amit honfitársai olyan feltéve titkoltak. De hát miért ne mondja el mégis mindezt, hiszen őt már kiivetették maguk közül a görögök, és éppen az a nép, a trójai fogadta be magához, amely ellen évekig harcolt. Hát éppen velük szemben őrizze még most is a görögök titkait?

— Trójaiak, befogadatok magatok közé és az életemet adtatok vissza! — kezdte a beszédét. — Nos, hát én sem leszek háliatlan hozzátok. Elmondok nektek mindent őszintén és nyíltan erről a falóról, bár jól tudom, hogy Odüsszeusz és a görögök mennyre titkolni akarták éppen előttem azt, hogy miért is épült voltaképpen ez a ló. De én nem törődöm most azzal, hogy mit akartak Odüsszeusz és a görögök; nem hozzájuk tartozom én már, hanem hozzátok. Elmondok hát mindent nyíltan és kérés nélkül.

Tudjátok meg, hogy a görögök legfőbb támasza és segítségé az elmúlt tíz esztendőben Athéné istennő volt. Ő támogatta és segítette harcaikat mindig. Odüsszeusz azonban megtudta azt is, hogy mégsem foglalhadják el a görögök mindaddig Trója várát, amíg főnn áll nálatok a fellegvárban Athéné istennő szobra, a Palladion. Ez a szobor teszi bevehetetlenné a ti várátokat. Amíg csak a váron kívül, lenn a síkon csap össze a két sereg, a trójai meg a görög, mindig a görögnek fogja pártját Athéné. De a várat mégsem foglalhadják el a görög mindaddig, amíg ott áll főnn a fellegvárban a Palladion. Amikor ezt megtudta Odüsszeusz, elhatározta, hogy belopóznák a várba és elrabolja tőletek a Palladiont. Meg is valósította tervét, hiszen tudjátok, hogy egy szép napon csakugyan eltűnt várátokból a Palladion.

De azt már aligha tudjátok, hogy éppen a Palladion elrablásával haragították magukra a görögök Athéné istennő! Odüsszeusz és Diomedész szentségtörő kézzel fogták meg ezt a régi szobrot, úgy bántak vele, mintha nem is az istennő képmása,

hanem valami óska gerenda lenne. Hamarosan ki is derült, mennyire megharagudott Athéné az egész görög táborra. Alig állították föl az elrabolt Palladiont a tábor közepén, éppen ott, ahol most ez a hatalmas faló áll, máris ijeszítő csodák történtek: tűzben égett a szobor szeme, izzadt a teste, remegett kezében a dárda és háromszor ugrott föl a talpazatáról.

A jós erre azt tanácsolta, hogy azonnal hagyják félbe a görögök az ostromot, menjenek haza és engeszteljék ki Athénét; utána visszatérhetnek, és akkor már egészen bizonyos, hogy elfoglalják majd Trója várát. Nem távoztak hát el végleg a görögök, csak hazamentek most engesztelni Athénét, de utána visszajönnek majd, hogy folytassák a harcot.

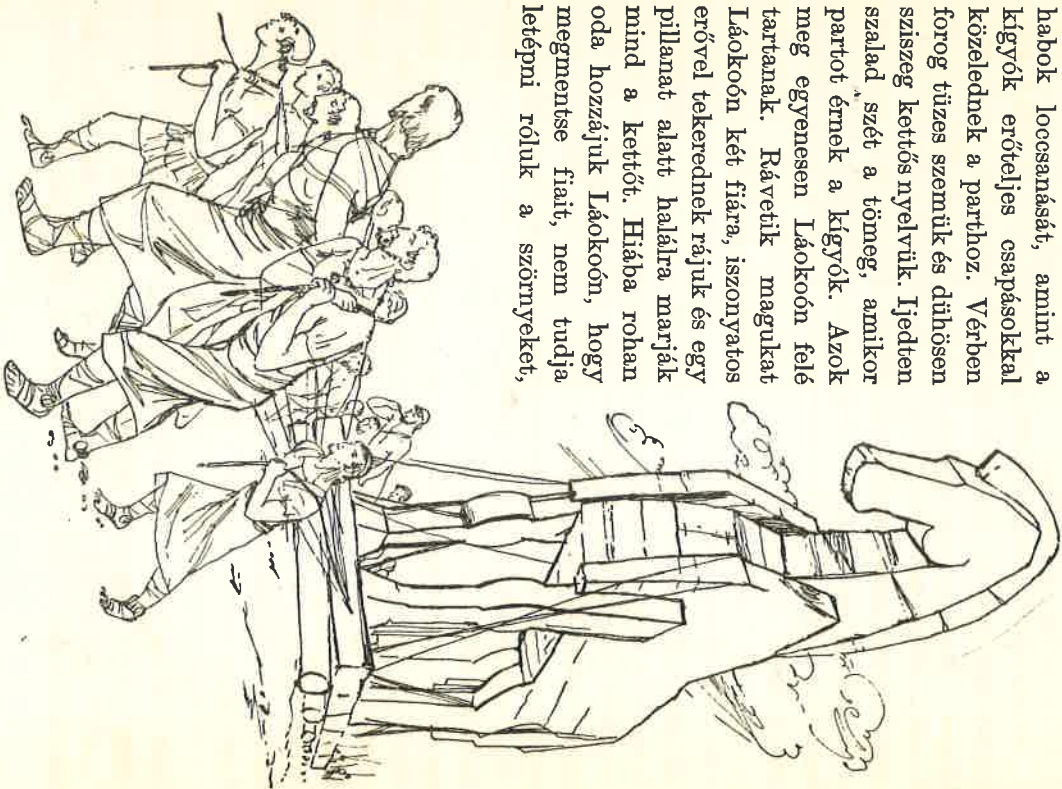
¶ Ezt a lovat pedig — folytatta szavait Szinón — engesztelésül állították az elrabolt Palladion helyett. Ilyen nagyra építették, nehogy távollétükben bevonszoltjátok a várba, mert akkor ez megint nem a görögöket, hanem Tróját védené. De mégis itt-hagyták a síkon, mert arra számítottak, hátha szentségtörő kézzel nyúltok majd hozzá és ezzel magatokra vonjátok Athéné haragját. Úgy gondolták tehát: a ló mindenképpen az ő érdekeit védi. Ahhoz, hogy a várba bevigyétek, túlságosan nagy; ez bizony nem fogja bevelhetlenné tenni Priamosz várát. Ha meg távollétükben tönkretennétek, ezzel megint csak magatoknak ártanátok.

¶ Így beszélt Szinón, és szavainak megint nagy volt a hatása. A trójaiak azt hitték, csakugyan értük már a ló rejtelmét. Hiszen arról beszélt Szinón, hogy a görög sereg nem hagyta még abba végleg az ostromot. Csak azért ment el az ellenség, hogy kiengesztelje a haragvó Athénét, de utána visszajön majd, hogy folytassa a háborút. A ló pedig — úgy látszik — szent és sértetlen.

De akármilyen ügyesen beszélt is Szinón, talán még mindig nem szánták volna el magukat a trójaiak arra, hogy bevonszoltják a lovat a várba, ha nem jön közbe most hirtelen egy váratlan és szörnyű csoda, amely, úgy látszott, megerősíti Szinón szavainak hitelt.

Éppen áldozatot mutatott be Láokoón a tengerparton Poseidón istennek, amikor észrevették, hogy a tenger tükörsíma vizén két iszonyatos kígyó közeledik, hatalmas gyűrűkkel fodorva a vizet. Messze kiemelkedik fejük és vérvörös tarajuk a hullámokból. Már hallják is a

habok loocosanását, amint a kígyók erőteljes csapásokkal közelednek a parthoz. Vében forog tüzes szemük és dühösen sziszeg kettős nyelvük. Ijedten szalad szét a tömeg, amikor partot érnek a kígyók. Azok meg egyenesen Láokoón felé tartanak. Rávetik magukat Láokoón két fiára, iszonyatos erővel tekerednek rájuk és egy pillanat alatt halálra marják mind a kettőt. Hiába rohan oda hozzájuk Láokoón, hogy megmentse fiait, nem tudja letépni róluk a szörnyeket,

erőltlenül hull ki kezéből az áldozókés, őt magát is iszonyatos hurokba fogják a kígyók, letépiék fejéről papj koszorúját, és rövid küzdelem után Láokoón hörögve adja ki a lelkét.

A két kígyó pedig, otthagyva áldozatait, nyugodtan felkúszik a várba, egyenesen Athéné istennő szentélyébe és megpihen a szobor lábánál a pajzs alatt.

A babonás tömeg iszonyodva magyarázgatja a csodát: Athéné istennő küldte a két kígyót, hogy megbüntesse Láokoont, mert Láokoón belevágta dárdáját a faló oldalába. Igazat beszélt hát Szinón, amikor azt állította, hogy az istennő haragját vonják magukra azok, akik szentségtörő kézzel nyúlnak a lóhoz. Lám, ezét kellett Láokoónnak is halállal bünhődnie! De akkor, úgy látszik, az is igaz, hogy a ló bevonszolása a várba bevehetetlenné teszi Tróját!

Láokoón halála egyszerre még nagyobb hitelt ad Szinón ravaasz beszédének, és a trójaiak most már csakugyan elhatározzák, hogy bevisszik a lovat a várba. Hirtelen nagy ünnepséget rendeznek, hogy kiengeszteljék a haragvó Athéné istennőt, akit megsértett Láokoón. Görögöket raknak a ló lábai alá, átkötözik vastag kötelekkel a nyakát és egész törzsét, jól vigyázva, hogy kárt ne tegyenek benne, és óvatosan erőlködve fölviszik a várba. Még a vár bástyakovét is megbontják a kapu fölött, hogy sértetlenül beférjen a szörnnyű alkotmány a falak közé. Négyezer akadt meg a vár kapujában a hatalmas ló, amikor beemelték a négy lábát egymás után, és mind a négyezer megcsörtentek a bennük rejtőzködő görögök fegyverei, de egyszer sem hallotta meg az ünneplő tömeg a gyanús zajt, annyira elveszítette az esztét.

Benn állott már a ló a fellegvárban, amikor Priamosz király leánya, a jós Kasszandra kétségbeesetten rohant ki honfűársai közé, hogy figyelmeztesse őket:

— Szerencsétlenek, az ellenséget magát hoztátok be a várba! Tele van ez a ló görög harccsal! Még ma éjszaka elpusztul Trója, ha itt hagyjátok a lovat!

Sírva könyörgött Kasszandra, csak most az egyszer hallgasanak neki! Ne hagyják ott a lovat, vigyék vissza oda, ahonnan

hozták, mert elpusztul Trója. De senki sem hallgatott rá, mert Kasszandrát Apollón isten azzal áldotta meg, hogy mindig tisztán lássa a jövőndőt, minden jóslata igaz legyen, de megverte azzal, hogy igaz jóslatait soha el ne higgye senki.

Trója pusztulása

Késő estig tartott a nagy ünnepség, a ló bevonszolása a fellegvárba. Trója népe önfelében ünnepelte a vár felszabadulását. Úgy érezték, megvan minden okuk az örömrre, nemcsak az ellenség távozott el falaink alól, hanem ott van már a várban az új, az erősebb Palladion is, a faló. Azt hitték, Athéné istennő ezek után még inkább védeni fogja őket, mint eddig tette. Hissen lám, megbüntette Láokoont is, aki belevágta dárdáját a ló oldalába.

Tíz esztendeje soha nem érezték még ennyire biztonságban magukat, mint ezen az estén, amikor fáradtan a nagy nap izzalmi után elszéledtek házaikba és nyugovóra dőltek. Pedig ekkor már el is indult a görög hajóhad Tenedosz szigetéről vissza Trója partjai felé. Nyugtalanul várta Szinón, hogy elsozljon az ünneplő tömeg, mert észrevette már a fákllyafélet Tenedosz felől. Meggyezésük szerint Agamemnónék fákllyafényel adtak hírt neki indulásukról; Szinónnak pedig erre a fákllyafényre kellett volna kinyitnia a faló oldalát, hogy kieresse belőle társait. De Szinón nem ragaszkodhatott pontosan a megállapodáshoz, mert a fákllya Tenedosz felől hamarabb fellobbant, még mielőtt elszlottak volna az ünneplők. Csak az volt a görögök szerencséje, hogy senki se vette észre a trójaiak közül a tenger felől fényjelet.

Valamivel később aztán, amikor elcsendesedett a várban minden, és közeledtek már a parthoz a görögök hajói, hamar előjött Szinón is, hogy kieresse a ló belsőjéből társait. Az utolsó percben ugyanis el kellett tűnnie, nehogy valamelyik trójai magához hívja, mint vendéget, és aztán ne tudja kinyitni a faló

titkos zárját. Bár megkésztett egy kicsit, de még idejében sikerült visszatérnie a fellegrvárba. Gyorsan felkúszott a jó háttára és ki-nyitotta a titkos ajtót. Csak erre vártak azok kilencen a jó bel-sejében. Már dobták is ki a nagy vastag kövelet és egyenként ereszkedtek le rajta a földre. Elsőnek maga Odüsszeusz bűjt elő, utána jött aztán Epejosz, a faló építője, és Menelaosz, meg a többi hat. Színóonnal együtt tizen voltak éppen. Mind a kilenc hozta magával teljes fegyverzetét, sőt a legutolsó hamar egy kardot nyomott még Színón kezébe is. Aztán hirtelen ötfelé oszlottak a régen megszélt terv szerint, kettesével rohan-tak öt különböző irányba a nagy trójai vár egy-egy fontos kapujához.

Sietniök kellett, mert időközben partot ért már a hajóhad, és rohanlépésben közeledett a görög sereg a vár felé. Mire azok odaértek, nekik a megegyezés szerint ki kell nyitniök belülről a vár öt legnagyobb kapuját. Szerencséjük volt: az öt kapu közül kettőnek aludtak az őrei; ezt a kettőt harc nélkül azonnal kinyit-hatták. De a másik háromnál se volt nehéz dolguk. Ezeknek az őreit is olyan várátlanul érte a belülről jött támadás, hogy szinte ellenállás nélkül megadták magukat. Csak két kapunak sikerült közben elmenekülnie. De mire ezek fellármázták az alvó várost, már tódult be a görög sereg mind az öt kapun.

Arra, hogy a benyomult ellenséget kiszorítsák a várból, iga-zában már nem is gondolhattak a trójaiak. Hiszen hamarjában azt sem tudták, merre forduljanak, mindenfelől csak úgy zúdult rájuk a görög. Csak itt-ott verődött össze egy-egy kisebb trójai csapat, hogy fölvegye a harcot a támadókkal. Az egyik vitéz trójainak, Koroiobosznak még szerencséje is volt egy darabig. Néhány emberével éppen a fellegrvár felé igyekezett, amikor ösz-szetalákozott a görög Androgeosz csapatával. De a sötétben a görögök nem ismerték fel az ellenséget; görögöknek nézve őket Androgeosz és még rájuk is kiáltott:

— Siessetek már egy kicsit jobban, mert lemaradtok! A töb-biek már Priamosz palotáját ostromolják, ti meg még csak most jöttök a hajóktól!

Igy biztatta őket Androgeosz, későn vette észre, kikhez be-szél. Válassz nélkül azonnal rárohanának Koroiobosznak és tizenegy társával együtt megölték. Ezen a pillanatyra sikeren felbuzdulva Koroiobosz és társai rögtön magukra szedték az elesett görög-ök fegyvereit, sisakot, pajzsot és lábvertet, úgy támadták to-vább a benyomult ellenséget. Most még könnyebben összeté-vesztették őket a görögök saját embereikkel. Némi előnyt biz-tosított számukra az is, hogy ők jobban ismerték a terepet, mint az ellenség. Sikerült is egy darabig zavart támasztaniök a görög-ök soraiban. Az elesett görögöktől egyre több fegyvert zsák-mányoltak, és mintán görög fegyverekbe öltöztek, aránylag biz-tonságban mozoghattak a támadók között: az ellenség saját em-berinek nézte és nem bántotta őket. Ők maguk meg lehetőleg csak kisebb görög csoportokat támadtak meg, úgy igyekeztek szétugrasztani őket.

Egy idő múlva a kis csapat annyira megzavarta az ellense- get, hogy a görögök már szinte visszavonulásra gondoltak. Egye-sek ijedten hízódtak ki a várból a síkra, még olyan is akadt, aki visszamászott a falóba. De aztán a várátlan szerenese éppen olyan gyorsan cserben is hagyta ezt a kis csoportot. Egy másik trójai csapat éppenúgy görögnek nézte Koroioboszat, mint az ellenség. Kövekkel, dárdákkal árasztották el őket a háztetőkről, és így maguk a trójaiak tették ártalmatlanná Koroiobosz és baj-társaít.

A leghvesebb harc Priamosz palotája körül tombolt. Az utolsó pillanatban ezt még sikerült a trójaiaknak belülről lezár-niök, mielőtt betörhetett volna a kapukon az ellenség. Mintha magát a várat védenék, úgy védekeztek belülről. A görögöknek pedig valóságos ostromot kellett vívniök Priamosz házáért. A védők felkúsztak a palota tetejére, onnan dobálták dárdákkal, kövekkel és nehéz bútordarabokkal a támadó ellenséget. A görögök viszont pajzsaitat fejük fölé feszítve támadták a bezárt kapukat, miközben tüzosóvályakkal árasztották el a ház tetejét. Majd később sikerült egy hatalmas gerendával betörniök az egyik ajtót. De még ezután is fegyverrel kellett küzdeniük minden le-

pésükért. Priamosz házanépe kivont karddal küzdött a behatolók ellen.

Nem sok értelme volt az ellenállásnak, hiszen látták már a várbeliak is, hogy legyőzi őket a görög, de mégsem tudták elszánni magukat a megadásra. Emlékeztek a tízéves háború minden borzalomára és bizonyosak lehettek felőle, hogy az elkeseredett ellenség nem kíméli őket. Ezért védekeztek olyan késéggel, amennyire még akkor is, amikor már tudták, hogy nem lehet reményük.

Még maga az ősz Priamosz is kardot vett reszkető kezébe, úgy akart szembeállani a támadó ellenséggel. Csak az utolsó pillanatban fogta kézen felesége, Hekabé, és tiltotta le az oltár mellé. Mert az asszonyok és gyermekek, amikor látták már, hogy nincs számukra menekvés, mind az oltárhoz futottak. Ez volt a jele annak, hogy az istenek védelmére bízzák magukat. Könyörüljön rajtuk az ellenség, mert ha az oltárnál ők meg őket, az istenek haragját zúdítja magára. Ezért vonta most Hekabé az ősz Priamoszt is az oltár mellé. De még így sem menekült meg Priamosz. Amikor egy görög harcos a szemelátára ölte meg egyik gyermekét, az ősz apa fölháborodottan ugrott föl az oltártól, átkozódva fordult a gyilkos ellen és feléje hajította dárdáját. Amaz pedig haragjában nem kímélte a tehetetlen öreget, ugyanúgy végzett vele, mint bármelyik fegyveres ellenségével.

Egész éjszaka tombolt még a harc Trójában, hol elcsendesedett egy kissé, hol meg újra föllángolt. Sok házat fölgyújtottak harc közben az ostromlók, sok meg úgy gyulladt ki, hogy nem is tudtak számot adni róla, ki vetett rá tűzcsóvát. Mire megvirradt, nem volt már senki, aki fegyveresen ellenállt volna az ostromlóknak. A lakosság egy része még az éjszaka sötétjében elmenekült, de ezeknek az üldözésére most senki sem gondolt. Épp elég dolguk akadt a győzteseknek a sok fogollyal meg a rengeteg zsákmánnyal. A foglyokat lehajtották mind a trójai síkra, ott halmozták föl a sok zsákmányt is. Átkintatták még egyszer a várnak minden zegét-zugát, és ami elmozdítható volt, vitték magukkal. A holtakkal, akik az utcán szanaszét heverték, meg a házakban és a templomokban, senki sem törődött.

Romokban hevert és füstölgött Trója vára, amikor lenn a síkon megkezdődött a görögök osztzkodása a zsákmányon. Mindenekelőtt visszaadták Menelaosz királynak Helenát és azokat a kincseket, amelyeket elrabolt tőle Párisz. Azután a vezérek válogathattak kedvükre a sok felhalmozott kincsből: Agamemnón király, Nestor, Odüsszeusz, Epejusz meg a többiek, akik legjobban megérdemelték. A többi zsákmányt meg annyi részre osztották, ahány harcosa volt a görög seregnek, hogy mindenki igazságosan részesedjék belőle. Végül pedig nagy áldozatot mutattak be Zeusznak, Hérának és Pallász Athénének, mert vége volt már az ostromnak, és készülődtek a hazatérésre.

Ainejász menekülése

Bosszút állott a két istennő, Héra és Athéné, az ostoba Párisz népén és hazáján. Hosszú, tíz évi ostrom után elpusztult Priamosz erős vára, meg egész családjja. De mégsem akarták az istenek, hogy az ártatlanok is mind együtt pusztuljanak a bűnösökkel. A vár lakóinak egy kis része elmenekült az utolsó éjszaka iszonyatos öldökléseiből, hogy új hazát keressen magának. Ennek a kis csoportnak volt a vezére a trójai Ainejász, Ankhiszész fia. Őt, Ainejászt szemelték ki az istenek arra, hogy megmentsen a szörnyű pusztulás elől azt, ami a régi Trójából menthető volt. Különösen pártját fogta Ainejásznak édesanyja, Afrodité istennő, aki azóta, hogy Párisz neki adta az aranyalmát, nagyon szeretne Tróját.

Ainejász az utolsó éjszaka, éppen akkor, amikor a falóbból előbújt görögök már kinyitották a vár kapuit és fogadták visszatérő bajtársaikat, különös álmot látott. Azt álmodta, hogy megjelent előtte Trója utolsó nagy védelmezője, Hektór. Véresen, porosan és elgyötörtén állott előtte, éppen úgy, mint amilyen akkor volt, amikor Akhilleusz megölte és lábánál fogva harci szekerehez kötözte. Szivárgott most is sebeitől a vér, és könnyes arca fájdalommal tekintett Ainejászra. Ainejász pedig, aki álmá-

ban nem emlékezett arra, hogy Hektór már régen elesett a sában, döbbenetlen nézett rá és iszonyodva kérdezte tőle:

— Drága Hektór, hol voltál ily sokáig? Hogy kerülisz most újra ide közénk? Ki tette veled ezt a szönyűséget?

De az álmokép nem is válaszolt a kérdésre. Sietve csak anynyt mondott:

— Menekülj, Ainejász! Elfoglalta már az ellenség a várát! Lángokban áll Trója, nem védehetjük tovább! Mentsetd meg a pusztulástól isteneink szobrait, keress nekik új hazát!

Ezzel már el is tűnt Hektór az álmódó szemei elől, Ainejász pedig fölriadt álmából. Különös zaj ütötte meg a fület: mintha fegyveresörgést, harci lármát és sikoltozást hallott volna a távolból. Nem kellett sokáig hallgatóznia, tisztán kivelhette, hogy a lárna egyre inkább közeledik hozzá. Hamar fölkiáltott a háztetejére, hogy körülnézzen, és egyszerre megértett mindent. Mint forró nyárban, ha száraz vihar szikrát sodor az éret gabonátáblába és fölgyújtja az egészet, vagy mint tavasszal, ha rohanó hegypatatok duzzadt vize kiárad és vágatva önti el a vetést, a gyanútan pásztor meg szorongó szívvel hallja messze a távoli sziklán az ijedt lármát, rémült kiáltozást — úgy állott most Ainejász a háza tetején és elszoruló torokkal hallgatta az ellenségtől megrohant vár kétségbeesett lármaját. Láttá, hogy lángokban állnak már a szomszédos házak és iszonyatosan gomolyog a tömeg az utcákon. Fölharsan időnként egy-egy kúrtszó is, hol itt, hol amott csapnak össze ellenséges csoportok.

Hirtelen úgy érezte, hogy védekeznie kell neki is. Lejött gyorsan a ház tetejéről, fogta fegyvereit és rohant ki az utcára, hogy összeszedje bajtársait, hátha visszaszoríthatja még velük az ellenséget. De csakhamar be kellett látnia, hogy hiába minden hősi erőfeszítés. Igazában nem is azért harcolt már ekkor, mintha még remélte volna, hogy megmentheti Tróját, hanem mert keserű haragjában a halált kereste. Előbb Koriboszék csapartába vegyülve küzdött ő is, majd meg amikor ezeket szétugrasztották, a Priamosz palotájába szorultakon akart segíteni, de nem sokra ment ezzel sem.

Mikor aztán látta, hogyan ölik meg a görögök az ősz Priamosz királyt, egyszerre eszébe jutott neki édesapja, Ankhiszész, aki éppen olyan gyönge és tehetetlen már az ellenséggel szemben, mint Priamosz. Most hirtelen megrémült arra a gondolatra, hogy az előbb, amikor kirohant az utcára harcolni, védtelenül hagyta ott nemcsak ősz apját, Ankhiszészt, hanem feleségét Kreuszát és gyermeküket a kis Aszkánioszt is. Hamar megfordult és sietett hazafelé, hadd segítsen legalább az övéin, ha Trója várán ügyse segíthet már.

Heszta istennő temploma előtt vitt el az útja. Csak éppen odapillantott az oltárra, amikor egyszerre fölforrt szívében a harag. Ott ült az olhár lépcsőjén egy megrémült asszony, aki egyformán félt ezen az éjszakán minden trójaitól és minden görögötől, mert tudta, hogy reá egyformán haragszik mindenki. A spártai Helena volt ez az asszony, a tízéves háborúnak és Trója pusztulásának előidézője. Nem merre bevárni Priamosz házában a görögök érkezését, és Heszta templomába, az oltárhoz menekült. Rémtűten félyt minden közeledőre, akár trójai, akár görög volt az.

Előntötte Ainejász szívét a harag, amikor meglátta Helenát, mert eszébe jutott nemcsak az, hogy Helena elrablásával kezdődött Trója szenvedése, hanem átvillant rajta az a gondolat is, hogy íme, Helena mégis túléli Priamosz várának a pusztulását. A másik bűnös, Párisz ugyan elpusztult, de Helena, ha vége lesz a háborúnak, visszakerül majd Spártába, Meneliosz királyhoz és ugyanolyan boldogan él tovább, mintha semmi sem történt volna. De hát igazság ez? Megérdemli ezt Helena? — kérdezte magában Ainejász. Bizony közel járt már ahhoz is tehetetlen dühében, hogy kirántsa kardját és megölje Helenát, amikor megjelent előtte édesanyja, Afrodité istennő.

— Ne bántsát Helenát, fiam! — mondta a mosolygó szemű Afrodité. — Igazában nem ő az oka Trója pusztulásának és nem is Párisz. Héra, Athéné, meg Poszeidón dúlják föl e várat. Helena, Párisz meg a görögök — bár maguk sem tudták — csak azt tették, amit az istenek akartak. Íme, fölnyitom egy pilla-

natra szemeidet, láss most olyan tisztán, mint ahogy mi istenek látunk. Nézd azt az iszonyú füstoszlopot! Látod, hogy zuhannak le ott az erős bástyafalak? Három ágú szigonyával veri őket szét a tenger istene, Poszeidón. Amott meg Héra vezetí az öldöklést fegyverrel kezében. Nézd a vár legmagasabb ormát is, ott rázza szörnyű pajzsát Athéné, Zeusz meg ellenségeitkebe leheli az erőt... Nincs itt már értelme a harcnak, Ainejász. Menj haza a tieldhez, rájuk vigyázz, velük menekülj és keress magatoknak új hazáti!

Egy beszélt Afrodité a fához, Ainejász pedig meghallgatta szavát és hazasietett, hogy megmentse öveit a pusztuló városból. De nem volt könnyű az elindulásuk még így sem. Édesapja, Ankhiszész nem akarta elhagyni a pusztuló Tróját. Egyre csak azt hajtogatta, hogy túlságosan öreg ő már ahhoz. Fia és unokája keljenek útra és keressenek maguknak új hazát, de ő, Ankhiszész nem hagyja el szülővárosát. Ha elpusztul Trója, hadd pusztuljon vele ő is. Már-már úgy látszott, hogy hiába volt Afrodité közbelépése, mégsem menekülhetnek el Ainejászkék, amikor egy csodás jel egyszerre megtörté Ankhiszész ellenállását. Ainejász felesége, Kreusza, és apja, Ankhiszész egyszerre csak azt vették észre, hogy a gyermek Aszkániosz feje fölött lobogó lángkoszorú jelenik meg. Ez a lángkoszorú volt a jele annak, hogy az istenek nagyszerű jövőt szántak Aszkániosznak és utódainak. Megértette a jelet Ankhiszész is: Egy rövid fohásban arra kérte Zeuszt, erősítse meg ezt a jósjellet, és ha csakugyan azt akarja, hogy útrakeljen fával, Ainejással együtt ő is, jelentse ki akaratát. Alig hangzott el a fohász, már meg is dördült az ég jobb kéz felől, jeleül annak, hogy Zeusz megerősíti az Aszkániosznak adott jóslatot, egy fényes csillag pedig lefutott az égről, hosszú fálklyát vonva maga után az Ída hegy erdői felé; ez a csillag mutatta meg nekik, hogy merre meneküljenek.

Erre aztán Ankhiszész is beleegyezett abba, hogy együtt keljenek útra mind a négyen. Éppen ideje is volt már, hogy induljanak, mert egyre jobban közeledett házukhoz a harci zaj, és a lángok már a szomszédban pusztítottak.

Ainejász hamar egy oroszlánbört terület a vállára és nyakába vette bennül édesapját, Ankhiszészt, jobbájával pedig megfogta a kis Aszkániosz kezét, úgy vezette maga mellett. Felesége, Kreusza pár lépéssel távolabbról követte őket. Azokkal, akik hozzájuk csatlakoztak, meg a cselédséggel abban egyezett meg Ainejász, hogy a városon kívül egy régi szentélynél találkoznak. Nem volt tanácsos együtt menniök az égő városon át; könnyen magukra vonhatták volna a görögök figyelmét.

Sokkal okosabbnak tartották, ha szétosztan, vagy csak kisebb csoportokban, különböző utakon menekülnek. Közél jártak már a város kapujához, amikor egy nagyobb ellenséges csoport közeledése megrémítette őket. Ainejásznak hirtelen iránnyt kellett változtatnia, hogy egerutat nyerjen tildözöi elöl. Sikertült ugyan kiszabadulniök a veszélyes helyzetből, de mire a kijelölt szentélyhez értek, elveszítették Kreuszát. Ainejász itt biztonságba helyezte édesapját és a kis Aszkánioszt, ő maga pedig visszament a várba, hogy nyomára akadjon elvesztett feleségének. De hiába járta be a jólismert helyeket, Kreuszát már sehol sem találta. Hajnal felé aztán megjelent neki az elvesztettnek az árnya és arra intette, hogy ne keresse tovább, mert úgyssem akadhat reá, nincs már az élök között.

Szomorúan ment erre Ainejász a városon kívüli szentélyhez, oda, ahol édesapját és gyermekét hagyta. Tekintélyes tömeg várt már itt reá az elmenekült trójaiakból. Mindnyájan öt tekintették vezérüknek és azt várták tőle, hogy új hazába vigye őket. Ainejász pedig egyelőre az Ída hegy erdőibe vezette a menekülőket, itt várta meg velük a görögök távozását. Majd munkához láttak mindnyájan és hűsz hajót építettek, hogy elinduljanak velük megkeresni az istenek által kijelölt új hazát. Hosszú évekig tartott bolyongásunk, míg végre Ainejász és társai Itáliába kerültek és itt a latin nép ősei lettek. A latinok legnagyobb városa, Róma, később a trójai Ainejász utódaira vezette vissza az eredetét.

EGY IGAZ TÖRTÉNET ARRÓL,
AKI KIASZTA TRÓJÁ ROMJAIT

Azokat a meséket, amelyeket ebben a könyvben olvashattok, kö-
rülbelül harromezer éve ismerik már. Ez alatt az idő alatt megszámtal-
lhatóan sokan gyönyörködték ezekben a történetekben, gyerekek
is, meg felnőttek is. Mi azonban most felbeszéljük egy kicsit a
mesét, és elmondunk egy olyan igaz történetet, amely majdnem olyan
érdekes, mint maga a mesék.

Kilencven évvel ezelőtt még senki sem tudta pontosan, hol volt
Trója vára. Sokan el se hitték, hogy csakhogyan létezett egykor Trója,
és volt egy trójai háború. Akadtak komoly, világhírű tudósok, akik
azt állították, hogy Trója és a trójai háború éppen úgy csak a mesé-
ben van, mint Tündérszág meg az Operenciás tenger. Igazában
csak azóta tudjuk, hogy Trója vára mégsem egészen mese, amióta
egy Schliemann (olvasd: Sli-man) Henrik nevű régész kirásza Trója
romjait. De hát hovan tudta Schliemann, hogy hol keresse Tróját?
— Ismerkedjünk meg egy kissé Schliemann életével, és majd mind-
járt meglátjuk.

Schliemann Henrik, egy kelet-németországi lelkes fia, 1822-ben
született. Édesapja sokat mesélt neki gyermekkorában a régi görö-
gökről és rómaiakról. Hétfős volt a kisfiú, amikor kapott karácsonyi
ajándékkul egy könyvet Trója pusztulásáról. A könyvben szép színes
képek voltak Trója falairól meg a háború egyes jeleneteiről. Külö-
nösen megragadta a gyermek figyelmét az a kép, amely az égő Tró-
jából menekülő Ainejást ábrázolta, amint vállán viszi atyját,
Anehiszészt és kézen fogva vezeti a kis Aszklámoszt. Már akkor,
amikor ezt a könyvet olvastad, elhatározta magában a hétfős gyer-
mek, hogy majd egyszer, ha nagy lesz, elmegy oda, ahol egykor Trója

vára állott, és felkutatja az egész vidéket; hátha van még a föld alatt valami emléke annak, amiről a mesél szólnak. A pajásai átháldában nem vették komolyan Schliemann-nak ezeket az ábrándozásait; csak egy kis leányhajléja lelkesedett azért a gondolatért, hogy együtt ássák ki majd Trója romjait. Még is egyezett Schliemann ezzel a kielégemléssel abban, hogy majd ha felhőnek, feleségül veszi és vele együtt megy el Trójába.

De még nagyon sokáig kellett várni a gyermeknek arra, hogy megvalósíthassa terveit. Egyelőre szorgalmasan tanult az iskolában és már kilenc éves korában egy latinnyelvű dolgozattal lepte meg az édesapját; a dolgozat a trójai háborúról szólt. Iskoláit azonban hamarosan felbe kellett szakítania. Meghalt az édesanyja, apja pedig nehéz anyagi viszonyok közé került és nem tudta tovább taníttatni.

A gyermek tehát tízenégy éves korában egy kis szatócsüzletbe került boltosinasnak. Kora reggeltől késő estig árulta a tejet, vajit, sőt, kávéit, cukrot, olajat és gyertyát. Arra, hogy tanuljon, semmi ideje sem maradt, csak egy érdekes élménye volt ebben az időben, mint később sokszor elmesélte. Bevetődött egyszer este a boltjukba egy részeges molnárlégy, aki régebben gimnaziumot végzett és tudott még görögül. Ez a molnárlégy elkezdte szavalni előtte Homérosz verseit. A boltosinas nem értett ugyan egy kukkot sem az egészről, de annyira megtetszett neki az ógörög nyelvi csodálatos zengése, hogy kacsordult tőle a könyve. Minden megtakarított pénzét odaadta, fizetett a molnárlégynek három pohár pálinkát és elszavalhatta vele még háromszor a görögörvi verseket.

Ez az élménye még jobban megerősítette régi, gyermekkori elhatározásában. De tudta ekkor már azt is, hogy terveinek megvalósításához sok pénzre, vagyóra lesz szüksége. Ezért elhatározta, hogy nemcsak tanulni fog, hanem vagyont is gyűjt. Másiként — a korabeli viszonyok között — nem is álmódhatott volna ekkora tudományos vállalkozásról.

Tizenkilenc éves volt már, amikor mint boltosinas annyira megértette magát egy horádó felmérésével, hogy vért hányt és abba kellett hagynia a munkát. Ez idő tájt történt, hogy elszegődött hajósinasnak egy Dél-Amerikába induló teherhajóra. De már a holland

partok közelében hajótörést szenvedett és Amerika helyett csak Amsterdamba jutott. Hollandiában beállt egy gyarmatarra-kereskedésbe irodaszolgának. Napjosszat látott futott a városban, hordta a leveleket a postára és intézte a vállalat ügyes-bajos dolgaiit. De ekkor már nagyon jól ki tudta használni a rendelkezésére álló szabad vagy felkészülését. Még a postán sem vártakozott egyetlenegyszer sem úgy, hogy ne lett volna a kezében vagy egy könyv, vagy egy füzet; szenvedélyesen tanult. Rávetette magát a nyelvre, előbb megtanult hollandul és angolul, majd utána spanyolul, olaszul és portugálul. A nyelvtanulást megkönnyítette számára csodálatosan jó emlékezőtehetsége. Sokat olvasott fennhangon és apró fogalmazványokat készített azon a nyelven, amelyet meg akart tanulni. Azután kijavíttatta ezeket a dolgozatokat nyelvmesterével és megtanulta őket könyv nélkül. Szerény keresetével csaknem a felét ekkor már rendszeresen a továbbtanulás költségeire fordíthatta.

Végre huszontkét éves korában irodaszolgából az egyik kereskedelmi vállalat bevezetője és könyvelője lett. Ekkor kezdett az orosz nyelvel foglalkozni. Minthogy azonban Amsterdamban sehol sem talált orosz nyelvmestert, egy egészen különös módszert eszelt ki az orosz nyelvi megtanulásra. Szerzett egy olyan orosz nyelvű könyvet, melynek a tartalma is nagyon érdekelte. (Arról a *Telemachosról* szült ez az orosz könyv; akról ti is olvastatok; ennek a kötetnek a másodikik részében). Azután nekiült és megtanulta az egész könyvet szóról szóra. De még mindig nem volt senkije sem, akin körpróbálhatta volna a tudását. Ezért fogadott heti négy frankért egy szegény öregel, aki minden este végighallgatta orosznyelvű előadását. Az illető nem értett ugyan egy szót sem abból, amit Schliemann beszélt, mert nem tudott oroszul, de hűségesen végighallgatta a számára érthetetlen nem tudott oroszul, de hűségesen végighallgatta a számára érthetetlen szöveget. Schliemann pedig egy idő múlva olyan jól tudott már oroszul, hogy huszonégy éves korára az a kereskedelmi vállalat, amely-nél alkalmazásban volt, mint ügynököt magasabb fizetéssel Pétervárra, a mai Leningrádba küllte. Egy év múlva már önálló kereskedelmi vállalata is volt Oroszországban.

Itt, Oroszországban szerette Schliemann azt a hatalmas vagyont, amely később lakóüvé tette számára a trójai ásatásokat. Ekkor

már közelebb érezhette magát gyermekkori terveinek a megvalósításához. Első dolga volt, hogy levelet írt annak a gyermekkori leány-pajtásának, akivel még hét-nyolc éves korában megegyezett, hogy majd ha felnő, feleségül veszi és vele együtt ássa ki Trója romjait. Megírta neki, hogy nem feledkezett meg az ígérteiről, most már elég gazdag is ahhoz, hogy nemcsak a elmenjen Trójába és munkához lásson, jöjjön hát feleségül hozzá, haadd valósítsák meg együtt a terveket. A levél azonban elkeslett. Volt leányrajta éppen egy pár héttel azelőtt ment férjhez, úgyhogy Schliemann-nak el kellett határoznia magát arra, hogy egyedül fogja megvalósítani régi szándékát.

Gazdag kereskedő volt már akkor Schliemann, amikor régre elkezdett görögül tanulni. Nagyon sok nyelven tudott már, csak éppen a görögbe nem mert még belekezdeni, mert attól félt: ha megtanul a régi görög nyelven, Homérosz vartása annyiira lekezi majd, hogy nem marad ideje a kereskedői munkára. Már pedig nagyon jól tudta, hogy rengeteg pénzre lesz szüksége, csak úgy foghat hozzá ábrándjainak a valóra váltásához. Ezért nem is akarta még egyelőre abbahagyni jól jövedelmező kereskedelmi vállalatát. A görög tanulást is óvatosan, modern görög kereskedelmi levelezéssel kezdte előbb és csak később, fokozatosan tért rá arra, amire szíve vágya hajította, hogy megtanuljon a régi görögök, Homérosz nyelven. Mire aztán jól megtanult öngörögül, csakugyan abba is hagyhatta a kereskedői munkát, most már egészen a tanulásmal és a régészeti szentelhetette az életét.

Nagyon éres volt Schliemann Henrik, amikor bezárta az üzletét és végleg abbahagyta a kereskedelmi foglalkozását. Barmennyire gazdag ember lett is ezen a pályán, igazában a pénz- és vagyonszerzésnél is jobban érdekelt a régi görög mesék világa. Csak azért gyűjtötte a vagyont kis bohosimás korától fogva, hogy minél többet megtudjon erről a meseről. Azóta, hogy hétéves korában először a Trója pusztulásáról szóló könyvet, minden álma Trója és a trójai háború volt.

El is ment hamarosan Görögországba, amelyet második hazájának választott, és egy görög asszonyt vett feleségül, aki ugyanúgy szerette Homérosz meséit, mint ő maga. Feleségével együtt látott hozzá aztán a nagy munkához, hogy kiássa Trója romjait, meg a görög vezérnek, Agamemnónnak a sírját és palotáját Mükénében.

Huszonhét évet élt még Schliemann után, hogy ott hagyta a kereskedői pályát. Ez a huszonhét év szakadatlan munkából, szorgalmas tanulásból és ásatásból állott. Nemcsak a régi Trója területén és Agamemnón házában, Mükénében ástott Schliemann, hogy feltárja a trójai háború korának emlékeit, hanem élmént a legendás hősnak, Odüsszeusznak a házába, Ithakába is; itt is megpróbálkozott azzal, hogy kiássa Odüsszeusz palotáját.

Schliemann éppen olyan szerencsés kezű régésznek bizonyult, mint amilyen ügyes kereskedő volt élete első szakaszában. Az ő ásatásai nyomán került napvilágra a régmúlt időknél sok egyszerű emléke. — Igaz, hogy a tudósok ma már nem úgy ítéltek meg azokat a leleteket, amelyeket Schliemann kiásott, mint ahogy ő maga annak idején gondolta. Schliemann például szentül hitte, hogy Trójában magának Priamosz királynak a palotáját ásta ki és az ő kincseit találta meg. A tudomány azóta bebizonyította, hogy sem a palotának, sem a kincseknek nem sok közük lehet Priamosz királynak. Sőt, belátta később lepedéseit maga Schliemann is. De talán sohasem fogott volna munkához a múlt századnak ez a nagy régésze, ha nem Priamosz palotáját és Priamosz kincseit kereste volna. Az ő lelkes kezdeményező munkájának köszönhetjük, hogy ma sokkal többet tudunk arról a rég leltűt világról, amelyben a homéroszi mesék megszülettek, mint amennyit száz évvel ezelőtt tudtak erről.

Hogyan találta meg Schliemann Priamosz kincseit?

A Schliemann ásatásait megelőző időben nem volt a tudósok-nak egységesen kialakult véleménye arról, hogy mi az igazság Trója és a tízéves trójai háború kérdésében. Sokan egyszerűen mesének tartották Homérosz elbeszéléseit. De még azok sen tudták biztosan, hol keressék Trója romjait, ahová úgy gondolták, hogy talán van a homéroszi meséknek valami történelmi alapja. Lehet, hogy csakugyan volt egyszer egy Trója vagy Ilion nevű vár — mondják ezek a kétkedők —, és az is meglehet, hogy a görögök ezt a várat csak hosszú ostrom után foglalták el, de ahogya fogjuk tudni megmondani azt,

hol volt ez a Trója. Hiszen Homérosz és a mesék leírását nem szabad szó szerint értelmeznünk — tanították ezek az óvatos, buzalmatlan tudósok.

Schliemann viszont úgy gondolta, hogy egészen rábábjátja magát kedves koltójére, Homéroszra. Elképzelése szerint Homérosz leírásai mindenképpen megfelelnek a valóságnak; nem is kell egyebet tennünk, mint figyelmesen elolvasnunk Homéroszt, és ennek alapján megtalálhatjuk Tróját. Ezzel a meggyőződéssel kelet útra 1870-ben és ment Tröörországba, hogy megkeresse Ilion várának a helyét. Előbb azt a dombot nézte meg, amelyen a régészek korábbi véleménye szerint Trója vára állhatott. Bumarbasinak hívják ma törökül azt a falut, amely felett e domb fekszik; itt kereste először Schliemann is Tróját. De alig nézett körül egy kicsit, máris feltűnt neki, hogy ez a domb túlságosan messze fekszik a tengertől. Homérosz elbeszélései szerint pedig a görög és trójai sereg a síkon véta harcát a tengerpart és a vár között. Igaz, hogy Homérosz gyakran szelcsenek nevezi a trójai síkot, de szavaiból mégis az derül ki, hogy a távoltságot a vár és a tengerparti görög tábor között napjában többször is befuthatták a trójai meg görög harcosok. Bumarbasi viszont annyira messze fekszik a tenger partjától, hogy ezt a távoltságot már nem lehet napjában többször is befutni..

Azonkívül észébe jutott Schliemann-nak az is, hogy Hektor és Akhilleusz háromszor futották körül a trójai várat, mielőtt összecsapnak volna. Ezt se teheték volna meg akkor, ha csakugyan Bumarbasi dombján állott volna Priamosz vára. Hiszen ennek a dombnak egyik oldala annyira meredeken fut fölfele, hogy megmászni is nehéz.

Figy gondolkozott Schliemann, amikor megállapította, hogy Priamosz vára nem állhatott Bumarbasi dombján. Sokkal jobban megfelelt a Homérosz alapján kialakítható képnél a kisázsiai partvidék egy másik, alacsonyabb dombja, az úgynevezett Hisszartlik-domb. Ez a terület csak egy óra járástnyira van a tengerszortól, a mai Dar-danellitől. A síkvidék szeliden emelkedő magaslata ez, ahonnan jól be lehet látni nemcsak a síkot, hanem még a tengert is.

Akkor ugyan, amikor Schliemann először lépett erre a területre, nem láthatott a Hisszartlik-dombon semmi feltűnőt. A romok meljén

a föld felszíne alatt szunnyadtak még. A hosszú évszázadok alatt a föld felszíne egyre magasabba emelkedett és lassanként betemetett mindent. 1870-ben a Hisszartlik-domb éppen olyan birkalegelő volt, mint a kisázsiai partvidék nagyon sok más területe. De Schliemann bizott Homérosz leírásában és elhatározta, hogy ezen a területen fog ásítani. Míndjárt el is ment Sztabulba, Tröörország fővárosába, hogy engedélyt kérjen az ásatásra.

A török kormány némi hazavona után megadta az engedélyt arra, hogy a gazdag európai kereskedő ásítani kezdjen ezen az elhagyatott vidéken; csak azt kötötte ki, hogy az esetleges leletek egy részét át kell majd adnia a török államnak. Egyébként azonban tetszésére bízta a munkát, nem nagyon hitték, hogy az ásatásnak komoly eredményje legyen.

Schliemann pedig 1871 októberében megérkezett feleségével együtt a Hisszartlik-domb vidékére, hogy kiássa Priamosz várát. Előbb a közeli, Osidak nevű török falu egyik kunyhójában lakott mind a ketten; innen mentek ki minden nap reggel a munkásokkal együtt a dombra ásítani. Később aztán deszkabarrakokot építettek a Hisszartlik-domb tetejére, hogy állandóan a helyszínen lehessenek. Ekkor tapasztalták először, mennyire igazra volt Homérosznak akkor, amikor a „széjjárta Ilion várától” beszélt. Csakugyan, fönn a Hisszartlik-dombon szinte mindig fúj a szél. Télien pedig olyan hideg volt az északi szél, hogy a kunyhóban ugyan mindig égett a tűz, mégis megfagyott a víz az edényekben. Valamivel kellemesebb volt nyáron, amikor a tenger felől fújdogáló szellő enyhítette a nagy hőséget.

Schliemann első trójai ásatása két esztendőig tartott, bár a munkát időközben többször félbe kellett szakítania; nemcsak azért, mert a téli nagy hidegben s az egészségtelen nyári hőségben sehogy sem ment a dolgot, hanem azért is, mert a közeli falvakból toborzott munkások szigorúan megkötötték minden ünneppartot. Mínthogy pedig ezek a munkások egészen görögök és törökök, keresztények és mohamedánok voltak, felváltva ünnepeket hol az egyik, hol a másik részük. Schliemann-nak különben is össze kellett szednie minden társaságát és erejét, hogy lassú mozgású, kényelmes, sőt gyakran különböző emberei munkakészségét lehetőleg felszítsa. Állandóan

száz-százötven munkással és három felügyelővel dolgozott, a negyedik felügyelő a felesége volt, aki egész idő alatt tevékenyen részt vett az ártárában. Ő maga mindig annak a csoportnak a munkáját vezette, amely megtétele szerint a legfontosabb helyen dolgozott.

A Hisszartik-domb ovális alakú halom, amelynek hosszabb átmérője körülbelül 200, a rövidebb pedig 150 m széles. Schliemann mindenekelőtt azt az Athéné-szentélyt akarta kiásni, amelyről Homérosz Hektórral és anyjával, Hekabéval kapcsolatban beszélt. Homérosz leírása szerint ennek a szentélynek a vár legmagasabb pontján kellett állnia. Ide ment föl Hekabé, fia, Hektor kérésére a trójai asszonyokkal együtt, hogy kiegészítje a haragvó Athént. Schliemann tehát úgy gondolta, hogy ezt a szentélyt találatja meg legkönnyebben, hiszen ennek az alapjai a domb legmagasabb részén, valahol közepén lehetnek. Ezért először is észak-déli irányban akarta átírni egy árokkal a domb középtengelyét, mert remélte, hogy így majd csak megtalálja a keresett szentélyt.

Egyelőre azonban csatlódott váratkozásában. Talált ugyan körülbelül két méterrel a föld felszíne alatt egy 20 m hosszú és 14 m széles épületet. De erről az épületről csakhamar megállapíthatta, hogy ez késő-görög eredetű; egy tanácskőnek a maradványa, amely időszámításunkelőtt a III. században, tehát csaknem kilencszáz évvel a homéroszi Trója pusztulása után épült. Ezt bizonyították a napvilágra került görög feliratok is. Minthogy Schliemann a régébi Tróját akarta kiásni, kénytelen volt ennek a maradványait lerombolni. Ahogy aztán később Schliemann egyre mélyebbre hatolt a föld felszíne alá, mindig újabb meg újabb rétegek kerültek napvilágra a régi Trója várából. Ő maga igazában nem is volt még tisztában azzal, hány különböző, egymás fölé épült vároznak a romjait tárta fel ásás közben. Csak jóval később sikerült a régészetnek megállapítania, hogy a Hisszartik-dombon, ahol Schliemann Priamosz várát kereste, tulajdonképpen kilenc különböző városnak a romjai kerültek egymás fölé. Ez valószínűen azt jelenti, hogy a legutóbbi öt és fél ezer év alatt kilencszer pusztult el Trója vára. De csak a legutolsó pusztulás volt végleges — ezért volt a Hisszartik-domb 1870-ben, Schliemann ásatásai előtt birkalegelő. A régébi pusztulások csak átmenetileg tették

rommá Tróját, mert egy idő múlva mindig újraépült a vár. Kétségtelen az is, hogy e kilenc egymás fölé épült vár közül az egyik csakugyan a homéroszi Trója az, amelyik az időszámításunk előtti XII. század végén pusztult el.

Maga Schliemann azonban még nem így látta meg a feljelezéseit. Amikor például talált végre ásatás közben egy nagyobb épületet, szentül meg volt győződve, hogy ez csak Priamosz király palotája lehet. Amikor pedig megtalálta a vár egyik bástyakapuját, rögtön ezt is azonosította az egyik homéroszi elbeszélésből jól ismert trójai kapuval, éppen azzal, amelyen Hektor és a trójai sereg szokott kiismukni a síkra.

A legérdekesebb azonban mégis az volt, amikor megtalálta „Priamosz király kincseit”. Schliemann ugyanis kezdettől fogva nemcsak Trója várának a romjait kereste, hanem meg akarta találni Priamosz király kincseit is. Valahogy úgy gondolta, hogy Trója pusztulása előtt Priamosz király, vagy valamelyik közeli hozzátartozója bizonyára jól elrejtette valahol a családi kincseket, és ezek talán nem is kerültek soha a görögök kezébe. Schliemann hitt ebben a gondolatban anélkül, hogy erre a legesélyesebb bizonyítékra lett volna. Ásatás közben is folyton azt várta, hogy előkerüljenek ezek a rejtett kincsek.

Már majdnem két éve folyt a munka a Hisszartik-dombon. Föltártak már nemcsak sok építménymaradványt, hanem előkerült a földből rengeteg edény, töredék és használati tárgy is. De a keresett kincseknek még mindig nyoma sem volt. Már kezdett maga Schliemann is befejezve a munkába, úgyhogy kitérte már a napot is, amikor — mint mondatja — végleg befejezi az ásatást. (Igaz, hogy később, évek múlva még másodszer és harmadszor is ásatott Trójában. De erre az első ásatás alkalmával még nem gondolt; akkor csakugyan végleg be akarta fejezni a munkát.) Először már azt hitte, csatlódott a reményében, nem találja meg Priamosz kincseit.

Az utolsó előtti napon aztán egyszerre hirtelen észrevette, hogy valami különös rézkorngyba ütődött az egyik munkás csákányja egy fal tövében. Nagyon dobogott erre a szíve, tudta már, hogy itt vanak a régen keresett kincsek. De nem akarta, hogy mások is megérintsék a nagy felfedezést, ezért hamar abbahagyatta a munkát. Kifizette

azonnal a munkásait és eleresztette őket, mondván, hogy ma ünnepe van, ne dolgozzanak tovább.

Mikor aztán egyedül maradt a feleségével, ő maga folytatta tovább a különböző réztárgy készítését. Nem csodálódott, valóban a világ egyik legértékesebb kincslelete került most a kezébe. Egynapos után adogatatta át feleségének a nehéz tömör aranyból készült helyheltet, nagy ezüstcsészéket, kannákat, arany diadémokat, karikötőket és nyakláncokat.

Olyan nagy tömeg kincs került most Schliemann kezébe, hogy erre még ő maga, legmérszelebb álmodban sem számított. Nem kétséges, hogy ez a nagy vagyon, amelyet valamilyen az ókorban vesztély idején rejtettek el így egy rakáson, a vár egykori uralkodójának a kincse lehetett. Úgy látszik azonban, az elrejtés után mégiscsak elpusztult Trója, és azok, akik tudták a kincs hollietéről, nem kerültek vissza többé. Schliemann-nak, aki nem gondolt arra, hogy Trója vára többször elpusztult már a Homérosz elotti időben is, rogtón Priamosz juttott az eszébe. Igazolva látta régi gondolatát, hogy Priamoszék az utolsó percben csakugyan elrejtették családi kincseiket.

Egyelőre hamar felesége kendőjébe rejtették a megtalált értékes holmit és másnap befejezén a munkát, gyorsan elhagyták Tróia-ország területét, mentek haza, Athénbe. Itt készíttette el aztán Schliemann a beszámolóját kétszázötven nagy ásatásáról. Beszél a környékben Priamosz megtalált kincseiről is. A világ álmélkodva szerzett tudomást a nagy fölfeledéséről. De a szakemberek egy része az első perctől kezdve kételkedett abban, hogy Schliemann csakugyan megtalálta Priamosz kincseit. Sokan még azt sem akarták elhinni, hogy egyáltalán talált valamit Schliemann. Böven akadnak olyanok is, akik egyszerűen hamisítványnak tartották azokat az ékszereket, amelyeket Schliemann Priamosz kincseinél nevezett.

Ma viszont a régészek „Priamosz kincseinél” nevezik ugyan Schliemann híres leletét, de hangsúlyozzák, hogy ezekben nem sok köztük van a homéroszi elbeszélésekből ismert Priamosz királyhoz: Trója várának még régebbi, Homérosz elotti korából származnak ezek.

MÁSODIK RÉSZ